

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTE İLİŞKİN PLAN KARARLARININ ÜRETİLMESİNE YÖN VEREN GÜÇ İLİŞKİLERİNİN İRDELENMESİ

Sinan LEVEND

DOKTORA TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalını

Şubat-2015
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Sinan LEVEND

Tarih: 13.02.2015

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KENTE İLİŞKİN PLAN KARARLARININ ÜRETİLMESİNE YÖN VEREN GÜÇ İLİŞKİLERİNİN İRDELENMESİ

Sinan LEVEND

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Rahmi ERDEM

2015, 212 Sayfa

Jüri
Doç. Dr. Rahmi ERDEM
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Prof. Dr. Ramazan YELKEN
Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN
Doç. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR

Kentsel planlama geleceğe yönelik üretmiş olduğu kararlar nedeniyle kaynakların ve mülkiyetin yeniden dağılımını organize edici bir güçtür. Bu güç, planlamaya kente ilişkin alınan kararları meşrulaştırma yetkisi vermektedir. Kentsel karar üretim sürecinde etkili olma çabasında olan aktörler, planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanmak için karar üretim sürecinde formel ve enformel ilişki ağları kurarak yönetim rejimleri oluşturmaktadır ve bu yönetim rejimleri planlama sürecini siyasal bir sürece dönüştürmektedir. Farklı amaçlar doğrultusunda şekillenen bu rejimler planlama sürecini yönetmekte ve aktörler arasındaki karşılıklı güç ilişkileri (anlaşmalar/pazarlıklar) sonucunda kente ilişkin kararlar üretilmektedir.

Tezin amacı, kent ve planlamaya ilişkin karar üretim süreçlerinde rol alan aktörler arasında oluşan güç ilişkilerinin, üretilen kararlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesidir. Kente ilişkin plan kararlarının üretilmesine yön veren güç ilişkileri sosyal ağ analizi ile ortaya konarak, kentsel politika yaklaşımlarından rejim kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak, Konya'nın üst ölçekli plan kararları göz ardı edilerek ve parçacı bir yaklaşımla üretilmiş olan Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan kararlarının üretim süreçleri irdelenmiştir. Söz konusu plan kararlarının üretim sürecine ilişkin veriler elde edilmiş ve süreçte rol alan aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilerek karar üretimi sürecinde oluşan formel ve enformel ilişkiler tanımlanmıştır. Daha sonra, örneklem alanlara ilişkin karar üretim süreçleri kentsel rejim kuramı çerçevesinde yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular, kentsel karar üretim süreçlerini planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanan rejimlerin yönettiğini göstermiştir. Bu kentsel rejimler, kente ilişkin kararları, rejimi oluşturan aktörlerin beklentileri doğrultusunda ve aktörler arasındaki karşılıklı güç ilişkileri sonucunda üretmektedirler. Bu durum; planlamayı belirli güç odaklarının kente ilişkin üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırma aracı haline getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güç İlişkileri, Karar Üretim Süreci, Kentsel Politikalar, Kentsel Rejim Kuramı, Konya, Sosyal Ağ Analizi.

ABSTRACT

Ph.D THESIS

AN EXAMINATION OF POWER RELATIONS THAT GIVE DIRECTION TO MAKING OF URBAN PLANNING DECISIONS

Sinan LEVEND

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN CITY AND REGIONAL PLANNING

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Rahmi ERDEM

2015, 212 Pages

Jury
Assoc. Prof. Dr. Rahmi ERDEM
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Prof. Dr. Ramazan YELKEN
Assoc. Prof. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR

Urban planning is an organizing power that re-distributes resources and ownership because of decisions it undertakes for future. This power gives planning an authority to legitimize decisions made for urban area. Actors who shows an effort to be influential in urban decision making processes, establish formal and informal networks of relations in decision making which in turn create management regimes and these regimes transform planning processes into a political process. Shaped in line with various goals, these regimes, manage planning processes and as a consequence of mutual power relations between actors agreements/bargains) decisions about urban areas are made.

The aim of this thesis is to determine effects of power relations that emerge between actors who are in charge in urban decision-making processes, on planning decisions. Power relations giving a direction to urban planning decision making process, have been put forward using social network analysis and analyzed regarding Urban Regime Theory, which is one of the urban policy approaches. In this context, firstly, urban planning decision making processes of the Kulesite Shopping and Entertainment Centre and Konya Palace of Justice are scrutinized, which are, which were realized ignoring the upper scale master plan decisions of Konya with disjointed planning approaches. Data regarding the aforementioned urban planning decision making processes have been obtained and in-depth-interviews have been conducted with actors who took part in these projects. The data obtained from deep-interviews has been analyzed using the method of social network analysis and formal and informal relations emerged in the decision-making process have been defined. Then, Decision making processes related to the selected cases have been interpreted with respect to Urban Regime Theory. Findings have shown that decision-making processes are governed by urban regimes that use the legitimization power of urban planning. These urban regimes make the decisions related to the city according to the expectations of its actors and as a result of mutual power relations established between these actors. This, in fact, reduces urban planning into a means of legitimization for decisions concedes by some power nodes about the city.

Keywords: Decision-Making Process, Konya, Power Relations, Social Network Analysis, Urban Policy, Urban Regime Theory.

ÖNSÖZ

Tez çalışması sürecinde beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Rahmi ERDEM'e, çalışmasının kuramsal ve metodolojik alt yapısının oluşmasındaki katkılarından dolayı Doç. Dr. Savaş Zafer ŞAHİN'e ve çalışmanın her aşamasındaki bilimsel görüş ve önerilerinin yanında manevi desteği için Doç. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR'a minnettarım. Ayrıca çalışmanın son haline gelmesindeki katkılarından dolayı Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN ile Prof. Dr. Ramazan YELKEN'e teşekkür ederim.

Çalışmam kapsamında vermiş oldukları destek ve yardımları için tüm iş arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, tez çalışmam sürecinde gösterdikleri sabır, anlayış ve desteklerinden dolayı başta sevgili eşim Tuğba, oğlum Taha İlter, kızım Ahsen Nisa ve tüm aileme şükranlarımı sunarım.

Sinan LEVEND
Konya-2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **x**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **xi**

ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xiii**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Problemin Tanımı 2
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 3
1.3. Özgün Değer - Katkı 3
1.4. Çalışmanın Tasarımı 4

2. KENTSEL KARAR ÜRETME SÜRECİ VE GÜÇ İLİŞKİLERİ **7**

2.1. Topluluk Gücü Araştırmaları 7
2.2. Kentsel Politika Kavramı ve Yaklaşımları 13
2.2.1. Kentsel Politika Olarak Kent Planlaması 14
2.2.2. Kentsel Politika Yaklaşımları 15
2.2.2.1. Çoğulcu / Plüralist Yaklaşım 17
2.2.2.2. Seçkinci / Elit Yaklaşım 20
2.2.2.3. Marksist / Neo-Marksist (Sınıf Merkezli) Yaklaşım 22
2.2.2.4. Kentsel Yönetimcilik Kuramı 25
2.2.2.5. Kentsel Büyüme Koalisyonları Kuramı 27
2.2.2.5.1. Kentsel Büyüme Koalisyonu Kuramının Üzerinde Durduğu Temel Kavramlar 29
2.2.2.5.2. Kentsel Büyüme Koalisyonu Kuramına İlişkin Eleştiriler 31
2.2.2.6. Kentsel Rejim Kuramı 32

2.2.2.6.1. Kentsel Rejim Oluşumu 34
2.2.2.6.2. Kentsel Rejim Tipolojileri 38
2.2.2.6.3. Kentsel Rejim Kuramının Güç Vurgusu 42
2.2.2.6.4. Kentsel Rejim Analizine İlişkin Uygulama Örnekleri 44
2.2.2.6.5. Kentsel Rejim Kuramına İlişkin Eleştiriler 46
2.2.2.7. Kentsel Politika Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi 47
2.2.3. Amerika ve İngiltere'de Kentsel Rejimlerin Değerlendirilmesi 53
2.3. Kentsel Karar Üretim Sürecinde Güç İlişkileri 58
2.3.1. Planlama ve Güç İlişkisi 58
2.3.2. Kentsel Karar Üretim Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Rolleri 60
2.4. Bölüm Sonucu 63
3. MATERYAL VE YÖNTEM 65

3.1. Çalışmanın Hipotezleri 65
3.2. Materyal 67
3.2.1. Örneklem Seçimi 67
3.2.2. Veri Toplama Tekniği 67
3.3. Analiz Yöntem ve Tekniği 69
3.4. Kısıtlama ve Sınırlama 72
4. ALAN ARAŞTIRMASI – KONYA ÖRNEĞİ 73

4.1. Konya'nın Kentsel Gelişim Süreci 73
4.1.1. Selçuklu Öncesi 73
4.1.2. Selçuklu ve Karamanoğulları Dönemi 74
4.1.3. Osmanlı Dönemi 75
4.1.4. 1923 – 1950 Dönemi 77
4.1.5. 1950 – 1980 Dönemi 79
4.1.6. 1980 – 2000 Dönemi 82
4.1.7. 2000 ve Sonrası 90
4.1.8. Değerlendirme 92
4.2. Konya'da Plan Kararı Üretim Sürecinde Etkili Olan Aktörler 96
4.3. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı Projelerinin Plan Kararlarının Üretilmesine Yön Veren Güç İlişkilerinin İrdelenmesi 97
4.3.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi 97

4.3.1.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararı Üretme Süreci 100
4.3.1.2. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararına İlişkin Sosyal Ağ Analizi 125
4.3.1.3. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararının Kentsel Rejim Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi 132
4.3.2. Konya Adalet Sarayı 134
4.3.2.1. Konya Adalet Sarayı Projesinin Plan Kararı Üretme Süreci 134
4.3.2.2. Konya Adalet Sarayı Projesinin Plan Kararına İlişkin Sosyal Ağ Analizi 151
4.3.2.3. Konya Adliye Sarayı Projesinin Plan Kararının Kentsel Rejim Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi 158
4.3.3. Değerlendirme 161
5. SONUÇ 163

KAYNAKLAR 172

EKLER 185

EK-1 Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararının üretim sürecine ilişkin derinlemesine görüşme formu 185
EK-2 Konya Adalet Sarayı'nın plan kararının üretim sürecine ilişkin derinlemesine görüşme formu 188
EK-3 Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörleri tanımlamak için kullanılan kodlar ve kodların açılımları 191
EK-4 Konya Adalet Sarayı'nın plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörleri tanımlamak için kullanılan kodlar ve kodların açılımları 193
ÖZGEÇMİŞ 195

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

m^2	metrekare
ha	hektar
k/ha	kişi/hektar
&	ve

Kısaltmalar

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
akt.	Aktaran
AVM	Alışveriş Merkezi
bkz.	Bakınız
ÇDP	Çevre Düzeni Planı
İMO	İnşaat Mühendisleri Odası
KAEM	Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi
KAS	Konya Adalet Sarayı
KBB	Konya Büyükşehir Belediyesi
KBBB	Konya Büyükşehir Belediye Başkanı
KBBM	Konya Büyükşehir Belediye Meclisi
NİP	Nâzım İmar Planı
SAA	Sosyal Ağ Analizi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞPO	Şehir Plancıları Odası
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb.	ve benzeri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Çalışmanın Akış Şeması 6
Şekil 3.1. Ağ Haritası (aktörler, ilişkiler ve ilişkilerin yönü/kuvveti) 71
Şekil 4.1. Selçuklu döneminde kale surları ve kapıları 75
Şekil 4.2. Osmanlı dönemi sonunda Konya kentinin mekânsal durumu 77
Şekil 4.3. Konya kent merkezi (1930'lu yıllar) 78
Şekil 4.4. 1946 Asım Kömürcüoğlu Planı 79
Şekil 4.5. 1966 Nazım İmar Planı (Yavuz Taşçı-Haluk Berksan) 82
Şekil 4.6. 1983 Çevre Düzeni Planı (Yavuz Taşçı) 84
Şekil 4.7. 1999 Nazım İmar Planı – KONPLAN 2020 (Yavuz Taşçı) 90
Şekil 4.8. 1950 öncesinde Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan dinamikler ve kararlar 94
Şekil 4.9. 1950'den günümüze Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan dinamikler ve kararlar 95
Şekil 4.10. Proje Alanının Kent İçindeki Konumu 98
Şekil 4.11. Konya Otogarı - 1972 98
Şekil 4.12. Konya Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 29.03.2002 tarih ve 18 sayılı kararı ile onaylanan plan değişikliği 99
Şekil 4.13. 1999 Planında Öngörülen "Ana Merkez Gelişme ve Yapılanma Alanı" ... 102
Şekil 4.14. İlk Proje Alanı 103
Şekil 4.15. Heyet tarafından uygun görülen proje 109
Şekil 4.16. Manolya Konutları 115
Şekil 4.17. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi 121
Şekil 4.18. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası 126
Şekil 4.19. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (Selçuklu Belediyesi bürokratları ve meclis üyeleri hariç) 129
Şekil 4.20. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörler) 130
Şekil 4.21. Eski Adliye ve çevresi 135
Şekil 4.22. 1/25000 ölçekli Konya Nazım İmar Planı ve KAS proje alternatifleri 139
Şekil 4.23. 14.01.2005 tarih 13 sayılı karar ile yapılan imar planı değişikliği 146

Şekil 4.24. Konya Adliye Sarayı 147
Şekil 4.25. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası..... 152
Şekil 4.26. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan karar üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (Karatay Belediyesi Meclis Üyeleri hariç)..... 153
Şekil 4.27. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan karar üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörler) 156

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1. Kentsel Rejimlerin Politik Yönelimleri ve Yönetim Biçimleri 40
Çizelge 2.2. Kentsel politika çözümlemesinde aktör odaklı yaklaşımların karşılaştırılması 51
Çizelge 4.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezinin karar üretim sürecinin ağ yapısının aralık merkezilik değerleri (Selçuklu Belediyesi bürokratları ve meclis üyeleri hariç) 131
Çizelge 4.2. Konya Adliye Sarayı'nın karar üretim sürecinin ağ yapısının aralık merkezilik değerleri (Karatay Belediyesi meclis üyeleri hariç) 158

1. GİRİŞ

Planlama, geleceğe yönelik olarak toplum ve kamu yararı adına var olan sorunların ve büyüme eğilimlerinin verdiği ipuçları doğrultusunda, belirlenen bir hedefe ulaşmak için değerlendirme ve karar verme sürecidir (Aydemir, 2004, s. 41; Yıldız, 2012, s.182). Ancak planlama çoğu zaman teorik bir fikir olmaktan öte gidememektedir. Planlama üretmiş olduğu kararlar nedeniyle kaynakların ve mülkiyetin yeniden dağılımını organize edici bir güçtür. Bununla beraber, planlama birçok aktörü ve özel çıkarları ilgilendiren bir süreç olduğundan, kapsamlı çıkar çatışmalarını ve uzlaşıları içeren ilişkiler temelinde üretilmektedir (Cullingworth & Caves, 2009, s. 6). Mekâna ilişkin karar üretim süreçlerinde oluşan söz konusu ilişkiler, planlamanın kaynakların ve mülkiyetin yeniden dağılımını organize edici gücünü sınırlamaktadır. Öyleyse planlamanın, karar üretim sürecinde yer alan aktörlerin niyet, öncelik ve siyasalarına bağlı bir özgürlük sınırı vardır (Özgen, 2006, s. 161).

Ayrıca kentsel planlama pratiği kentsel mekânın üretilmesi ile ilgilidir ve toplumun tüm kesimlerini etkilemektedir. Kentsel planlama sürecinin sunduğu fırsatlar ve meşrulaştırma potansiyeli, planlamanın bu gücünü kullanma amacında olan farklı beklentilere (kentsel rant elde etmek, kenti geliştirmek vb.) sahip aktörler arasında enformel ağların oluşmasına sebep olmaktadır. Kentsel mekânların yeniden şekillenmesi sürecinde, bu sürece yön verme gayreti içerisinde olan aktörler arasında ilişki ağları da kurulup çözülebilmektedir. Söz konusu aktörlerin süreç içerisinde etkili olabilme/rol alabilme çabaları planlama sürecini siyasi bir sürece dönüştürmektedir (Şahin, 2007, s. 352). Bu durum Türkiye'de kentlere ilişkin kararların nasıl üretildiğinin, salt yerel yönetim sistemimize ve plan yapım sürecimize ilişkin yasal düzenlemelerle açıklanamayacağını göstermektedir.

Türkiye'de farklı dinamiklerin (neo-liberal politikalar, mevcut planlama sisteminin yapısı vb.) sonucunda yapısal boyutun göz ardı edildiği ve yerel yöneticiler ile girişimcilerin aktör olarak rol oynadığı bir karar üretim süreci giderek planlama sistemimize hâkim olmaktadır. Farklı amaçlar doğrultusunda şekillenen bu ilişkiler, mevcut planlama eğilimleri ile uyumlu olmayan ve kamu yararının gözetilmediği parçacıl planlama yaklaşımının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu kaygılar çerçevesinde çalışma kapsamında Konya'nın kentsel mekânının şekillenmesinde önemli etkileri olan ve üst ölçekteki plan kararlarıyla çelişen iki plan değişikliği kararının, karar

üretim süreçlerinde aktörler arasında oluşan sosyal ve siyasal ilişki ağlarının incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın teorik çerçevesini kentsel politika literatürü oluşturmaktadır. Bu kapsamda öncelikle kentsel politika kavramı üzerinde durulmuştur. Daha sonra kentsel politika incelemelerinde kullanılan temel teorik yaklaşımlar üzerinde durularak, bu yaklaşımların planlama süreçlerinde oluşan ilişki ağlarını açıklayıp açıklayamayacağı değerlendirilmiştir.

1.1. Problemin Tanımı

1980 sonrasında küresel düzlemde yaşanan derin teknolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal değişimler ve iletişim olanaklarının gelişmesi uluslararası etkileşimleri arttırmıştır. Küreselleşme olarak adlandırılan bu süreçte piyasa ekonomisi üzerindeki kamu otoritesinin azaltılması ve ulus devletin yetki ve sorumluluklarının yerel yönetimlere devredilmesi eğilimleriyle sermayenin kentsel alanlardaki etkinliği artmış (Çetin, 2013, s. 15) ve sermayenin talepleri doğrultusunda her yerin imara açılabileceği anlayışı oluşmuştur (Keskinok, 2006, s. 17). Bu süreçle birlikte benimsenen politikalar hem toplumlar hem de kentsel mekânlar üzerinde etki yaratmış ve önemli dönüşümlere neden olmuştur (Türkün & Kurtuluş, 2005 akt. Uzbek, 2008, s. 64).

Türkiye'de de yerel yönetimlerin giderek artan biçimde sermayenin talepleri doğrultusunda hareket ettiği ve kentsel mekanın sermayenin kar maksimizasyonu için temel bir araç haline geldiği gözlenmektedir. Kentlerimizde uygulanan noktasal ve pazarlama amaçlı büyük projeler, sosyal ve ekonomik boyutu düşünülmeyen rant amaçlı dönüşüm projeleri ve benzeri uygulamalar planlamayı bir rant dağıtım aracı haline indirgemekte ve gerçek çözümlerden uzaklaştırmaktadır. Böylece planlama düzenli kentsel gelişmenin aracı olmaktan çok, güç (iktidar) sahipleri tarafından kentsel topraklar üzerinde değer artışı yaratmanın ve yaratılan bu değer artışının belirli toplumsal gruplara dağıtılmasını sağlamanın bir aracı haline gelmektedir. Bunun sonucu olarak da güç sahiplerinin beklentileri doğrultusunda şekillenen, kısmi ve parçacı planlama anlayışı giderek Türkiye'deki planlama anlayışına daha fazla hâkim olmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Türkiye'de 1980 sonrasında benimsenen politikalar sonucunda kentsel mekânların şekillenmesinde sermaye önemli rol oynamıştır/oynamaktadır. Sermayenin öncelikleri doğrultusunda gelişen kentler, birey çıkarlarının öne çıkarıldığı müdahalelerle karşı karşıya kalmaktadır. Kente ilişkin karar üretim süreçlerinde güç sahipleri oluşturdukları ilişki ağlarıyla rant amaçlı projeler üretmekte ve bu süreçte planlamayı bir meşrulaştırma aracı olarak kullanmaktadır. Bunun sonucunda planlamanın kamu yararı ilkesinin göz ardı edildiği, parçacı bir planlama anlayışı giderek planlama sistemimize hâkim olmaktadır.

Bu kapsamda, çalışmanın amacı; kent ve planlamaya ilişkin karar üretim süreçlerinde rol alan aktörler arasında oluşan güç ilişkilerinin, üretilen kararlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesidir. Böylece, çalışmanın çıktılarından biri olan Türkiye'de demokratik bir kentsel karar üretim sürecinin nasıl oluşturulabileceğine ilişkin ipuçlarının elde edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında, parçacı bir planlama anlayışıyla üretilmiş ve Konya'nın kentsel mekânının şekillenmesinde önemli etkileri olan, iki büyük ölçekli kentsel projenin karar üretim süreçleri analiz edilmiştir. Bunun için projelerin karar üretim süreçlerinde rol alan aktörler belirlenmiş ve bu aktörler arasında formel ve enformel ilişkiler temelinde oluşan yönetim koalisyonlarının ağ yapıları, sosyal ağ analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Projelerin karar üretim sürecinde oluşan yönetim koalisyonlarının nitelikleri, kentsel politika yaklaşımlarından kentsel rejim kuramının kavramsal çerçevesi kullanılarak değerlendirilmiştir.

1.3. Özgün Değer - Katkı

Türkiye'de kent ve planlamaya ilişkin kararların üretilmesinde nesnel gerekçelerden ziyade karar üretim sürecinde yer alan aktörlerin niyet ve öncelikleri belirleyici olmaktadır. Bu durum kent planlamasını, belli güç odaklarının üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırma aracına haline getirmektedir. Bu bağlamda, kente ilişkin plan kararlarının üretim sürecinde rol alan aktörlerin belirlenmesi ve bu aktörler arasında formel ve enformel ilişkiler temelinde oluşan yönetim koalisyonlarının ağ yapılarının çözümlenmesiyle, Türk planlama sisteminde karar alma sürecine ilişkin sorunların tespit edilmesi, tez çalışmasının en önemli çıktısıdır. Böylece belirli güç

odaklarının kente ilişkin üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırmak için planlamayı bir araç olarak nasıl kullandıkları ortaya konmuştur.

Toplumsal yapıda bireyler bir ilişkiler örüntüsünden oluşan bir ağ yapısı içerisinde yaşarlar. Bu nedenle toplumsal yapıdaki olgular ağ kavramı kullanarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Kentsel karar üretim sürecinde yer alan aktörler de kararları etkileyebilmek için formel ve enformel ilişki ağlarıyla işbirliği yapmaktadır. Çalışma kapsamında da kentsel karara üretim süreçlerindeki aktörler arasındaki ilişkiler analiz edilirken ağ kavramına ilişkin metodoloji kullanılmıştır. Bu çerçevede, kentsel karar üretim sürecindeki aktörler arasındaki ilişkiler sosyal ağ analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Yöntem olarak sosyal ağ analizinin kullanılmasının, kentsel karar üretim sürecinde aktörlerin ilişkilerine yoğunlaşan mevcut çalışmalara katkı yapacağı ve bundan sonraki çalışmalar için de örnek oluşturacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, çalışmada kentleşme sürecinde formel ve enformel ilişkiler temelinde kurulan koalisyonların açıklanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda örneklem alanlar olarak belirlenen projelerin, plan kararlarının üretilmesine ilişkin süreçleri, kentsel rejim kuramının kavramsal çerçevesi kullanılarak çözümlenmiştir. Kentlere ilişkin plan kararlarının üretilmesi sürecini açıklamak için kentsel rejim kuramının kullanılması, Türkiye'de kent planlama kuramına katkı sağlayacaktır. Yine, çalışmanın sonucunda edilen bulgular doğrultusunda, kentsel karar üretim sürecine ilişkin önerilerin, Türkiye'de planlamanın siyasal çerçevesinin oluşturulmasına yönelik mevzuat düzenlemelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.4. Çalışmanın Tasarımı

Tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır (bkz. Şekil 1.1). Çalışmanın birinci bölümü; Türkiye'de kentsel karar üretim sürecinde yaşanan problemlerin tespitinin yapıldığı ve tezin amacının, kapsamının ve genel çerçevesinin çizildiği giriş bölümüdür.

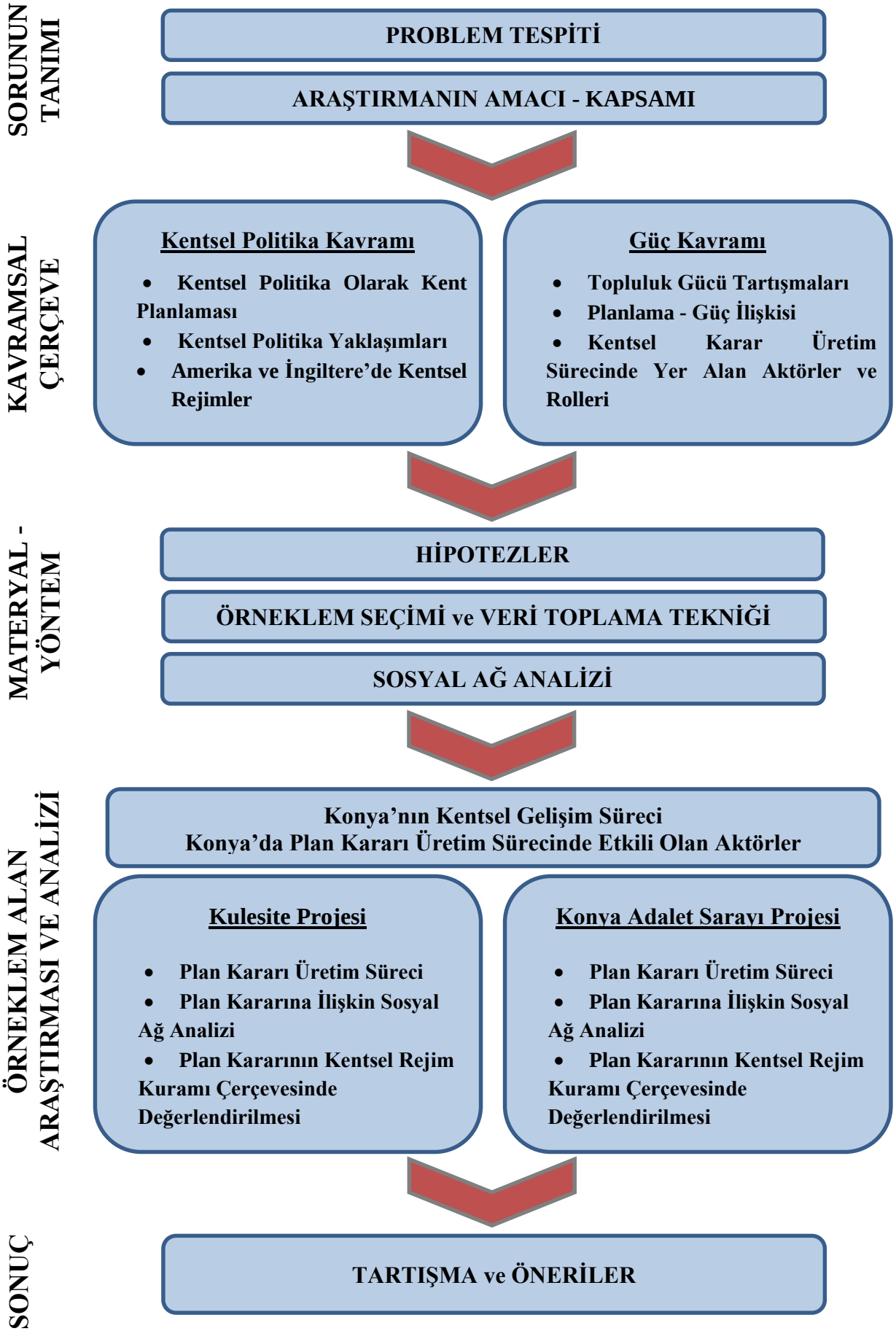
İkinci bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesi ortaya konmaktadır. Bu kapsamda öncelikle kentleri gerçekte kimin yönettiğini keşfetmek için güç ilişkilerini anlamaya odaklanan topluluk gücü tartışmaları üzerinde durulmuştur. Daha sonra bir kentsel politika olan plan kararların üretilmesi sürecine yön veren güç ilişkilerini çözümleme iddiasında olan temel kentsel politika yaklaşımları ele alınarak, bu yaklaşımların ortaya çıkma süreçleri, varsayımları ve yaklaşımlara yönelik eleştiriler

değerlendirilmiştir. Kentsel politika yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi sonucunda, Türkiye'de kente ilişkin plan kararlarının üretilmesine yön veren güç ilişkilerinin tanımlanmasında, kentsel rejim kuramının tutarlı bir çerçeve sunduğuna karar verilmiştir. Bu doğrultuda kentsel rejim kuramına ilişkin daha kapsamlı bir literatür taraması yapılarak, kurama ilişkin Amerika ve İngiltere'de yapılan çalışmalar irdelenmiştir. Ayrıca, gücün plan kararları üzerindeki etkisi ile kentsel karar üretim sürecinde yer alan aktörler ve rolleri bu bölüm kapsamında değerlendirilmiştir.

Çalışmanın metodolojisinin geliştirildiği üçüncü bölümde ilk olarak çalışmaya ilişkin hipotezler belirlenmiştir. Daha sonra hipotezlerin sınanması sürecinde alan araştırmasının yapılacağı örneklem alanlar belirlenmiş ve hangi veri toplama tekniğinin kullanılacağına karar verilmiştir. Son olarak da hipotezlerin sınanmasına yönelik analiz ve yöntem tekniği bu bölümde belirlenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; ilk olarak Konya'nın kentsel gelişim sürecine ve kente ilişkin plan kararının üretim sürecinde etkili olan aktörlere yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir. Sonrasında, çalışmanın örneklem alanları olan Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı projelerinin karar üretim süreçleri irdelenmiş, bu süreçlerde yer alan aktörler arasındaki ilişkilerin yapısı sosyal ağ analizi yöntemiyle ortaya konmuş, son olarak da elde edilen sonuçlar kentsel rejim kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda ise her iki projenin karar üretim süreçlerinde oluşan güç ilişkileri çözümlenmeye çalışılmıştır.

Son bölümde, Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı projelerinin karar üretim süreçlerine ilişkin yapılmış olan çözümlemeler doğrultusunda, çalışma kapsamında belirlenen hipotezler test edilmiştir. Çalışmanın sonunda ise, Türkiye'de kentsel kararların şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı bir süreç sonucunda demokratik bir yöntemle üretilebilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Şekil 1.1. Çalışmanın Akış Şeması

2. KENTSEL KARAR ÜRETME SÜRECİ VE GÜÇ İLİŞKİLERİ

Kavramsal çerçeveler bir konunun araştırılması ve tasarlanması yöntemiyle bize gerçekleri açıklamak için dil ve çerçeve sunar. Çalışmanın amacı doğrultusunda, çalışmanın kavramsal çerçevesinin açıklandığı bu bölümde, hipotezlerin sınanabilmesine olanak sağlayacak bir kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye'de kentlere ilişkin plan kararlarının üretilmesine yön veren güç ilişkilerinin irdelenmesi amaçlandığından öncelikle "güç" olgusu üzerinde durulmaktadır. Güç olgusu kentsel politika literatüründe önemli bir konuma sahip olan topluluk gücü (*community power*) çalışmaları üzerinden yürütülmüştür. Daha sonra bir kentsel politika faaliyeti olan kente ilişkin karar üretim sürecindeki güç ilişkilerinin çözümlenmesine ilişkin kentsel politika yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda çoğulcu (*plüralist*) yaklaşım, seçkinci (*elit*) yaklaşım, Marksist/Neo-Marksist (sınıf merkezli) yaklaşım, kentsel yönetimcilik kuramı, kentsel büyüme koalisyonları kuramı ve kentsel rejim kuramı ele alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda çalışmanın hipotezlerinin gerçekliğini sınamak için kentsel rejim kuramının en uygun yaklaşım olduğuna karar verilmiştir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması sürecinde kentsel politika yaklaşımlarının değerlendirilmesinden sonra kente ilişkin karar üretim sürecinde güç sahipleri tanımlanmış ve bu aktörlerin sürecin yapısını etkilemek için kullandıkları yöntemler üzerinde durulmuştur. Son olarak, çalışmanın kuramsal ve kavramsal bölümü yapılan genel bir değerlendirmeyle sonuçlandırılmıştır.

2.1. Topluluk Gücü Araştırmaları

Kentsel politika araştırmalarında topluluk gücü (*community power*) tartışmaları anahtar bir konuma sahiptir. Kentsel politika alanında yürütülen bir yöntem olarak kentleri gerçekte kimin yönettiğini keşfetmek için yapılan topluluk gücü yapısına yönelik araştırmalar, kentsel politika analizinin merkezini oluşturur (Lowndes, 2012, s. 91). Kentsel politika alanında, güç tartışmalarıyla analiz edilen kent düzeyindeki güç ilişkilerinin tanımlanmasıdır. Bu nedenle Amerika'da ve daha sınırlı olarak Batı Avrupa'da toplumlarda gücü kimin elinde tuttuğu kentsel politika tartışmalarının merkezinde yer almaktadır (Fainstein, 2001, s. 2371; DiGaetano & Klemanski, 1999, s. 18). Şengül (2001, s. 166) de güç mücadelesini kentsel kaynakları kontrol edebilmek

için verilen mücadele olarak ifade ederek, güç kavramının kentsel politika alanındaki önemine vurgu yapmaktadır.

Topluluk gücü tartışması, kentsel kuramlarda temel bir odak olarak kentsel politikalar açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kentsel politika kuramları topluluk gücü kavramını açıklamak için farklı varsayımlar üretmiştir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998). Topluluk gücü tartışmalarının kökeni 1950'lerde ABD kentlerini kimin yönettiğine ilişkin bilimsel söylemlere dayanmaktadır. Bu tartışmalar, 1950'lerde Amerika'da kentsel coğrafya ve mekânsal analiz ile ilgili artan kentsel teorilerde birçok yeni gelişmenin başladığı Chicago Kentsel Sosyoloji Okulunun etkisiyle ortaya çıkmıştır. Topluluk gücü tartışmaları gücün doğası ve ölçümüne ilişkin kavramsal bir model sunması sebebiyle kentsel politika çalışmalarının gelişmesine katkı sağlamıştır (DiGaetano & Klemanski, 1999, s. 18; Harding, 2012, s. 28).

Topluluk gücü tartışmalarına yönelik kentsel politika kuramları varsayımlarının merkezine kentlere ilişkin karar üretim süreçlerini koymaktadır. Bu kuramcılar kentsel politikalar ve özellikle çeşitli koalisyonlar tarafından oluşturulmuş toplumsal kararlar üzerinde durmuşlardır. Kentlerde güce kimin sahip olduğu sorusuna ilişkin düşünce, seçkinciler (*elitistler*) ve çoğulcular (*plüralistler*) arasındaki tartışmalarla başlamıştır. Topluluk gücü çalışmalarının ilk dalgasının en önemli öncüsü Hunter'dır (Hunter, 1953). Hunter, güç ilişkileri olduğunu varsaydığı iş dünyası, yöneticiler, sivil dernekler ve toplumsal aktivitelerin kapsamı üzerinde durmuştur. Hunter, Atlanta (Georgia) kentini kapsayan çalışmasında üst düzey bireylerle mülakatlar yapmıştır. Hunter, bu kişilerin nasıl etkileşimde bulunduklarını, nasıl grup oluşturduklarını, projelerde nasıl konumlandıklarını ve projeleri nasıl etkilediklerine ilişkin araştırmalar yapmıştır. Araştırma, belli alanlarda belli insanların karar verme sürecinde öne çıktığını göstermiştir ki, Hunter'a göre bu kişiler gücü elinde bulunduran kişilerdir. Hunter, kente ilişkin karar verme sürecinde baskın grubun iş dünyası olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma Hunter'ı Amerikan kentsel seçkinci kuramının öncüsü haline getirmiştir (Harding, 2012, s. 29; Polsby, 1970 akt. Fainstein, 2001, s. 2371; DiGaetano & Klemanski, 1999, s. 18).

Topluluk gücü araştırmacıları arasındaki özgün tartışma ise Dahl'ın 1961 yılında yayınlanan "Who Governs?" isimli kitabı ile başlamıştır (Dahl, 1961). Dahl, New Haven (Connecticut) kentine ilişkin alınan önemli kararlarda kimin daha etkin olduğunu ölçmek için sosyolojik yaklaşımlar kullanmıştır. Dahl "New Haven'i kim yönetiyor?" sorusuyla karar analizini uygulamış, araştırmasında özellikle kentsel gelişme, eğitim ve

seçimlerde aday gösterme konularına odaklanmıştır. Dahl çalışmasının sonunda elitlerin her alanda baskın olmasına rağmen, seçimle işbaşına gelen yöneticilerin de bu üç alan üzerinde etkili olduğunu görmüştür. Dahl araştırmasının sonunda, gücün tüm sosyal gruplar arasında eşit olarak paylaşıldığı anlamına gelmemesine rağmen, gücün tek başına seçilmemiş bir elit grup tarafından kontrol edilmesinin de imkânsız olduğunu iddia etmektedir. Bu sistem bir çeşit "dağıtılmış eşitsizlikler" olarak adlandırılabilir. Bu çalışmada ayrıca, her sosyal grubun güç kaynaklarını harekete geçirme potansiyeli olduğu ortaya çıkmıştır. Dahl'ın bu çalışması, onu Amerika'da çoğulcu düşüncenin öncüsü haline getirmiştir (Fainstein, 2001, s. 2371; Harding, 2012, s. 30; DiGaetano & Klemanski, 1999, s. 18; Lukes, 2005, s. 15). Dahl'ın bulgularını Nelson Polsby (1970) daha sonra şu şekilde geliştirmiştir: Kentsel toplum, yüzlerce küçük çıkar grubuna bölünmüş vaziyettedir. Bir kişi birden fazla çıkar grubuna dâhil olabilir. Güç geniş bir kesime yayılmıştır ve kararlar üzerinde etkili olabilmenin çok çeşitli yöntemleri vardır (Polsby, 1970 akt. Fainstein, 2001, s. 2371).

Çoğulcuların topluluk gücü tartışmasına ilişkin yaptığı diğer çalışmalar da Dahl'ın varsayımlarını destekler niteliktedir. Bu kapsamda yerel temsili demokrasi kararlarına etki edebilecek birçok farklı grupla çalışılmıştır. Bu çalışmalar gücün kötüye kullanılması veya merkezileştirilmesini önlemek için sistemin dengesinin ve kontrolünün yeterli olduğunu göstermiştir (Harding, 2012, s. 30). Ayrıca çoğulculara göre, güç sahibi olanlar kendilerini işin içine katmadan otoritesini kullanarak ve insanların beklentilerini yönlendirerek, karar gündemlerini belirlemektedir. Bu görüşe göre, topluluk gücü denilen kavram, kontrolü sağlamak amaçlı açıkça ve doğrudan kullanılan bir güçten öte, bir karar verilirken üstü kapalı bir şekilde ortamı manipüle ederek kararı yönlendiren bir güçtür (Fainstein, 2001, s. 2371).

Seçkinci ve çoğulcu teorisyenler temsili demokrasi ile yönetilen Amerikan şehirlerinde topluluk gücü tartışmalarını farklı yöntemler üzerinden yürütmüşlerdir (Harding, 2012, s. 30). Bu çerçevede hem seçkinci hem de çoğulcu kuramcılar topluluk gücü tartışmalarında farklı soruları cevaplamak için farklı yöntemleri kullanmışlardır. Bu kapsamda orijinal seçkinci okullar "kim hükmeder?", çoğulcular "birisi hükmediyor mu?" ve yeni seçkinciler (*neo-elitler*) ise "gündemi kim belirler?" ve "niçin onlar sorgulanmaz/onlara meydan okunmaz?" sorularını sorarlar (Stoker, 1998a).

Çoğulcu ve seçkinci kuramcıların kentleri kendine yeter ve bağımsız tüzellikler olarak düşünmeleri önemli bir eksikliktir. Çoğulcu ve seçkinci kuramcıların diğer bir eksikliği de kente ilişkin politik kararların şekillenmesinde sermaye sahibi grupların

kapasitesini ve sermaye sahiplerinin ihtiyaçlarını azımsamış olmalarıdır (Harding, 2012, s. 32).

Güç hakkındaki kavramsal ve metodolojik tartışmalar çoğulcu ve seçkinci tartışmalarla bitmemiştir. 1970'lerin başlarında topluluk gücü tartışmasını çözmeye yönelik devam eden bazı çalışmaların normal kentsel odaklarını sürdürmesine rağmen (Polsby, 1970), güç üzerine teorik olarak çalışan daha büyük bir kesim ise sorunlara ilişkin ampirik sınamalardan ziyade kavramsal tartışmaları tercih eden sosyal ve politik teorilerle ilerlemişlerdir. Bu dönemde, kentsel güç ilişkilerine yönelik çalışmalara, kapitalist devlet içerisinde yönetimin tabakalar, prestijli gruplar ve sınıflar arasındaki ilişkiye dayanan daha kapsamlı ve daha yapısal yaklaşımların tercih edildiği neo-Marksist ve neo-Weberian okullar hâkim olmaya başlamıştır (Geddes, 2012, s. 56).

Sosyal ve ekonomik yapıların kısıtlayıcı etkisine vurgu yapan neo-Marksist kuramcılar gücün analizi ile daha az ilgilenmiştir. "Yöneten kim?" sorusu "Faydalanan kim?" (kararları kim ne için veriyor ve kentsel değişimden kim faydalanıyor?) sorusuyla yer değiştirmiştir. Marksist kuramcılara göre yerel yöneticilerin şehirlerinde daha fazla iş sahası oluşturmak maksadıyla vergi teşviklerinde bulunması, sermayeye teslim olması anlamına gelmektedir. Çünkü sermayedarlar sadece yerel yöneticiler kendileri için "uygun yatırım ortamı" oluşturduğu zaman oraya yatırım yapmaktadır (Fainstein, 2001; Elkin, 1987). Bu kuramcılar siyaset teorisindeki daha kapsamlı gelişmeler tarafından desteklenen eğilimle yapısal (sistemik) gücü incelemişlerdir. Yapısal güç, toplumdaki belirli grupların sosyo-ekonomik yapıdaki pozisyonlarından kaynaklanan avantajlar ve dezavantajlarla ilgilidir. Yapısal gücün analizi genellikle kentsel kararlarda belirli çıkar gruplarının lehine oluşan sonuçların belirlenmesine dayanmaktadır (Stoker, 1998a, s. 122). Ancak neo-Marksist kuramcılar bu analizlerde kentsel siyaseti göz ardı ettikleri yönünde ciddi eleştiriler almışlardır.

1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde Marksist yaklaşımın siyaseti göz ardı ettiğine ilişkin eleştirilerle beraber kentsel politik ekonomi araştırmalarında temel topluluk gücü yaklaşımına tekrar yönelim olmuştur. Charles Lindblom (1977), neo-Marksist ve seçkinci teori okullarının eleştirilerine cevap olarak geleneksel çoğulcu analizi yenilemeyi amaçlamıştır. Lindblom, liberal demokrat toplumlarda sermaye sahipleri ile seçilmiş yöneticilerin birbirlerini destekler nitelikteki kararların üretilmesini gözlemleyerek, toplumda sermaye sahiplerinin çıkarlarının diğer gruplardan daha fazla imtiyaza sahip olduğunu tespit etmiştir. Lindblom, sermaye sahiplerinin finans ve organizasyon kaynakları bakımından diğer toplumsal gruplara

göre daha avantajlı olduğunu ve politika üretim sürecinde kamu görevlilerinin bu avantajlardan dolayı sermaye sahiplerine müzakere, pazarlık ve karşılıklı ikna çerçevesinde imtiyaz tanıdıklarını vurgulamaktadır. Lindblom, sermaye sahiplerinin bu imtiyazını yapısal ve araçsal güç olarak tanımlamış, kamu görevlilerinin yapısal güce sahip olan sermaye sahiplerinin kararlarının halkın refahının sağlanmasında kritik öneme sahip olduğunu düşünerek, sermaye sahiplerinin çıkarlarının kendiliğinden kamu görevlileri tarafından dikkate alındığını vurgulamıştır. Yani, bir karar üretici olarak sermaye sahiplerinin toplumsal refah üzerinde kritik etkisi vardır (Lindblom, 1977).

Yeni kuşak kentsel politika ekonomi yaklaşımları, sermaye üzerine değil yerel karar vericiler üzerine odaklanmıştır. Bu yaklaşımlar Marksizm'den ilham alan ilk çoğulcu ve seçkinci tartışmalara benzer şekilde, alan çalışmaları kullanarak belli şehirlerde aktörlerin ve yaşanan sosyal süreçlerin ortaya çıkardığı eşitsizlikler üzerinde durmuştur. Bu kapsamda yapılan çalışmalara göre kent yaşamı kentlerdeki farklı grup ve çıkarlar arasındaki mücadele ve pazarlıklarla üretilir ve yeniden üretilir. Ekonomistler bu mücadele ve pazarlıkların sonuçlarının genel anlamda yaşanılabilir bir şehre ulaşmaktan ziyade, kaçınılmaz olarak bazı grupların ödüllendirilmesi ve diğerlerinin dezavantajlı hale gelmesine yol açtığını savunmuşlardır. Bu yaklaşıma göre kentsel karar vermede baskın grup "kentsel büyüme koalisyonları"dır (Logan & Molotch, 1987 akt. Harding, 1998, s. 41) ve bu baskın grubun baş aktörleri gayrimenkul geliştirme şirketleridir (Fainstein, 2001, s. 2372; Harding, 2012, s. 35).

Logan ve Molotch (1987), büyüme koalisyonları kuramıyla içinden çıkılamayan "Yöneten kim?" sorusu yerine, daha üstesinden gelinebilir olan "Mekânların fiziksel olarak yeniden yapılandırılması üzerinde en çok etkiye sahip olan kim, neden buna sahiptir ve bu etki nedir?" sorusuna odaklanmışlardır (Harding, 1998, s. 42). Bu analizle büyüme koalisyonlarının kentsel gelişme üzerinde baskın güce sahip olduğunu ileri sürmektedirler. Büyüme koalisyonlarının temel aktörleri kabaca kentsel gelişmenin şekillenmesinde gücü kullanan iş sektörü elitleri olarak sermayenin mekâna en bağlı unsurları olan mülk sahibi ve mülkten gelir elde eden kimseler olduğu ifade edilmektedir (Harding, 2012, s. 35)

Topluluk gücü tartışmalarının yeniden değerlendirilmesi konusunda büyüme koalisyonları kuramı dışında kentsel politik ekonominin ikinci önemli dalı kentsel rejim kuramıdır. Toplumsal gücü kentsel rejim yaklaşımıyla açıklayan Stone (1989)'a göre güç, toplumsal kontrolün değil toplumsal üretimin bir parçasıdır. Toplumsal üretim yaklaşımı, çoğulcular ve seçkinciler arasındaki "yöneten kim?" meselesine odaklanan

eski tartışmanın aksine, eylemde bulunabilme kapasitesiyle ilgilenir. Söz konusu mesele hâkimiyet veya itaatten çok eylemde bulunabilme ve amaçlarını gerçekleştirme kapasitesidir. Güç mücadelesi, kontrol veya direnişle değil, eylemde bulunabilme kapasitesi ile ilgilidir (Stone, 1989 akt. Stoker, 1998a, s. 123; Fainstein, 2001, s. 2373).

Kentsel rejim yaklaşımına göre karmaşık dünyada bireyler ve gruplar arasında güç eşit dağılmadığından kaynaklar üzerindeki kontrol karmaşık bir yapıdadır. Bu nedenle de herhangi bir grubun kaynaklar üzerinde kapsamlı bir kontrol sahibi olabilmesi mümkün değildir. Rejim yaklaşımı kentsel politika sürecinde çeşitli yapılarda gözlenebilen güç kavramının en az dört formunun olduğunu savunur. Pozisyonları sayesinde sosyo-ekonomik yapıda belli kaynaklara ulaşabilen aktörler yapısal güce (*systemic power*) sahiptir. Kamu kaynakları üzerinde etkiye sahip olan kamu lideri ve diğer aktörler (girişimciler, çıkar grupları ve sosyal hareket liderleri) kaynaklar üzerinde yapısal güce sahip olan aktörlerdir (Greasley & Stoker, 2012, s. 126). Bu güç yapısal güce sahip olan gruplara mekânın şekillenmesine ilişkin kararların üretilmesinde diğer gruplardan daha fazla etkiye sahip olmaları noktasında olanak sağlamaktadır. Rejim yaklaşımına göre gücün ikinci formu hâkimiyet veya sosyal kontroldür. Bu güce sahip olan gruplar organizasyon içerisinde diğer birey veya grupların onlara uymasını sağlarlar. Yapısal ve hâkimiyet güçleri hegemonya için temel oluşturur, yani, rıza gerektirmeyen bir kontrol yapısıdır. Ancak, güç bir dizi geniş kurumlar boyunca dağıtıldığından, sınırlı sayıdaki vatandaşlar üzerindeki hâkimiyet her zaman yeterli değildir. Bu noktada rejim yaklaşımının üçüncü güç tipi olan koalisyon gücü devreye girer. Koalisyon gücü egemen olmayı talep etmeyen ancak pazarlık temelinde özerk aktörlerin bir araya gelerek güçlerini birleştirmeleriyle oluşur. Böylece bağımsız organizasyonlar karşılıklı olarak arzuladıkları amaçlara ulaşabilmek için güçlerini birleştirerek koalisyon gücünü oluştururlar. Ancak koalisyon gücü aktörlerin bir biriyle uyumlu amaçları noktasında oluştuğundan göreceli olarak istikrarsız eğilimdedir ve kentsel politikalardaki egemenliği ve kontrolü sınırlıdır (Stoker, 1998b, s. 64).

Yapısal, hâkimiyet ve koalisyon güçlerinin hepsinin kentsel politikalarda bir role sahip olduğu görülür. Ancak, rejim kuramının topluluk gücü tartışmalarına ayırt edici katkısı gücün dördüncü formu olan sosyal üretim gücü üzerine yaptığı vurgudur. Sosyal üretim gücü rejim kuramında önemli bir eksen oluşturur. Burada güç, karmaşık toplumlarda ilişkileri sağlamak için belli çıkarların kapasitesine bağlıdır. Karmaşık toplumlarda ortak çıkarların gerçekleşmesi için liderlik ideolojik zorlamayla

sağlanamaz. Aksine ortak eylem gerçekleştirmek veya problemleri çözebilmek için çıkarların buluşması gerekmektedir. Böylece ortak eylemleri gerçekleştirmek için rejim oluşturularak yönetim kapasitesi arttırılır (Stoker, 1998b, s. 65).

Karmaşık bir kentsel sistemin politika üretim sürecini anlamak için, gücü bir diğer aktörün yapmayacağı bir şeyi yaptırma yetisi olarak gören anlayışın ötesine geçmek gerekir. Bu açıdan kentsel sistemlerde kararların üretilmesini sağlayan gücün/güç ilişkilerinin tanımlanması ve ölçülebilmesi adına topluluk gücü kuramcılarının teorilerinin önemi büyüktür. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde kentsel karar üretim sürecinde oluşan güç ilişkilerinin çözümlemesinin yapılabilmesi için kentsel politika kuramları irdelenmiştir.

2.2. Kentsel Politika Kavramı ve Yaklaşımları

Kentsel politika[1], en basit açıklamayla kentsel düzeyde karar verme (kentleşmeyi etkileyen faaliyetleri belirleme) yetkisi üzerinde durur (Stoker, 1998a, s. 119; Keleş, 2009; John, 2012, s. 17). Bir belediye başkanının şehrin takip edeceği politikalar hakkındaki kararı, bir komşuluk ünitesinin/mahallenin katılım hareketinin sonuçları veya yerel iş sektörünün taşınmaya ilişkin aldığı karar kentsel politikalara[2] birer örnektir. Cochrane (2009) kentsel politikayı bir uygulama veya uygulamalar bütünü olarak tanımlamakta; politik ve akademik söylemlerin çoğunda kentsel politika için ya kentsel olarak kabul edilen sorunları hedefleyen ya da kentsel kalkınma ile ilişkili fırsatlardan faydalanmayı amaçlayan girişimlerin bütününden ibaret olduğu şeklinde bir tanımlama yapıldığını ifade etmektedir. Ancak Cochrane, bu tanımlamanın, uygulanan politikaların doğru bir tanımlaması olsa da kent politikasını farklı kılanın ne olduğunu açıklayamadığını ve kent politikası kavramının seneler içinde geçirdiği

[1] Kentsel politika, mekânlar ve konumsal olarak sınırlandırılmış bölgeler veya bu bölgelerle bağlantılı insanlarla ilgilenir. Bu bölgelerin boyutu ve yapısı birbirinden oldukça farklı olabilir ama politikaya 'kentsel' politika olma kimliğini kazandıran şey –adı ister mahalle, topluluk, varoş, kesim, semt, şehir içi, banliyö, teneke mahallesi, şehir isterse de şehir bölgesi olsun– bölgenin kendisidir.

[2] Kentsel politikalara ilişkin yapılan literatür araştırması sırasında kentsel politika ve kentsel siyaset terimleri arasında bir kavram karmaşası olduğu görülmüştür. Çevik ve Demirci, "politika" sözcüğünün iki anlamda kullanıldığını belirtmektedirler. Bunlardan birincisi İngilizcede "politics" kavramının karşılığı olarak siyaset anlamına gelmektedir. İkincisi ise İngilizcede "policy" kavramının karşılığı olarak tutulan yol, yöntem ve program anlamına gelmektedir. İkinci anlamda "politika" sözcüğü Türkçede "siyasa" olarak da kullanılmaktadır (Çevik & Demirci, 2008, s. 9). Kentsel siyaset, kentsel kaynakların paylaşımını yönlendiren yasalar, kurumlar ve süreçler ile bu süreçler sonunda üretilen kentsel politikaları da kapsayan bir bütündür. Kentsel politika (siyasa) ise kentsel alana ilişkin bir konuda kent siyasetinin uyguladığı (eylemde bulunma veya bulunmamayı da kapsayan) faaliyetlerdir (Ünsal, 2000, s. 2; Keser & Gökmen, 2012, s. 19).

değişimlerin önemine vurgu yapmadığını, bu nedenle de kentsel politika kavramını anlamak için yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Kentsel politika kavramı ülkeden ülkeye ve zamana göre farklılaşmakta ve gelişerek yeni anlamlar yüklenmektedir. Geçtiğimiz 50 seneden bu yana dünyanın çoğu ülkesinde devletler ve idari kurumlar düzenli olarak bir takım kentsel girişimleri faaliyete geçirmektedir (Cochrane, 2009, s. 84). Bu nedenle kentsel yapıya ilişkin girişimler veya bunların seneler içinde geçirdiği değişimlerin değerlendirilmesi kentsel politikaların kapsamının anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Kent politikası, sosyal hayatı profesyonel uzmanlık alanlarına (planlama, iskân, sosyal işler, eğitim, sağlık, atık imhası vb.) göre ayırmak yerine, farklı hizmet alanlarının nasıl örtüştüğünü, birbirine bağlandığını ve birlikte (veya birbirine karşı) çalıştığını gösterebilme becerisi sağlamaktadır. Bütün politika alanları gibi kentsel politika hem sorun tanımı hem de politika müdahalesi araçları arayışında olan bir politika sahasıdır. Kent politikası, her dönemin kendine özgü hâkim (kentsel, toplumsal, ekonomik ve politik) anlayışları tarafından belirlemektedir. Kent politikasının belirli bir dönemde nasıl tanımlandığını veya anlaşıldığını irdelemek; kentin nasıl tanımladığını ve yorumlandığını, ayrıca toplumsal politikaların nasıl şekillendirildiğini ve tasarlandığını anlamayı mümkün kılmaktadır (Cochrane, 2009, s. 85).

2.2.1. Kentsel Politika Olarak Kent Planlaması

Kente ilişkin alınan bir dizi kararlar ve bunların uygulanması kentsel politikayı oluşturur (Bal, 2011, s. 277). Eğitim hizmeti, sağlık hizmeti, altyapı tesisleri vb. temel kamu hizmetlerine yönelik alınan kararlar gibi kentlere ilişkin ileriye dönük olarak kentsel planlama çalışmaları kapsamında alınan kararlar da kentsel politikaların konusunu oluşturmaktadır.

Kentsel politika, insanların hayatlarını sürdürdüğü ve çoğalttığı her alanda gerçekleşen geniş çaplı bir aktivitedir ve insanlara tek düze uygulanan tek yönlü bir güç değildir. Ayrıca resmi girişim ve programlarla vatandaşların ihtiyaçlarına cevap vermek için toplu karar almayı gerektirdiğinden, kentsel politika aktörler arasında çatışma ve işbirliğini içermektedir (Stoker, 1998a, s. 119). Kentsel politikalar resmî ve gayri resmî aktörlerin ortak eylemleri aracılığıyla üretilmektedir. Bu iki aktör grubu arasındaki koordinasyonun kuralları açıkça yazılı değildir. Bu açıdan sadece yönetimin eylemlerinin değil, ortak eylemlerin politikayı belirlediği görülmektedir. Bu durum,

politik eylemlerin karmaşık bir politik süreç sonucunda üretildiğini göstermektedir (Stone, 2012)

Benzer şekilde kent planlaması da düşünce, politika ve eylem süreçlerinden oluşan çok boyutlu bir sistemdir. Kurumlar ve uzmanlar kente ilişkin fikirler üretmekte, üretilen bu fikirler siyasi ve kurumsal süreçler sonucunda meşrulaşarak politikalar haline gelmektedir. Kentlere yönelik bu politikaların üretilmesi ve uygulanması sırasında resmi ve resmi olmayan aktörler karşılıklı formel ve enformel ağ ilişkileri oluşturarak bu süreci karmaşık hale getirmektedir. Bu yapı kentlere ilişkin üretilen politikaların süreçte rol alan aktörler arasında yaşanan çatışma ve uzlaşılar sonucu oluştuğunu göstermektedir (Uzbek, 2008, s. 9). Sonuç olarak kente ilişkin üretilen kararları birçok aktörü ve özel çıkarları ilgilendirdiğinden, gerçekte inanç ve faydaları içeren siyasal tercihlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentlere ilişkin üretilen kararlar kentsel politika faaliyeti olduğundan, çalışma kapsamında, kente ilişkin kararların üretim süreçlerinde oluşan güç ilişkilerinin çözümlenebilmesi için öncelikle kentsel politika kuramlarının kavramsal ve kuramsal çerçeveleri irdelenmiştir.

2.2.2. Kentsel Politika Yaklaşımları

Bu başlık altında çalışmanın kurumsal ve yönetsel boyutunu oluşturan kentsel politika kuramları üzerinde durulmuştur. Kentsel politika bir taraftan mekânsal uygulamanın bir tanımı ve analizi iken, diğer taraftan kentsel alanlarla ilgili daha geniş sosyo-politik-ekonomik süreçlerle alakalıdır ve bu ikisi arasındaki bağlantılar üzerinde durmaktadır. Kentsel politika kuramlarına hâkim olunması kentsel gücün üretiminin, bölüşümünün, çalışma şeklinin ve etkisinin niteliklerini anlamaya imkân verir (Davies & Imbroscio, 2012, s. 1).

Kentsel politika kuramları, kentsel toplumlarda gücü elinde bulunduran grupların kentsel politikaları belirlediği varsayımından yola çıkmıştır. Bu nedenle kuramlar gücü elinde bulunduran grupların bu gücü üretme, bölüşme ve kullanma şekillerini kavramsallaştırılmak için birbirinden farklı varsayımlar geliştirmişlerdir. Gücü açıklamaya yönelik, kuramların karşılıklı olarak varsayımlarının sorgulanması kuramların tutarlılıklarını, eksiklerini ve benzerliklerini ortaya koyar. Bu şekilde kuramlarda değişiklikler yapılır. Başka bir ifadeyle kuramlar diğer kuramlara cevap

olarak gelişir, bu nedenle de kuramlar statik değildir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 4).

Bununla birlikte kentsel politika çalışmalarında, topluluk gücü tartışmalarının önemli yer tutmasında, kentsel politikanın iki temel özelliğe sahip olması etkendir. Bunlardan birincisi kentsel alanda aktörlerin sıklıkla birbirleriyle etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan yakınlık, diğeri ise aktörlerin sayıca az olma eğilimidir. Kentsel alan siyasidir ve bu diğer düzeylerdeki siyasi yapıların aynası olmasından ziyade belli türlerde siyasi sistemleri oluşturur. Bu sistemler etkileşimin rahat yapılabilmesi için çoğunlukla daha az sayıda elit gerektirir. Kentsel politika çalışmalarının temel konularından birisinin siyasi güç tartışmaları olması da bundan kaynaklanmaktadır. Bu durum siyasi gücün 1960'larda topluluk gücü çalışmalarında, 1970 ve 1980'lerde Marksist açıklamalarda ve 1990'larda rejim yaklaşımlarında ele alınmasını açıklamaktadır (John, 2012, s. 21).

Tez çalışmasında bir kentsel politika olan kent planlamasına ilişkin kararların üretilmesine yön veren güç ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmanın bu bölümünde kente ilişkin politikaları açıklamaya çalışan kentsel politika kuramları irdelenmiştir. Bu kapsamda, Amerika ve Avrupa'daki önde gelen okulların kentsel politika incelemelerinde kullandıkları temel kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında ilk olarak, kentsel politika yaklaşımlarının temelini oluşturan kuramsal yaklaşımlar olan, gücün toplumsal grup ve kurumlar arasında dağıldığını savunan çoğulcu/plüralist (liberal) yaklaşımın, gücün elitlerin elinde yoğunlaştığını savunan seçkinci/elit (Weberci - bürokratik) yaklaşımın ve kenti çıkar ve sınıf ilişkileri açısından ele alan Marxist/ neo-Marxist yaklaşımın üzerinde durulmuştur (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 1-2; Şengül, 2001; Uzbek, 2008, s. 14; Uzbek & Dinçer, 2009, s. 259; Bayraktar, 2013). Ayrıca, çalışmanın bu bölümünde Pahl (1970)'ın öncülüğünü yaptığı, kentsel mekânın oluşumunda kent yöneticilerinin etkinliğine odaklanan kentsel yönetimcilik kuramı da irdelenmiştir.

Daha sonra, kentsel karar üretim süreçlerini çözümlemeye yönelik aktör odaklı yaklaşımlar ele alınmıştır. Bu kapsamda, ilk olarak, yerel büyümenin çıkarlarını paylaşan aktörler ve organizasyonların koalisyonları ile bu koalisyonların arazi değeri üzerine etkilerini irdeleyen kentsel büyüme koalisyonları/makineleri kuramı irdelenmiştir. Sonrasında ise kentsel mekânda belli amaçlara ulaşmak için farklı toplumsal gruplardan aktörlerin oluşturduğu güç düzenlemeleri olan rejimlere

odaklanan kentsel rejim kuramı (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 1-2; Şengül, 2001; Uzbek, 2008; Uzbek & Dinçer, 2009; Bayraktar, 2013) ele alınmıştır.

Kentsel politika yaklaşımlarının incelenmesi sonucunda, tez çalışmasının hipotezlerinin değerlendirilmesinde kentsel rejim kuramının kavramsal çerçevesinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda kavramların tanımlanması için öncelikle farklı politika kuramlarının üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise kentsel rejim kuramı ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.2.2.1. Çoğulcu / Plüralist Yaklaşım

Kentsel politika kuramlarının büyük bir kısmı çoğulcu kuramdan etkilenmiş ve bu kurama karşı savlar üreterek gelişmişlerdir[3]. Bu nedenle çoğulcu kuram birçok araştırmacıya göre en önemli kentsel politika kuramıdır. Bu çoğulcu kuramın ne diğer kuramlardan daha doğru veya tatmin edici olduğu, ne de daha eşsiz, tutarlı ve kesin bir kavram sunduğu anlamına gelmez. Kentsel politika yaklaşımlarında önemli bir konuma sahip olan çoğulcu yaklaşım, bu özelliğinden dolayı ilk ele alınması gereken kuramdır (Judge, 1998, s. 13; Bayraktar, 2013, s. 132). Ayrıca, hem Amerika'da hem de Avrupa'da kentsel politika uzmanları çoğulcu kurama büyük ilgi göstermişlerdir. Özellikle Amerikan toplumunda gücün paylaşımını açıklamaya yönelik kentsel çalışmalarda, çoğulculuk en yaygın kullanılan paradigma olmuştur (Waste, 1986 akt. Judge, 1998, s. 13).

Çoğulcu yaklaşıma göre kentin örgütlenmesi siyasal bir süreçtir. Yerel düzeyde siyasi gücün paylaşıldığını savunan yaklaşım, bu siyasi süreci toplumun farklı kesimlerden çok sayıda aktörlerin yönettiğini iddia eder (Keleş, 2009, s. 120). Çoğulcu yaklaşımın özellikleri üzerinde yeterli mutabakat olmadığından ve bir kuram oluşturup oluşturmadığı hususunda anlaşmazlıklar olduğundan tanımının yapılması kolay değildir. Bu kısıtlılıklara rağmen kentsel çoğulculuğun özünü ve başlıca ilkelerini gösteren ana çizgileri sunmak mümkündür. Judge (1998), çoğulculuk üzerine yazılmış yazılardan türeterek genel çoğulcu modelin temel özelliklerini şöyle tanımlar (Judge, 1998, s. 14):

- Gücün parçalanmış ve âdemi merkezi hale getirilmiş olduğu görülür (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 5).

[3] Örneğin, rejim kuramı plüralizmle benzerliklere sahiptir.

- Kentsel alanda tüm toplumsal gruplar farklı kaynaklara sahiptir. Bu nedenle tüm grupların talepleri mutlak karşılanmasa da kentsel alana ilişkin fikirlerini ifade edebilirler.
- Toplumsal gruplar arasındaki gücün bu dağılımı demokrasiye yaklaşan her sistemde arzu edilen bir özelliktir.
- Farklı sektörlerdeki politik sonuçlar, bu sektörler içinde gücün farklı süreçlerini, farklı aktörlerini ve farklı dağılımlarını ifade edecektir.
- Liberal demokrasilerde politik gücün kullanımı seçimlerin resmi sonuçlarının kurumsal yapılarını genişletir.
- Meşru otoritenin kaynakları olarak çıkarların etkileşimi genel siyasi yapıya pratik bir alternatif sağlayabilir.
- Karar üretim sürecinin doğal anlaşmazlıkları ve pazarlıkları sürece aktörlerin katılmasını mecbur hale getirmektedir.

Çoğulcu yaklaşımın temel varsayımı, gücün toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dengeli dağılmış olduğudur (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.55; Uzbek, 2008, s.15; Bal, 2011, s.287). Çoğulcu yaklaşıma göre toplum, siyasal yaşam içerisinde baskın olmayan ancak kamusal karar alma süreçlerinin farklı boyutlarında etkiye sahip gruplardan oluşmaktadır. Devlet de bu yapı içerisinde karar vericilikten çok farklı toplumsal grupların karar üretmeleri sürecinde hakem konumundadır. Çoğulcu yaklaşım, toplumun gidişatını belirleyen asıl unsurun, toplum içindeki gruplar arasında karar üretim sürecinde oluşan tartışma ve pazarlık temelli rekabetler olduğunu ileri sürer (Şengül, 2001, s. 46; Bayraktar, 2013, s. 132). Bu rekabet sayesinde karar üretim sürecinde toplumsal gruplar arasında dengenin oluştuğu ve bu süreçte her grubun etkili olabildiği savunulmaktadır. Çoğulcu yaklaşım bu açıdan toplumu yöneten ve yönetilen şeklinde iki gruba ayıran seçkinci teoriden ayrılır.

Çoğulcu yaklaşımın en önemli temsilcilerinden birisi Robert Dahl'dır. Dahl çoğulculuğun, karar üretim sürecinin deneye dayalı bir analizi olduğunu ve gerçekte kararların nasıl üretildiğine cevap aradığını savunur. Dahl (1961), New Haven kenti kapsamında yapmış olduğu "Kim Yönetiyor?" (*Who Governs?)* isimli çalışmasında yeniden gelişme, eğitim ve politik aday belirleme konularına odaklanmış, inceleme yaptığı bu üç politika konusunda alınan kararlarda kimlerin etkili olduğunu bulmaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda her bir politik alan için farklı karar üretim süreçleri ve katılımlar gözlemlemiştir. Her bir alanda farklı elitler, farklı konularda farklı kararlar

üretirler. Yani bir konudaki etkili bireyler veya gruplar diğer konularda etkili olmayabilmektedir (Judge, 1998, s. 19-20; Dowding, 2001, s. 7; Mossberger, 2012, s. 41).

Dahl (1961) çalışmasında tüm grupların politika üretiminde eşit olmadıklarını şöyle açıklamaktadır. Kente ilişkin karar üretim sürecinde egemen olan gurupların yerini, farklı kaynaklara sahip grupların kombinasyonlarıyla oluşturduğu başka bir yapı alır. Bu grupların bazısı ekonomik olarak güçlü olabilirken, diğerleri sayıca kalabalık veya belli konularda daha kolay ve etkili bir şekilde örgütlenip kolektif olarak hareket etme şansına sahip olabilir. Bu farklılıklar kente ilişkin karar üretim süreçlerinde tek bir grubun tümüyle etkili olmasını engeller. Kısacası bu çoğulcu sistemdir (Judge, 1998, s. 15; Bayraktar, 2013, s. 132)

Dahl (1961) kaynakların toplumsal gruplar arasında eşit olmayan şekilde dağıldığı toplumun özelliklerini ise şöyle sıralamıştır:

- Farklı vatandaşlar yetkilileri etkilemek için farklı birçok kaynağa (güce) sahiptirler.
- Bu kaynaklar sürekli olarak eşit olamayan şekilde dağıtılmıştır.
- Bireylerin doğuştan sahip oldukları bir kaynak birçok diğer kaynakların saygı duyduğu yoksulluktur.
- Gücün (kaynağın) hiçbir tipi diğerlerinin tamamına baskı kuramaz;
- Bir güç bazı konuları etkilemede önder olabilir ama tüm konularda değildir.
- Neredeyse hiçbir birey veya grup tümüyle bazı etkili kaynaklardan yoksun değildir.

Burada çoğulcular, aktörlerin sahip oldukları kaynakların gerçekçi değerlendirmesini yapmaktadır. Bu nedenle asıl önemli olan kaynakların sadece sahipliliği değil, bu kaynakların hareketliliğindeki pazarlık, müzakere, aracılık ve liderlik süreçleridir (Judge, 1998, s. 20).

Ancak, çoğulcu yaklaşıma ilişkin bazı eleştiriler bulunmaktadır. Bunların en önemlisi, çıkarları çatışmakta olan siyasi güç aktörlerini harekete geçiren nedenleri ve aktörlerin sınıf çıkarlarının oluşturduğu yapıyı sorgulamadan, yalnızca bu aktörlerin tanımlanmasına odaklanmış olan bir tartışmayı ortaya koymasıdır. Bu nedenle yaklaşım, aktörlerin kaynak dağıtımından pay alma çabasına indirgenmiştir (Keleş, 2009, s. 120; Rodgers, 2009, s. 40).

2.2.2.2. Seçkinci / Elit Yaklaşım

Seçkinci kuram bürokratik yapılanma ve kurumsal yapıya odaklanan bir yaklaşımdır (Şengül, 2001, s. 41). Seçkinci kuram, yönetenlerle yönetilenler, güçlülerle güçsüzler arasındaki ilişkilerle ilgilenir. Bu kurama göre seçkinler (elitler), karar üretim süreçlerinde insan kümelerinin yaşamlarını, tercihlerini ve geleceklerini şekillenmesinde en önemli rol oynayan gruplardır. Bir seçkinle ilgili konuşulduğu zaman akla gelen şey seçkinlerin güç sahibi olduğudur. İster demokratik ister otoriter bir toplumda, ister piyasa ekonomisiyle ister sosyalist ekonomiyle yönetilen bir toplumda yaşıyor olalım, genellikle ortak algı mülk, para, zorlama kullanarak meşrulaştırma, politik etki vb. önemli kaynaklar üzerindeki kontrolün sınırlı sayıda kişinin elinde toplandığıdır. Seçkinci kuram toplumun bir hiyerarşik yapıda olduğu görüşünü savunur. Bu görüşe göre sosyal yapılar piramitlere benzer, göreceli olarak küçük bir grup çok güçlü insanlar piramidin tepesinde iken derece derece azalarak büyük güçsüz bireylerin oluşturduğu kütleler tabanda yer alırlar. Kuram, kente ilişkin kararların piramidin tepesinde bulunan göreceli olarak sınırlı sayıdaki aynı düşünceye sahip insanlar (genellikle bürokratlar, iş sektöründen, çıkar grupları vb.) tarafından alındığını savunur (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 5; Harding, 1998, s. 35; Uzbek, 2008, s. 17). Şengül (2001) de kente ilişkin karar üretim sürecinde kent yöneticilerinin önemine vurgu yaparken, kent yöneticileri kavramının bürokratların yanında özel sektörde kentsel kaynakların dağıtımıyla ilişkili kurumları kapsadığını ifade etmektedir.

Seçkinci kuramda üç ana yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki liberal demokrasinin önemli özelliklerini inceleyen normatif seçkinci yaklaşımdır. Bu yaklaşım istikrarsızlaşma, ulusun zayıflatılması ya da daha otoriter yönetimin tarzı neticesinde tüm toplumsal yapının örgütlü bir azınlığın egemenliği altına girdiğini savunur. Seçkinci kuramın normatif yaklaşımına verilebilecek en önemli örnek Robert Michels (1959)'in ortaya koyduğu Oligarşinin Tunç Kanunu adlı kavram çevresinde şekillenen tartışmalardır (Bayraktar, 2013, s. 133). Bu çalışmada Michels, eşitlikçi amaçların peşinde koştuğunu savunan görünüşte demokratik organizasyonların (sosyalist politik partiler ve ticari örgütlenmeler), bürokrasilerin hüküm sürdüğü "oligarşinin tunç kanunları" tarafından anti demokratik ve tutucu hale getirildiğini iddia eder. Birliğin varlığını sürdürmesi için hiyerarşi, disiplin ve rekabet gücüne gereksinim duyar (Harding, 1998, s. 36).

Seçkinci kuramın ikinci yaklaşımı teknokratik yaklaşımdır. Bu yaklaşım uzmanlaşmış idari örgüt ve aktörlerin artan bir şekilde modern karmaşık toplumların yönetimi için gerekli olduğunu öne sürer. Weber (1968) iş gücünün/emeğin geniş çaplı dağılımının endüstrileşmeyle ilişkili olduğunu ortaya koyar. Bu dönemde de feodal dönemin geleneksel otoritesinin[4] yerine rasyonel otoritenin[5] egemen olduğunu ileri sürer. Rasyonel otoritede bürokrasi iyi tanımlanmış hiyerarşi içerisinde formel kurallara ve prosedürlere göre uygulanan özelleşmiş görevlere dayanır. Bu nedenle güç, toplumların öncü bürokrasilerinde hükmetme pozisyonlarını elinde tutan birkaç kişide toplanmaktadır. Weber büyüyen bürokratikleşmenin birbiri ile uyumlu çalışan yöneticiler ve sermaye sahipleri tarafından kendi kendine hizmet eden kurallar doğuracağının farkındadır. Ancak Weber temsili yönetimin liberal demokratik sistemlerde daha kapsamlı amaçlar için bürokratik gücün dizginlenebileceği yönünde iyimserdir. Bu anlamda, otoriteyi kullanan seçilmiş politikacılar güçlü bürokratik güçler üzerinde sosyal kontrolün sağlanmasında anahtardılar (Weber, 1968 akt. Harding, 1998, s.36).

Seçkinci kuramın bir diğer yaklaşımı ise eleştirel seçkinci yaklaşımdır. Eleştirel yaklaşım normatif yaklaşımın diğer bir boyutudur ancak teknokratik yaklaşımın birçok bakışını da dikkate almaktadır. Ayrıca eleştirel yaklaşım kentsel çalışmalarda çoğu seçkinci kuramın uygulamaları hakkında bilgi sağlayan bir perspektif sunmaktadır. Mills (1956) gibi eleştirel teorisyenler iktidar elitlerini doğal veya arzu edilen bir şey olarak değil, tarihsel gelişimin bir ürünü olarak görürler. Mills, büyüyen bürokratikleşmeyle gücün büyük iş sektörü şirketlerinde, hükümetin merkezi yönetim sisteminde ve ordu teşkilatında yoğunlaştığını ifade etmektedir. Bu üç önemli güç merkezlerinde birkaç üst düzey karar üreticileri, pek çok fiziki, finansal, politik ve entelektüel kaynaklar üzerindeki kapsamlı kontrolleri sayesinde çok önemli ulusal kararları tekelleştirme kapasitesine sahiptirler. Bu çerçevede, Mills, örgütlenmiş ve yapılanmış olan temsili demokrasi kurumlarının çoğunlukla seçili olmayan iktidar seçkinlerinin hâkimiyetine boyun eğdiğini vurgulamaktadır (Mills, 1956 akt. Harding, 1998, s.37).

Klasik seçkinci teorisyenler analizlerinin temel unsurları olarak toplumları kullanmıştır. Kentsel çalışmalarda kesin olarak seçkinci kuramı ilk kullanan Hunter (1953)'dır. Hunter, Atlanta'ya ilişkin yaptığı çalışmasında, yaptığı analizle yönetimde

[4] Kilise ve krallığın kutsallığına dayanan geleneksel otorite
[5] Bürokratik yeterlilik ve kişilerin bireysel üstünlüğü liyakatine dayanan otorite

kimin etkili olduğunu anlamaya çalışmıştır. Hunter bireyleri iş sektörü, yöneticiler, sivil dernekler ve toplumsal faaliyetler olarak dört grupta toplamıştır. Daha sonra bu gruplar içinde kimlerin daha nüfuzlu algılandığını, bunların nasıl etkileşimde bulunduklarını, nasıl grup oluşturduklarını, kendilerini yerel projelere karşı nasıl konumlandırdıklarını ve bu projeleri nasıl etkileyebildiklerini incelemiştir (Hunter, 1953 akt. Harding, 1998, s.38). Çalışma ile seçkinlerin kendilerini bir grubun içinde gördükleri ama her zaman bu grubun lideri konumunda olmadıkları anlaşılmıştır. Bu grup liderlerinin, kamusal karar üretim süreçlerinde her zaman ön planda olmadıkları, onun yerine aktif rolü grup içerisinde daha etkisiz aktörlere bıraktıkları görülmüştür. Sonuç olarak, kentsel politika kararı üretim sürecinde etkili olan aktörlerin büyük bir bölümünün süreç içerisinde resmi bir rolünün olmadığı, bu nedenle de kente ilişkin kararların kurumsal yapının dışında alındığı gözlenmiştir (Hunter, 1953 akt. Bayraktar, 2013, s. 133). Hunter'ın bu özgün çalışması Amerika'daki yerel temsili demokrasinin baskın ekonomik çıkarlar için sadece bir sis perdesi olduğunun bilimsel delili olarak sunulmaktadır (Harding, 1998, s.39).

Hunter'ın çalışmasına ampirik metotlar kullandığı gerekçesiyle önemli yöntemsel eleştiriler getirilmiştir. Ayrıca çoğulcu yaklaşıma yapılan eleştiriye benzer bir eleştiri seçkinci kuram için de yapılmaktadır. Buna göre seçkinci kuramda da kentsel politika üretim sürecindeki siyasi güç aktörlerini harekete geçiren nedenler sorgulanmadan, süreçteki aktörlerin tanımlanmasına odaklanılmaktadır (Rodgers, 2009, s. 40). Bu eleştirilere rağmen, son yıllarda yönetişim söylemlerinin artmasıyla, seçkinci yaklaşımı irdeleyen yazarların yerel yönetimlere olan ilgisi de artmakta, bu da seçkinci kuramın güncelliğini korumasını sağlamaktadır (Bayraktar, 2013, s. 134).

2.2.2.3. Marksist / Neo-Marksist (Sınıf Merkezli) Yaklaşım

Çoğulcu ve seçkinci yaklaşımların yaptıkları analizler yerel yönetimlerin kurumsal boyutuyla sınırlı kaldığından toplumsal yapıya ilişkin çerçeveleri yetersizdir. Buna karşılık Marksist kuram, kentsel politikayı analiz sürecinde sermaye birikim sürecini, toplumsal gerilimleri, toplumsal sınıfları, sınıf çelişkilerini ve dinamiklerini de içine alacak şekilde analiz etme potansiyeline sahiptir (Dowding, 2001, s.7; Şengül, 2001, s.41; Keleş, 2009, s.123; Bayraktar, 2013, s.134). Neo-Marxist teorisyenler kent ve kentleşmeyi temel olarak iktidar ilişkilerini, maddi etmenler ve üretim tarzlarının biçimlendirdiğini ve bunların belirleyici olduğunu iddia etmektedirler. Engels'in kent

çözümlemesi üzerine önemli katkısına rağmen, Marksizm içinde mekânın analiz birimi olarak ele alınması 1960'ların son yıllarına rastlamaktadır. Bu dönemde, Marksizm ve kentsel politikalar üzerine yapılan tartışmalara Marksist kuramcıların öncü yazarları olan Henri Lefebvre, Manuel Castells ve David Harvey katkıda bulunmuştur (Pickvance, 1998, s.253; Keleş, 2009, s.124; Bal, 2011, s.207; Uzun, 2012, s.207; Özdemir, 2012, s.154; Geddes, 2012, s.55; Güllüpınar, 2013, s.69).

Marksist ve neo-Marksist kuramlar, sermaye birikimi ve sınıf mücadelesine odaklanarak kapitalizmin yeniden üretiminde devletin rolü üzerinde durmaktadır. Bu kuramlar, kentsel politik kurumların bir devlet aygıtının parçası olduğunu ve devletin kapitalist toplumda oynadığı rol tarafından yönlendirildiğini iddia etmektedir. Marksist ve neo-Marksist kuramlar, kapitalist devlette sosyal ve politik ilişkilerin unsurlarını üretim tarzının belirlediğini ve kapitalist sistemlerde devletin sermayenin çıkarlarını desteklediğini savunmaktadır (Pickvance, 1998, s.253; Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 3).

Marksist kuram, kentsel politikaların geleneksel teorilerine alternatif açıklamalar sunmaktadır (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.10; Pickvance, 1998, s.253; Stoker, 1998a, s.121). Neo-Marksistler kentsel politik kurumları devlet aygıtının bir parçası olarak gördüğünden resmi kurumların kentsel politika üretimindeki konumlarını sorgulamışlar ve bu kurumların kapitalist toplumdaki devletin oynadığı rol doğrultusunda hareket ettiklerini ileri sürmüşlerdir (Lowndes, 2012, s.91). Marksistlerin kentsel politikalarda çoğu diğer kuramların temel ilkelerinin reddi bu önermeyle bağlantılıdır. Bu çerçevede, Marksist yaklaşımlar kentsel politikalarda ekonomik çıkarların ve sınıf çatışmalarının önemine dikkat çekmektedir (Pickvance, 1998, s.254).

Marksist yaklaşım içinde devlete bakış açılarına göre iki farklı görüş oluşmuştur. Birinci araççı (*instrumentalist*) görüştür. Bu görüş devleti sermayeden çok az özerk kabul eder ve devleti egemen sınıfların genel çıkarlarında kullanılan bir araç (enstrüman) olarak görür. Bu çerçevede devlet neredeyse sermayenin uzantısı haline gelmiştir. Yerel yönetim kurumları da devletten ayrı düşünülemeyeceğinden yerel yönetimlerin de bir özerkliğe sahip olamayacağı savunulur. İkinci görüş birikim ve meşrulaştırma fonksiyonlarının devlet tarafından nasıl uygulandığını açıklayan yapısalcı görüştür. Bu görüşe göre sermaye sınıfı ile devlet ve devlet kurumları arasında önemli bir özerklik alanının olabileceği kabul edilir. Ancak bu özerklik devletin kapitalist üretime dair olan birikim ve meşrulaştırma fonksiyonunu uygulamasına engel değildir. Devlet sosyal düzeni oluşturmak için sermaye sınıfının içinde bulunduğu sorunların

aşılabilmesi ve çalışan sınıfın direnişlerine karşı ödünler verilmesiyle uzlaşı sağlama eğilimindedir (Pickvance, 1998, s.254; Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.3; Şengül, 2001, s.48; Uzbek, 2008, s.17; Bal, 2011, s.288). Sonuç olarak, Marksist yaklaşım yerel yönetimleri sermaye sınıfının çıkarlarına hizmet eden bir yapı olarak görmektedir. Bu nedenle yerel yönetimler ister doğrudan olsun (araççı görüş) isterse de daha dolaylı olsun (yapısalcı görüş) sermaye sınıfının çıkarlarıyla ilişkilidir (Bayraktar, 2013, s. 135).

Marksist ve Neo-marksist yaklaşımların bu iddialarına karşın Geddes (2012, s.59), Marksist yaklaşımların soyut kavramlar kullandıklarını ve savlarının çelişkili yöntemleri bir arada barındırdığını iddia etmektedir. Ayrıca, Marksist yaklaşım toplumdaki belirli grupların sosyo-ekonomik yapıdaki pozisyonlarından kaynaklanan avantaj ve dezavantajlarına odaklanırken seçimler, stratejik değerlendirmeler ve gruplar arasındaki karmaşık etkileşimleri göz ardı etmekte, güce karşı kısıtlı bu yaklaşımın nihayetinde siyaseti önemsizleştirdiği ifade etmektedir (Stoker, 1998a, s.122).

Marksist veya neo-Marksist analizin daha sonraki önemli akımlarından biri düzenleme (*regulation*) kuramıdır[6]. Düzenleme kuramı bir grup Fransız marksist ekonomist tarafından kriz içindeki kapitalizmin doğasının nasıl ve niçin sürekli gerçek krizlerle sonuçlanmadığı, örneğin gelişmiş kapitalist ülkelerde savaş sonrası patlak veren kriz gibi uzun dönemde krizin nasıl yönetileceği veya erteleneceği gibi soruları cevaplama çabasının teşebbüsü olarak 1980'lerde gelişmiştir (Painter, 1998, s.276; Ledyaeva, 2012, s.171). Regülasyon kuramının odağı, merkezi yönetim ve yerel yönetim için üretim, tüketim ve yatırım ile bu değişken ilişkilerin sonuçları arasındaki bir dizi geçerli ilişkileri vurgulayan sosyal ve politik-ekonomik yaklaşımlardır (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.3).

Düzenleme kuramın öncelikli ilgisi ekonomik değişim ve gelişmenin açıklanmasıdır. Politik kurumlar, yapılar ve uygulamalar şüphesiz açıklamanın bir parçasıdır, ancak teorinin merkezi değildirler. Aslında, çoğu düzenleme teorisyeninin öncelikli kaygısı ekonominin düzenlenmesinden ziyade devletin rolünün kavramsallaşması üzerinde durmaktır. Kentsel politikalarda düzenleme kuramının uygulandığı yerlerde kuram üretim sürecinin organizasyonu (Fordist ve post-Fordist) ile yerel yönetim kurumlarının organizasyonları ve tedarik edilen yerel hizmetlerin biçimi

[6] Düzenleme/regülasyon kuramı Marksizm'in altında ele alınmıştır, çünkü bu teorinin etkisi azalmaktadır (Davies & Imbroscio, 2012).

(merkezileşmiş/ bürokratik veya desantralize/ hiyerarşik olmayan) arasında bir paralellik oluşturma eğilimindedir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.3).

Her ne kadar regülasyon teorisi özellikle sosyal ve ekonomik bağlam algısında yardımcı olsa da, teorisi politik değişimlerin detayların belirlenmesinde sınırlı bir uygulamadır. Marksist olmayanlara göre, düzenleme teorisi işlevselcilik ve ekonomik nedensellik gibi Marksizm'in genel problemlerini açıklayamamaktadır. Bazı Marksist'ler için de düzenleme teorisi ve hatta Fordist ile post-Fordist kavramlar Marksist analizin görüşlerinden sapmıştır (Painter, 1998, s.293).

Son olarak Marksist kuramın Neoliberalizme yaptığı vurgudan bahsetmekte yarar vardır. David Harvey (2005), neoliberalizmin sermayenin birikimi için koşulların yeniden oluşması ve ekonomik elitlerin güçlerini yenileme adına politik bir proje olduğunu iddia etmektedir (Harvey, 2005 akt. Geddes, 2012, s.65). Bu çerçevede Marksist kuram neoliberalizmin kentsel politikaları dönüştürdüğünü savunmaktadır. Neoliberalizm kavramının ortaya çıkması ve alan olarak şehirlerin yeniden biçimlenmesini kapsaması neo-Marksizm literatüre önemli bir katkı sağlamıştır.

2.2.2.4. Kentsel Yönetimcilik Kuramı

Kentsel yönetimcilik kuramının Pahl'ın 1970 yılında yayınlanan "Whose City?" isimli kitabıyla ortaya çıktığı belirtilir. Kentsel yönetimcilik kuramı, Weber'in toplumsal yönetim sistemlerine ilişkin yaklaşımının geliştirilmesiyle, kentsel mekânın oluşumunda kent yöneticilerinin[7] etkinliğine odaklanmıştır. Pahl kentsel sistemdeki kaynak ve faaliyetlerin dağılımındaki eşitsizlikleri anlamanın, kentsel sistemi çözmek için gerekli olduğunu belirtmekte, bu çerçevede kuram, kentsel kaynak ve faaliyetlerin, kent yöneticilerinin hedeflerine, değerlerine, kabullerine ve ideolojilerine bağlı olarak dağıtıldığını savunmaktadır. Dolayısıyla, yöneticilerinin tutum ve davranışları kentsel mekânın şekillenmesinde çok önemlidir. Kent yöneticileri mesleki anlamda bilgili ve uzman kişiler olduklarından kentsel mekâna ilişkin kararların üretilmesi sürecinde seçilmişlerin (politikacıların) kararlarını etkileme olanağına sahiptir. Bu nedenle kuram, kente ilişkin kararlarda bürokratların, politikacılardan ve sermaye sahiplerinden daha

[7] Kent yöneticileri; yerel bürokratların yanında encümen/meclis üyeleri, sosyal hizmet çalışanları, gayrimenkul firmaları, inşaat firması yöneticileri, yerel bürokratlar gibi kentsel kaynaklara erişimi denetleyen meslek gruplarından aktörlerdir (Ersoy & Şengül, 2003).

fazla etkiye sahip olduklarını ifade etmektedir (Pahl, 1975, s.325; Williams, 1978, s.236; Kemeny, 1982, s.422; Ersoy & Şengül, 2003; Şengül, 2001, s. 47).

Kentsel yönetimcilik kuramı, planlama ve yerel yönetim faaliyetlerinde merkezi yönetim, yerel politikacılar ve iş sektörü arasında işbirliği yapan yerel yöneticiler tarafından kontrol edilen kentsel kaynaklara vurgu yapmaktadır (Flynn, 1979, s.743). Kuram, kentsel alanları yapılandıran bu aktörlerin karmaşık ilişkiler düzenini açıklamaya çalışmakta, böylece kıt kentsel kaynakların bölüşümünü yöneten aktörlerin güçleri açısından kentsel yapıyı analiz etmeye yönelik bir yöntem sunmaktadır.

Ayrıca, kent işletmeciliği kuramı, gelirin ve kamusal kaynakların toplum içinde nasıl yeniden paylaştırılacağı meselesi ile ilgilenmiştir. Kentsel kaynakların dağılımı konusunda kent yöneticileri ile şirket yöneticileri arasında belirgin bazı farklar vardır. Şirket yöneticileri, sürekli daha fazla verimlilik ve kâr maksimizasyonu için hareket ederler ve bu doğrultuda karar üzerinde etkili olmaya çalışırlar. Kent yöneticileri ise en iyi kentsel hizmeti, en düşük maliyetle vermeyi amaçlamaktadır. Kamusal kaynakların dağılımı, kent yöneticilerinin mesleki ve uzmanlık alanlarının gerekleri doğrultusunda, verimlilik ilkesinden daha çok adalet ve eşitlik ilkeleriyle gerçekleşmaktadir. Örneğin plancılar genellikle eşitlikçi bir anlayışla hareket ettiklerinden kamusal hizmetlerin, kaynakların ve gelirin toplumun en dezavantajlı kesimlerine aktarılmasını istemektedir. Kuram, toplumdaki dezavantajlı gruplar aleyhine sonuçlanan kararların, kent yöneticilerinin bilinçli olarak yaptıkları eylemler olmadığını kabul ederken, politikacıların yerel yöneticiler üzerinde baskı kuramayacağını savunmaktadır (Pahl, 1975, s.326).

Pahl, kentsel yönetimciliğe dair 4 ideal modelden bahsetmektedir (Pahl, 1975, s.330; Ersoy & Şengül, 2003):

Profesyoneller Modeli: Yerel kaynakların dağılımına ilişkin kontrolün profesyonellere (plancı, ekonomist, sosyolog vs.) bırakılmasıdır. Kent meclisi, profesyonellerin verdiği uzman görüşlere bağlı olarak hareket etmektedir.

Merkezi Güç Modeli: Merkezi yönetim, yerel kaynak ve hizmetlerin kontrolünü elinde tutar. Kent yöneticilerinin, kentsel kararlar üzerindeki etkinlikleri azdır. Kent yöneticileri, mevcut sınıf yapısını değiştirecek güçte gelir dağılımında bir değişikliğe neden olamazlar.

Sermaye Denetimli Model: Yerel kaynak ve hizmetlerin dağıtım kontrolü sermaye sahiplerinin elindedir. Gerek merkezi gerekse yerel yöneticiler, sermayedarlara bağlı olarak karar verirler. Bu modelde kamu yararı yerine verimlilik ve kârlılık esastır.

Çoğulcu Model: Merkezi ve yerel hükümet bürokratları ile sermaye sahipleri arasında görüş ve çıkar farklılıkları vardır. Kamusal fonlardan faydalanma ve kentsel hizmetlere erişme noktasında kamusal ve özel sektör aktörleri arasında bir çekişme ve rekabet söz konusudur.

Bu 4 ideal modelin hepsinde, belli bir yerleşmede gelir ve hizmet dağıtımından "kim ne alacak?" sorusuna yanıt aramaktadır. Ülkelerin toplumsal yapıları analiz edilerek, hangi modelin o topluma uygun olacağına karar verilebileceği vurgulanmaktadır. Yerel ve merkezi bürokratların tercihine bağlı olarak kentte farklı gruplar farklı zamanlarda farklı hizmetlerden faydalandırılmaktadır. Dolayısıyla her kentsel topluluğun, zaman içinde kendine has bir çıkar ve tecrübe birikimi oluşmaktadır.

Pahl'ın kentsel yönetimcilik kuramına ciddi eleştiriler yapılmıştır. Williams (1978), kentsel yönetimcilik kuramının bir kuram, hatta kabul görmüş bir bakış açısı dahi olmadığını iddia etmektedir. Yapılan eleştirilerden biri, kuramın kentsel karar üretim sürecinde yerel yöneticilere atfettiği önemdir. Kuramın, kentsel karar üretim sürecinde kent yöneticilerinin, seçilmişlerden ve sermaye sahiplerinden daha etkin olduğu, dolayısıyla seçilmişlerin ve sermaye sahiplerinin baskı ve isteklerinin kent yöneticilerinin kararlarında etkili olmadığı varsayımı eleştirilmiştir. İkinci eleştiri, kuramın belediye meclislerinin yetki sahibi olmadığını ima etmesinedir. Diğer bir eleştiri, Pahl'ın kentsel sistemdeki eşitsizliklerin nedenleri üzerinde durmaması ve her zaman var olacak bir durum olarak kabul etmesidir. Son olarak, kuramda Pahl'ın kentsel yönetimciliğe dair ileri sürdüğü 4 ideal modelin, birbirleriyle ve kuramın savunduğu görüşlerle çelişiyor olması eleştirilmektedir (Williams, 1978, s.238; Ersoy & Şengül, 2003).

2.2.2.5. Kentsel Büyüme Koalisyonları Kuramı

1970'ler boyunca topluluk gücü tartışmalarında kentsel politika kuramlarından neo-Marksist ve neo-Weberci yaklaşımlar hâkimdi. Stoker (1998a, s.122), Marksist yaklaşımın seçimler, stratejik değerlendirmeler ve gruplar arasındaki karmaşık etkileşimleri göz ardı ettiğini ifade etmektedir. Bu nedenle Marksist yaklaşım siyaseti önemsizleştirmekte ve güce karşı kısıtlı bir yaklaşım haline gelmektedir (Saunders, 1979 akt. Harding, 1998, s.41). Marksizm'e karşı siyasetin önemine ilişkin yapılan eleştirilere paralel olarak yerel siyasetin süreçlerine ve türlerine dair ilgi, topluluk gücü çalışmalarının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu konudaki yaklaşımlardan

biri büyüme koalisyonu kuramıdır (Logan & Molotch, 1987, s. 52; Stoker, 1998a, s.122; Işık, 1994, s.378).

Kentsel büyüme koalisyonları kuramı, temel topluluk gücü sorusundaki üstü kapalı bir değişime dayanmaktadır. Logan ve Molotch (1987) içinden çıkılamayan "Yöneten kim?" sorusu ile fazla ilgilenmeden, aksine daha üstesinden gelinebilir olan "Mekânların fiziksel olarak yeniden yapılandırılması üzerinde en çok etkiye sahip olan kim, neden buna sahiptir ve bu etki nedir?" sorusuna odaklanmıştır (Harding, 1994, s. 356; Harding, 1998, s. 41). Büyüme koalisyonları kuramına göre kentlerde gelişme politikasını, büyümeden faydalanacak olan planlamacılar, kamu hizmeti veren şirketler, medya, politikacılar ve kira geliri sahiplerinden oluşan bir koalisyon yönetmektedir (Stoker G. , 1998a, s. 122).

Kentsel büyüme koalisyonu kuramı, büyüme amacının bir şehre ilişkin ortak çıkarları bir araya getirdiğini ileri süren etkili bir kentsel politika yaklaşımıdır. Yaklaşım, sosyal ve ekonomik olarak değerli bir arazi olan mekânın, metalaştırılması konusunda kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (Rodgers, 2009, s. 40). Büyüme koalisyonu kuramı kentsel sistemi yönetmek ve onun büyümesini desteklemek için gelişmeye yönelik rejimlere hâkim mülk sahibi çıkar grupları olan aktörler, şirketler ve siyasilerin (başka bir ifadeyle büyüme koalisyonlarının) oluşturduğu koalisyonlara odaklanmaktadır (Rodgers, 2009, s.40; Ledyaeva, 2012, s.171). Büyüme koalisyonları tarafından harekete geçirilen Amerikan kentsel politikalarına ilişkin bu yapı, daha sonra, mekânın metalaştırılması konusunda daha genel bir kuramın parçası olarak, 1980'li yıllarda Logan ve Molotch (1987) tarafından detaylı olarak açıklanmıştır (Göksu, 2012, s. 244). Logan ve Molotch toplumsal güç yapısına ilişkin analizlerinde iş sektörünün gücünü vurgulamış ve kentsel sistemlerin şekillenmesinde kritik güce sahip olan girişimcilerin/ müteahhitlerin etkinliğine değinmiştir. Logan ve Molotch mülkiyet konusunda, kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki ayrımda klasik Marksizm'den alıntı yapmış, çoğu insanın arazisine veya yapısına günlük kullanıma göre değer biçtiğine ancak küçük bir grubun arazisinden veya yapısından elde ettiği değerle ilgilendiğine vurgu yapmıştır. Bu gelir sahipleri kentsel gelişme sürecinin merkezinde bulunmaktadır ve sürekli ellerinde tuttukları gayrimenkullerin değerini maksimize etmek için, kentsel büyümeyi sağlamak ve arazi değerini arttırmak için uğraşmaktadır (Harding, 1998, s.42).

Ranttan gelir elde etme amacında olan aktörler amaçlarına yalnız ulaşmaları mümkün değildir. Örneğin arazi sahipleri başarılı fabrikalar geliştirmek için uzmanlığa,

kaynağa ve eğitime sahip değillerdir ancak onlar kurumları veya plancıları ikna etmek için çabalarlar. Logan ve Molotch (1987)'e göre, bu aktörler yatırımlarını çekici hale getirmek için yatırımcılarla direk olarak pazarlık yapıp, yatırımlarının cazibesini arttırmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Süreç içerisinde koalisyonun oluşabilmesi için diğer koalisyon üyelerinin de amaçlarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Büyüme koalisyonu üyeleri kazanımlarını meşrulaştırmak ve ekonomik büyümenin herkes için iyi olduğunu savunmak için gelişme ideolojisini benimseyerek eleştirileri zararsız hale getirmeye çabalamaktadır. Bu aktörler söz konusu kentsel büyüme için yerel halkın somut desteğini kazanmaya çalışırken, aynı zamanda da kısıtlı hareketli (mobil) sermaye yatırımı için başka yerlerdeki büyüme koalisyonuyla yarışmaktadır (Harding, 1998, s.42).

2.2.2.5.1. Kentsel Büyüme Koalisyonu Kuramının Üzerinde Durduğu Temel Kavramlar

Kentsel büyüme koalisyonları kuramı kentsel politika kararların üretilmesi sürecinde oluşan koalisyonları açıklarken bazı kavramlara özellikle vurgu yapmaktadır. Bu bölümde kuramın üzerinde durduğu temel kavramlara değinilmiştir.

Kullanım değeri, değişim değeri ve mekân: Kuram temel olarak mekâna ve mekânın nasıl metalaştırıldığı konusuna dayanmaktadır. Piyasa toplumlarında, özellikle de Amerika'da, mekân yalnızca hayatın devam ettiği bir alan değildir. Mekân, yaşamı belirlemeye çalışan sosyal aktivitelerin ve sosyal oluşumların sonucu ya da bir arazi parçasından elde edilen maddi geri dönüştür. Kentsel büyüme koalisyonuna göre, mekânın değişim değerini arayan bireyler ya da gruplar, emlaktan bir çeşit kira/gelir elde etmeyi umut etmekteyken, aynı emlak kullanım değerini arayanlar için ise günlük sosyal hayat için bir temel teşkil eder. Bireylerin ve örgütlerin oluşturduğu siyasi koalisyonlar genellikle mekânın değişim değerlerine yöneliktir (Rodgers, 2009, s.41).

Kentsel büyüme koalisyonu kuramı, değişim değerini, emlaktan para kazanacak olan çeşitli aktörler tarafından yürütülen faaliyetlerin bir ürünü olarak kabul etmektedir. Kurama göre arazi piyasası doğası gereği tekelci olduğu için, bir parsel arazi diğerinin her zaman tam olarak yerini alamaz. Ancak, mülkiyetlerinin kullanım kararını değiştirmeye çalışarak ve buna ilişkin belirli niteliklerin veya koşulların olmasını sağlayarak (örn. ulaşım kararları, servis hizmetlerine ilişkin kararlar, çevre mülkiyetlerin kullanılması), arazi sahipleri, mekânı metalaştırmakta ve elde edecekleri geliri artırmaktadır.

Mekân girişimcileri: Mekân girişimcileri, araziden doğrudan gelir elde eden kişilerdir. Mekân girişimcilerini, amaçlarına göre üç grupta ele alınabilir. İlki, miras yoluyla arazi elde eden girişimcileridir. Bunlar temel olarak kendi mülkiyetlerini geliştirmek konusunda pasiftirler. Bunlar yalnızca, geleneksel bir ev sahibinin yaptığı gibi kiraları toplayan ya da emlaklarını satan arazi sahipleridir. İkinci grup mekân girişimcileri, kentsel değişim konusunda ve ilerideki arazi kullanım kararlarına ilişkin bilgi sahibi olan girişimcilerdir. Bu girişimciler, arazi alım satımı yapmaları açısından daha aktiftirler. Mekân girişimcileri, stratejik olarak emlak alarak ve satarak kar elde etmek amacıyla, arazi değerlerindeki değişiklikleri tahmin etmek konusunda çeşitli yetkinlikler kazanmışlardır (Rodgers, 2009, s.41; Logan ve Molotch, 1987).

Son olarak, en aktif ve belki de en önemli girişimci grubu spekülatörlerdir. Yukarıda bahsedilen diğer mekân girişimcilerinin aksine, bu mülkiyet sahipleri yalnızca ileriki arazi değerlerini tahmin etmekle kalmaz, aynı zamanda karar vermeye, düzenlemeye ve doğrudan kontrolleri dışında yapılan ama yine de mülkiyetlerini etkileyen yatırımlara da müdahale ederler (Rodgers, 2009, s.41). Bu girişimciler, kendi emlaklarının değerini artırmak için belirli koşullar ve ilişkiler oluşturmaya çalışırlar. Genelde daha karmaşık örgütlerle şekillenen bu mekân girişimcileri, karar üretme yetkisi olanları etkilemek için çaba sarf ederler. Bu gelir sahipleri, muhtemelen, kentsel büyümeyi harekete geçirmeye çalışan daha büyük siyasi koalisyonların merkezini oluşturmaktadırlar

Büyüme koalisyonu ve müttefikleri: Büyüme koalisyonu kuramının, kentsel politikaları açıklamaya yönelik diğer kuramlarla çakıştığı nokta (örn. kentsel rejim kuramı), kentsel politikaların üretilmesinde, elitlerin oluşturduğu koalisyonlarının önemli etkiye sahip olduklarını öne sürmesidir. Ancak, büyüme koalisyonu kuramı, özellikle güçlü aktörlerin konumunu belirlemesiyle değil, aynı zamanda kentsel büyüme konusundaki ortak motivasyonlara yönelik vurgu yapmasıyla farklılaşır. Bu nedenle, kuram, çıkar ortaklığının kentlerde siyasi gücü oluşturduğunu kabul ederken, onları bir araya getiren unsurun büyüme olduğunu, bu sayede de büyüme koalisyonlarının oluştuğunu varsaymaktadır. Büyüme koalisyonları yerel politikaları yönlendirmek için belli kaynaklara sahiptir. Bu koalisyonlar, kentsel büyüme ve gelişme konusunda istekli olduklarından emlak konusunda alınan siyasi kararları etkileme çabasındadır (Rodgers, 2009, s.41).

Mekân girişimcileri ile emlak yatırımcıları, geliştiricileri, finansörleri gibi emlaktan gelir elde eden aktörler büyüme koalisyonlarının temel aktörleridir. Bu

çekirdek grup - bazen toplu olarak gelir toplayan sınıf olarak adlandırılır- belirli bir yerdeki kentsel büyümeyi tetiklemek konusunda odak olarak görülürler. Bu koalisyonlar yerel siyasiler ve yerel basın ile yakından ilişkilidir. Yerel siyasiler, siyaset hayatlarının devamı için büyüme konusunda genel düşünceyle aynı çizgide gitmeye zorlanırlar. Yerel siyasiler, arazi konusunda alınan kararlar üzerinde en fazla etkiye sahip organlardır. Yerel basın ise, mülk sahibi ve koalisyon üyeleri arasında bir çeşit aracı konumundadır. Gazeteler aynı zamanda, büyüme koalisyonu hedeflerinin daha geniş kentsel alanlara ulaşması adına çok önemli araçlar olarak görülmektedir (Logan ve Molotch, 1987; Harding, 1998, s.43).

Yukarıdaki aktörler, büyüme koalisyonun odağını oluştururlar ve bu koalisyonun, ortak büyüme hedeflerini destekleyen müttefikleri vardır. Bu müttefikler arasında profesyonel spor takımları, sendikalaşmış işgücü, küçük esnaflar, şirketler, üniversiteler ve kültürel kurumlar vb. olabilmektedir.

Hareketli sermayeye yönelik organizasyon yapmak: Büyüme koalisyonları, hareketli sermaye yatırımı için benzer topluluklarla yarışıyormuş gibi davranan, bölgesel olarak organize olmuş topluluklar olarak görülmektedir. Büyüme koalisyonları büyük ölçüde, hareketli sermayenin peşinde yerel hükümetin politika alanı etrafında organize olmaktadır (Rodgers, 2009, s.42).

Büyümeyi halkın yararına olarak teşvik etmek: Büyüme koalisyonları için diğer bir önemli konu da kentsel politikaları yönlendirmek için daha geniş grupların somut desteğini kazanmaktır. Bunu yapabilmek için, dezavantajlı grupların da büyümenin değişim değerinden yararlanabileceğine vurgu yapılmakta ve büyümeyi normal insanların hayatlarını iyileştirecek kalıcı bir kolektif fayda olarak gösterilmektedir (Rodgers, 2009, s.42).

2.2.2.5.2. Kentsel Büyüme Koalisyonu Kuramına İlişkin Eleştiriler

Kentsel büyüme koalisyonu üzerine çalışan birçok araştırmacı, kuramın kentsel politikalar konusunda tutarlı bir yaklaşım sunduğunu vurgulamaktadır. Ancak, kurama yönelik önemli eleştiriler de yapılmaktadır. Bu bölümde kentsel büyüme koalisyonu kuramına yönelik yapılan eleştirilere değinilmiştir.

Mülkiyet odağı: Büyüme koalisyonu kuramının en çok eleştirilen noktası, arazi mülkiyetine verdiği önemdir. Birçok Marksist yazar, kuramın yalnızca mekân boyutunu ele aldığını, kullanım değeri ve değişim değeri açısından nasıl bir ayrımın yapıldığına değinilmediğini eleştirmektedirler. Mülkiyet odaklı olarak kurama ilişkin diğer bir

eleştiri ise, kuramın pek çok kentsel politikayı görmezden gelip, mülkiyete odaklanmasıdır (Rodgers, 2009, s. 42).

Güç olgusuna yaklaşımı: Kuram, kentsel alanda güç olgusunun nasıl oluştuğuna ilişkin bir açıklama sunamamaktadır (Uzbek, 2008, s. 21).

Uluslararası uygulamadaki güçlükler: Büyüme koalisyonu kuramının, aktör odağı konusunda (hem metodolojik hem de kuramsal açıdan) yetersiz olduğuna ilişkin eleştiriler nedeniyle uluslararası uygulamalarda ve karşılaştırmalarda sorunlara neden olacağı ileri sürülmektedir (Harding, 1998, s.44).

Yerele bağlılık: Kentsel büyüme koalisyonu kuramı, önceki seçkinci yaklaşımlar gibi aşırı derecede yerel odaklı kabul edilmektedir. Kuram, yerel düzeyde iş sektörünün ve yerel ekonominin bir boyutu olan mülkiyet gelişimine odaklanmaktadır. Ancak yönetim ve iş sektörü aktörlerinin koalisyonları sadece kentlerde bulunmayacağından kuram yerel yönetimi sınırlı bir şekilde kavramsallaştırmaktadır ve yerel yönetimi ekonomik gelişme sürecine ilişkin dar bir kalıba sokmaktadır (Harding, 1998, s. 44).

2.2.2.6. Kentsel Rejim Kuramı

1960 ve 1970'lerde Amerika'da yaşanan Afrika-Amerikan politikacıların yükselişi, mahalli örgütlerin öneminin artması, kentsel politikalarda hükümet bürokrasisinin hâkim olması, özel sektör sendikalarının şehirlerdeki etkisinin artması vb. yaşanan olaylar çoğulcu (*plüralist*) ve seçkinci (elit) kentsel politika kuramları tarafından açıklanamamıştır. Bunun üzerine çoğulcu kuramın, gücün topluluklar içinde dağıtıldığı, bir toplulukta kararları kamu görevlileri ile resmi devlet organlarının aldığı ve sistemdeki siyasi kaynakların gevşekliğinin toplumsal değişime fırsat verdiği gibi varsayımları ile seçkinci kuramın toplum içindeki elit grubun kentsel kararlar üzerinde kapsamlı kontrolü olduğu varsayımı sorgulanmaya başlanmıştır (Stoker, 1998a; Lauria & Whelan, 2009, s. 89). Kentsel rejim kuramı[8], çoğulcu ve seçkinci kentsel politika

8 Rejim kuramı, otuz yıldan daha uzun süredir egemen kentsel politika yaklaşımı olan "klasik kentsel çoğulculuk"dan farklı zemine oturmaktadır (Stone 1993). Ancak David Judge (1986), rejim teorisyenlerinin çoğulcuların revize edilmiş açıklamaları ile ortak zemini paylaştıklarını ifade etmektedir. Ayrıca Stoker rejim kuramı yönetimsel karar üretimin karmaşıklığı ve parçalanmışlığıyla ilgili neo-çoğulcu kaygılara katıldığını savunur (Stoker, 1998b). Ledyaeva ise modern Neo-Plüralizm'in kentsel rejim teorisiyle temsil edildiğini ifade eder (Ledyaeva, 2012). Diğer taraftan Stoker, rejim kuramın neo-elit teori ile neo-Marksizm'den de beslendiğinden bazı ortak noktalar olmakla birlikte kavramsal olarak rakiplerinden farklı olduğunu belirtir. Göreceli olarak yeni bir kuram olduğundan rejim kuramı hala bazı eleştirilere maruz kalmaktadır. Ancak Stone rejim kuramının araştırmacılar için yeni bir gündem oluşturduğundan emindir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998).

kuramlarının bu yapısına ve 1970'lerin neo-Marksist teorisyenlerinin ileri sürdüğü teorik iddialara bir tepki ve cevap olarak 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Kentsel politika çalışmalarında özellikle topluluk gücü konusunu analiz etme noktasında bir sistem sunma iddiası, rejim kuramını en yaygın yaklaşımlardan biri haline getirmiştir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.6; Imbroscio, 1998, s.233; Mossberger & Stoker, 2001; s.810; Dowding, 2001, s.7; Davies, 2002, s.1; Uzbek, 2008, s.23; Mossberger, 2012, s.40).

Kentsel rejimler, belli bir amaç doğrultusunda politika üretmek ve uygulamak için idari kararlar almada devamlılığı olan (nispeten istikrarlı), farklı toplum gruplar (kurumsal kaynaklara sahip, kamu ve özel sektör) arasındaki formel ve enformel işbirlikleri sonucu gayri resmi bir koordinasyon zemininde oluşmuş yönetim koalisyonları olarak tanımlanmaktadır (Stone, 1993, s.1; DiGaetano & Klemanski, 1993, s.56; DiGaetano & Klemanski, 1999, s.14; Mossberger & Stoker, 2001, s.813; Mossberger, 2012, s.40; Krinsky, 2007, s.780). Dolayısıyla rejim yönetimi, politik ittifaklar oluşturarak ve bu ittifakları sürdürerek eylemleri koordine etme ve kaynakları harekete geçirme yeteneğine sahiptir.

Kentsel rejim kuramının benimsenmesinin temel nedenleri, kuramın araştırmacılar için politik ve ekonomik etkileri bünyesinde barındıran kentsel politikaları tanımlayabilme, tipolojileri soyutlayabilme ve ilişkilerin nedenselliklerini açıklayabilme kabiliyetleri gibi yapısal özellikler, eksenler veya tanımlayıcı kavramsal bir çerçeve sunmasıdır (Stoker, 1998b, s.54; Mossberger, 2012, s.41). Kavramın önemli bir özelliği de politik ekonomi, plüralizm ve kurumsallık unsurlarının bir sentezi olmasıdır (Mossberger & Stoker, 2001, s.811; Davies, 2002, s.2; Uzbek, 2008, s.23) .

Bu doğrultuda, kentsel rejim kuramı belli bir amaca ulaşmak için yönetim ve iş sektörü[9] (resmi ve gayri resmi aktörlerin) arasındaki formel ve enformel işbirliği yöntemleri üzerine odaklanmaktadır. Böylece, otoritenin parçalanmasını ve piyasa ekonomisinin sermaye üreten kaynakları ile demokratik kurumların politika üretim kapasiteleri arasındaki bağımlılığı tanımlamaktadır (DiGaetano & Klemanski, 1993,

[9] Stone (1989) ilk çalışmalarında rejimlerin oluşumunda anahtar aktör olarak yerel yöneticiler ve iş sektörünün rolüne vurgu yapardı ve geçici koalisyonlardan ziyade uzun süreli işbirliği örnekleri olarak rejimleri tasvir ederdi. Ancak daha sonra, özellikle sosyal politikaların üretim sürecinde anahtar katılımcıların gündem ile farklılaşabileceğini vurgulamıştır. Kentsel rejimlerde azınlıklar, komşuluk birimleri ve hatta örgütlü işgücü temeline dayanan diğer toplumsal çıkarların yer alabileceğine ilişkin değerlendirmeler vardır. Ayrıca yerel yönetim sisteminin yapısına göre bürokratlar/profesyonel memurlar da rejim koalisyonlarında yer alabilmektedir. Bazı Amerikan koalisyonlarında bürokratlar zaman zaman etkili katılımcılar olabilir, ama diğer batılı demokrasilerde özellikle Avrupa'da, bürokratların liderlik rolünü inkâr etmek çok zordur (Stone, 1989; Stoker, 1998b; Mossberger, 2012).

s.58; Stone 1989; Mossberger & Stoker, 2001, s.812; Dowding, 2001, s.8; Mossberger, 2012, s.41; Stoker, 1998a, s.123).

Kentsel rejimler, genelde seçilmiş politik kurumlar ve piyasa ekonomisi arasındaki gücün dağılımına dayalı olarak önemli yerel politik amaçları gerçekleştirmek için oluşmuşlardır. Rejimler toplu eylemle problemlerin üstesinden gelirler ve yönetim koalisyonundaki katılımcıların devamlılığını bir takım seçili teşviklerin dağıtımı yoluyla sağlarlar. Rejim koalisyonu tarafından katılımcılara sağlanan teşvikler maddi faydalar olabileceği gibi amaca yönelik faydalar da olabilir (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.59; Mossberger & Stoker, 2001, s.812).

Kentsel rejim kuramı, kent ölçeğinde politik ve ekonomik etkinin birleşmesiyle oluşan politik güçleri tanımlayarak (Davies & Imbroscio, 2012, s.6) sadece kararların nasıl üretildiğiyle değil, aynı zamanda sosyal üretimden sosyal muhasebeye önemli amaçlara nasıl ulaşıldığına da açıklama getirmektedir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s. 3; Mossberger, 2012, s.40). Yani rejim analizi, kentsel politikaları daha kapsamlı açıklayabilmek için politik ekonomik merkezden yavaş yavaş uzaklaşıp, sosyal adaleti önceleyen yönetim düzenlemelerinin nasıl oluştuğunu ve sürdürüldüğünü kavrama adına kapsamını genişletmiştir. Rejim araştırmacıları ekonomik gelişmenin yanında kentsel alandaki sosyal konulara ilişkin (eğitim, kamu sağlığı, yoksulluk, AIDS eğitimi vb.) politika üretiminde rejimlerin oluşturduğu işbirliklerini de irdelemektedir (Stone, 1989; Mossberger, 2012, s.41).

2.2.2.6.1. Kentsel Rejim Oluşumu

Mossberger ve Stoker (2001, s.813), kentsel rejimleri formel ilişkiler kadar enformel ilişki ağlarına dayanan koalisyonlar olarak da tanımlamaktadır. Rejimler, kentsel politika üretim sürecinde katılımcılar arasında ne tür yönetim modelinin[10] (görevler ve stratejiler) kullanılması gerektiğine ilişkin ortak bir anlayış çerçevesinde (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.59) açıkça yazılmamış anlaşmalara, seçmeli teşviklere ve fırsatlara dayalı işbirlikçi ilişkiler sonucunda oluşmaktadır. Rejimler kapasitelerini harekete geçirmek için çabaladıkları için belli amaçlara sahip olmaları gerekmektedir. Bu amaçlar rejimlerin katılım yapısına ve yerel veya ulusal bağlamda oluşumuna bağlıdır. Bunun yanında rejimlere ilişkin genel tanımlamalar koalisyon

[10] Burada model belirlenirken bir siyasi uzlaşının oluşturulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu siyasi uzlaşıdan kasıt hangi görevlerin ele alınacağına ve hangi yönetim stratejilerinin benimseneceğine ilişkin rejim katılımcıları arasında oluşturulan uzlaşıdır.

birliklerine, teşviklere, yapısına (plüralizm gibi), bulunduğu ortama veya diğer kriterlere bağlı olarak daha farklı kategorilerde geliştirilebilmektedir (Mossberger & Stoker, 2001, s.830).

Stone ve Sanders (1987; 1989) çalışmalarında kentsel rejimler için dört temel özelliğinin olduğunu vurgulamaktadır (Stone, 1989; Stone, 1993, s.18; Mossberger & Stoker, 2001, s.813; Stone & Sanders, 1987 akt. Mossberger, 2012, s.47):

- Kentsel rejimler resmi ve resmi olmayan kaynaklar üzerinde hâkimiyeti olan ortaklardan oluşur.
- Kentsel rejimler sosyal üretime dayanan işbirliğine sahiptir.
- Kentsel rejimler koalisyonda katılımla ilişkili olabilecek tanımlanabilir politika gündemlerine sahiptir.
- Kentsel rejimler geçici koalisyonlardan ziyade daha istikrarlı enformel koalisyon biçimlerine sahiptir.

Bir koalisyonu rejim olarak niteleyebilmek için yukarıdaki özellikleri sağlıyor olması gerekmektedir. Kentsel rejimlere ilişkin belirlenen bu özelliklerin sayısı arttırılabilir ancak tanımlanan bazı özellikler belli bir şehirde mevcutken bir diğerinde olmayabilir. Çünkü kurumsal kaynakların erişebilirliği ve bu kaynakların bölüşümü bir şehirden diğer bir şehre (hatta ülkeden ülkeye) değişiklik gösterebilmektedir (Mossberger & Stoker, 2001; Mossberger, 2012).

Davies'e göre de rejimleri tanımlayan altı özellik bulunmaktadır (Davies 2003 akt. Uzbek, 2008, s.30):

- Rejimlerin temel aktörleri yerel yöneticiler ve özel sektör elitleridir.
- Rejimler güven, diplomasi, ortak amaçlar ve kaynaklar üzerinde temellenen ilişki ağlarıyla oluşur ve bu ağlar enformeldir.
- Rejimler yerel düzeyde oluşmaktadır ve yerel üstü düzeyden büyük oranda bağımsızdır.
- Rejimleri oluşturan ağ ilişkileri uzun sürelidir.
- Rejimlerin oluşmasında genel olarak ortak amaç kentin ekonomik gelişiminin sağlanmasıdır ama rejimi oluşturan aktörlere bağlı olarak bu amaç değişiklik gösterebilir.
- Rejimi oluşturan aktörler tek başlarına arzuladıkları amaçlara ulaşamadıkları için işbirliği oluştururlar, bu nedenle rejimleri oluşturan ortaklar amaçlarına ulaşma noktasında birbirlerine bağımlıdır.

Dowding (2001, s.14) ise bir yönetim koalisyonun rejim olarak tanımlanabilmesinin aşağıdaki sekiz özelliğin çoğuna sahip olması ile mümkün olabileceğini belirtmektedir. Bunlardan bazıları aynı formda bulunabilir veya zaten tüm yerel yönetimlerde bulunuyor olabilir. Bunlar;

- Rejimin ayırt edici bir politik gündeminin/ eyleminin olması,
- Bu gündemin nispeten uzun ömürlü olması,
- Çıkar birlikteliğinin bulunması,
- Sektörler arası bir koalisyonun olması,
- Politik gündem kişiler veya liderler değişse de veya politik başarılarda hayatta kalması,
- Genellikle baskın parti yanlısı kamu-özel ortaklıklarının meydana gelmesiyle ve devlet içinde bir politikanın veya kararın sonucuyla (*positive sum game*) oluşan dışsal kaynakların mobilizasyonunu içermesi,
- Olağan gözükmeyen koalisyonları girişimci bir şekilde birleştirme yeteneğine sahip güçlü veya müstesna bir liderle ilişkili olması ve
- İştirak yapıları oluşturarak kurumlar ve halkın çıkarları arasında köprü olma eğiliminde olmasıdır.

Dowding (2001, s.14), yönetim koalisyonlarını bir rejim olarak kabul etmek için yerel düzeyde her özel koalisyonun tüm bu sekiz özelliğin tamamını taşımasa da bazı alt başlıklarını taşıması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca bazı özelliklerin diğerlerinden daha önemli olduğunu, özellikle ilk dördünün diğerlerine göre daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Rejimin kurumsal veya bölgesel sınırlarla çakışan bir koalisyon olduğuna dikkat edilmelidir. Bununla birlikte, kişiler veya liderler değişse de veya politik başarı sonrasında da rejimin politik gündeminin devamlılığının olması gerektiği ilkesi çok önemlidir. Dowding'e göre son üç özellik bir rejim için olmazsa olmaz değildir.

Dowding (2001, s.15), kentsel rejimlerin yapısını ve oluşumunu açıklarken, rejimlerin esasında politik bir koalisyon olduğunu ve bu koalisyonun merkezinde seçilmiş belediye başkanları ile politikacıların veya onlara teknik hizmet sunan bürokratların bulunduğunu ifade etmektedir. Politikacılar ve yerel bürokratlar çok güçlü aktörler gibi görünmeseler de merkezde olmaları gerekmektedir. Çünkü eninde sonunda onlar baskıya maruz kalacaktır. Ayrıca, devletin yapısı yerel rejimlerin yapısında ve gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Yerel yönetimlerin güçlü olduğu yerlerde, örneğin

Amerika gibi, yerel politikacılar baskının merkezindedir. Ancak, Avrupa'da yerel yönetimin gücene göre rejimlerin yapısı değişiklik göstermekte, örneğin İngiltere'de ulusal politikacılar yerel konularda baskıyı paylaşabilmektedir.

Kentsel rejim oluşumunda yerel politikacıların (yeniden) seçilme beklentisi önemli bir etkendir. Yerel politikacılar bu beklentiyle motive olmakta ve beklentilerini gerçekleştirmek için koalisyon güçleri geliştirmektedir. Onların yeniden seçilme beklentileri yerel seçim ile ilgili seçmenin yapısına da (bu yapının büyük çoğunluğunu kentin fakirleri veya orta sınıfı oluşturmaktadır) bağlıdır. Bununla birlikte yerel politikacılar kampanya için finansa gerek duymakta, bunlar da rejimlerin oluşumunu büyük ölçüde etkilemektedir (Dowding, 2001, s.16).

Yönetim koalisyonları olan rejimlerin oluşumunda diğer bir anahtar katılımcı ise iş dünyasıdır. Bu, iş dünyasının sermaye üzerindeki hâkimiyetinden kaynaklanmaktadır. Yerel yöneticiler ve iş dünyasından aktörlerin dışında değişen amaçlar doğrultusunda kentsel rejimlerde farklı aktörler de (örn. semt grupları ve çevre grupları gibi) yer alabilmektedir (Mossberger & Stoker, 2001, s.813).

Fainstein ve Fainstein (1983), kentsel rejimlerin niteliğinin siyasal ekonominin iki özelliğinden geldiğini savunmaktadır. Birincisi, yerel yönetim mali ödemeleri için yapısal olarak emlak vergilerine bağımlıdır, bu yüzden bütçelerini korumak için belediyeler mevcut emlak yatırımlarını genişletmeli ve bu tür yatırımları arttırmalıdır (Dowding, 2001, s.8; Fainstein & Fainstein, 1983 akt. Lauria & Whelan, 2009, s.90). Ayrıca, kentsel alanda politika ve iş sektörü yöneticilerinin konumlarının farklılığı dayanışmaların oluşmasını sağlamakta, öylece ekonomik ve politik elitler dengeleyici güçler haline gelmekte ve aralarında rekabetten ziyade aynı amaca ulaşmak için birliktelikler oluşmaktadır. Kentlerde politik gündemlerini gerçekleştirmek için yeterli kaynaklara sahip olan bu aktörler, karmaşık ve karşılıklı ilişki ağları aracılığıyla ittifaklar oluşturmaktadır (Judge, Stoker, & Wolman, 1998, s.6; Stoker, 1998b, s.63; Krinsky, 2007, s.780; Stone, 2012, s.267).

İkincisi, ülkeden ülkeye önemli farklılıklar olsa da, ileri kapitalist toplumlarda kamu-özel işbirliklerinin bazı biçimlerine ihtiyacın olduğu gerçeğidir. Kapitalist bir ekonominin temel özelliği üretimin özel sektör tarafından kontrol edilmesidir. Devlet vatandaşlarının maddi çıkarlarını arttırmak için sermaye birikimini kolaylaştırmalıdır (Fainstein & Fainstein 1983 akt. Lauria & Whelan, 2009, s.90). Yöneticiler bir dizi siyasi hedefi gerçekleştirmek için gerekli olan kaynakları elinde tutan iş sektörü liderleriyle yani yapısal gücün sahipleriyle işbirliği yapma eğilimindedir (Stoker, 1998a,

s.123; Stoker, 1998b, s.59). Böylece özel sektör yatırımları ve kar amaçlı istihdam artacağından nüfus korunacak hatta artacaktır Bu yapısal döngünün sonucunda iş sektörünün kentsel politikalar üzerindeki hâkimiyeti artmaktadır. Yatırım çekmek için şehirlerarasında büyüyen rekabet ve yerel karar üretiminde iş sektörünün çıkarlarının rolü kentsel mekânı biçimlendirmektedir.

2.2.2.6.2. Kentsel Rejim Tipolojileri

Kentsel rejim kuramı araştırmacıları farklı dönemlere ilişkin yerel düzeydeki özerklik ve politikaları açıklamak için farklı rejim tipleri üzerinde durmuşlardır. Bu tipolojiler, araştırmacıların kentsel rejimlerin ilişki ağlarını tarif etme çabalarının bir ürünüdür. Çalışmanın bu bölümünde bazı kentsel politika bilimcilerinin, kentsel rejimlere ilişkin yapmış oldukları tipolojiler üzerinde durulmuştur.

Fainstein ve Fainstein (1983) tipolojisi, yerel rejimleri güçlü yönetici grubu ve seçilmiş yetkililer olarak tanımlamaktadır. Onlara göre, rejimler (yani şehir yöneticileri) bir taraftan seçim politikaları ve sosyal hareketlerin talepleri arasında müzakerede bulunurlarken, diğer taraftan sermaye güçleriyle müzakerede bulunurlar (Mossberger, 2012, s. 43). Fainstein ve Fainstein, ABD'nde İkinci Dünya Savaşı sonrasında birbirini takip eden üç kentsel rejimi tanımlamaktadır; yönlendirici rejim (1950-64), ayrıcalıklı rejim (1965-74) ve hizmet rejimi (1975-?). Yönlendirici rejimde, kentsel rejimi yerel yönetim tarafından desteklenen geniş çaplı bir yeniden kalkınma hareketi organize etmiştir. Ayrıcalıklı rejimde alt sınıf kent sakinlerine toplumsal ve siyasi olarak zorunlu ayrıcalıklar verilmiştir. Hizmet rejiminde ise ulusal ve dünya ekonomisi içinde mali istikrarı sürdürmek için ayrıcalıklar sermayeye verildiğinden, sermaye toplumsal ve siyasi kontrolü eline almıştır. Fainstein ve Fainstein'a göre rejimler arasındaki geçiş, siyasi mücadelelerin (toplumsal hareket baskılarının) niteliğine ve mali veya ekonomik kısıtlamanın boyutuna bağlıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'de yaşanan ekonomik büyüme, sivil haklar hareketinin ve sosyal haklar hareketinin siyasi baskıları yerel siyasi rejimlere ayrıcalık tanınmasını zorlamıştır. Ama toplumsal ve mali olarak bu ayrıcalıkların tanınmasına olanak veren şey, İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik büyümedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan ekonomik patlamanın bitmesi bu ayrıcalıkların bitmesini zorunlu kılmış ve hizmet rejiminin gelişmesine neden olmuştur (Fainstein & Fainstein 1983 akt. Lauria & Whelan, 2009, s.90).

Stephen Elkin (1987), kentsel hizmet tedarikinin bürokratik politikalarına dair yaptığı incelemeler sonucunda, rejimlerin sınıf kontrolü veya seçilmiş yöneticiler

anlamına gelmediğini ancak belirleyici kurumlar olduklarını vurgulamaktadır. Amerika'da rejimleri demokratik yönetim ve özellikle denetimli piyasa arasında köprü kuran ticari bir oluşum olarak gören Elkin, kent siyasetinin üç tanımlayıcı ekseni bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar kamusal-özel büyüme ortaklıkları, seçim politikaları ve bürokratik politikalardır. Elkin'e göre, çeşitli çıkar grupları ile politikacıların belirli yakın işbirliği yöntemleri, seçim koalisyonu stratejisi ve bürokratik hizmet tedarikinin yapısı, kentlerin siyasal ekonomilerini tanımlayan bu eksenlerin kümelenmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda, Elkin, zamansal ve coğrafi olarak değişen üç farklı tür kümelenme örneği olduğunu ifade etmektedir: çoğulcu (Kuzeydoğu ve Ortabatı, 1950'lerin ortasından 1960'ların başına kadar), federalist (Kuzeydoğu ve Ortabatı, 1960'ların ortasından 1970'lerin sonuna kadar) ve girişimci (İkinci Dünya Savaşı sonrası Güneybatı) siyasal ekonomiler. Bu her bir kümelenmenin kendine özgü rejimleri vardır. Odak noktaları ve dolayısıyla isimleri farklı olsa da, Elkin'in ilk iki rejim türü (çoğulcu ve federalist) ile Fainstein ve Fainstein'in analizlerindeki rejim türleri (yönlendirici ve ayrıcalıklı) temelde aynıdır. İki çalışmanın ayrıldığı nokta üçüncü rejim türüdür (Davies, 2002, s.3; Elkin 1987 akt. Lauria & Whelan, 2009, s.90; Mossberger, 2012, s.44).

DiGaetano ve Klemanski (1993, s.60) politik yönelimleri doğrultusunda rejimleri beş farklı tipoloji kapsamında değerlendirmişlerdir. DiGaetano ve Klemanski'ye göre bir rejimin siyasi yönelimi, bu yönetim koalisyonunun kent yönetiminin problemlerini nasıl anladığını açıklamaktadır. Çizelge 2.1, DiGaetano ve Klemanski'nin ekonomik gelişmenin problemleri üzerine odaklandıkları çalışmalarında, siyasi yönelimlerine göre tanımlanan rejim tipleriyle ilişkili yönetim biçimlerini (yönetim görevleri ve stratejileri açısından) özetlemektedir. Bu yaklaşımlar karşılıklı olarak tek bir kalıp değildirler, çünkü rejimler ekonomik gelişme amaçlarına ulaşmak için farklı yaklaşımların unsurlarıyla sık sık birleşmektedir.

Siyasi yönelim açısından iki tür rejim, kent ekonomisinin refahı için iş dünyasının gelişiminin teşvik edilmesine odaklanır. Bunlardan piyasa odaklı büyüme yanlısı rejimler yerel yönetim planlarının devreden çıkarılmasına veya etkisinin azaltılmasına ve ticari düzenlemelere vurgu yaparken, hükümet odaklı büyüme yanlısı rejimler ise kamu sektörünü (merkezi ve yerel yönetimi) kullanmaktadır. Kamu ile özel sektör unsurları arasında ortaklıklar oluşturulmakta ve özel sektör yatırımları hibe, kredi, arazi tahsisi ve diğer teşviklerle desteklenmektedir (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.60).

Sosyal reform rejimleri ticari gelişmeden ziyade toplumsal gelişmeye yoğunlaşmaktadır. Bu tür rejimlerin gelişme çabalarının merkezinde dezavantajlı gruplar bulunur. Sosyal konut sunumunun genişlemesi ve semt hizmetlerinde ilerleme belirgin bir şekilde sosyal reform rejimlerinde şekillenir. Toplumsal gelişme genellikle karar üretim sürecinde geniş toplumsal katılımı amaçlayan bir bileşen niteliğindedir (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.60).

Çizelge 2.1. Kentsel Rejimlerin Politik Yönelimleri ve Yönetim Biçimleri (DiGaetano & Klemanski, 1993, s.60)

Siyasi Yönelim	Yönetim Görevleri	Yönetim Stratejileri
Gelişme öncesi		
Piyasa odaklı	Gelişmenin kolaylaştırılması	Hükümet planlarını kısıtlamak, ticari ve vergi düzenlemeleri yapmak ancak gerekli altyapıyı sağlamak
Hükümet odaklı	Gelişmenin teşviki	Ticari yatırımlar için kamu sübvansiyonların ve diğer teşvikleri sağlamak
Gelişmenin yönetimi	Yaşam kalitesi üzerindeki gelişmenin negatif etkilerini azaltma	Büyümeyi yönlendirmek veya sınırlamak için planlamayı veya diğer arazi kullanım güçlerini kullanmak
Sosyal reform	Kent merkezi ve komşuluk birimlerinin arasındaki dengenin sağlanması	Özel teşebbüs ve/veya kamu kaynakları üzerindeki zorlamaları kullanmak
Hizmet	Rutin hizmetlerin sağlanması	Ekonomik gelişme konularından kaçınmak

Gelişme yönetimi rejimleri arazi kullanımı alanında yerel yönetimlerin formel güçlerini kullandığı bölgede yer alan büyümenin/gelişmenin oranının ve çeşidinin kısıtlanması veya azaltılmasını amaçlamaktadır. Bu stratejinin amacı yeşil alan veya tarihi alanlar gibi arazi kullanımlarının korunmasının veya ileri teknoloji endüstrisi veya geleneksel endüstri gibi gelişmesine izin verilen ekonomik aktivite türlerinin seçiminin sağlanmasıdır (DiGaetano & Klemanski, 1993). Hizmet rejimleri ise mali olarak tutucudurlar ve sınırlı görevleri yerine getirmeyi amaçlarlar. Hizmet rejimleri tarafından kullanılan yönetim stratejisi, belirlenen ekonomik gelişme stratejilerinin problemlerinden kaçınmak veya uzak durmaktır.

Clarence Stone (1989) kentsel rejimleri, yönetim kararlarının üretiminde sürekli role sahip olmasına olanak sağlayan kurumsal kaynaklara erişebilen grupların enformel ilişki temelinde oluşturduğu istikrarlı yönetim koalisyonu olarak tanımlamaktadır. İş sektörü, sahip olduğu ticari kaynaklar yüzünden yönetim koalisyonunda genellikle önemli bir aktördür. Kentsel rejim analizinin Stone versiyonu[11] araştırmalarda çok sık kullanılmaktadır ve bu versiyon Stone'nin kentsel rejim için bir model sunan Atlanta from 1946-1988 isimli kitabından alıntıdır (Stone 1989; Mossberger, 2012, s.44).

Stone (1993) Amerikan şehirlerindeki rejimleri, hizmet (*maintenance*), gelişme (*development*), orta sınıf ilerlemeci (*middle-class progressive*) ve alt sınıf olanaklı gelişme/büyüme (*lower-class opportunity expansion*) olarak dört tipte tanımlamaktadır. Hizmet rejimleri statükoyu korumayı amaçlamaktadır. Bu rejimler, rekabetçi baskılarla karşı karşıya olan büyük şehirlerden ziyade küçük şehirlerde daha çok görülmektedir. Gelişme rejimleri ise büyümeyi teşvik etmek için arazi kullanım değişikliklerini ve şehirlerde ekonomik gerilemeyi durdurmayı amaçlamaktadır. Gelişme rejimlerinin (Atlanta gibi) eylem gündemleri yüzünden zorluk dereceleri daha büyüktür. Yine de gelişme rejimleri kaynaklarını iş sektörü gibi politik ve ekonomik güce sahip ortaklarından almaktadır. Ayrıca gelişme rejimlerinde grupların işbirliği için birtakım teşvikler motivasyon oluşturmaktadır. Çevresel ve sosyal eylemlerde ise kaynakların mobilizasyonu ve kalıcılığı daha zordur. Çünkü bu eylemler rejim katılımcıları için daha az teşvik oluşturduklarından yapısal avantajlardan ve ekonomik gelişme eylemlerini destekleyen kaynaklardan yoksundurlar. Orta sınıf ilerleme rejimleri, çevreyi ve tarihi değerleri korumayı ve büyümeyi yönetmeyi arzu etmektedir. Bu süreçte, orta sınıf ilerleme rejimleri, gelişime yönelik iş sektörü elitleriyle karşı karşıya gelebilmekte ve bu rejim grubuna daha az teşvik sunulmaktadır. Alt sınıf olanak geliştirme rejimleri, insani gelişim politikalarına (eğitim, sağlık vb.) ve istihdam ile mülkiyet erişiminin genişlemesine vurgu yapmaktadır. Bu rejim türü emekçi sınıfların olanaklarını genişletmek için topyekûn seferberliğe ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, son iki rejim türünün başarıya ulaşması çok zordur, çünkü bu rejimlerin amaçlarının gerçekleşmesi için gönüllü işbirliğinden ziyade ticaret düzenlemesi gerekmektedir (Stone 1993; Dowding, 2001, s.10; Mossberger & Stoker, 2001, s.813; Uzbek, 2008, s.28; Mossberger, 2012, s.44).

[11] Çalışma kapsamında da Stone'nun kentsel rejimlere ilişkin yaklaşımının kapsamı genişletilmiş versiyonu kullanılmıştır.

Stone, Atlanta'ya yönelik yaptığı çalışmada rejimin ilk yıllarında, orta sınıf Afrika-Amerikan katılımcıların düşük gelir gruplarına yönelik yapılaşmayı destekliklerini, ancak daha sonra orta sınıf Afrika-Amerikanların Atlanta'da lider pozisyona yükselmeleriyle fakirlere yönelik imkânlar sunan konuların gündemden çıkarıldığını ifade etmektedir. Stone, Atlanta'nın rejiminin ırk ayrımına son vermeye yönelik amaçları destekleyebildiğini, ancak mülkiyete ilişkin ve sosyal eşitliğe ilişkin konularda başarısız olduğunu vurgulamaktadır (Mossberger, 2012, s.44).

Kentsel politika bilimcileri, kentsel rejimlere ilişkin yapmış oldukları incelemeler neticesinde kentlere ilişkin tüm rejimlerin belirtilmiş olan bu dönemsel sıralamalara veya tipolojilere uymayabileceklerini ifade etmektedir (Lauria & Whelan, 2009). Çünkü kentsel rejimlerin bir fanus içerisinde yönetilemeyeceğine vurgu yapmaktadırlar. Stone'nun savunduğu gibi, şayet rejimler düşüncede oluşmuş güç düzenlemeleri ise, kentlerin sahip oldukları özgün sosyal, ekonomik ve politik bağlamdaki farklılıklar yerel yönetim koalisyonlarının tiplerinde de farklılıkları ortaya çıkartacaktır (DiGaetano & Klemanski, 1993). Ayrıca, Stone (1993) bu farklılıklar kentsel rejimler ile dünya ekonomisi arasındaki karmaşık yapının da etkili olduğuna vurgu yapmaktadır.

2.2.2.6.3. Kentsel Rejim Kuramının Güç Vurgusu

Rejim kuramı güç konusu üzerine yeni bir perspektif sağlamaktadır. Kuram gücün hangi sınıf ya da toplumsal grubun elinde olduğuyla değil, onun üretilme süreciyle ilgilenmektedir (Uzbek, 2008, s.23). Bu yapıda, kentsel rejim kuramı toplumsal kontrolden (veya baskı kurmadan, power over) toplumsal üretime (veya güç kullanımına, power to) çoğulcu-seçkinci tartışmaların odağını değiştirmiştir (Stone, 2012). Stone (1989), gücü toplumsal kontrolün değil, toplumsal üretimin bir parçası olarak görmektedir. Toplumsal üretim yaklaşımı, çoğulcular ve seçkinciler arasındaki "Yöneten Kim?" meselesine odaklanan eski tartışmanın aksine, eylemde bulunabilme kapasitesiyle ilgilenmektedir: " Söz konusu mesele hâkimiyet veya itaatten çok eylemde bulunabilme ve amaçlarını gerçekleştirme kapasitesidir". Güç mücadelesi, kontrol veya direnişle değil, eylemde bulunabilme kapasitesi kazanma ile – kontrol altına alma ile değil, kontrol sahibi olma ile – ilgilidir (Stone, 1989 akt. Stoker, 1998a; Stoker, 1998b). Rejim kuramı özellikle "etkili yönetim koalisyonlarının belli amaçlara ulaşmak için nasıl oluşturulmuş olduğu ve nasıl uzun süre sürdürüldüğü" sorusuna dikkat çekmekte

ve bunları değerlendirmek için bir çerçeve sunmaktadır (Judge, Stoker, & Wolman, 1998; Stoker, 1998b).

Rejim kuramına göre güç, problemleri çözme becerisine sahip olan ve/veya belli kaynaklara sahip toplumsal grupların ortak hareket etmesiyle oluşmaktadır (Baèlija, 2011). Rejim kuramı kentsel siyaset içinde gücün değişik şekillerde ortaya çıkabileceği görüşünü savunmaktadır. Buna göre kentsel siyaset uygulamalarında gücün en az dört biçimi vardır. Birincisi yapısal (sistemic) güçtür. Yapısal güce sahip olanlar sosyo-ekonomik yapı içindeki pozisyonlarından dolayı belli kaynaklara ulaşabilirler. Örneğin iş sektörünün belli kaynaklara sahip olması, iş sektörüne yatırım kararlarına ilişkin politika üretim sürecinde imtiyazlı bir pozisyon sağlamaktadır. O kadar ki, toplumsal karar üretimde dikkate alınması gereken çıkarları ve kaygıları için yapısal güç sahiplerinin eyleme geçmelerine bile ihtiyaç kalmamaktadır (Stone, 1980). Bu güce sahip bir aktör yapı içerisinde avantajlı bir pozisyon elde etmek için çaba göstermeye ihtiyaç duymaz. Yapısal güç pozisyonunda olan aktörler toplumda belli gruplara verilen avantajları ve dezavantajları yansıtırlar (Stoker, 1998b; Stoker, 1998a; Davies, 2002; Uzbek, 2008; Harding, 2012).

Rejim kuramına göre gücün ikinci formu hâkimiyet veya sosyal kontrol gücüdür. Bu anlamda güç diğer çıkarlar üzerinde egemenliğe ulaşmak için kaynakların (bilgi, finans, itibar, tecrübe) aktif hareketliliğini içermektedir. Bu nedenle vurgu, başarıya ulaşmak için bir aktörün kapasitesine ve diğerlerinin karşı koyma kapasitelerinedir. Ancak rejim kuramı birçok kentsel politikada tipik olarak hâkimiyet gücünün sadece sınırlı alan ve kısıtlı aktiviteler üzerine etkili olduğunu tartışmıştır. Hâkimiyet gücüne göre başarmak için kaynaklar, yetenekler ve zaman sadece sınırlı alanlarda belli çıkarların kullanılması içindir (Stoker, 1998a; Stoker, 1998b; Uzbek, 2008; Harding, 2012).

Üçüncü güç tipi koalisyon gücüdür. Koalisyon gücünün kentsel politikalardaki egemenliği ve kontrolü sınırlıdır. Koalisyon gücünün temeli egemen olmayı talep etmeyen ancak pazarlık temelinde özerk aktörlerden oluşmasına dayanmaktadır. Pazarlık, benzer hedefler ve tamamlayıcı kaynaklara ortak başka aktörleri bulmaya bağlıdır ve bu nedenle koalisyon düzenlemeleri göreceli olarak istikrarsız eğilimdedir (Stoker, 1998a; Stoker, 1998b; Uzbek, 2008; Harding, 2012).

Yapısal, hâkimiyet ve koalisyon gücünün hepsinin kentsel politikalarda bir role sahip olduğu görülmektedir. Ancak, rejim teorisinin ayırt edici katkısı gücün dördüncü formu olan sosyal üretim gücü üzerine yaptığı vurgudur. Sosyal/ toplumsal üretim gücü

rejim kuramında önemli bir eksen oluşturmaktadır. Toplumsal üretim gücü, toplum içinde rejimler oluşturularak liderlik elde edilmesi ve liderliğin devamı için bu rejimlerin sürdürülmesiyle oluşur. Burada güç karmaşık toplumlarda ilişkileri sağlamak için liderlik ve koalisyonda belli çıkarların kapasitesi için ihtiyaçların kapsamına bağlıdır. Bu güç türünde liderlik kontrollü ideolojik zorlama yoluyla kabul ettirilemez. Aksine toplumsal üretim gücü, problemleri çözebilmek için ortak çıkarların bulunmasıyla oluşmaktadır. Gücün eylemi rejim oluşturmak ve yönetim kapasitesine ulaşmaktır. Gücün bu formu belli amaçları kapsar ve etkilidir (Stoker, 1998a; Stoker, 1998b; Davies, 2002; Uzbek, 2008; Harding, 2012).

Rejim kuramı, belli çıkarlar doğrultusunda rejim oluşmasının rejimi oluşturanlar için bir avantaj sağladığını iddia etmektedir. Ancak bu gücü avantaja çevirmek için, aktörler uzun süreli koalisyonlar içinde kendi stratejik pozisyonlarını ve kaynaklar üzerindeki kontrollerini manipüle etmek zorundadır. Bu yapı toplumun politik müdahalelerine rehberlik edebilir ve sosyal işbirliğinin yapısını değiştirebilmektedir. Koalisyon katılımcılarının rejime girmesi için ikna edilmesi gerekmektedir. Rejimlerin devam etmesi için başarılı olmaya ihtiyacı vardır veya en azından amaçlarına ulaştığı konusunda insanları inandırmaya ihtiyacı vardır. Ayrıca rejimin, kenetlenmiş ortakları bir arada tutmak için oluşum amacında bir dizi teşvik sunmaya ihtiyacı vardır. Bir kez rejim kurulduğu zaman kentsel politikanın güçlü bir kuvveti haline gelmektedir. Muhalifler amaçlarını gerçekleştirmek için mevcut rejimle birlikte hareket etmek zorunda veya etkili bir karşı rejim oluşturmak zorundadır (Stoker, 1998b).

2.2.2.6.4. Kentsel Rejim Analizine İlişkin Uygulama Örnekleri

ABD'nde entsel rejimlere ilişkin araştırmalar kentsel politika literatüründe önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, ABD'nde kentsel rejim kuramı, tanınan ve popüler bir söz öbeğidir. Ancak kentlerin politik rejimlerinden bahseden her çalışma kentsel rejim analizine veya kentsel rejim kuramına katkı sağlamamaktadır.

Rejim kavramının yoğun bir şekilde kullanılmasının oluşturduğu zorluklar Savitch ve Thomas (1991)'ın kitabında açıklanmaktadır. Bu kitap rejim terminolojisine ilişkin genel sonuçlar sunmaktadır. Farklı şehirlerin kendi egemen politik yapılarına göre farklı tip yönetim koalisyonları veya politik rejimlere sahip oldukları gözlenmektedir. Çoğulcu rejimler karışık, geniş ve rekabetçi bir dizi özel aktörleri bir araya getiren güçlü politik liderlerin egemenliğinde kurulmaktadır. Seçkinci rejimleri güçlü iş sektörü elitleri ile zayıf politik liderler tarafından oluşturulmaktadır. Şirketçi

elitler kendi gündemlerini oluşturan güçlü politik liderler ile ne istediğini bilen iş sektörü elitlerinin bir araya geldiği elitlerdir. Final kategori ise ne politik liderler ne de özel aktörlerin kentsel politik ekonominin koşullarını beraber ortaya koymak için güç olarak yeterli olmadığı aşırı çoğulcu *(hiperplüralist)* rejimdir. Kentsel politika içinde değişim yöneliminin çoğulcu ve aşırı çoğulcu sistemlerin bazı çeşitlerine doğru olduğu görülmektedir. Savitch ve Thomas'in analizi, çeşitli şehirlerde gelişmelerin açıklaması olarak belli bir değere sahiptir, ancak bu uygulamanın rejim analizi olup olmadığı tartışılmaktadır (Savitch & Thomas, 1991 akt. Stoker, 1998b).

Rejim, okulların farklı amaçlar için kullanmakta olduğu niteleyici bir isimdir. Rejim kuramı, rejim temelinde belli önemli pozisyonları ve kentsel politikaları anlamak için bir yönteme sahiptir. Burada tanımlanan rejim analizi belli sistemleri ve kavramları kullanmaya ihtiyaç duymaktadır. Rejim analizini pratik olarak değerlendirmek için en açık örnek Stone'nun (1989) Atlanta'ya ilişkin çalışmasıdır.

Çoğu yazara göre rejim kuramına ilişkin yapılan ilk çalışma Stone'nun (1989) kentsel rejimlere ilişkin yaklaşımın kuramsal yapısını ortaya koyduğu "Regime Politics: Governing Atlanta" isimli kitabıdır. Stone 1946 ve 1988 yılları arasında 40 yıldan uzun süredir devam eden Atlanta'nın politika sistemindeki istikrarlı yerel koalisyonlara odaklanmış ancak kuramsal olarak bunların daha kapsamlı dünya ekonomisi ile olan ilişkilerini dikkate almamıştır. Bu koalisyon kent merkezi beyaz iş sektörü gruplarını, siyah orta sınıf organizasyonlarını ve birbirini takip eden seçilmiş şehir yöneticilerini içermektedir. Rejimleri oluşturan bu aktörler gelişme stratejisi ile arttırılan olanakları paylaşmak için bir araya gelmiş, iş sektörü ekonomik başarı ve büyümenin çekiciliğini görmüştür. Siyah orta sınıfın, koalisyona katılması için arzulanan gaye ise yüksek kaliteli konutlar, istihdam ve küçük iş olanaklarına ilişkin teşvikler olmuştur. Bu teşvikler bir dizi paylaşılmış sivil kurumlar ve enformel değişimler yoluyla rejim ortakları arasında iş birliği ve güvenin gelişmesiyle uygun hale getirilmiş, ancak koalisyon oluşturma süreci karşılıklı etkileşim ve pazarlıklar nedeniyle uzun yıllar almıştır. Bu süreçte beyaz uzmanlar ve kent merkezi iş sektörü sahipleri Afrika-Amerikan seçmenlerin artan bir şekilde yükselen politik güçleriyle yüzleşmiş, rejim ortakları şehirlerde stratejik karar üretim sürecinde pozisyon elde edebilmiştir. İş sektörü elitleri seçilen teşvikler üzerinde işbirliğini desteklemek için grup çapında görüş sunmuş ve ortaklığı sürdürmek için sivil organizasyon ağı kurmuştur. Her iki tarafın kaynaklarının aktif mobilizasyonu ile sivil işbirliği ağı aracılığıyla bir rejim oluşturulmuş, bu rejim, rejim ortaklarının yararları için gelişen bir gündemi takip

edebilmelerini sağlamıştır. İnsan hakları organizasyonları daha büyük ırksal iyileşmeye katkıda bulunabilecek bilgili iş sektörü önderlerinin ekonomik ve politik kaynaklarının farkına varmıştır. Öncelikli ilgileri aynı olmasa bile seçilmiş yöneticiler, iş sektörü liderleri ve siyah orta sınıf Atlanta'nın yönetim organizasyonunu şekillendirmek için yıllarca işbirliği yapmış, bu koalisyon oluşumu yapısal güçlerin etkileşimini ve Amerikan toplumunun değişimini yansıtmıştır (Stone, 1989; Stoker, 1998b; Mossberger, 2012).

Rejim kuramının kavramsal çerçevesini kullanan Sites (1997) şehirlerin nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin New York'un üç eski belediye başkanı ile yaptığı çalışmasında, bu belediye başkanlarının şehirlerin nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin sahip oldukları farklı vizyonların aksine ekonomik yeniden yapılanmayı ve mali problemleri engellemek adına gelişme politikalarında piyasa çıkarlarını koruduklarını gözlemlemiştir (Greasley & Stoker, 2012). Bu, yönetimlerin bir dizi siyasi hedefi gerçekleştirmek için gerekli olan kaynakları elinde tutanlarla yani yapısal gücün sahipleriyle işbirliği yapma (rejimler oluşturma) eğiliminde olduklarının bir göstergesidir. Rejim yaklaşımına göre mesele yöneticilerin etkili olmak için güçlerini hükümet dışı bir takım aktörlerin güçleri ile birleştirme eğiliminde olmalarıdır (Stoker, 1998a).

İlk olarak Amerikan kent politikalarına ilişkin yapılan kentsel rejim analizine ilişkin çalışmalardan sonra (Elkin, 1987; Stone, 1989), kentsel rejim kuramına ilişkin ülkeler arası ve karşılaştırmalı çalışmalar da yapılmıştır. DiGaetano ve Klemanski (1999) ABD'deki Boston ve Detroit şehirlerini İngiltere'deki Birmingham ve Bristol ile karşılaştırırken en belirgin rejim kuramı yaklaşımını kullanmıştır. Bu çalışmada, yönetim gündemini belirleyen şeyin yönetim koalisyonunun yapısı olduğu savunulmuştur. DiGaetano ve Klemanski, kentsel rejimin istikrarı veya değişimi şehrin siyasal ekonomisinin küresel ekonomi ile olan ilişkisi, yerel kurumları ve bunların siyasi kültürü ve kentin yerel kararlardaki kendine has önderliği gibi bağlamsal şartların birleşimine bağlı olduğuna vurgu yapmıştır (DiGaetano ve Klemanski 1999; Lauria & Whelan, 2009).

2.2.2.6.5. Kentsel Rejim Kuramına İlişkin Eleştiriler

Kentsel rejim kuramına karşı bazı eleştiriler yapılmaktadır. Yapılan bu eleştirilerde iki konu öne çıkmaktadır. Birincisi, siyasal yapılanmalara ilişkin açıklamalar sunan rejim kuramının ekonomik çözümlemeleri (kapitalist ekonomik

yapıyı, sermaye birikim ilişkilerini vb.) ihmal ettiği (Uzbek, 2008; Penpecioğlu, 2012) ve ekonomik eğilimlerin kentsel rejimleri nasıl etkilediğini açıklayamamasıdır. Bu önemli bir eksikliktir, çünkü ekonomik dalgalanmalar yerel siyaseti önemli şekilde etkilemektedir. Stone (1993), yerel siyaset süreçlerini analiz ederken kâr ekonomisini yeterince dikkate almadığını doğrulamakta, sistemsel gücün nasıl ortaya çıktığıyla ilgilenmediğini, sadece bu gücün yerel yönetim sisteminde nasıl sürdürüldüğünü dikkate aldığını kabul etmektedir. Hem Elkin (1987) hem de Stone (1989), kapitalizmin yapısal pozisyonunu kabul etse de ekonomik eğilimler ve bu eğilimlerin yerel siyaseti nasıl etkilediği konusunda bir açıklamaya sahip değildir (Davies, 2002; Mossberger, 2012).

İkinci mesele, rejim siyasetinde daha iyi demokrasi sağlanması ve eşitsizliklerin giderilmesine dair hedeflerin teorik veya deneysel olarak devam ettirilmemesidir. Elkin (1987) ve Stone (1989) hedefledikleri eşitliğin piyasa ekonomisine zarar vermeden elde edilebilme olasılığı konusunda karamsardır. Bu yüzden rejim kuramı normatif hedeflerinin nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklayan bir yapılanma teorisine ihtiyaç duymaktadır (Davies, 2002).

2.2.2.7. Kentsel Politika Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi

Şengül'ün (2001, s.50) üç temel paradigma olarak nitelendirdiği çoğulcu yaklaşımın, seçkinci yaklaşımın ve Marksist yaklaşımın kentsel politik süreçleri açıklamaya yönelik varsayımları farklı kavramsal çerçeveler üzerinde temellenmektedir. Buna göre çoğulcu yaklaşımın temel varsayımı gücün toplumsal gruplar ve kurumlar arasında dengeli dağılmış olduğudur (DiGaetano & Klemanski, 1993; Uzbek, 2008; Bal, 2011). Seçkinci yaklaşıma göre toplum piramit şeklinde hiyerarşik bir yapıya sahiptir ve güçlü gruplar piramidin tepesinde iken güçsüz gruplar ise piramidin tabanında yer almaktadır (Judge, Stoker, & Wolman, 1998; Harding, 1998; Uzbek, 2008). Marksist yaklaşım ise sermaye birikimi ve sınıf mücadelesine odaklanarak kapitalizmin yeniden üretiminde devletin rolü üzerinde durmaktadır (Pickvance, 1998; Judge, Stoker, & Wolman, 1998). Ancak bu kuramlara ilişkin önemli eleştiriler bulunmaktadır.

Çoğulcu yaklaşım ve seçkinci yaklaşıma benzer eleştiriler yöneltilmektedir. Her iki yaklaşım kapsamında yapılan analizlerin yerel yönetimlerin kurumsal boyutuyla sınırlı kaldığı ve toplumsal yapıya ilişkin çerçevelerinin yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Dowding, 2001; Şengül, 2001; Keleş, 2009; Bayraktar, 2013).

Ayrıca çoğulcu yaklaşım ve seçkinci yaklaşım, sosyo-ekonomik ve sınıfsal farklılıkları göz ardı ederek kentsel politika üretim sürecindeki çıkarları çatışmakta olan siyasi güç aktörlerini harekete geçiren nedenleri sorgulamadan, yalnızca bu aktörlerinin tanımlanmasına odaklanmış olmalarından dolayı da eleştirilmektedir (Keleş, 2009; Rodgers, 2009).

Marksist ve Neo-Marksist yaklaşımların ise soyut kavramlar kullandıkları ve savlarının çelişkili yöntemleri bir arada barındırdığı iddia edilmektedir (Geddes, 2012). Ayrıca, Marksist yaklaşım toplumdaki belirli grupların sosyo-ekonomik yapıdaki pozisyonlarından kaynaklanan avantaj ve dezavantajlarına odaklanırken; seçimler, stratejik değerlendirmeler ve gruplar arasındaki karmaşık etkileşimleri göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Stoker, 1998a).

Bu üç temel kurama yapılan ortak eleştiri ise, kuramların "yöneten kim?" sorusuna odaklanarak gücü kimin elinde tutulduğuyla ilgilenmeleri, ancak gücün nasıl oluştuğuna ilişkin açıklamada bulunmamalarıdır (Uzbek, 2008).

Kentsel sistemi çözmek için kentsel mekânın oluşumunda kent yöneticilerinin etkinliğine odaklanan kentsel yönetimcilik kuramına da ciddi eleştiriler getirilmiştir. Williams (1978), kentsel yönetimcilik kuramının bir kuram olmadığını iddia etmekte; Ersoy ve Şengül (2003) de kentsel mekânın oluşmasında politikacıların bürokratlar üzerinde etkili olamayacağını savunan kuramın gerçekçi olmaktan uzak olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca kuramın kentlerdeki kaynak dağılımının yapısına ilişkin ortaya koyduğu modeller, kuramın varsayımlarıyla uyuşmamaktadır.

Global ekonomik değişimlerle beraber kentsel gelişme, gündem ve politikaların açıklanmasında farklı arayışlar başlamıştır. Çünkü liberal ekonomi politikalarıyla, liberal demokrasilerde merkezi yönetimlerin sorumluluklarının dağıtılma (*desentralization*) eğilimleri, refah amaçlarından uzaklaşılarak yerel yönetim önceliğinin üretime doğru kayması ve kamu yararı sunumunda özel sektörün rolünün artması kentsel karar üretim yapısında da değişikliklere neden olmuştur. Buna paralel olarak, kentsel politika üretim sürecinde kamu ve özel sektör çıkarları arasındaki pazarlıkları, ortaklıkları ve güç ilişkilerini açıklamak için aktör odaklı çerçeve sunan kentsel büyüme koalisyonları kuramı ve kentsel rejim kuramının önemi artmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında çoğulcu, seçkinci, Marksist ve kentsel yönetimcilik kuramlarına ilişkin kavramsal açıklamalardan sonra kentsel büyüme koalisyonları kuramı ile kentsel rejim kuramı üzerinde durulmuştur.

Kentsel büyüme kuramı, yerel büyümenin çıkarlarını paylaşan aktörler ile organizasyonların oluşturduğu koalisyonları ve bu koalisyonların arazi değeri üzerine etkilerini irdelemektedir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998; Uzbek, 2008; Uzbek, 2009). Kentsel sistemi yönetmeyi isteyen ve kentin büyümesini destekleyen aktörler ile organizasyonların oluşturduğu koalisyonlara odaklanan büyüme koalisyonu kuramına ilişkin en önemli eleştiri konusu, kuramın diğer pek çok kentsel politikayı görmezden gelip, mülkiyete atfettiği önemdir. Bunun dışında kuram, güç olgusunun nasıl oluşturulduğuna ilişkin bir açıklama sunmadığı (Uzbek, 2008), yetersiz kuramlaştırılmış olduğu (Rodgers, 2009) ve aşırı derecede yerele vurgu yaptığı (Harding, 1998) gerekçeleri ile eleştirilmektedir.

Kentsel politika yaklaşımlarına ilişkin son olarak topluluk gücü konusunu analiz etme noktasında bir çerçeve sunan kentsel rejim kuramı üzerinde durulmuştur. Kentsel rejim kuramı, belli bir amaca ulaşmak için, politika üretim meşruiyetine sahip kamu yöneticileri ile sermaye kaynakları üzerindeki kontrol gücüne sahip iş sektörü arasında formel veya enformel ilişki ağlarıyla oluşan yönetim rejimlerine odaklanmaktadır.

Kentsel rejim kuramına ilişkin yapılan en önemli eleştiri ekonomik düzenin kentsel rejimleri nasıl etkilediğine ilişkin açıklama sunmadığıdır. Kurama yönelik diğer eleştiri ise rejim kuramının kentsel politika üretim sürecine ilişkin bir çerçeve sunduğu, ancak süreçteki olumsuzluklara ilişkin öneriler üretmediği yönündedir.

Bu eleştirilere rağmen, rejim kuramı, kentsel politikaları şekillendiren resmi veya gayri resmi aktörlerin oluşturduğu yönetim koalisyonlarının oluşması ve sürdürülmesi için ne tür koşulların etkili olduğuna ilişkin çerçeve sunmaktadır. Kuram, yönetim koalisyonlarının oluşum sürecine, koalisyonu oluşturan aktörler arasındaki ilişkilerin niteliğine, koalisyonu oluşturan aktörlerin sahip oldukları kaynakların türüne ve aktörlerin süreç sonucundaki beklentilerine odaklanmaktadır. Böylece kuram, sosyo-ekonomik ve politik etkileri bünyesinde barındıran kentsel politikaların üretim süreçlerinde oluşan koalisyonları tanımlayabilme, tipolojilerini belirleyebilme ve aktörler arsındaki ilişkilerin nedenselliklerini açıklayabilme olanağı sunmaktadır.

Ayrıca kentsel rejim kuramı, güç konunda kapsamlı bir bakış açısı sağlamaktadır. Kuram, gücün hangi sınıf ya da toplumsal grubun elinde olduğuyla değil, onun üretilme süreciyle ilgilenmektedir. Böylece kuram, kentsel politika üretim sürecinde oluşan yönetim koalisyonlarının oluşumunun altında yatan karmaşık nedensel ilişkileri çözümleme olanağı sağlamaktadır.

Kentsel rejimler, kentsel politika üretim sürecinde belli bir amaca ulaşmak için toplumun farklı kesimlerinden aktörlerin işbirlikleriyle oluşturulmuş yönetim koalisyonları olduğundan, farklı politik-ekonomik eğilimlere sahip ülkelerin kentsel politika üretim süreçlerinde oluşan rejimlerin de farklı özellikler göstermesi doğaldır. Ancak rejim analizi, farklı politik-ekonomik bağlamlara sahip uluslarda ortaya çıkan kentsel rejimlerin oluşumlarında etkili olan değişkenleri anlamayı mümkün kılar. Bu yönüyle, kentsel rejim kuramı, uluslararası uygulamalarda büyüme koalisyonu kuramına (*growth machine*) göre daha kapsamlı bir anlayış ortaya koymaktadır. Bunun nedeni, rejim kuramının diğer kuramların önemli varsayımlarını bünyesinde barındırıyor olması (Uzbek, 2008), kuram tarafından sunulan katmanlı güç analizi çerçevesinin kapsamlı yapısı (Stoker, 1998b) ve çeşitli rejim tiplerini açıklayabilme yeteneğidir (Harding, 1998).

Büyüme koalisyonları kuramı, arazi mülkiyetine odaklanmakta ve mülk sahiplerinin mülkiyetlerini geliştirme istekleriyle yerel yöneticilerin kenti gelişme isteklerinin kentsel mekânın şekillenmesinde etkili olduğunu savunmaktadır. Bu durum kuramın, kentsel politika üretim sürecinde oluşan koalisyonları dar bir kalıpta ele aldığını göstermektedir. Buna karşılık, kentsel rejim kuramı, belli bir amaç doğrultusunda toplumun farklı kesimlerinden güç sahibi aktörlerin oluşturduğu yönetim koalisyonlarına odaklanarak, güç olgusunun kentsel mekanı nasıl şekillendirdiğine ilişkin daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (bkz. Çizelge 2.2).

Ayrıca, Uzbek ve Dinçer (2008; 2009), kentsel rejim kuramının kentsel karar üretim süreçlerinde oluşan güç ilişkilerini çözümleme noktasında en kapsamlı çerçeveyi sunduğunu iddia ederek, Türkiye'nin kentleşme dinamiklerinin siyasal boyutunun açıklanmasında kentsel rejim kuramının uygun bir kuramsal çerçeve çizdiğini ifade etmektedir.

Çizelge 2.2. Kentsel politika çözümlemesinde aktör odaklı yaklaşımların karşılaştırılması (Uzbek, 2008, s.14; Uzbek & Dinçer, 2009, s.259)

	Büyüme Koalisyonları Kuramı (Urban Growth Machine Theory)	Kentsel Rejim Kuramı (Urban Regime Theory)
Odağı	Kentsel sistemi yönetmek ve büyümesini desteklemek için mülk sahibi olan aktörler, şirketler ve siyasilerin oluşturduğu koalisyonlara odaklanır.	Belli amaçlara ulaşmak için yönetim, iş sektörü vb. arasında oluşan formel veya enformel ilişki ağlarına odaklanır.
Temel Varsayımı	Bu kurama göre mülk sahipleri kentsel mekânın şekillenmesinde önemli role sahiptir. Mülk sahipleri, sahibi oldukları gayrimenkulün değerini maksimize etmeyi, bu nedenle de kentsel büyümeyi sağlamak ve arazi değerini arttırmayı amaçlar. Yerel yönetimler de kentin gelişmesini arzu eder. Bu aktörler koalisyonlar oluşturarak kentin büyümesini amaçlar.	Kentsel kararlar, kente ilişkin karar üretme ve uygulama noktasında devamlılığı olan (nispeten istikrarlı), belli bir amaca ulaşmak için farklı toplum gruplarının[12] formel ve enformel işbirlikleri sonucu gayri resmi bir koordinasyon zemininde oluşmuş yönetim koalisyonları tarafından üretilir.
Eleştiriler	Diğer kentsel politikaları görmezden gelerek, arazi mülkiyetine odaklanması, Kuramın güç olgusunun nasıl oluştuğuna ilişkin açıklama sunmaması, Yeterince kuramsal temele dayanmadığı, Aşırı derecede yerele vurgu yaptığıdır.	Ekonomik düzenin kentsel rejimleri nasıl etkilediğine ilişkin açıklama sunmadığı, Kentsel politika üretim sürecindeki olumsuzluklara ilişkin öneriler üretmediği, Merkezi yönetimin yerel düzeye etkilerinin kuramsal olarak ele alınmadığıdır.

Türkiye'de yerel yönetimler ile sermaye arasında ortaklıkların olduğunu gösteren birçok örnek vardır. Ayrıca belli bir amaca ulaşmak için farklı toplum gruplarından aktörlerin bir araya gelmesiyle oluşmuş güç birlikleri de bulunmaktadır. Kentlerde karar üretim sürecinde aktörler arasında oluşan güç ilişkilerinin çözümlenmesiyle süreçte yer alan aktörlerin beklentileri açıklanabilecektir. Bu nedenle, kentsel karar üretim süreçlerini yöneten koalisyonları oluşturan resmi ve gayri resmi aktörler arasındaki ilişkilerin çözümlenmesinde, siyasal yapı çözümleme yaklaşımlarından rejim kuramının kullanılması en doğru yaklaşım olacaktır.

Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda, kente ilişkin plan kararlarının üretilmesine yön veren güç ilişkilerinin irdelendiği bu çalışma kapsamında, Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi (KAEM) ve Konya Adalet Sarayı (KAS) projelerinin plan kararlarının üretilmesine ilişkin süreçlerin çözümlenmesi için kentsel rejim kuramının kavramsal çerçevesinin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle literatürde kentsel rejimlerin özelliklerine ilişkin yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak, kentsel rejimlerin özellikleri belirlenmiştir. Buna göre, politik bir koalisyonun

[12] Politika üretme gücüne sahip yöneticiler, sermayeyi kontrol etme gücüne sahip iş sektörü vb. gruplar.

kentsel rejim olarak değerlendirilebilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekir (Stone & Sanders, 1987; Stone, 1993; DiGaetano & Klemanski, 1993; Stoker & Mossberger, 1994; DiGaetano & Klemanski, 1999; Mossberger ve Stone, 2001; Stone, 2004; Uzbek, 2008; Uzbek & Dinçer, 2009; Mossberger, 2012):

- Kentsel rejimler politika üretmek ve uygulamak için idari kararlar almada devamlılığı olan, nispeten istikrarlı, formel ve enformel ilişki ağıyla gayri resmi bir koordinasyon zemininde kurulurlar.
- Rejimler güven, dayanışma, ortak amaçlar, karşılıklı çıkarlar ve kaynaklar üzerinde temellenen ilişki ağlarıyla oluşur.
- Genelde temel aktörleri, seçimle iş başına gelen yöneticiler ve özel sektör elitleridir, ancak değişen amaçlar doğrultusunda koalisyonda farklı aktörler de yer alabilir.
- Rejimler kapasitelerini harekete geçirmek için belli amaçlara sahip olmaları gerekir. Genel olarak ortak amaç kentin ekonomik gelişiminin sağlanmasıdır, ancak rejimi oluşturan aktörlere bağlı olarak bu amaç değişiklik gösterebilir. Rejimlerde kurulan ilişkiler gayri resmi bir zeminde olduğundan bu amaçlar açıkça yazılmamış anlaşmalardır.
- Rejimi oluşturan aktörler tek başlarına arzuladıkları amaçlara ulaşamadıkları için işbirliği oluştururlar. Bu nedenle rejimleri oluşturan ortaklar amaçlarına ulaşma noktasında birbirlerine bağımlıdırlar ve aktörler birbirlerini tamamlayan kaynakları harekete geçirirler.
- Rejimler, politik gündem, kişiler veya liderler değişse de veya politik başarılarda da hayatta kalma eğilimindedir.

Politik bir koalisyonu rejim olarak niteleyebilmek için yukarıdaki özelliklerin birçoğunu sağlıyor olması gerekmektedir. Kentsel rejimlere ilişkin belirlenen bu özelliklerin sayısı arttırılabilir ancak tanımlanan bazı özellikler belli bir şehirde mevcutken bir diğerinde olmayabilir. Çünkü farklı politik-ekonomik bağlama sahip şehirlerde kurumsal kaynaklara erişebilirlik ve bu kaynakların bölüşümü de farklıdır. Bu nedenle, kentsel rejimlerin özellikleri bir şehirden diğer bir şehre (hatta ülkeden ülkeye) değişiklik gösterebilmektedir.

Çalışmanın daha sonraki bölümlerinde, çalışma kapsamında seçilmiş olan örnek olaylara ilişkin plan kararlarının üretilmesi sürecinde oluşan siyasi uzlaşının rejim olarak tanımlanıp tanımlanamayacağına ilişkin çözümleme; kentsel rejim kuramının,

kentsel rejimlere ilişkin yukarıda tanımladığı özellikler çerçevesinde değerlendirilmesiyle yapılmıştır.

2.2.3. Amerika ve İngiltere'de Kentsel Rejimlerin Değerlendirilmesi

Kente ilişkin plan kararlarının üretilmesine yön veren güç ilişkilerinin irdelendiği çalışma kapsamında, örnek alana ilişkin inceleme bulguları kentsel rejim kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Kentsel rejim kuramına yönelik yapılmış çalışmalar incelendiğinde genel olarak Amerika ve İngiltere merkezli oldukları görülmektedir. Bu nedenle bu bölümde çalışmanın hipotezlerinin sınanmasında kullanılan kentsel politika yaklaşımlarından kentsel rejim kuramına ilişkin Amerika ve İngiltere'de yapılan çalışmalar değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır.

Devletin politik-ekonomik yapısı kentsel rejimlerin oluşumunu, yapısını ve gelişimini etkileyen en önemli nedenlerden biridir. Yani, yerel yönetimin daha geniş devlet yapıları içindeki yeri ve piyasayla ilişkileri, yerel yönetim otoritesinin yapısının ve kapsamının sınırlarını belirlemektedir. Yerel yönetimlerin kapsamı ve kurumsal kaynakları ulustan ulusa değişiklik gösterdiğinden, kamu-özel sektör düzenlemelerinde de farklılıklar bulunmaktadır (DiGaetano & Klemanski, 1993). Bu doğrultuda Amerika ve İngiltere'nin kentsel yönetim ve gelişim deneyimlerinin kentsel rejimler açısından değerlendirildiği bu bölümde öncelikle bu iki ülkenin politik-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur.

Amerika'da yerel yönetimler güçlü olduğu için yerele ilişkin uygulama ve politika üretme sürecinde formel ve enformel düzenlemeler gerektiren yönetim biçimleri olan rejimler, yerel yönetime ilişkin karar süreçlerinin merkezindedir. Belediye başkanlı yerel yönetim sisteminde, güçlü belediye başkanı rejim oluşumunun merkezi bir odağıdır. Ancak, Avrupa'da yerel yönetimlerin güç yapıları değişiklik göstermektedir (Dowding, 2001). Örneğin İngiltere'deki kentsel sistem Amerika'dakinden daha merkezidir. Londra hariç olmak üzere, İngiltere'deki şehirler büyük iş sektörü sermayedarları için daha az önemlidir ve ekonomik büyümeyi sağlamak için daha az yerel kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. İngiltere'de, ulusal politikacılar yerel konularda ilgi odağı olabilmekte veya en azından yerel konularda yerel yöneticiler kadar etkin olabilmektedir. Ayrıca İngiltere'de kentsel iş sektörünün çıkarları güç, organizasyon ve politik bağlantı yönünden onların Amerika'daki emsallerine göre yetersizdir. İngiltere'de iş sektörü liderlerinin kentsel politika

aktiviteleri azdır ve yerel seçim adaylarının önemli özel sponsorları yoktur. Bunun anlamı iş sektörü sosyal ağları için İngiliz şehirlerinin daha az verimli çevre oluşturduğudur. İş sektörü sosyal ağları Amerika iş sektörü çıkarlarına kentsel yeniden gelişme stratejilerinde katkı sağlamaktadır. İngiltere'de arazilerin genellikle aristokrat ailelere, Krallığa, kiliselere, üniversitelere, hayır vakıflarına veya yerel otoritelere ait olması nedeniyle mülk varlığına ilişkin daha az girişimcilik vardır (Harding, 1998).

İngiltere'de yerel büyüme politikalarında ulusal politik yapının etkisi daha fazladır. Yerel otoriteler ulusal politika üretim sistemi içerisinde bütünleşik olarak özellikle sosyal refah konusunda servis sağlayıcısı görevlerini devam ettirmektedir. İngiltere'deki yerel otoriteler borçlanmada, onların Amerika'daki emsalleri kadar yerel vergilerin ve piyasanın parasal gelirine bağımlı değildir. Bu nedenle, yerel ekonomik gelir düzeyleriyle hizmet tedariki arasında daha zayıf bir ödün verme vardır (Harding, 1997). Merkezi yönetimin daha yüksek düzeydeki mali desteği, daha fazla kapsamlı planlama kontrolleri, belediye arazilerinin daha çok kamusal kullanımı ve diğer faktörler yerel hizmetlerin geliştirilmesi ve desteklenmesinde güç kullanma (*power to*) sürecinde başarıya ulaşmak için kritik bir faktör olan iş sektörünün katılması ihtiyacını azaltmaktadır. İngiltere'de, iş sektörü daha fazla merkezileşmiştir veya siyasetin büyük şirketlerin yoğun etkisi ve baskısı altında belirlendiği yönetim anlayışını savunan (*corporatist*) düzenlemeler büyük ölçüde ulusal partiler aracılığıyla başarılı olmuştur. Amerika'nın tam tersine yerel düzeyde kuvvetli partiler politik ilişkilerde genel olarak daha fazla ulusal karakter göstermektedir (Harding, 1998; Mossberger, 2012). Merkezi hükümetler sıklıkla yerel büyüme koalisyonlarında rol almaktadır (örneğin İngiltere'de kentsel gelişme kurumu ile eğitim ve girişim kurulları/meclisleri) (Mossberger & Stoker, 2001). İngiltere'de devletin politik-ekonomik yapısının kentsel rejimlerin özellikleri üzerindeki etkisini anlamak için 1970 sonrasında yerel yönetimlerin kapsamını ve yapısını büyük oranda yeniden tanımlayan, devletin yönetim ve ekonomik yapısına ilişkin düzenlemelerin değerlendirilmesinde fayda vardır. İngiltere'de 1970 sonrası yapılan değişiklikler, merkezi yönetim yerel yönetimlerde, özel sektörün rolünün güçlenmesini teşvik etmiştir (DiGaetano & Klemanski, 1993; Harding 1997; Harding 1998; Mossberger & Stoker, 2001).

1970 öncesinde İngiliz devleti üniter bir anayasaya (tüm otoriteler bir meclise bağlıdır) dayanmaktadır ve merkez-yerel ilişkileri net bir işbölümüyle tanımlanmaktadır. Pickvance (1990)'nin açıklamalarına göre, merkezi yönetim politikayı üretir, ancak uygulamayı mevzuatlar, tavsiyeler ve diğer kontrol araçları

çerçevesinde yerel yönetime bırakmakta iken bu düzenlemeler altında yerel yönetimler İngiliz yönetiminin önemli bir otoritesidir. Buna ek olarak yerel yönetimler servis hizmetlerini sunma ve diğer yerel işlevler üzerinde sahip oldukları tekelden kaynaklanan idari ve politik kaynakların toplanması açısından önemli bir otoritedir. Ancak, 1970'lerin başlarında, muhafazakâr parti iktidar olmuş ve merkezi yönetim kentsel politika alanına artan bir şekilde müdahale etmeye başlamıştır. İşçi Partisinin kontrolünde olan yerel meclisler Thatcher yönetimindeki merkezi hükümetin (muhafazakâr parti) kentsel politikalarda piyasa güçlerinin etkisinin kolaylaştırılmasına yönelik vurgusuna ilişkin çabalara direnç göstermiştir. Bu nedenle, Thatcher ve merkezi yönetim, yerel yönetimlerin yerel politikaların uygulanması üzerindeki kontrollerini engellemek istemiştr (Pickvance 1990 akt. DiGaetano & Klemanski, 1993; Mossberger & Stoker, 2001). Bunun üzerine İngiltere'de 1970'lerin sonundan 1990'ların başına kadar kentsel gelişmeyi teşvik etmeye yönelik yeniden yapılanma süreci yaşanmıştır. Ayrıca Yerel Yönetim Yasası (2000), İngiltere'de kentsel politikalarda yeni bir güçlü bireyselleşmiş liderlik formu getirmeye çalışmıştır. Bunun amacı daha fazla sorumluluk sahibi, daha fazla dışa dönük ve muhalif parti politikalarının rolünün azaltıldığı bir yerel yönetim yapısının oluşturulmasıdır. Karar üretiminde geleneksel komite sistemi yeni idari düzenlemelerle değiştirilmiştir. Söz konusu süreçte, yerel otoriteler kabine ve meclis (*council*) yönetimiyle birlikte doğrudan seçilmiş bir başkan veya iktidardaki politik grup(lar) içinden seçilmiş bir lider ve kabineyi tercih etme olanakları vardır. Ancak yerel yönetimlerin %80'inden fazlasında bir lider ve kabinden oluşan bir yönetim yapısı vardır. Bu durum, yerel otoritelerin bireysel liderlerin karar üretim güçleri üzerindeki yetkisini minimize etme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Lowndes, 2012). Söz konusu yeniden yapılanmalar, bölgesel politikalarla gelişme programlarının seçilmesine olanak verilmesi ve merkezi-yerel yönetim ilişkilerinin yeniden organize edilmesi şeklinde yapılmıştır. Bu değişiklikler İngiltere'de yerel idarenin kapsamını ve kurumsal yapısını, bunun sonucu olarak da kentsel rejim oluşumunun özelliklerini değiştirmiştir (DiGaetano & Klemanski, 1993).

Amerika ve İngiltere yönetim sistemleri açısından karşılaştırıldığında iki ülke arasında belli temel farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar genel hatlarıyla şöyle tanımlanabilir (Judge, Stoker, & Wolman, 1998):

- Yönetim yapısındaki farklılıklar Amerika'da mekânsal politikalara, İngiltere'de ise parti politikaları üzerine daha büyük etkiye neden olmaktadır. Amerika'nın federal yapısında kentsel yönetimler devlet

yönetiminde geçerli bir konuma sahiptir. İngiltere sisteminde ise parti çekişmeleri ve partizanlık merkezi konumdadır. Bu nedenle İngiltere'ye göre Amerika'da daha zayıf parti politikaları lokal politikalar için daha geniş faaliyet alanı oluşturmaktadır.

- Amerika'daki çok daha kırılgan yerel yönetim yapıları yerellikler arasındaki ekonomik rekabeti teşvik edicidir. Amerika'nın sistemi daha karmaşıktır ve 80000 civarında yerel yönetim kurumu vardır. Bu İngiltere'deki seçilmiş yerel otoritelerden yaklaşık olarak 200 kat daha fazla kurum demektir.
- Seçilmiş başkanların veya bazı durumlarda şehir yöneticisinin kentsel politikalarda önemli bir role sahip olduğu Amerika ile karşılaştırıldığında İngiltere'de yerel idarelere odaklanma yetersizdir. İngiltere'ye göre Amerika'da yerel politikacılar ulusal birer figürdürler ve yerel yönetim ulusal boyutta daha büyük öneme sahiptir (John, 2012).
- İngiltere sistemi kaynakların eşitlenmesinde fonlamayla daha zengin ve daha fakir yerellikleri aynı hizaya getirme çabasını devam ettirmektedir. Buna karşın Amerikan sisteminde yerel yönetimlerde vergi tabanlı yapıyı sürdürmek için iş sektörünü çeken önemli teşviklerle oluşturulan yerel mülk temelli vergilere güvenmektedir.

Amerikan şehirlerinde Avrupa şehirlerinden ciddi manada farklı bir politik çevre bulunmaktadır. Amerika'da ulusal yönetim tarafından yerel otoritelere daha güçlü bir arazi kullanım otoritesi verildiğinden, Avrupa'ya göre Amerikan yönetim sisteminde yerel otoriteler arasında özerklik daha fazladır (Stone, 1993; Dowding, 2001; Harding, 2012). Amerika'daki yerel yönetimler öz kaynak gelirlerine daha fazla bağımlı ve mali olarak sermaye hareketliliğine ve yatırımlarına daha duyarlıdır. Bu nedenle, Amerikan yerel yönetimi yerel vergi tabanını korumak veya şehir merkezinin yeniden geliştirilmesi gibi projelerin uygulanması için iş dünyasıyla işbirliğine daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Mossberger & Stoker, 2001). Merkezi yönetime göre iş sektöründeki elitlerle daha yakın çalışma olanağına sahip olan yerel yönetimler kentsel mekânın oluşmasında daha fazla etkiye sahiptir. Bu işbirliği sürecinde iş dünyasının elitleri ekonomi alanında önemli sermaye yatırım kaynaklarını kontrol ederken, devlet yetkilileri ise kamu otoritesini yönetmektedir. Bunun sonucunda, idarenin tek başına komuta etme gücü azalmakta ve piyasa güçleri ile koalisyonlar oluşturulmaktadır. Kentsel rejim oluşumunda da yapısal bir güce sahip olan iş sektörü liderleri önemli

kurumsal kaynaklara erişebildiklerinden yönetim yapılarında koalisyon ortağı olmaktadır (Stone, 1989; DiGaetano & Klemanski, 1993).

Ancak Avrupa'da planlama daha kurumsaldır ve iş sektöründen (business) ziyade yerel politikacılara ve bürokratlara bırakılmıştır (Keating, 1993 akt. Dowding, 2001). Avrupa yerel yönetimlerin geleneksel vurgusu ekonomik gelişmeden ziyade hizmet sunumu ve tüketim politikalarıdır (Harding, 1998). Bu nedenle Amerika'daki rejimlerle karşılaştırıldığında, bu tür bir kentsel rejim kavramı İngiltere (ve diğer Avrupa ülkelerinin tamamı) için uygulanabilir değildir (Mossberger & Stoker, 2001). İngiltere'de yerel yönetimlerinin planlama ve düzenleme güçleri (kamunun faaliyet alanı) Amerika'nın yerel yönetimlerinden daha geniş olduğu için yerel otoriteler planlama ve arazi kullanım düzenlemesi üzerinde daha kapsamlı etkiye sahiptir (DiGaetano & Klemanski, 1993).

Bununla birlikte, Avrupa şehirlerinde, rejimlerde yerel iş dünyası (*business*) genellikle daha küçük ve daha az aktiftir. Bunun sebebi iş dünyasının Amerika'ya göre daha az yerelleşmiş olmasıdır. Örneğin, İngiltere'de birçok yerel şirket, yerelde firmalaşmadan ziyade şube olarak faaliyet göstermektedir (Harding, 1998). İngiltere'de bankalar ve kamu hizmetleri bölgeselden ziyade merkezileşmiştir. İş dünyasının katılımı temsil açısından geniş tabanlı değildir. Ayrıca, Amerika ile karşılaştırıldığında kamu mülkiyetindeki alanlar Avrupa'da daha çok kamu sektörünün kontrolü altındadır ve yerel yönetimler ekonomik gelişme için genel olarak merkezi hükümetlerin kamu kaynaklarını kullanmaktadır (Harding, 1997). Bu da kent merkezlerindeki geliştirme projeleri için özel sektör gelirlerine olan bağımlılık ihtiyacını azaltmaktadır. Bu nedenle gelişme stratejilerinin hazırlanması ve uygulanması için yerel yönetim liderlerinin iş dünyası veya diğer özel sektör elitleri ile stratejik ittifak ve ortaklık oluşturmalarına her zaman gerek yoktur ve iş dünyasının çıkarları genellikle kentsel yönetim koalisyonlarının dışında tutulmaktadır. Aslında, İngiltere'deki kentsel rejimler çoğu kez meclis üyeleri ve yerel bürokratik yetkililer arasındaki ittifaklar ile tanımlamaktadır. Bu yapıda, kamu-özel ortaklıkları küçük ölçekli ve deneyimseldir, şirketler/iş dünyası koalisyonlara katılmıştır ancak koalisyon içinde kamu sektörü hala baskındır (Harding, 1997; DiGaetano & Lawless, 1999).

Avrupa'daki rejimlere ilişkin incelemelerde son dönemde yapılan çalışmalar kamu-özel ortaklıklarının gelişimini araştırmaktadır. Harding (1997) Manchester'ı da

kapsayan Avrupa'nın beş şehrine[13] ilişkin çalışmasında, bu şehirleri 15 yıllık dönemde karşılaştırmış ve bu kentlere ilişkin üretilen kararlarda ulusal ve yerel yönetimler kadar iş sektörünün de etkili olduğunu vurgulamıştır. Harding, bu beş şehirde küreselleşmenin etkisiyle kentsel girişimciliğin büyüdüğünü, yerel düzeyde seçilenlerle iş dünyasının liderleri arasında artan ağ oluşumuyla kentsel kararların üretildiğini ve merkezi hükümetin kaynakları eşit dağıtma çabasına karşı dışsal kaynaklar için rekabet eğiliminin olduğunu ifade etmiştir. Stewart (1996) ise Bristol'a ilişkin yaptığı çalışmada, bu kentteki rejimlerin çoğunun Atlanta gibi rejimlerle karşılaştırılabilir olduğunu ama yerel otoritelerin daha az özerkliğe sahip ve daha fazla merkezi yönetim müdahalesine maruz kaldığını belirtmiştir. Stewart İngiltere'deki kamu-özel ortaklıklarında yerel sektörler arası işbirliklerinin sıklıkla basit ve büyük ölçüde sembolik olduğunu vurgulamıştır (Mossberger & Stoker, 2001; Davies, 2002).

Sonuç olarak, İngiltere'de reformlardan sonra politika bilimcilerinin yerel yönetişim yapısına ilişkin yaklaşımları değişmiştir. Yerel yönetim literatürü, çeşitli yönetim amaçlarına ulaşmak için elit birliğinin inşasında ve koalisyonların biçimlendirilmesinde yerel otoriteler için bir rol öneren "ortaklık" ve "fırsat verme" gibi kelimelerle dolmaktadır (Harding, 1998). Ancak yine de İngiltere'de tüketim ve servis sorunları ekonomik gelişme ile karşılaştırıldığında hala ilk önceliklidir (Harding, 1997). Ekonomik gelişme politikası yerel yönetimde tümüyle öncelikli bir konu olmaktan ziyade birçok politika konusundan sadece biridir (DiGaetano & Klemanski, 1993; Mossberger & Stoker, 2001). Bu nedenle, İngiltere'de ortaya çıkan kentsel rejimler, Amerikan şehirlerinde resmi ve gayri resmi aktörlerin koalisyonuyla oluşan rejimlere genellikle benzememektedir.

2.3. Kentsel Karar Üretim Sürecinde Güç İlişkileri

2.3.1. Planlama ve Güç İlişkisi

Kentlere ilişkin üretilen belli kararlar uzmanlar tarafından nesnel gerekçeler doğrultusunda üretilmektedir. Ancak gücün, plan kararı üretim sürecinde katılımcılar arasında eşit olarak dağılmamış olmasından dolayı, çoğu kararlar ve bunların üretim süreçleri güç sahipleri tarafından etkiye maruz kalmaktadır. Siyasi ve ekonomik güce

[13] Amsterdam, Kopenhag, Edinburgh, Hamburg ve Manchester

sahip olanlar, planlamanın kentsel kaynakların paylaşımını organize edici rolünden dolayı onu yönlendirme mücadelesi ve/veya ittifakı içerisindedirler (Şengül, 2001, s.31 ; Tekel, 2009, s. 12).

Giddens (1979) de gücün egemen aktörlerin sahip oldukları yapısal konumlarından kaynaklandığını ve aktörlerin başarılı olmak için karar üretim süreçlerinde sahip oldukları bu gücü kullandığını ifade etmektedir. Güç sahiplerinin karar üretim sürecindeki kontrolü katılımcıların eylemlerinin kapsamını kısıtlamaktadır (Giddens, 1979 akt. Zunino, 2006).

Ostrom (1986), karar üretme sürecinin işleyişine ilişkin analizinde kendilikler[14] için esaslar tanımlamıştır. Bu kendilikler, güç sahipleri tarafında istenen ve öngörülen durumlara ulaşmak için oluşturulmaktadır. Ostom, güç sahiplerinin karar üretim sürecinin yapısını etkilemede başarıya ulaşmak için kullandıkları yöntemlere ilişkin esasları aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Ostrom, 1986 akt. Zunino, 2006):

1. Pozisyon Esasları, karar üretim sürecinde bir takım pozisyonların ve her bir pozisyonda kaç katılımcının bulunacağı,

2. Sınır/Limit Esasları, katılımcıların bu pozisyonlar için nasıl seçildiği ve katılımcıların bu pozisyonlardan nasıl ayrılacağı,

3. Kapsam Esasları, her bir pozisyonda bir takım sonuçları etkilemek için, bu sonuçların her biri için saptanan maliyetlerin veya dış teşviklerin niteliği (her bir pozisyonda da bir takım sonuçları etkilemek için ihtiyaçların, yasakların ve izinlerin belirlenmesi),

4. Otorite/Yetki Esasları, özel/belli düğümlerde bir pozisyonda görevlendirilmiş eylemler kümesinin ne olduğu (her bir pozisyonun eylemlerinin/faaliyetlerinin belirlendiği izin verildiği veya yasaklandığı),

5. Kümelenme Esasları, özel düğümlerde nasıl ortak kararların alınacağı,

6. Bilgi Esasları, pozisyonlarda katılımcılar arasında kullanılacak bilgi tiplerinin ve iletişim kanallarının tanımlandığı, iletişimin gerçekleşeceği formun ve dilin biçimi,

7. Hesaplaşma Esasları, pozisyonlardaki katılımcıların faydaların ve maliyetlerin nasıl dağıtılacağı.

Bu esaslar, Clegg'in (1989) gücün yapısını ve aktör boyutunu ne şekilde ele aldığını da açıklamakta, sosyal uygulamalardaki baskın yapıların ve sosyal yapıları yeniden üreterek güç biçimlerini değiştiren aktörlerin yöntemlerine odaklanmaktadır.

[14] Kendilik (entity)= Farklı ve başkalarından ayırt edilebilir varlığı olan -kişiler, dağlar, diller, inançlar, bölgeler v.b.- her sey

Çok boyutlu sosyal yapılardaki esaslara bakıldığında üst düzey aktörler görülebilmekte, örneğin hangi aktörlerin alt seviye aktörlerin yapısını belirlediği anlaşılabilmektedir. Gücün gelişmesi sosyal hayatı biçimlendiren esasların oluşması için bir araçtır ve özel güç biçimlerini üretmektedir. Daha sonra esaslar sosyal yapıyı üreten veya etkisizleştiren gücün enstrümanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal ilişkilerde aşağı yukarı şeklinde hiyerarşik bir ilişki vardır. Bu sosyal yapıların yaşayabilmeleri için yerel güç ilişkilerinin daha kapsamlı güç ilişkilerinden belli ölçüde özerk olmaları gerekmektedir. Piramidin tepesindeki aktörlerin yönettiği sosyal uygulamalar alt hiyerarşik düzeydeki bireysel performanslarla birlikte yürütülmekte, eğer yerel düzey aktörler bu sosyal ilişkileri yeniden oluşturmaya karar verirlerse, bu var olan sistemin bozulması anlamına gelmektedir. Ancak sosyal sistemler farklı şekillerde yeniden oluşturulabilmektedir. Eğer bu yapısal değişlikler yerel düzeyde aynı amaç doğrultusunda reaksiyon göstermezse yapısal değişiklikler verimsiz olabilir veya eğer yerel düzey daha genel düzeylere yayılmaz ve ölçeğini büyütmezse yerel direnç oluşabilmektedir (Zunino, 2006).

2.3.2. Kentsel Karar Üretim Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Rolleri

Kent planlama, kentsel sorunları çözme ve kentsel toplum için sağlıklı yaşama mekânı oluşturmanın yanında, kararlarıyla kentsel mekanda değer (rant) oluşturmanın bir aracıdır. Bu bağlamda, kentsel alanda sağlıklı mekânlar oluşmasını amaçlayan ve/veya kent planlamasının oluşturduğu ranttan faydalanmayı amaçlayan çok sayıda aktör kentsel karar üretim sürecinde rol oynamaktadır. Bu nedenle, kentsel karar üretim sürecinde farklı bakış açılarına ve çıkarlara sahip aktörler arasında bir mücadele alanı oluşmaktadır. Kentsel karar üretim sürecinde oluşan bu mücadeleye, meşru olarak politika üretme yetkisi olan veya statülerine bağlı olarak kararı değişik şekillerde etkilemeye çalışan resmi, gayri resmi ve uluslararası düzeyde birçok aktör dâhil olmaktadır (Şengül, 2001, s. 34; Yıldız & Sobacı, 2013, s. 19; Çevik & Demirci, 2008, s. 33). Bu doğrultuda çalışma kapsamında kentsel karar üretim sürecinde yer alan aktörler resmi, gayri resmi ve uluslararası aktörler olarak üç grupta ele alınmıştır.

Kentsel kararlar üzerinde etkili olan resmi aktörler; merkezi yönetim üyeleri (başbakan, bakanlar ve milletvekilleri), kent yöneticileri (belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri), bürokratlar ve bağımsız mahkemelerdir. Kentsel alana ilişkin politikalar kentsel mekânı ilgilendiriyor olsa da Türkiye'nin yönetim yapısından dolayı

kentsel alana ilişkin üretilen politikalar üzerinde merkezi yönetimin önemli etkisi vardır. Türkiye'de bazı bakanlıkların ve onların bağlı kuruluşlarının plan yapma yetkisinin olması, bu kurumları kente ilişkin karar üretim süreçlerinde önemli aktörler haline getirmektedir. Ayrıca kent yöneticileri çeşitli nedenlerle merkezi yönetim üyelerinin etkisi ve yönlendirmesi altında kalabilmektedir. Kent düzeyinde, kentsel kararların üretilmesi sürecinde en önemli aktörler ise halk tarafından seçilmiş belediye başkanları ve belediye meclis üyeleridir. Belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin, halk adına kente ilişkin karar üretme ve ürettikleri kararları uygulama meşruiyetine sahip olmaları, onları kentsel karar üretim sürecinin merkezindeki aktörlerden biri haline getirmektedir. Kent düzeyinde, kentsel kararlar üzerinde etkili olan diğer bir resmi aktör bürokratlardır. Bürokratların mesleki bilgi ve uzmanlığa sahip olmaları ve kente ilişkin alınan kararları uygulayan profesyoneller olmaları, onları kentsel kararların üretilmesinde önemli aktörlerden biri haline getirmektedir. Son olarak, kentsel düzeyde üretilen kararlar üzerinde etkili olan resmi aktör bağımsız mahkemelerdir. Bağımsız mahkemeler, merkezi ve kent yönetiminin kente ilişkin ürettikleri kararları iptal etme yetkisine sahip olmalarından dolayı kentsel karar üretim sürecinin aktörlerinden biridir (Şengül, 2001, s. 34; Yıldız & Sobacı, 2013, s. 20; Çevik & Demirci, 2008, s. 34).

Kentsel karar üretim sürecinde etkili olan gayri resmi aktörler vatandaşlar (seçmenler), sermaye sahipleri, siyasi partiler, baskı grupları, danışmanlar, düşünce kuruluşları ve medyadır. Demokratik toplumlarda egemenliğin meşru kaynağı ve sahibi vatandaşlardır. Vatandaşlar seçim yöntemiyle tercihlerini politikalara dönüştürmesi için belli yöneticilere politika yapma ve uygulama yetkisi vermektedir. Bu yapıda, kenti yönetme gücünü kimin kullanacağına karar verilerek, kendileri adına karar üretecek temsilciler yetkilendirilmiş olmaktadır. Ayrıca vatandaşlar kentsel karar üretim süreçlerinde oluşturulan çeşitli katılım yöntemleri sayesinde kararlar üzerinde etki yaratmaktadır. Bu yöntemler vasıtasıyla vatandaşlar kentsel politikalara ilişkin tercihte bulunacak yöneticileri belirleme ve etkileme imkânına sahiptir. Sermaye sahiplerinin finans kaynakları üzerindeki hâkimiyetleri, bu aktörlerin zaman zaman kentsel politika üretim sürecinde müzakere, pazarlık gibi imtiyazlara sahip olmalarını sağlamaktadır. Siyasi partiler, kentsel mekânda toplumun istek ve tercihleri belirleyerek, bu istek ve tercihler doğrultusunda kentsel kararların alınmasını sağlamaktadır.

Baskı grupları, kentsel karar üretim süreçlerinde yer alan diğer bir gayri resmi aktördür. Yöneticileri etkileme amacı olan ve ortak menfaat[15] temelinde oluşmuş örgütlü bir grup olan baskı grupları, kentsel kararların kendi üyelerinin ortak menfaatleri doğrultusunda oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Kent yöneticileri de özel sektörden, kamudan veya üniversitelerden uzman kişileri danışman olarak atayabilmektedir. Böylece, kent yöneticilerine verdikleri tavsiyelerle danışmanlar kentsel kararları etkileme ve yönlendirme becerisine sahip olabilmektedir. Son olarak kentsel kararlar üretim sürecinde etkili olan bir diğer gayri resmi aktör medyadır. Medya hem kent yöneticilerinin kararlarının halka ulaşması konusunda hem de yöneticilerin uyguladıkları politikalar hakkında halkın ne düşündüğünü yöneticilere ulaştırma noktasında önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca medya zaman zaman kendi menfaatleri doğrultusunda gündem oluşturarak çıkar grubu haline de gelebilmektedir. Bu açılardan medya kentsel karar üretim sürecinde rol oynayan önemli bir aktördür. (Şengül, 2001, s. 34; Yıldız & Sobacı, 2013, s. 21; KOKAP, 2014; Güksu & Bilgiç, 2003; Çevik & Demirci, 2008, s. 40; Aktan, Ay, & Çoban, 2007; Sakal, 1998).

Küreselleşme olgusunun ekonomik, siyasi, kültürel ve teknolojik etkilerine paralel olarak kentlerin önemi artmış ve kentler uluslararası düzeyde birbirleriyle yarışır hale gelmişlerdir. Yaşanan bu süreçle, kentlere ilişkin alınan kararlarda uluslararası aktörlerin de etkinlikleri artmıştır. Uluslararası aktörler olarak uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketler kentsel karar üretim sürecinde etkili olan aktörlerdir. Devletler farklı nedenlere dayalı oluşan uluslararası sorunların üstesinden gelebilmek için bir takım uluslararası işbirlikleri/örgütler kurarak, düzenlemeler ve standartlar belirlemektedir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde uluslararası örgütlerin düzenlemeleri ve standartları, söz konusu ülkelerin politikalarının şekillenmesinde önemli yere sahiptir. Uluslararası örgütler amaçları doğrultusunda kabul etmiş oldukları düzenlemeleri ve standartları üye devletlerin yerine getirmesini beklemekte ve bu noktada çeşitli desteklerle düzenlemelerin hayata geçmesini teşvik etmektedir. Bu doğrultuda çeşitli uluslararası örgütler, kentsel kararın belirlenmesinde söz sahibidirler. Kentsel kararlar üzerinde etkili olan diğer bir uluslararası aktör ise çok uluslu şirketlerdir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler kalkınmayı sağlamak ve istihdamı arttırmak için gerekli

[15] Bu menfaat, maddi menfaat olabileceği gibi değerlerin korunması gibi manevi menfaatleri de kapsamaktadır. Baskı grupları, siyasi partilerin tersine iktidarı ele geçirmeyi amaçlamayan sivil toplum örgütleridir. Bu gruplar kentsel karar üretme sürecini etkilemek için lobicilik, ikna, medya ve kamuoyu oluşturma, tehdit, kollektif rüşvet, rüşvet, sabotaj, başka partiyi destekleme, vergi ödemekten kaçınma, toplu eylem/gösteri yapma, sabotaj gibi yöntemleri kullanırlar (Aktan, Ay, & Çoban, 2007; Sakal, 1998; Avcı & Danışman, 2003).

sermaye birikimini sağlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çok uluslu şirketlerin kalkınmaya katkı yaptığını düşünerek, bu şirketlerin ülkelerine yatırım yapmasını teşvik edici politikalar belirlemektedir. Bu şirketler kâr elde etmek ve maliyeti düşürmeyi amaçladıklarından, yatırım yapma önerisiyle kentlere ilişkin kararları yönlendirmeye çalışmaktadır (Yıldız & Sobacı, 2013, s. 23; KOKAP, 2014; Eroğlu, 2013, s. 149).

Görüldüğü üzere, kentlere ilişkin kararlar, farklı aktörlerin süreç içerisindeki etkileşimleri sonucunda oluşmaktadır. Aktörler kentsel kararlara etki edebilmek için ulusal ve uluslararası ağlar kurarak, ortaklıklar oluşturabilmektedir. Bu ağlar aktörlere, kentsel politikalara ilişkin fikirlerini ifade etme ve süreci yönlendirme olanağı sağlamaktadır. Ancak, kentsel karar üretim sürecinde aktörler, kararlar üzerinde eşit derecede etkili değillerdir (Yıldız & Sobacı, 2013, s. 24; KOKAP, 2014).

2.4. Bölüm Sonucu

Çalışmanın hipotezlerinin sınanması sürecinde, kentsel politika kavramına ilişkin buraya kadar sunulan teorik bilgilerin, çalışmanın kuramsal çerçevenin çizilmesine katkı sağlaması amaçlanmıştır. Teorik araştırmalarda görülmüştür ki, sosyal düzenin farklı unsurlarının formel yapısı, toplumun daha karmaşık düzeninin dış görünüşüdür. Kente ilişkin karar üretim süreçlerinde toplumun farklı kesimlerinden aktörler (siyasiler, bürokratlar, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları) arasındaki işbirliği ağları, bazı amaçları gerçekleştirmek için çaba ve kaynakların bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Bunların çoğu enformel anlayışlar ve hukuk dışı düzenlemelerle ortaya çıkmaktadır. Genel düzenin yasal unsurlarının buna ulaşma kabiliyeti sınırlıdır. Yasal olarak vatandaşlar eşit olsalar da sosyo-ekonomik açıdan eşitsizliklerin olması bu kanunsuz düzenlemeleri ve ilişkili kavramları etkilemektedir. Bu nedenle politik düzenin ve formel otoritenin uygulamasının özü seçim değil, aktörler arasındaki ilişkilerdir (Stone, 2012).

Uzbek ve Dinçer (2009), Türkiye'de kentleşme sürecinde kurulan siyasi ilişkilerde oluşan uzlaşı ve ittifakların açıklanmasında kentsel rejim kuramının uygun bir kurumsal çerçeve çizdiğine vurgu yapmaktadır. Kentlerimizin bütününe ilişkin üst ölçekli planlarla öngörülen yönlendirmelerden ziyade parçacı bir yaklaşımla noktasal olarak yapılan plan değişikliklerinin üretim sürecinde söz konusu ilişkiler daha belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle çalışmanın örneklem alanları olan KAEM ve KAS

projelerinin yer seçimine ilişkin plan üretilmesine yön veren güç ilişkileri kentsel rejim kuramı çerçevesinde açıklanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Hipotezleri

Planlama, geleceğe yönelik üretmiş olduğu kararlar nedeniyle kaynakların dağılımını ve mülkiyetin şekillenmesini organize edici bir güçtür. Bu güç planlamaya kente ilişkin alınan kararları meşrulaştırma yetkisi vermektedir. Kentsel karar üretim süreçlerinde planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanmak isteyen aktörlerin oluşturduğu rejimler planlama sürecini yönetmekte ve aktörler arasındaki karşılıklı güç ilişkileri (anlaşmalar/pazarlıklar) sonucunda kente ilişkin kararlar üretilmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın temel hipotezi; **planlama, belirli güç odaklarının kente ilişkin üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırma aracıdır.** Bu temel hipotez aşağıdaki hipotezlerle desteklenmektedir.

Soru 1: Plan kararı üretim sürecinde ne tür gündelik siyasal ilişkiler görülür?

Hipotez 1: Kentsel mekân üzerinde bir takım amaçlara ulaşmak isteyen toplumun farklı kesimlerinden aktörler planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanmak için kente ilişkin karar üretim sürecinde formel veya enformel ilişki ağları kurarak yönetim rejimleri oluşturmaktadır. Bu yönetim rejimleri planlama sürecini siyasal bir sürece dönüştürmektedir. **KAEM ve KAS gibi noktasal büyük ölçekli projelerin karar üretim süreçlerini enformel ilişki ağlarıyla oluşan yönetim rejimleri yönetmiştir. Bu yönetim rejimlerini oluşturan aktörler, karar üretim sürecinde formel ilişki ağlarına sahip aktörlerden daha etkin olmuşlardır.**

Soru 2: Yöneticiler niçin sermaye sahipleri ile koalisyon oluştururlar?

Hipotez 2: Yöneticiler politika üretme meşruiyetine sahiplerdir, ancak politik amaçlarını gerçekleştirmek için sermayeye gereksinim duyarlar. Bu doğrultuda yöneticiler amaçladıkları politikaları gerçekleştirmek için zaman zaman sermaye sahipleriyle koalisyonlar oluştururlar. **KAEM ve KAS projelerinin plan kararı üretilme sürecinde, mevcut planlama politikaları ve kararlarından ziyade yerel yöneticiler ve sermaye sahipleri arasında oluşan koalisyonlar belirleyici olmuştur.**

Soru 3: Kentlere ilişkin üretilen noktasal plan kararlarında aktörler arasındaki güç ilişkilerinin daha belirgin hale gelmesinin nedeni nedir?

Hipotez 3: Kentsel karar üretim sürecinde yönetim, iş sektörü vb. toplumsal gruplar arasında formel veya enformel ilişkiler gelişmekte, böylece yeni yönetim rejimleri oluşmaktadır. Bu yönetim rejimlerinin amaçları doğrultusunda şekillenen

noktasal projelerle planlama zaman zaman rant dağıtım aracına indirgenmektedir. Böylece planlama düzenli kentsel gelişmenin aracı olmaktan çok, güç sahipleri tarafından kentsel topraklar üzerinde değer artışı oluşturmanın ve oluşturulan bu değer artışının belirli toplumsal gruplara dağıtılmasını sağlamanın bir aracı haline gelmektedir. **KAEM ve KAS projeleri belli toplumsal grupların amaçları nedeniyle bütüncül planlama yaklaşımının bir sonucu olmaktan çok noktasal planlama kararları olarak ortaya çıkmışlardır.**

Soru 4: Kentlere ilişkin karar üretim sürecinde hangi aktörler daha etkilidir?

Hipotez 4: Sermayenin kentsel alanlara daha rahat nüfus etmesiyle, kentlerimiz birey çıkarlarının öne çıkarıldığı parçacı ve planlama boyutunun ele alınmadığı bir şehircilikle karşı karşıya kalmaktadır. Bu süreçte kente ilişkin kararların üretiminde, uzmanlar yerine yerel yöneticiler, sermaye sahipleri vb. aktörlerden oluşan yönetim rejimleri daha baskın hale gelmektedir. Bunun sonucunda nesnel gerekçelerden ziyade yönetim rejimlerini oluşturan aktörlerin amaçlarının belirleyici olduğu bir planlama anlayışı giderek planlama sistemimize hâkim olmaktadır. **KAEM ve KAS projelerine ilişkin plan kararlarının belirlenmesi sürecinde yönetim rejimlerini oluşturan aktörler şehir plancıları, mimarlar gibi uzmanlardan daha etkindirler.**

Soru 5: Yerel yöneticiler ve sermaye sahiplerinin kente ilişkin karar üretim sürecinde temel aktörler olmalarının sebebi nedir?

Hipotez 5: Yerel yöneticiler konumlarından dolayı politika üretme meşruiyetine, sermaye sahipleri ise sermayeyi kontrol etme gücüne sahiptir. Ayrıca Türkiye'de planlamaya ilişkin yasal mevzuat, planlamaya katılımı sağlama, kamuoyunu planlarla ilgili sağlıklı bir şekilde bilgilendirme (şeffaflık) ve hesap verebilirlik noktasında yetersizdir. Yerel yöneticiler ile sermaye sahiplerinin sahip oldukları güçler ve planlama sisteminin bu yapısı, kente ilişkin karar alma sürecinde yerel yöneticiler ve sermaye sahiplerini temel aktörler haline getirmektedir. **KAEM ve KAS'na ilişkin plan kararları üretim sürecinde yöneticiler ve sermaye sahiplerinin temel aktör olmasının nedeni kurumsal yapı ve yasal mevzuattaki boşluklardır.**

Soru 6: Sermaye sahipleri niçin karar üretim sürecinde kurulmuş olan rejimlerde yer almaktadırlar?

Hipotez 6: Sermaye sahipleri finans ve organizasyon kaynakları yönünden diğer gruplara göre avantajlı bir konuma sahiptir. Bu nedenle politika üretim sürecinde, yerel yöneticiler sahip oldukları bu avantajından dolayı sermaye sahipleriyle koalisyon kurma eğilimindedir. Ayrıca sermaye sahiplerinin temel amacı kendi sermayelerini artırmaya

yönelik olduğu için yerel düzeyde karar üretim sürecinde kurulmuş olan rejimlerde yer alma isteğindedir. **KAEM ve KAS'na ilişkin plan kararları üretim sürecinde sermaye sahiplerini kamu yararından ziyade maddi faydalar motive etmiştir.**

Soru 7: Türkiye'de kentsel karar üretim süreçlerinde oluşan kentsel rejimlerin yapısı diğer ülkelerden farklı mıdır?

Hipotez 7: Kentsel rejimlerin yapısı ülkelerin sahip oldukları farklı dinamiklere ve yönetim yapılarına bağlı olarak ülkeden ülkeye hatta aynı ülkede şehirden şehre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle **KAEM ve KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde oluşan kentsel rejimlerin oluşumunda kentteki siyasi kaygılar ve atmosfer belirleyici olmuştur.**

3.2. Materyal

3.2.1. Örneklem Seçimi

Çalışmanın hipotezlerini sınamak amacıyla alan araştırması için Konya kenti seçilmiştir. Örnek plan kararı seçiminde ise Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan ve karar üretim sürecinde rol alan aktörler arasındaki ilişkilerin irdelenebileceği örnekler üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede Konya'ya ilişkin alınmış olan üst ölçekteki plan kararlarına uygun olmayan, parçacı bir yaklaşımla yapılan ve süreci tamamlanmış olan Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı projeleri çalışma kapsamında örnek olaylar olarak seçilmiştir.

3.2.2. Veri Toplama Tekniği

Bilimsel araştırmalarda araştırmacı nicel bir teknik mi yoksa nitel bir teknik mi kullanacağını belirlemelidir. Nicel teknikte, sorular organize edilmiştir ve cevaplar sabittir. Ancak nitel görüşme yönteminde ise yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış sorular yer almaktadır. Nicel görüşmeler kapalı uçlu soruları içerirken, nitel görüşmeler açık uçlu sorulardan oluşmaktadır (Sarı, 2010).

Nitel araştırmada temel veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme/mülakat sosyal bilimlerde yoğun olarak kullanılan bir tekniktir. Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmasının en önemli nedeni, bu yöntemle araştırmacı ile görüşme yapılan kişi arasında direk iletişim kurulabilmesidir. Bu yöntem araştırmacıya

görüşme yapılan kişinin beden dili (*body language*), tutum vb. davranışları ile görüşme yapılan kişinin çevresini de gözlemleme imkanı verdiğinden kelimelerinin arkasındaki anlamlara da ulaşma fırsatı vermektedir (Sarı, 2010).

Çalışmada kente ilişkin karar üretim sürecinde rol alan aktörler arasındaki ilişkiler analiz edilerek sürecin kentsel rejim kuramı bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmaktır. Bu doğrultuda analiz tekniği olarak sosyal ağ analizi kullanılmıştır. Sosyal ağ analizine dayalı çalışmalarda, araştırmacı veri toplarken bireylerin güvenini kazanmalıdır. Çünkü veri toplama sürecinde, bireylerin başka bireyle kurmuş oldukları ilişkiye yönelik özel sorular sorulması gerekmektedir (Gürsakal, 2009). Bu nedenle çalışma kapsamında temel veri toplama metodu olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme/mülakat tekniği kullanılmıştır. Böylece önceden geliştirilmiş sorulara ek olarak görüşmelerin akışı içinde açıklanması veya ayrıntılı olarak ele alınması gereken konulara da değinilmiştir.

Derinlemesine görüşme için görüşme kılavuzu hazırlanmıştır. Bu kılavuz iki bölüm altında ucu açık genel sorulardan oluşmaktadır (bkz. EK1 & EK2). Görüşme kılavuzunun birinci bölümünde çalışma kapsamında örnek olay olarak belirlenmiş olan plan değişikliği kararı sürecinin analiz edilmesine ilişkin sorular yer almaktadır. Kılavuzun ikinci bölümünde ise görüşme yapılan kişiden söz konusu plan değişiklikleri sürecinde rol alan aktörlerin kim oldukları ve süreç içerisindeki etkinlik dereceleri ile görüşme yapılan kişinin süreçte rol alan aktörlerle ilişki türleri ve dereceleri hakkında veri elde edilmesi amaçlanmıştır.

Görüşme yapılacak aktörlerin isimleri kurumlardan elde edilen bilgiler ve görüşme yapılan kişilerin vermiş olduğu isimler doğrultusunda belirlenmiştir. Bu doğrultuda seçilmiş olan iki plan değişikliği kararının üretim sürecinde rol oynamış (meclis üyeleri, bürokratlar, yatırımcı v.b.) veya bu süreçle ilgili bilgi sahibi olduğu tespit edilen kişilerle (meslek odaları v.b.) derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararı üretim sürecine ilişkin olarak Kasım 2012 - Eylül 2013 tarihleri arasında 42 kişiyle; Konya Adliye Sarayı'nın plan kararı üretim sürecine ilişkin olarak ise Ocak 2014 - Ağustos 2014 tarihleri arasında 54 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından yapılmıştır ve görüşmeler 30 ile 120 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir.

Temel yöntem olarak kullanılan derinlemesine görüşmeler dışında veri elde etmek için gazete/dergi makalelerinden, meclis kayıtlarından, kişisel notlardan

yararlanılmıştır. Ayrıca örnek olay olarak incelenen plan kararlarına ilişkin belgeler ilgili resmi kurumlardan temin edilmiştir.

3.3. Analiz Yöntem ve Tekniği

İletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi akademisyenleri ilişki temelli düşünmeye ve toplumsal yapıdaki olguları bu ilişkiler çerçevesinde açıklamaya itmiştir. Ağ; toplumu, örgütleri, koalisyonları vb. oluşturan bireylerin karşılıklı bağlantı veya ilişkiler örgüsüdür. Sosyal sistemde bu örgü aktörler, aktörlerin birbirleri ile olan ilişkileri ve bu ilişkilerin oluşturduğu karmaşık yapıdan meydana gelmektedir (Öztaş & Acar, 2004; Borgatti, Everett, & Johnson, 2013). Toplumsal yapıda bireyler arasındaki ilişkileri tanımlamak için sosyal bilimciler ağ kavramını kullanmaktadır (Gürsakal, 2009).

Sosyal ağlar, aktörlerin birbirleriyle etkileşim kurmasına ve bilgi akışını sağlayan bir araç olarak, aktörler arasındaki ilişkiler sonucunda ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve politik yapının sürekliliğini sağlayan bir unsurdur (Karakayacı, 2011). Bu noktada sosyal ağ analizi; sosyal yapıyı aktörlerden (düğümlerden / birimlerden) ve aktör çiftlerini birbirine bağlayan ilişki kümelerinden oluşan bir ağ olarak görerek, bireyler veya kurumların birbirleriyle kurdukları ilişkilerinin ve bu ilişkilerle oluşan ağın yapısının çözümlenmesine olanak sağlayan bir yöntemdir (Borgatti, Everett, & Johnson, 2013; Gürsakal, 2009).

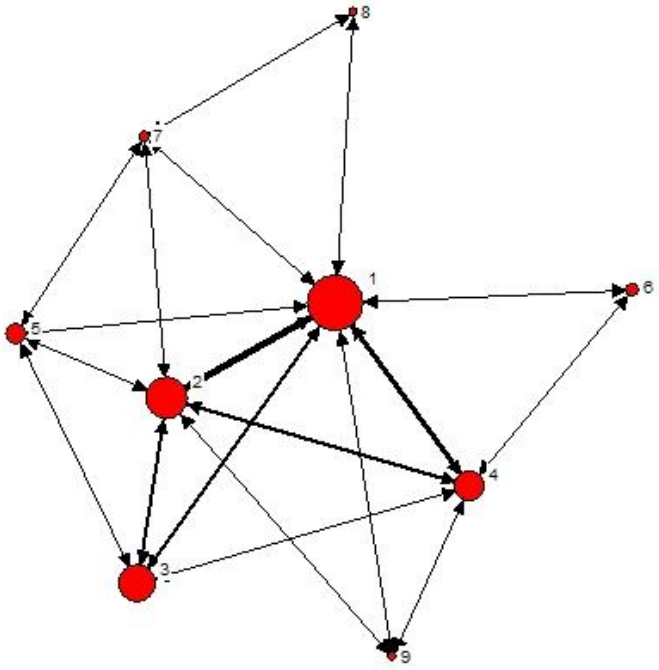
Ağ analizi kentsel politika üretme sürecinde oluşan ilişkileri tanımlamasında da tutarlı bir çerçeve sunmaktadır. Kentsel politika üretim süreçlerini tanımlamayı amaçlayan rejim araştırmacıları da hayatı sosyal ağ ilişkilerinin koordine ettiğine işaret etmektedir. Ağ yaklaşımı, rejim analizine benzer şekilde, farklı çıkar ve organizasyonların iş birliği çabalarının kullanılmasıyla oluşan etkili eylemlere dikkat çekmektedir. İşbirliği hiyerarşi veya pazarlık aracılığıyla değil, üzerine anlaşılan dayanışma, sadakat, güven ve karşılıklı destekleme ilişkilerin kurulması aracılığıyla elde edilmekte ve sonrasında devam ettirilmektedir (Stoker, 1998b). Kentsel karar üretim sürecinde aktörler ulusal veya uluslararası ağlarla ortaklıklar/işbirlikleri oluşturarak kentsel kararları etkileme ve yönlendirme olanağına sahip olmaktadır. Bu süreçte oluşan enformel ortaklıklar ve ağlar, formel yapılar kadar önemlidir (Lowndes, 2012). Günümüzde daha belirgin hale gelen bu enformel koalisyonları (Harding, 1998) analiz edebilmek, kentsel politika üretim sürecinde oluşan güç ilişkilerini çözümlemeye

olanak sağlamaktadır. Politika üretim sürecinde oluşan güç ilişkilerini çözümlemek için sosyal ağ analizi (SAA) kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (Şahin & Yıldız, 2011, s. 156). Bu nedenle çalışma kapsamında aktörler arasındaki bu ilişkileri analiz etmek için sosyal ağ analizi kullanılmıştır.

Sosyal ağ analizi sosyal ağları analiz etmek için ağ kavramını kullanır. Sosyal ağ analizi, aktörler (bireyler, gruplar, organizasyonlar, takımlar, kuruluşlar, devletler vb.) arasındaki ilişkileri/ilişkilerin yapısının tanımlanmasına ve neden oluştuğunun açıklanmasına olanak veren bir analiz yöntemidir. Sosyal ağ analizi benzerlik/akrabalık yapılarına, sosyal hareketlere, bilimsel atıflara, kurumsal ilişkilere, uluslararası ticaret örgütlerine, sınıf yapısına ilişkin çalışmalarda ve bunların dışında birçok alanda kullanılmaktadır. Bu yöntemle aktörler arasındaki türünü, yönünü ve yoğunluğunu sayısal veya şema olarak haritalamak mümkündür (Öztaş & Acar, 2004). SAA yöntemiyle; ağ haritaları, yoğunluk, ego ağlar (*ego networks*), merkezilik (*centrality*), kendi içine kapalı grup/alt gruplar ya da hizip kümeler (*clique/sub-groups*), yapısal eşitlik (*equivalence*), kümeleşme (*clustering*) gibi ağlara ilişkin ölçütler çerçevesinde karşılaştırılmasıyla süreç içerisindeki aktörlerin rolleri ve konumları çözümlenebilmektedir (Karakayacı, 2011).

Ağ haritaları, aktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin şematik olarak ifade edildiği görsellerdir. Bu haritalarda aktörler noktalarla, aktörler arası ilişkiler çizgilerle simgelenir. Ayrıca ağ haritasında aktörler arasındaki ilişkilerin yönü ok ile ilişkilerin yoğunluğu ise kalınlık ile ifade edilir (Öztaş & Acar, 2004). Bir aktörün bir ilişki ağı içinde bulunması için söz konusu ağ içerisinde en az bir bağlantı oluşturması gerekmektedir. Aktörlerin ağ içindeki etki dereceleri/önemleri aktörü simgeleyen noktanın büyüklüğüyle tanımlanır. Ağ haritasında çizgilerin kalınlığı aktörler arasındaki ilişkilerin yoğunluğunu ifade etmektedir (bkz. Şekil 3.1). Ayrıca aktörler arasındaki çizgilerde farklı renkler kullanılarak ilişkilerin türü de tanımlanabilir.

Çalışmada örnek olayların karar üretim süreçlerindeki ağ yapısını tanımlamak için sosyal ağ analizi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal ağ analizi kapsamında öncelikle yapılan derinlemesine görüşmelerle veri toplanmış, daha sonra bu veriler analiz edilmiş ve son olarak da elde edilen bilgiler yorumlanmıştır.

Şekil 3.1. Ağ Haritası (aktörler, ilişkiler ve ilişkilerin yönü/kuvveti)

Veri toplama aşamasında temel yöntem olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda her iki örnek olayda da görüşmecilere süreçte rol alan aktörlerin kimler olduğu, aktörlerin kimlerle daha yoğun ilişkilere sahip oldukları ve aktörlerin süreç içerisindeki etkinlik seviyelerine ilişkin sorular sorulmuştur. Ayrıca görüşme sırasında aktörler arasındaki ilişkilerin türünü anlamak için de sorular yönetilmiştir.

Çalışma kapsamında örnek olay olarak belirlenen plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörlerin süreçteki önemlerini tespit etmek için her bir görüşmeciden süreçte rol alan aktörleri önem derecesine göre 0 ile 10 arasında puanlaması istenmiştir. Görüşmecilerin yapmış oldukları bu puanlamaların ortalamaları alınarak her bir aktörün plan kararı üretim sürecindeki etkinliği tespit edilmiştir.

Plan kararı üretim sürecinde aktörler arasında ilişkileri ve bu ilişkilerin yoğunluğunu tespit etmek için, öncelikle görüşmecilerden süreçte rol aldığını ifade etmiş oldukları kişilerle ilişki kurup kurmadığı sorulmuştur. Daha sonra karar üretim sürecinde ilişki kurduklarını ifade ettikleri kişilerle, süreçteki ilişkilerinin yoğunluğunu 0 ile 10 arasında puanlamaları istenmiştir. Görüşmecilerin yapmış oldukları bu puanlamalar plan kararı üretim süreçlerindeki aktörlerin ilişki yoğunluklarının tespitinde kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşmelerle toplanan veriler bir matriste toplanarak sosyal ağ analizi yazılımı olan UCINET[16] ile analiz edilmiştir. UCINET'le örnek olay olarak seçilen kentsel karar üretim süreçlerine ilişkin ağ haritaları oluşturulmuştur. Ayrıca derece merkeziliği (*degree centrality*), yakınlık merkeziliği (*closeness centrality*) ve arasındalık merkeziliği (*betweenness centrality*) gibi analiz yöntemleri kullanılmıştır. Böylece plan kararı üretim süreçlerinde aktörler arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Analiz sürecinde elde edilen bilgiler daha sonra yorumlanarak çalışmanın hipotezlerinin doğruluğunun sınanmasında kullanılmıştır.

3.4. Kısıtlama ve Sınırlama

Çalışma, kent ve planlamaya ilişkin karar üretme süreçlerinde oluşan gündelik güç ilişkilerini incelemeye yönelik olması nedeniyle veri toplama amacıyla yapılan derinlemesine görüşmelerde zaman zaman enformel bilgiler de talep edilmiştir. Bazı görüşmecilerin bu bilgileri vermede çekingen davrandıkları görülmüştür. Veri toplama sürecinde karşılaşılan diğer bir kısıtlılık ise görüşmeler sırasında bazı görüşmecilerin aktörlere ilişkin puanlama yapmayı kabul etmemeleridir. Çalışmanın güvenilirliği açısından bu kısıtlılıkları gidermek amacıyla görüşme sırasında dolaylı sorular sorularak istenilen bilgi elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında örnek olaylara ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerde bazı görüşmecilerin bilgi vermede çekingen davranması ve karar üretim süreçlerinde yer alan tüm aktörlerle görüşülememiş olmasıdır.

[16] UCINET ağda aktörler arasındaki ilişkileri ve ağın özelliklerini grafiksel olarak haritalandırmamızı sağlayan bir programdır.

4. ALAN ARAŞTIRMASI – KONYA ÖRNEĞİ

4.1. Konya'nın Kentsel Gelişim Süreci

Konya sahip olduğu coğrafi konumu ve önemli yolların üzerinde yer alması nedeniyle tarih boyunca önemli bir yerleşim olmuştur. Kent merkezinde yapılan kazılarda ulaşılan bulgular ışığında yerleşmenin tarihinin M.Ö. 2000'lerin öncesine dayandığı kabul edilmektedir. Bu veriler Konya'nın Orta Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olduğunu göstermektedir (Ter & Özbek, 2005).

Konya'nın kentsel gelişim sürecinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle araştırma için belli dönemler belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen bu dönemlerde yerleşmenin mekânsal gelişimine etki eden dinamikler ve kararlar ele alınarak bunların kentin mekânsal gelişiminde nasıl etkili olduklarının üzerinde durulmuştur.

Konya'nın kentsel gelişim sürecine ilişkin Cumhuriyet öncesi daha genel bir yaklaşımla ele alınarak Selçuklu öncesi, Selçuklular – Karamanoğulları Dönemi ve Osmanlı Dönemi olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Kentin Cumhuriyet sonrası mekânsal gelişiminin incelenmesinde ise bu döneme ilişkin dinamikler Şengül'ün (2001) Türkiye'de kentleşmeye ilişkin yapmış olduğu dönemlemeler esas/temel alınarak yapılmıştır. Şengül çalışmasında 2000 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti'nde kentleşmeyi (Ulus) Devletin Kentleşmesi, Emek Gücünün Kentleşmesi ve Sermayenin Kentleşmesi olarak üç dönemde ele almaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet döneminde Konya'nın mekânsal gelişimi değerlendirilirken Şengül'ün söz konusu bu üç dönemlemesi ve buna ek olarak Konya'da noktasal (parçacı) planlama faaliyetlerinin yoğunlaştığı 2000 yılı ve sonrası ayrı bir dönem olarak ele alınmıştır.

4.1.1. Selçuklu Öncesi

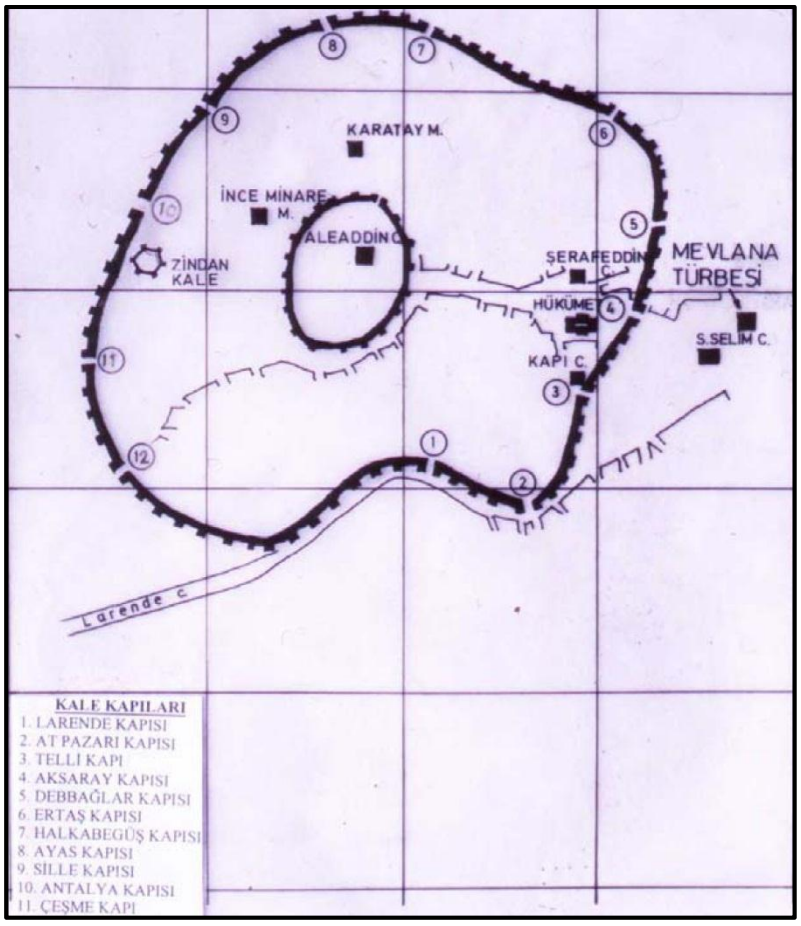
Konya kent merkezinde yapılan kazılarda yerleşmenin M.Ö. 2000'lere kadar uzanan tarihi bulgulara ulaşılmıştır. 1944 yılında başlatılan arkeolojik kazılarda kent merkezinde bulunan Alaeddin Tepesi'nde Frig dönemine ait kalıntılara rastlanmıştır. Daha sonra ortaya çıkan buluntulardan kentin Romalılar zamanına kadar yerleşim alanı olma özelliğini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Kentin sahip olduğu coğrafi konumu ve önemli yolların üzerinde olması nedeniyle Romalılar döneminde Iconium adıyla bilinen önemli bir ticaret kenti haline gelmiştir. Bizans döneminde ticaret güzergâhlarının

değişmesine rağmen, Konya yine konumundan dolayı önemli yollar üzerinde bulunmasına bağlı olarak önemini korumuştur (Ter & Özbek, 2005). Bu dönemde yerleşim alanı Alaeddin Tepesi'ni çevreleyen surların içinde bulunmaktadır.

4.1.2. Selçuklu ve Karamanoğulları Dönemi

Konya kent merkezi 1077 yılında Selçukluların kontrolü altına girmiştir. Bu dönemde Selçuklular Batı Anadolu'da birçok sahil kentini fethetmiştir ve İznik merkez haline getirilmiştir. Ancak Bizans'ın öncülüğünde oluşturulan Haçlı ordularının seferleri sonucunda Selçuklunun bu bölgedeki hâkimiyeti azalmış ve devletin merkezi Konya'ya taşınmıştır (Özcan, 2006). 1097 yılında devletin merkezinin Konya'ya taşınması sonrasında, ticaret ve toplumsal hayatın daha canlı bir hale gelmiş, yerleşim alanı hızlı bir şekilde büyüyerek surların dışına taşmıştır (Muşmal, 2001). Ayrıca Konya'nın coğrafi yapısının oluşturduğu savunma zafiyetinin önüne geçmek için 1. Alaeddin Keykubat döneminde (1220-1237) kentin surları genişletilmiştir ve artık yerleşim Anadolu'nun en büyük kenti haline gelmiştir (Hacıgökmen, 2010; Öcal, 2005). Bu dönemde iç kale içinde yerleşme sosyal ve kültürel odak olan cami ve ekonomik odak olan çarşı çevresinde şekillenmiştir. Sur dışında ise özellikle 1228 yılında Mevlana'nın Konya'ya yerleşmesinden sonra oluşturulan külliye çevresinde ve Sahip Ata ile Sadreddin Konevi Külliyeleri çevresinde yerleşim alanları şekillenmiştir (Özcan, 2011). Böylece kent surlar dışına taşmış açık bir yerleşim haline gelmiştir (bkz. Şekil 4.1) (Akşit, 1996).

Selçuklu devletinde yaşanan iç çatışmalar sonucunda Karamanoğulları 1327 yılında kente hâkim olmuş ve 1465 yılında Osmanlıların fethine kadar da bu hâkimiyetini sürdürmüştür (Öcal, 2005; Doğan, 2012). Bu dönemde kent batı yönünde genişlemiştir (Yenice, 2005).

Şekil 4.1. Selçuklu döneminde kale surları ve kapıları (Hacıgökmen, 2010)

4.1.3. Osmanlı Dönemi

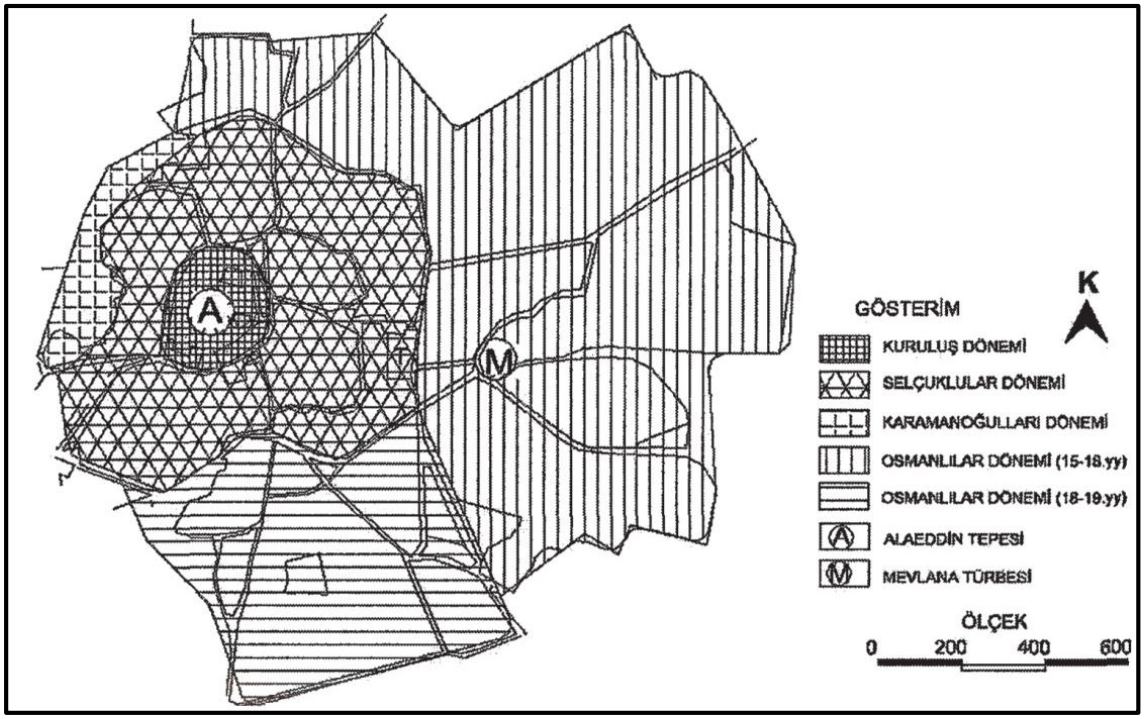
Konya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına girmesinden sonra Fatih Sultan Mehmet, başkentin imarı için buradan esnaf ve zanaatkârları yanında İstanbul'a götürmüştür. Bu zorunlu göçün Konya'nın ticari hayatına olumsuz etkileri olsa da (Öcal, 2005), bu dönemde Konya'nın Karamanoğlu Eyaletinin merkezi olması ve Bursa'dan Şam'a uzanan ticaret yolu üzerinde bulunuyor olması, yerleşimin idari, siyasi ve ticari önemini korumasını sağlamıştır. Osmanlı döneminde imparatorluğun sağlamış olduğu otorite sonrasında surlar önemini kaybetmiştir. Her ne kadar surlar önemini kaybetmiş olsa da şehre giriş noktaları olan sur kapıları birer ticari ve dini odak haline gelmiştir. Ayrıca Osmanlı sultanlarının Mevlevîlik kültürü ile yakından ilgili olmalarından dolayı Mevlana Külliyesi'ne önem vermişlerdir (Çakır, 2005). Bu nedenle 15. ve 18. yüzyıllar arasında Alaeddin Tepesinin doğusu ve Mevlana Külliyesi'nin çevresi gelişmiştir. Özellikle Mevlana Külliyesinin kuzey ve doğusu kentin en seçkin yerleşim alanı haline gelmiştir (Ter & Özbek, 2005).

Osmanlı döneminde Tanzimat ilan edilmeden önce şehirle ilgili hizmetlerin yürütülmesinde vakıflar önemli bir role sahiptir. Konya'da da vakıfların belediye görevlerini üstlendiği ve vakıf arazileri üzerinde konut alanları inşa edildiği görülmektedir[17]. 17. yüzyılda Konya'nın nüfusu 20.000'e ulaşmıştır. Bu nüfusun yaklaşık %25'i surların dışında yerleşmiştir. Genellikle kırsal alanlardan gelenlerin oluşturduğu bu nüfusun konut ihtiyacı için vakıf arazileri üzerinde cüzi bir yıllık zemin kirası karşılığında konutlar inşa edilmiştir (Yaşar & Doğan, 2014).

18. ve 19. yüzyıllar arasında kentin gelişimi Alaeddin Tepesi'nin güney ve güneydoğusuna doğru olmuştur. Bunun temel nedeni 1896 yılında Konya-Eskişehir-Haydarpaşa tren yolunun tamamlanmasıyla kentin batısında tren istasyonu binasının hizmete girmesidir. Demiryolunun Konya'ya ulaşması önemli şehir ve limanlara erişimini kolaylaştırdığından, kentin ticaret ve haberleşme olanaklarını geliştirmiştir (Semiz, 2008). Bunun sonucu olarak tren garı, ticaret alanları ve Mevlana Külliyesi boyunca imar hareketleri hızlanmış ve bu aks boyunca kentin ticari, sosyal ve dini faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Ayrıca tren garının çevresinde otel, ambar vb. tesisler yapılmış ve gardan Mevlana Külliyesine kadar geniş yollar açılmıştır (Topçu, 2011; Ter & Özbek, 2005; Öcal, 2005; Yenice, 2005; Yenice, 2011). Ayrıca Valilik Binası, Şerafeddin Camii, Postane Binası, Mahkeme Hamamı ve Ziraat Bankası Binası Osmanlı dönemine ait önemli yapılardır (Yenice, 2014)

Konya'da ulaşım aracı olarak at koşulu araçlar kullanılmaktayken 19. yüzyıl sonlarında, kent merkezi ile tren garı arasındaki mesafenin uzak olmasından dolayı atlı tramvay sisteminin kurulması öngörülmüştür. Bu doğrultuda Selanik'te bulunan atlı tramvay sökülerek 1917 yılında Konya'ya getirilmiş ve kurulmuştur. Bu sistem tren garı ile geleneksel çarşının yer aldığı kent merkezi arasında hizmet vermiştir (Ter & Özbek, 2005). Bu dönemde kent güney ve güneydoğu yönlerinde gelişmiştir (bkz. Şekil 4.2).

[17] Osmanlı şehirlerinde belediye ve şehircilik hizmetlerinin etkin ve düzenli bir şekilde yürütülmesinde vakıflar önemli bir rol oynamış, Batıda kilise, belediye ve devlet üçlüsünün gördüğü hizmetler Osmanlı'da vakıflar tarafından yerine getirilmiştir. Halktan da hiçbir katkı payı alınmadığı için hizmetler topluma ulaşırken ayrım gözetilmemiştir. Vakıfların bu hizmetlerinden dolayı, vakıf müessesesini dini olmaktan çok sosyal bir kurum olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

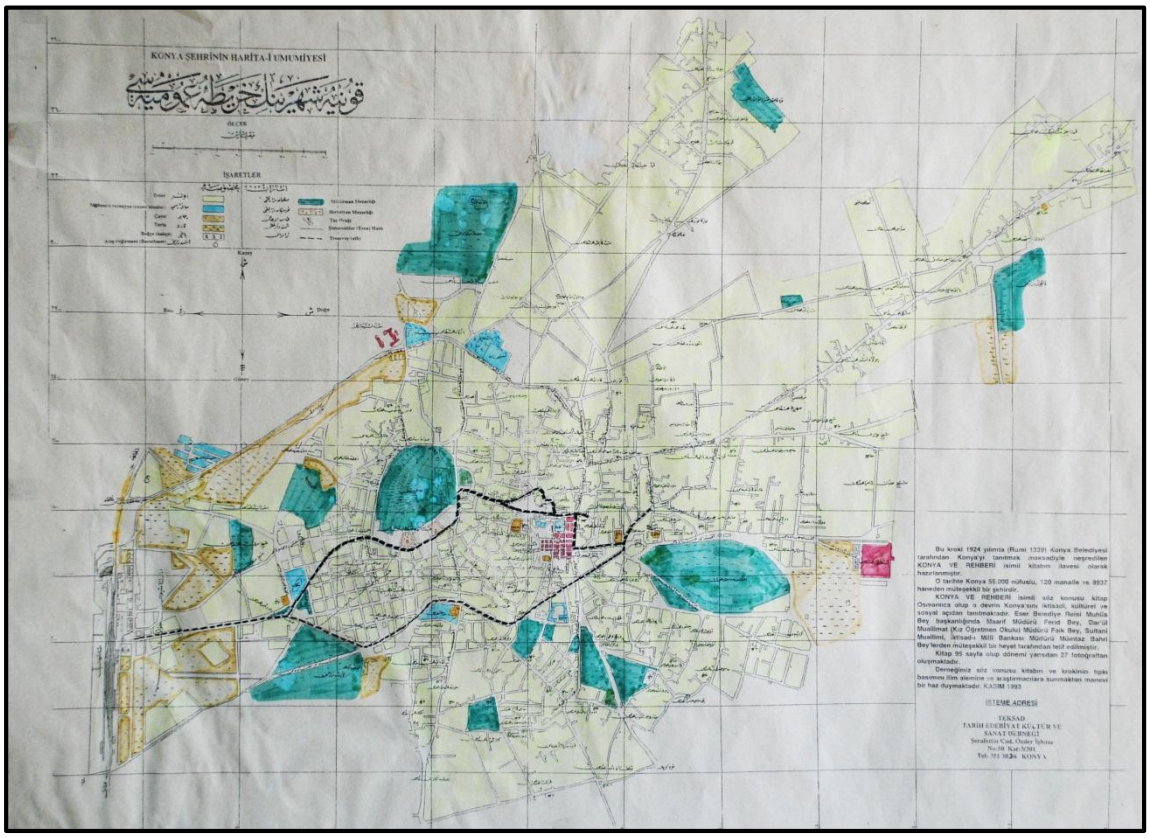

Şekil 4.2. Osmanlı dönemi sonunda Konya kentinin mekânsal durumu (Yenice, 2005)

4.1.4. 1923 – 1950 Dönemi

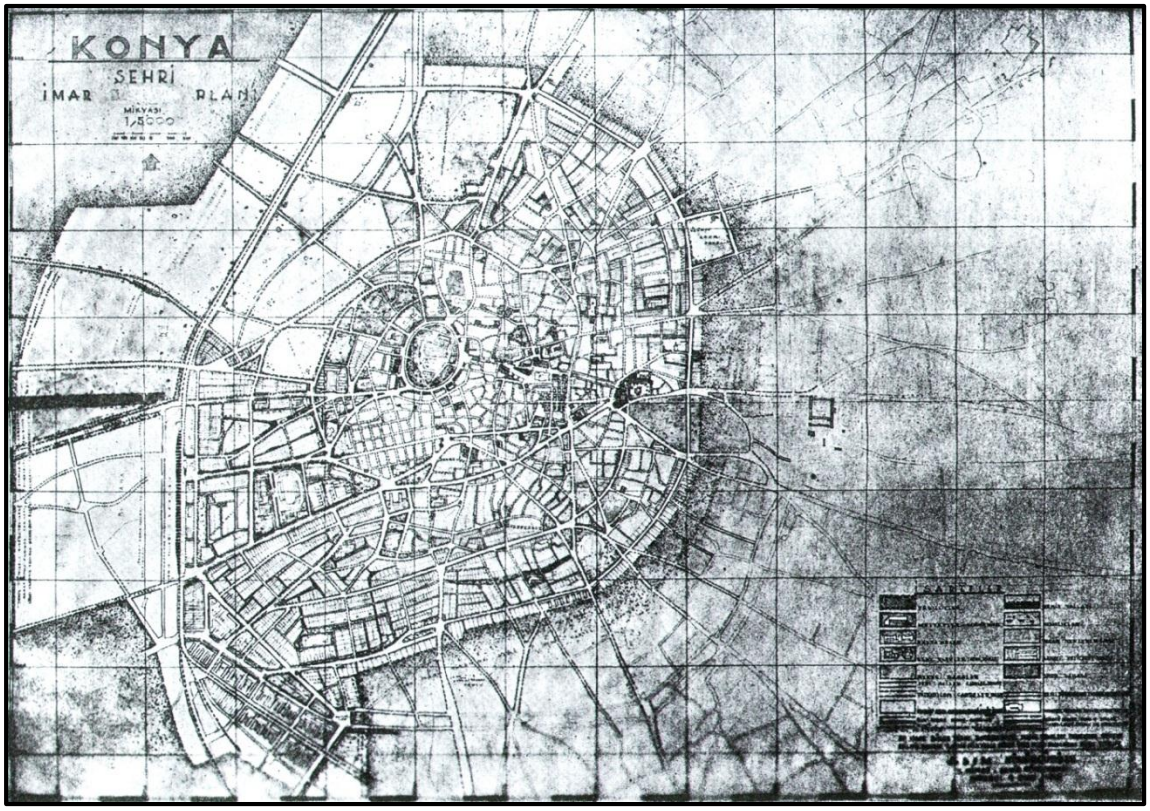
Uzun yıllar süren savaş dönemi sonunda Cumhuriyetin ilan edilmiş olmasından dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında yoksulluk hüküm sürmektedir. Bu dönemde yol, kaldırım, içme suyu tesisi, itfaiye teşkilatı, sokak aydınlatması, hastane vb. belediye hizmetlerinin sunumuna ilişkin çalışmalar yürütülmüştür. Eski Millet Bahçesi ile eski İstasyon Caddesi ve Karaman Caddesi, Cumhuriyet öncesinde belediye başkanı olan Mehmet Muhlis Koner (1919-1923) tarafından Iskarta adlı bir İtalyan mimara çizdirilen plan doğrultusunda düzenlenmiştir (Doğan, 2005).

Cumhuriyet sonrasında Konya'ya ilişkin bir başka plan çalışması ise 1933 yılında Mimar Şahabettin tarafından yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında Alaeddin Tepesi, Stadyum, Halkevi ve İstasyon çevresine ilişkin düzenlemeler öngörülmüş olsa da bu plan uygulanamamıştır. Bu dönemde yerleşim Mevlana Müzesi, Alaeddin Tepesi ve Tren İstasyonu aksının çevresinde gelişmiştir (bkz. Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Konya kent merkezi (1930'lu yıllar)

Kente ilişkin hazırlanmış ve uygulanmış ilk imar planı 816 ha'lık alanı kapsayacak şekilde 1944 yılında Asım Kömürcüoğlu tarafından yapılan ve 1946 yılında onanarak yürürlüğe giren plandır. 1945 yılı nüfusu 58000 kişi tespit edilmiş ve planın 1965 yılı projeksiyon nüfusunun ise 75000 kişi olması öngörülmüştür. Tren garı kentsel gelişim desenin belirlenmesinde etkili olan temel faktör olmuştur. Bu nedenle kentin gelişimi, batı ve güneybatıya yönlendirilerek, tren garı ve çevresinde ikamet ve çalışma alanları planlanmıştır. Plan ile kentin doğuya doğru yol aksları boyunca düşük yoğunluklu olarak gelişmesi öngörülmüştür. Ayrıca Alâeddin Tepesi ve Mevlana Külliyesini birbirine bağlayan Mevlana Bulvarı üzerinde yönetim ve hizmet yapıları planlanmıştır (bkz. Şekil 4.4). Asım Kömürcüoğlu'nu planı 1954 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Yenice, 2005; Yenice, 2012).

Şekil 4.4. 1946 Asım Kömürcüoğlu Planı

4.1.5. 1950 – 1980 Dönemi

Türkiye'de 1950 ve 1980 yılları arasında, hızlı bir toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreci yaşanmıştır. Bu dönemde ekonomik büyüme ve sanayileşme politikalarının benimsenmesi, tarımsal alanda makineleşme, geleneksel toprak sahipliliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma veya toprağın belli kişilerin elinde toplanması, ulaşım olanaklarının gelişmesi vb. sebeplerle kırsal alandan kentsel alanlara doğru içgöçü ve hızlı kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır (İçduyu & Sirkeci, 1999; Ataöv & Osmay, 2007; Sağlam, 2007). Bu göç olgusu sonucunda Konya'da da nüfusun hızla artması 1946 imar planında öngörülen mekânsal ve nüfus hedeflerinin sapmasına neden olmuştur. 1950 yılında kent nüfusunun 64434 kişiye ulaşması konut stokunun yetersiz kalmasına ve sosyal-teknik altyapı eksiklerine neden olmuştur. Yasadışı ve plana uygun olmayan bir kentsel yapının önüne geçmek amacıyla yeni bir imar planı yapımına karar verilmiştir (Yenice, 2012).

Bu doğrultuda Ferzan ve Leyla Baydar tarafından 912 ha'lık alanı kapsayacak şekilde yapılan imar planı 1954 yılında onaylanmıştır. Planla 1946'daki plan kararlarının bir bölümü revize edilerek, şehrin radyal bir şekilde mevcut yollar boyunca her yönde

gelişmesi öngörülmüştür. Plan kapsamında ulusal boyutta yaşanan kentsel nüfus artışının ve hızlı kentleşmenin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla planlama alanının yaklaşık %75'i konut alanı olarak planlanmıştır. Planla kentin batı ve kuzeybatısında, yeni yerleşim alanları oluşturulmuştur. Ayrıca kentin güneyinde tarihi merkezinin çeperinde otobüs terminali alanı ayrılmış ve çevresinde ticaret alanları oluşturulmuştur. Böylece, Alâeddin Tepesi – Mevlana Külliyesi arasındaki ticaret bölgesinin güneye doğru gelişmesinin sağlanması amaçlanmıştır (Yenice, 2005; Yenice, 2011; Yenice, 2012). Bu imar planı 1960 yılında İmar ve İskân Bakanlığı Şehircilik Dairesi'nce revize edilmiş olup, 1966 yılına kadar uygulamada kalmıştır.

Konya'da kent nüfusunun 1950 yılından 1960 yılına kadar 64434 kişi'den 119481 kişiye yükselmesi, beraberinde mevcut imar planın kentsel gelişme eğilimlerine cevap veremez hale getirmiştir. Ayrıca tarihi kent çekirdeği etrafında plana aykırı gelişmeler olmuş ve güneydeki verimli tarım toprakları üzerinde kaçak yapılaşmalar oluşmuştur. Bunun üzerine Konya Belediyesi, İller Bankası'na yarışma yoluyla bir plan hazırlanması için yetki vermiştir. 1964 yılında yapılan yarışma kapsamında Konya için 34 planlama çalışması yarışmıştır. Yarışmanın sonucunda Yavuz Taşçı-Haluk Berksan ikilisinin hazırladığı Nazım İmar Planı birincilik ödülü kazanmıştır. Yaklaşık 2380 ha alanı kapsayan plan 1966 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Yenice, 2005; Yenice, 2011, s. 108; Yenice, 2012).

1966 Nazım İmar Planının Konya için önemi büyüktür, çünkü söz konusu planla başlayan ve 1990'a kadar devam eden döneme kadar alınan plan kararları, kentin bugünkü makroformunun oluşmasına temel oluşturmuştur. 1966 Nazım İmar Planı sonrasında kentin belli bir planlama anlayışı neticesinde şekillenmesinden dolayı, bu plan Konya'nın planlı kentler arasında gösterilmesinin nedenidir (Meşhur & Ayten, 2011, s. 1; Meşhur, 2008).

1966 Nazım İmar Planında, 1985 yılı projeksiyon alınarak 480000 kişi plan nüfusu olarak belirlenmiş ve yaklaşık 2380 ha'lık bir alan planlanmıştır. Yerleşmenin doğu ve kuzeydoğu yönünde bulunan Aslım Bataklığı olarak bilinen bölge ve yerleşmenin güney ve güneydoğusunda bulunan birinci sınıf tarım topraklarının bulunduğu bölge, planlama için öncelikli eşikler olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda kentin batı, kuzey-batı ve kuzey yönlerinde gelişmesi öngörülmüştür (Sağ, 2011; Yenice, 2012; Yenice, 2005).

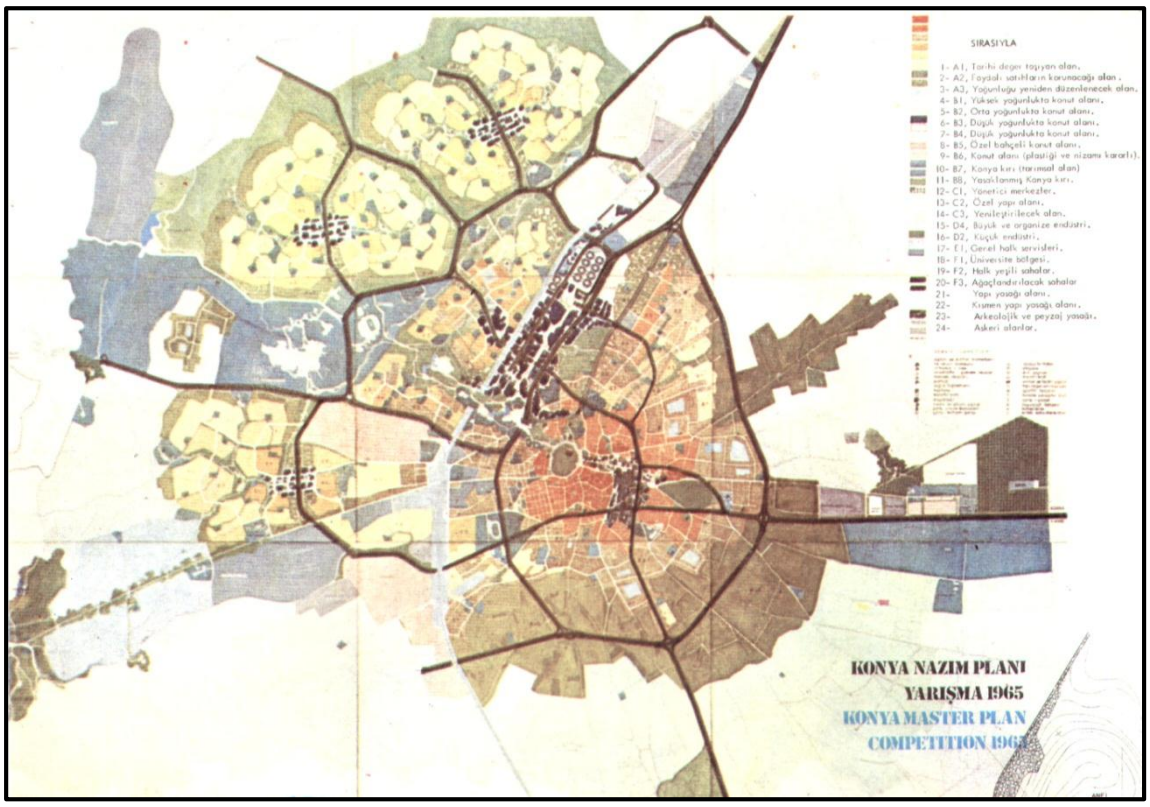
1966 Nazım İmar Planını, demiryolunun doğusu ve batısı şeklinde iki bölümde değerlendirmek mümkündür. Demiryolunun doğusu mevcut yerleşimin bulunduğu

bölgedir ve plan kararlarıyla bu bölgede yaklaşık 180000 kişinin yaşayacağı mevcut ve öneri konut alanları planlanmıştır. Kentin güney çeperindeki verimli tarım alanlarını korumak adına düşük yoğunluklu konut alanları önerilmiştir. Bu kararın yanı sıra tarihi kent merkezinin kentin gelişmesiyle mekânsal olarak yetersiz kalacağı düşüncesiyle, mevcut kent merkezinin kuzey batısında yeni bir kent merkezi planlanmıştır. Bu kent merkezinin bulunduğu bölgeye yeni otobüs terminali önerilerek bir çekim oluşturulmak istenmiştir. Ayrıca oluşturulan bu yeni kent merkezi ile tarihi kent merkezini bütünleştirmek amacıyla çevresinde yeşil alanların da bulunduğu bir yaya aksı öngörülmüştür.

1966 Nazım İmar Planında demiryolunun batısı gelişme alanı olarak belirlenmiş ve yaklaşık 300000 kişinin yaşayacağı 4 alt merkez öngörülmüştür. Ayrıca kentin kuzey bölgesinde yeni sanayi alanları planlanmıştır (bkz. Şekil 4.5).

1966 Nazım İmar Planı kararlarına rağmen kentte kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın artması nedeniyle bu planın revize edilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda söz konusu revizyonun yapımını 1966 Nazım İmar Planının da müellifi olan Yavuz Taşçı üstlenmiştir. Revizyon plan 1974 yılında onaylanmıştır. Revizyon plan ile 1990 yılı için projeksiyon nüfus olarak 700000 kişi öngörülmüştür. Revizyonun temel amacı kaçak konut üretiminin önlenmesi için gecekondu önleme bölgelerinin oluşturulması ve yeni sanayi alanlarının planlanmasıdır. Bu kapsamda İstanbul Yolu üzerinde Hazine arazilerinin yoğun olduğu bölge 4. Nolu Gecekondu Önleme Bölgesi olarak, 1966 imar planında önerilen sanayi bölgesinin kuzeyi ise 1.Organize Sanayi Bölgesi olarak planlanmıştır. 1974 revizyonu, 1966 Nazım İmar Planının temel amaçlarından biri olan kentin kuzey yönünde lineer gelişme stratejisi öngörüsünü destekler niteliktedir (Meşhur, 2008).

Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan en önemli kararlardan biri de Selçuk Üniversitesi Yerleşkesinin yer seçimine ilişkin 1979 yılında verilen karardır. Selçuk Üniversitesi için Konya kent merkezinin yaklaşık 20 km kuzeyinde (Konya-Afyon karayolu üzerinde) büyük bir bölümünün Hazineye ait olduğu yaklaşık 900 ha alanın yerleşke alanı olarak planlanmasına karar verilmiştir (SÜ İnşaat Daire Başkanlığı, 2013). Yerleşke alanının kentin kuzeyinde planlanmasına ilişkin bu kararla kentin bu yöne gelişiminin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Şekil 4.5. 1966 Nazım İmar Planı (Yavuz Taşçı-Haluk Berksan)

4.1.6. 1980 – 2000 Dönemi

Hızlı nüfus artışının yanında, gerek uluslararası düzeyde ekonomik, sosyal ve politik alanda yaşanan dönüşümler, gerekse de Türkiye'de planlama ve yerel yönetim sistemine ilişkin yapılan yasal ve yönetsel düzenlemeler, 1980 sonrasında Konya'nın mekânsal yapısının şekillenmesinde önemli etkilere neden olmuştur.

Çevre Düzeni Planı (1983) - Yavuz Taşçı

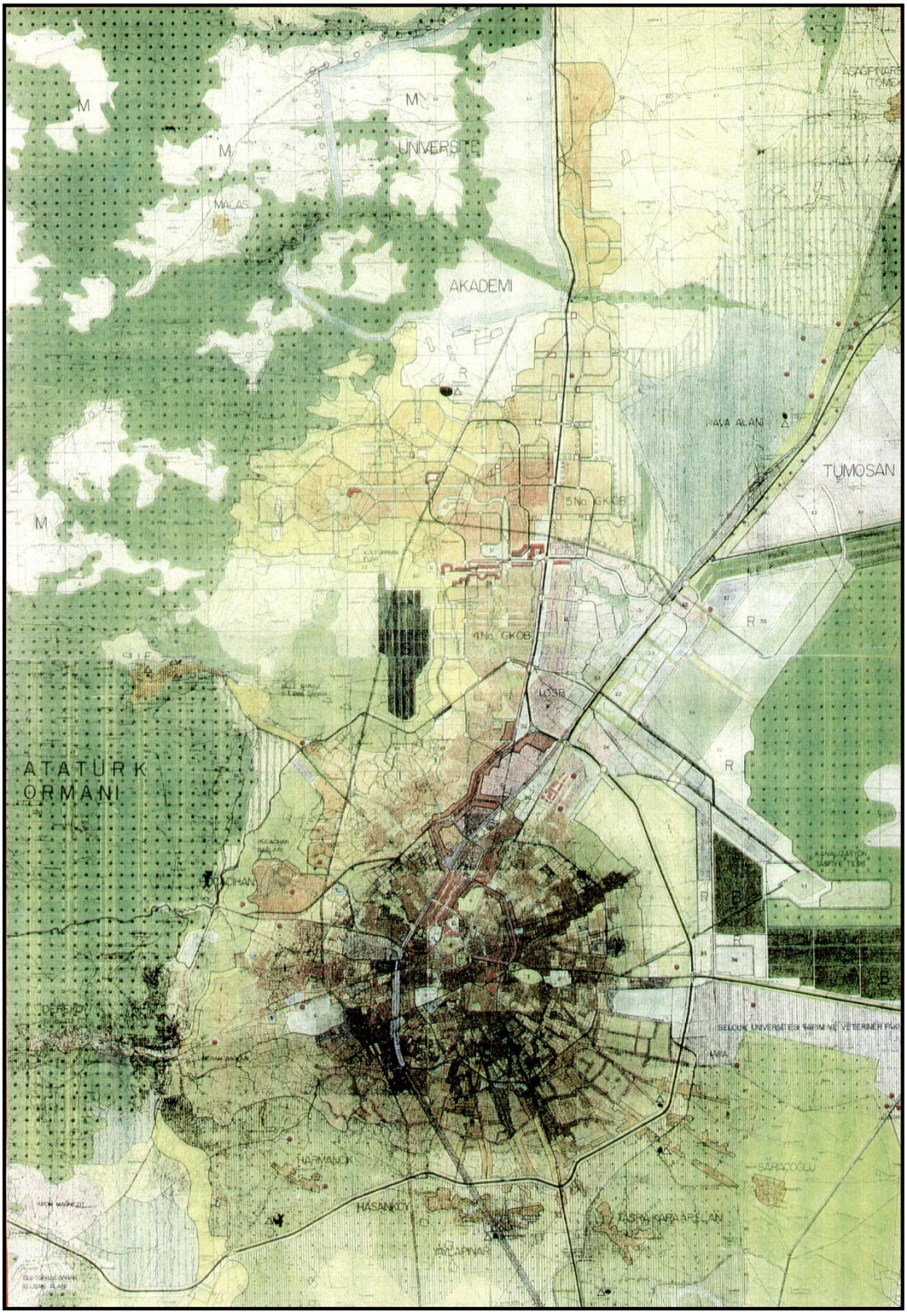
Taşçı (1998), 1966 Nazım imar planı ve 1974 plan revizyonu ile planlanan gelişme konut alanlarına karşın nüfusun hızla artmasıyla yeni konut alanlarına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Taşçı, 1974 plan revizyonu ile 1990 yılında kentin nüfusunun 700000 kişi olarak tahmin edilmesine rağmen 1980 yılına gelindiğinde kentin nüfusun 550000 kişiye ulaştığını belirtmektedir. Yaşanan nüfus artışıyla artan kaçak yapılaşma baskısı, Selçuk Üniversitesi yerleşkesine ilişkin verilen karar, yeni sanayi alanlarının kent merkezinden uzakta yer seçme talepleri ve 1981 yılında belediye mücavir alan sınırının genişletilmesi gibi nedenlerle yeni bir planlamaya gerek görüldüğü anlaşılmaktadır (Taşçı, 1998).

Bu doğrultuda kentin nüfusunun 2000 yılında 1300000 kişi olması öngörülerek mücavir alan sınırları içerisinde yaklaşık 128600 ha alanı kapsayan 1/25.000 ölçekli Konya Çevre Düzeni Planı 1983 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Önceki plan çalışmalarında belirlenmiş olan kenti kuzey yönde geliştirme ilkesi 1983 planında da benimsenmiştir. Bunun temel nedeni kentin doğu ve güneyinde verimli tarım arazilerinin bulunmasına karşın kuzeyinde kıraç ve Hazine ile belediyeye ait arazilerin bu bölgede yoğunlaşmış olmasıdır (Meşhur, 2008). 1983 planı ile çok merkezli bir yapı öngörülmüştür ve kentin kuzey gelişme aksı üzerinde yönetim ve hizmet birimlerinin de bulunduğu bir kentsel alt merkez planlanmıştır. Plan ile kent vizyonu olarak sanayi ağırlıklı bir rol tanımlandığından, bu vizyon doğrultusunda kentin kuzey-doğusunda Konya–Ankara ve Konya–Aksaray karayolları üzerinde yeni sanayi alanları planlanmıştır. Ayrıca kentin kuzey aksı boyunca gelişmesini desteklemek amacıyla kent içinde kalmış olan şehirlerarası otobüs terminalinin, 1983 ÇDP ile İstanbul yolu üzerine taşınması öngörülmüştür (Yenice, 2012).

Taşçı (1998), 1983 Çevre Düzeni Planı ile sanayi ve hizmetler sektöründe gelişme öngörüldüğünü, çevre kirliliğinin azaltılması ve sosyal donatı standartlarının arttırılmasının amaçlandığını belirtmektedir. Taşçı'nın, 1983 Çevre Düzeni Planı'na ilişkin yapmış olduğu değerlendirmede bütün sektörlerde öngörülerin başarılı bir şekilde yönlendirildiğini, ancak kentin güneyindeki az katlı yapılaşma kararının politikacıların halkı cesaretlendirmesi nedeniyle planla çerçevesi çizilen sınırı zorladığını ve hatta aştığını ifade etmektedir (bkz, Şekil 4.6).

Koruma Alanı Kararları (1984)

1984 yılında, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma (KTVK) Kanunu kapsamında Konya Tarihi Kent Merkezi ve Alâeddin Tepesi ile Meram bölgesini kapsayan kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanları kararı alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda söz konusu alanlara yönelik Koruma Amaçlı İmar Planları hazırlanmıştır (Yenice, 2012). Konya Tarihi Kent Merkezi ve Alâeddin Tepesi ile Meram bölgesini kapsayan kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanları olarak belirlenmesi bu alanların üzerindeki kentsel baskıya rağmen söz konusu alanların korunması için bir fırsat oluşturmuştur.

Şekil 4.6. 1983 Çevre Düzeni Planı (Yavuz Taşçı)

İmar Affı Kanunu (1984)

Konya'nın mekânsal gelişiminde 1984 yılında kabul edilen İmar Affı Kanunu'nun da etkisi büyük olmuştur. Bu kanuna dayanılarak özellikle kentin güney,

güneydoğu, batı ve güneybatı çeperlerinde ortaya çıkan kaçak yapılaşmaların önlenmesi ve denetim altına alınması amacıyla 1990 – 1998 yılları arasında ıslah ve revizyon imar planları yapılmıştır. Bu planların temel amaçları arsa-arazi sorunlarını çözmek ve sosyal–teknik altyapı gereksinimlerini karşılamak (Yenice, 2012) olsa da netice olarak 1966 Nazım İmar Planı ile belirlenen kuzey gelişme aksı kararı ile çelişmiştir. Bu planlar, 1966 Nazım İmar Planı'nın hazırlanması sürecinde eşik kabul edilen ve yapılaşmanın sınırlandırıldığı Aslım Bataklığı olarak bilinen bölgede ve yerleşmenin güney ve güneydoğusunda bulunan birinci sınıf tarım topraklarının bulunduğu bölgede oluşan kaçak yapılaşmayı yasallaştırmıştır.

İmar Kanunu (1985)

1985 yılında kabul edilen İmar Kanunu, Konya'nın mekânsal gelişimi için kırılma noktalarından biridir. Cumhuriyetin ilanından 1985 yılına kadar yürürlükte olan imar yasalarına göre, imar planları belediye meclisince kabul edildikten sonra Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu dönemde Bakanlığın imar planlarını değiştirme yetkisi vardı (Ersoy, 1989). Ancak 1985 yılında yürürlüğe giren imar yasası belediyelere imar planlarını yapma/yaptırma ve onama yetkisi vermiştir. Belediyelere verilen bu yetkiler sonrasında, Konya'nın arazi kullanım kararlarında ciddi değişiklikler olmuştur. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde KBB'nde çalışan bir bürokrat, yaşanan değişikliklerin bir bölümünü şöyle ifade etmiştir:

> *1985'e kadar planları bakanlık yapıyordu. O dönemde kentsel alanda büyük donatı alanları planlanmıştı. Ancak planlama yetkisini yerel idareye devredilmesiyle nazım planın öngördüğü donatı alanları konut alanlarına çevrildi. Ayrıca, belediyeler için kendi mülkiyetinde olan alanların önemi arttı, bu alanlarda yapılan plan değişikliği ile oluşturulan rant, belediye yatırımlarında kaynak olarak kullanılır hale geldi. 1985 öncesinde planlama teknik yönü güçlü, siyasi yönü zayıf bir süreçti, 1985 sonrasında ise siyasi yönü güçlü teknik yönü zayıf bir süreç haline geldi.*

Kentin Büyükşehir Statüsü Kazanması

Konya'nın mekânsal gelişiminde önemli kırılma noktalarından biri kentin büyükşehir statüsü kazanmasıdır. Türkiye'de 1984 yılında yürürlüğe giren 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile metropoliten alanlarda merkez ilçe belediyesi ve büyükşehir belediyesi şeklinde iki kademeli bir yönetim biçimi geliştirilmiştir. Bu kanunla birlikte ilk olarak İstanbul, Ankara ve İzmir büyükşehir olarak tanımlanmıştır. Konya ise 1987 yılında büyükşehir statüsü kazanmış ve 1989 yılında yapılan yerel

seçimlerle birlikte Konya kenti, Konya Büyükşehir Belediyesi çatısı altında Selçuklu, Karatay ve Meram şeklinde üç merkez ilçe belediyesine ayrılmıştır. Büyükşehir yasasıyla bütüncül bir planlamanın kademeli olarak sağlanabileceği öngörülerek, büyükşehir belediyesi düzeyinde kente ilişkin üst ölçek temel kararların verilmesine, daha sonra da ilçe ölçeğinde alt ölçekli planlama kararların üretilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır (Tekel, 2002, s. 45). Ancak, öngörülen bu yapı büyükşehir sisteminde kurumsallaşamadığından, büyükşehirlerde planlama yetkisi çok başlı hale gelmiştir (Tekel, 2009, s. 14). Konya'da da kent merkezinin 3 farklı ilçe belediyesine ayrılması kent merkezinin bütüncül bir yaklaşımla planlanması açısından sorunlara neden olmuştur (Meşhur & Ayten, 2011, s. 1).

Selçuklu, Karatay ve Meram ilçe belediyesi yönetimlerinin sadece sorumluluk alanlarına odaklanmaları[18], kenti yönlendiren üst ölçekli plan kararlarından bağımsız hareket etmelerine neden olmaktadır (Meşhur & Ayten, 2011, s. 3). İlçe belediye yönetimlerinin kamu yararı gözetmeksizin büyük projeleri kendi ilçe idari sınırları içine çekme çabası/yarışı, seçmenlerine hoş gözükme adına yapılan konut projeleri/yoğunluk artışları, kullanıcı analizi yapılmadan üretilen büyük ölçekli sosyal ve teknik altyapı projeleri, kamu hizmeti sunma adına belediye mülkiyetindeki arazilerden rant elde etme amacı vb. nedenler sonucunda kente ilişkin makro ölçekte üretilen planlama kararlarının alt ölçekte ilçe yönetiminin rekabet gücüne göre şekillenmesine neden olmaktadır. Planlama yetkisine sahip kurumların farklı önceliklerinden dolayı eşgüdüm içinde olmamaları sonucunda, Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerinden oluşan Konya kent merkezinde sürdürülebilir bir bütüncül planlama yaklaşımından söz etmek her zaman mümkün olmamaktadır. Konya kent merkezi için hazırlanmış üst ölçekli plan üzerinde tüm yönetim kademelerinin uzlaşamamış olması, planın uygulanmasında görüş ayrılıklarına yol açmakta, bu nedenle de Konya kent merkezi için yerel yöneticiler ve güçlü sermaye sahiplerinin talepleri doğrultusunda sürekli değişen/şekillenen bir planlama anlayışı ortaya çıkmaktadır. Meşhur ve Ayten (2011) Konya kent merkezinde yaşanan bu süreci şöyle açıklamışlardır:

> *İlçe belediye başkanlarının, sorumluluk alanlarını, bir bütünün parçası olarak görmenin çok uzağında, bütünden tamamen bağımsız bir eylem alanı olarak görmeleri kentin gelişimi üzerinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Belediye başkanlarının başarı veya hizmet olarak tanımladıkları uygulamaların kent açısından çözümü neredeyse*

[18] Belediye başkanları ve büyükşehir belediye meclisini oluşturan ilçe belediye meclisi üyeleri, büyükşehir belediye meclisinde yürüttükleri çalışmalarda genel olarak ilçe meclis üyesi kimlikleri doğrultusunda hareket ettikleri için ilçe siyasetinin kentin önüne geçmesine neden olmaktadır.

olanaksız sorunlar ortaya çıkarmıştır. Son 10 yılda belirginleşen ve ilçe belediyelerinin kendi sorumluluk alanlarını bir "yatırım merkezi" haline dönüştürmeye çabalayan yaklaşımları, kentin gelişimini çarpıttığı gibi planda öngörülmeyen bazı gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kurumsal yatırımın ilçe sınırları içinde konumlandırma başarısı (!), yerel siyaset açısından bir başarı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, bu yatırımı gerçekleştirmeye yönelik ifadelerden de anlaşılacağı üzere, karar verme sürecinde ilçeyi bir büyükşehrin parçası olmaktan çok bütünden tamamen kopuk gören çarpık bir anlayış yön vermiştir. Kente ilişkin bütüncül kararların alınmasında, hiçbir biçimde gündeme gelemeyecek konular, yürütülen ilçe siyaseti ile birlikte karar üretme sürecinin temel belirleyicileri haline getirilmiştir.

KBB'nde çalışan bir bürokrat ise kentin büyükşehir statüsü kazanmasının kente etkilerini şu şekilde ifade etmiştir:

Konya'nın büyükşehir statüsü kazanmasının kentin gelişimine büyük etkisi olmuştur. Üç ilçe belediyesi kendi başlarına hareket ederek, 1983 yılında hazırlanan çevre düzeni planına ve mevcut nazım imar planlarına aykırı uygulamalar yaptılar. Bu uygulamalar kentin makroformunun ve yoğunluk kararlarının değişmesine neden oldu.

Meşhur ve Ayten (2011, s. 5), Konya'nın büyükşehir haline gelmesinden sonra kente ilişkin üst ölçekli planların, kentin mekânsal gelişimini şekillendiren belgeler olarak benimsenmeyip, kente ilişkin yürütülen parçacı uygulamalara göre şekillenen bir "evrak" olarak nitelenir hale geldiğini ifade etmektedir. Bu durumun, Konya'nın yıllar içerisinde kazandığı planlama disiplini açısından önemli bir kayıp olduğu vurgulanmaktadır.

Çok Ortaklı Holdinglerin Kurulması

1985 yılından sonra Konya'da gruplar veya şirketler tarafından faizsiz kazanç ve şirket ortaklığı amacıyla ağırlıklı olarak yurtdışından, kısmen de yurt içinden vatandaşlarından toplanan paralarla çok ortaklı holdingler kurulmuştur. Söz konusu holdingler sanayi arsasını bir yatırım metası görerek bu alanlara yatırım yapmıştır. Bu yatırımlar belediyelerce teşvik edilmiştir. Bu nedenle, kurumlara ve depolamaya ayrılan alanlar plan değişiklikleri ile sanayi kullanımına çevrilmiştir. Böylece görülen ihtiyacın çok üstünde arazi[19] sanayi arsası veya işyeri olarak imara açılmış ve spekülasyona konu olmuştur (Taşçı, 1998).

[19] Özellikle Aksaray yolu ile çevreyolu arasında kalan bölüm ve çevre yolunun kuzeydoğu kesimi bu şekilde imara açılmıştır.

Yaşanan bu süreç, Konya'nın mekânsal gelişimi açısından bir diğer önemli kırılma noktası olmuştur. KBB ile holdingler arasında kurulan bu ilişkilerle, sermayenin planlamaya yön vermeye başlamasının ilk adımı olmuştur. Söz konusu holdinglerin bazıları inşaat sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu doğrultuda, Konya'nın kentsel mekânını şekillendiren birçok projenin oluşumunda, belediye ile holdingler arasında kurulan ilişkiler etkili olmuştur. Bu süreci KBB'nde çalışan bir bürokrat şu şekilde açıklamıştır:

> *1990 – 2000 yılları arasında holdingler tavan yaptı. Sanayi gelişti, sanayinin gelişmesi sermayeyi de etkiledi. Bu holdingler yatırım yapmak istiyorlardı. Bu doğrultuda belediye ile holdinglerin ilişkileri güçlendi. Bu holdingler birçok proje yaptı. Özellikle belediyenin elindeki kamu arazileri üzerinde bu holdingler birçok proje yaptılar. Belediye söz konusu holdingler dışında da ulusal/uluslararası firmalarla da proje geliştirmiştir (Örn. Real).*

Bu açıklamalardan Konya'nın mekânsal gelişiminde sermayenin 1990 sonrasında etkili olmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Tramvay Hattının Faaliyete Geçmesi (1992)

Konya'nın mekânsal gelişiminde önemli bir yer tutan yatırımlardan biri tramvay hattıdır. 1986 yılında dönemin belediye başkanı tarafından projelendirilen tramvay hattı, 1992 yılında tamamlanarak faaliyete geçirilmiştir. Kent merkezinde, Alaeddin Tepesi'nin çevresinde ring yaparak kentin kuzeyinde Selçuk Üniversitesi Kampüsü'ne ulaşan tramvay hattı, Konya'nın kent içi ulaşımının omurgasını oluşturmaktadır. Tramvay hattının faaliyete geçmesiyle, hattın çevresinde ve Bosna Hersek mahallesinde hızlı bir yapılaşma yaşanmıştır.

Nazım İmar Planı Revizyonu - KONPLAN 2020 (1999) – Yavuz Taşçı

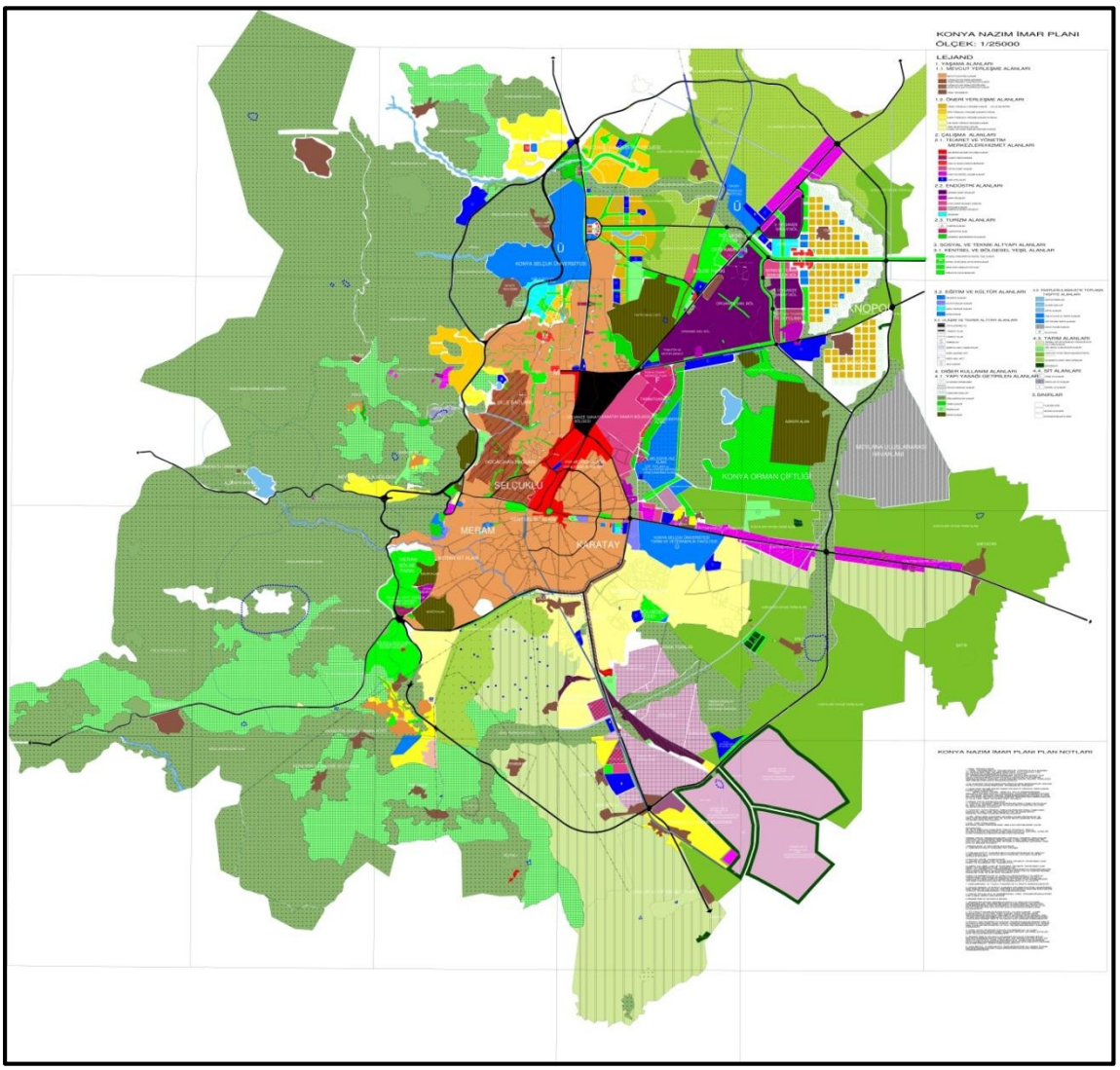
1984 planından sonra Selçuklu ilçe sınırları içinde bazı alanların mevzi planlar ile konuta açılmış olması, Meram ilçe sınırları içinde Hatıp Yöresi ve Çevre Yolu boyunca kaçak yapılaşmanın artması, 2. ve 3. Organize Sanayi Bölgelerinde yer sıkıntısı yaşanması, uluslararası havaalanı, şehirlerarası demiryolu, nitelikli otel ve kongre olanaklarının yetersiz olması gibi nedenlerle 1984 planında revizyon gereksinimi doğmuştur (Taşçı, 1998). Bu doğrultuda 2020 yılı projeksiyon yılı kabul edilerek 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Yaklaşık 29.000 ha alanı kapsayan Nazım İmar Planı kabullerinde kent nüfusunun 1800000 kişi olacağı öngörülmüştür (bkz. Şekil 4.7).

Taşçı ve ekibi, Konya 2020 Planıyla Mevlana, Alâeddin Tepesi, Zafer, Belediye civarını ve bu merkezin kuzey yönündeki uzantısını kapsayan kentin çekirdek merkezini koruyup geliştirirken, aynı zamanda yeni konut/sanayi alanlarında büyük alt merkez, küçük alt merkez ve semt merkezleri önermişlerdir. Böylece hem tek merkezli bir kent yapısının avantajlarından hem de çok merkezli bir kent yapısının avantajlarından yararlanmayı amaçlamışlardır (Taşçı, 1998).

Konya 2020 planı ile Bosna Hersek Mahallesi ve Tömek bölgelerinde büyük alt merkezler oluşturulmuştur. Kampüs bölgesi, İstanbul yolu ve çevresini kapsamakta olup, çevre düzeni planında bu bölge gelişme yönü olarak belirlenmiştir. Bu aks üzerinde yaklaşık 130000 kişi için konut alanları planlanmıştır. Bu konut alanlarına yönelik olarak ticaret, kültür, eğlence, hizmetler ve yeşil alan fonksiyonlarını barındıran bir alt merkez önerilmiştir. Ayrıca bu hat üzerine tramvay hattı önerilerek ana merkeze ulaşım güçlendirilmiş ve alt merkez gelişimi de desteklenmiştir (Taşçı, 1998).

Tömek bölgesi ise Tömek ve Ortakonak yerleşmelerini kapsamaktadır. Bu alan, kentin yeni sanayi alanlarının ileri teknolojiye dayanan üretim bölgeleri olacağı öngörüsüyle konut ve hizmet ağları ile bütünleşik planlanmıştır. Planın teknopol olarak tanımladığı bu alan, serbest bölge, depolama alanları, organize sanayi bölgesi ve konut alanlarını içermektedir. Bu alanda Ankara yolu üzerinde ayrıca yeni bir üniversite (ileri teknoloji enstitüsü) alanı planlanmıştır (Taşçı, 1998).

Konya 2020 Planı ile batıda Beyşehir, kuzeyde İstanbul, Ankara ve Aksaray, doğusunda Adana ve güneyde Karaman-Mersin yolları bağlantılarını içeren yeni bir çevre yolu önerisi bulunmaktadır. Yeni çevre yolu ile tramvay hattı ve alt merkezler doğrultusunda yeni bir ulaşım sistem kurgulanmıştır. Ayrıca kentin doğusunda Ereğli yolu üzerinde uluslararası bir havaalanı planlanmıştır. Plan ile kentin doğusunda yer alan Aslım Bataklığı ve bu alanın doğusunda Konya Orman Çiftliği oluşturulması planlanmıştır. Ayrıca yeni çevre yolu boyunca devam eden yer yer yerleşme içlerine dek uzanan yeşil kuşaklar önerilmiştir (Yenice, 2012).

Şekil 4.7. 1999 Nazım İmar Planı – KONPLAN 2020 (Yavuz Taşçı)

4.1.7. 2000 ve Sonrası

2000 yılı sonrasında kentsel mekânın gelişmesini bütüncül bir planlama anlayışından ziyade plan değişiklikleriyle üretilen noktasal projelerin şekillendirdiği görülmektedir. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde KBB'nde çalışan bir bürokrat, bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

> *Konya planlı bir şehir olmasına ve mevcut bir imar planı olmasına rağmen her ay 100'e yakın plan tadilatı teklifi meclise geliyor. Bu imar planı değişikliği talebi bilhassa kentin gelişme aksı üzerinde bulunan ve yeni gelişme alanlarını bünyesinde barındıran Selçuklu ilçesinden gelmektedir.*

Bu açıklamalar son yıllarda Konya'nın mekânsal gelişiminde plan değişikliklerinin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Otogarın Hizmete Girmesi

2000 yılında otogarın hizmete girmesiyle, konut yatırımları bu bölgeye yönelmiş ve birçok konut projesi yapılmıştır. Aynı bölgede Real Alışveriş Merkezi'nin yapılmasıyla bölgenin cazibesi artırmıştır. Daha sonra Selçuklu İlçe Belediyesi'nin hizmet binasının da bu bölgeye inşa edilmesiyle söz konusu bölge yönetim ve ticaret odaklı bir alt merkez haline gelmiştir.

2001 Ekonomik Krizinin Konya'nın Mekânsal Gelişimine Etkisi

2001 krizi ile yaşanan ekonomik durgunluk kendini inşaat sektöründe de göstermiştir. Bu dönemde kurulan birçok şirketin iflas etmesinin etkisiyle, inşaat sektöründe yaşanan daralmaya paralel olarak, Konya'nın mekânsal gelişiminde de durgunluk yaşanmıştır.

Kulesite Alışveriş Merkezi'nin Konya'nın Mekânsal Gelişimine Etkisi

Kulesite Alışveriş Merkezi hem Konya kentinin ticaret alışkanlıklarını değiştirmiş olması hem de proje ile kentin en yüksek yapısının inşa edilmiş olması açısından kentin mekânsal gelişiminde etkili olmuş bir projedir. Ayrıca projeye ilişkin karar üretim sürecinde, projenin mevcut plan kararlarına etkisi göz ardı edildiğinden kentin merkezinde ulaşım sorunlarının derinleşmesine ve mevcut planların uygulanmasının güçleşmesine neden olmuştur.

Dönüşüm ve Yenileme Projeleri

Konya kent merkezinde yürütülen dönüşüm ve yenileme projeleri de yalnız bulundukları bölge içinde ele alınmış ve kentin diğer parçaları ile ilişkileri göz ardı edilmiştir. Ortaya çıkan bu durum, bu alanlara kentin bir parçası olarak yaklaşmak yerine daha çok proje odaklı yaklaşımların benimsendiğini göstermektedir (Sağ, 2011). Bunun sonucunda bu dönüşüm alanları, parsel ölçeğinde çözümlerin üretildiği birbirleriyle uyumsuz yapılar topluluğu haline gelmişlerdir.

İlçe Belediyelerinin Siyasi Çekişmeler Sonucu Ürettikleri Projeler

Türkiye'de Büyükşehir Belediye Kanunu ile iki kademeli bir yönetim biçimi uygulanmaktadır. Ancak bu iki kademeli yönetim yapısından kaynaklanan yönetim sorunları nedeniyle, büyükşehir belediyelerinde sürdürülebilir bütüncül bir planlama yaklaşımından söz etmek her zaman mümkün olamamaktadır. Konya'da da bütüncül planlaması açısından; planlama yetkisinin kademeler arasında paylaşımından, Büyükşehir Belediye meclisindeki üyelerin tamamının ilçe belediye meclis üyelerinden oluşmasından ve yasanın metropoliten alanların planlanmasında yetki ve sorumluluklar

açısından bazı belirsizliklerin bulunmasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır (Levend & Erdem, 2014).

Kentin belediyelerinin tek bir siyasi parti tarafından yönetilmesi de yaşanan sorunun en önemli nedenlerinden biridir (Meşhur & Ayten, 2011, s.1). Kent yönetiminin, siyasal açıdan tek sesli bir yapıda olması parti teşkilatının kente ilişkin karar üretim sürecindeki gücünü arttırmaktadır. Ayrıca belediyelerin bütüncül plandan bağımsız olarak yatırımları kendi ilçe sınırlarına çekme, yoğunluk artırımı vb. taleplerini merkezi hükümet düzeyde yürüttükleri kulis faaliyetleri sonucunda elde etmeleri kentin mekânsal gelişiminde önemli etkilere neden olmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde; Konya Adliye Sarayı projesine, Hatıp TOKİ projesine, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yerleşkesine, Bilim Merkezine, İlçe belediyelerin yoğunluk artışına ilişkin plan kararının tarif edilen bu süreç sonunda üretildikleri ifade edilmektedir.

Adliye Sarayı'na İlişkin Yer Seçim Kararı

Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan kararı, Konya için makro ölçekte bütüncül politikalarının belirlendiği 1/25000 ölçekli Konya Nazım İmar Planı kararlarına aykırı olarak ilçe siyasetinin yönlendirmesi sonucu alınmış bir plan kararıdır. Bu plan kararı sonrasında, kentin güney ve güneydoğu yönlerinde yaşanan yoğunluk artışı hızlanmıştır.

UNESCO'nun 2007 yılını Dünya Mevlana Yılı Olarak Kabul Etmesi

2007 yılında UNESCO'nun Mevlana'nın doğumunun 800. yılı olması nedeniyle 2007 yılını Dünya Mevlana Yılı olarak kabul etmesinden sonra tüm dünyada Mevlana Celâleddin Rumi'nin felsefesine yönelik ilgi artmıştır. Bunun sonucunda Konya'nın inanç turizmi açısından uluslararası düzeydeki önemi artmıştır (Yenice, 2014).

4.1.8. Değerlendirme

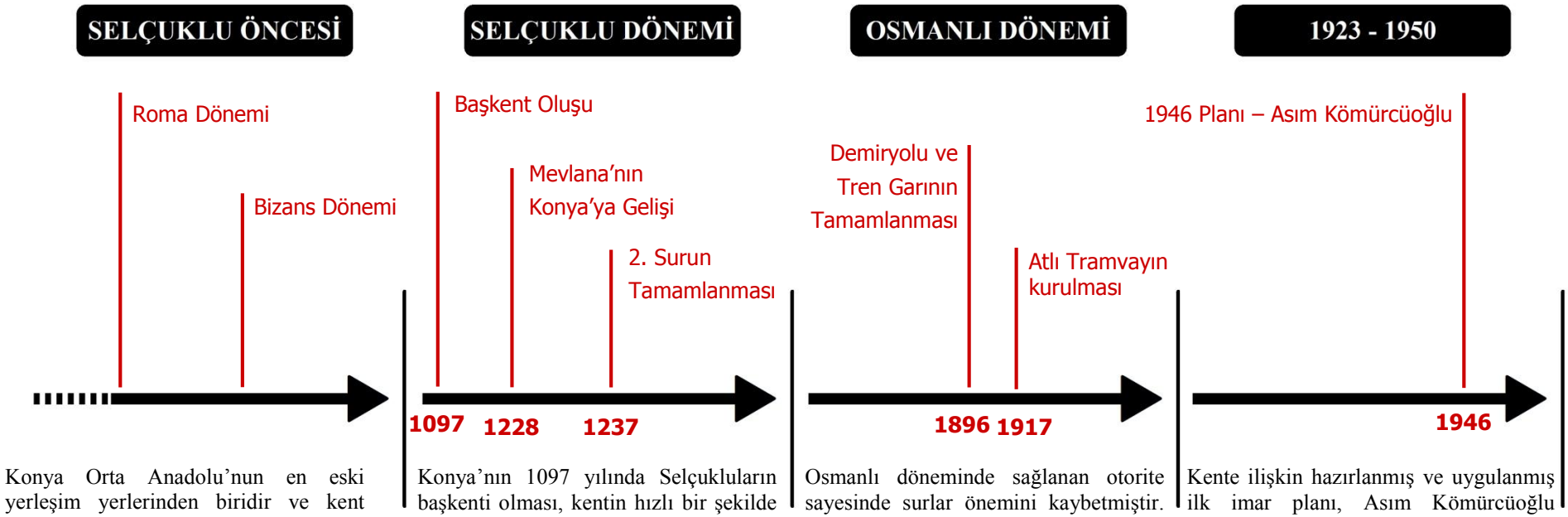
Konya tarih boyunca önemli bir yerleşim alanı olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Mevlana Külliyesi, Alaeddin Tepesi ve Tren Garı aksının çevresinde gelişmiştir. Konya'ya ilişkin ilk planlama çalışması 1946 yılında Asım Kömürcüoğlu tarafından yapılmıştır. Planda, tren garı kentsel gelişim desenin belirlenmesinde etkili olan temel faktör olmuş ve garın çevresinde önemli arazi kullanım kararları üretilmiştir (bkz. Şekil 4.8).

1950'lere gelindiğinde, o dönemde yaşanan göç olgusuna paralel olarak kentin nüfusu hızla artmıştır. Bu nüfusun kentte sağlıklı ikameti için 1954 yılında Ferzan ve

Leyla Baydar tarafından yeni bir plan yapılmıştır. Bu planla şehrin radyal bir şekilde mevcut yollar boyunca her yönde gelişmesi öngörülmüştür. Nüfus artışının devam etmesi mevcut imar planını kentsel gelişme eğilimlerine cevap veremez hale getirmiştir. Bunun üzerine düzenlenen yarışma sonucunda Yavuz Taşçı-Haluk Berksan'ın hazırladığı Nazım İmar Planı 1966 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu planın Konya için önemi büyüktür, çünkü söz konusu planla başlayan ve 1990'a kadar devam eden döneme kadar alınan plan kararları kentin bugünkü makroformunun oluşmasının en önemli nedenidir. 1966 Nazım İmar Planı sonrasında kentin belli bir planlama anlayışı neticesinde şekillenmesinden dolayı, bu plan Konya'nın planlı kentler arasında gösterilmektedir. Bu plan 1974 yılında revize edilmiştir.

Konya'nın kentsel mekânının şekillenmesinde 1980 – 2000 dönemi önemli kırılmalara sahne olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'de imar faaliyetlerine ilişkin yapılmış yasal düzenlemelerin Konya'nın mekânsal yapısının şekillenmesine önemli etkisi olmuştur. Bunların en önemlileri 1985 yılında onanan İmar Kanunu'yla imar planı yapma/yaptırma ve onama yetkisinin belediyelere verilmiş olması ve Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle Konya'nın 1987 yılında büyükşehir statüsü almış olmasıdır. Bu düzenlemeler, bir taraftan belediyelere yerel düzeyde kendi kentsel mekânlarını düzenleme yetkisi verirken diğer taraftan da yerel düzeyde kentsel mekân üzerinde yetki sahibi olan yönetimler arasında bir takım çekişmelerin oluşmasına neden olmuştur. 1980 – 2000 döneminde kentin mekânsal gelişimini etkileyen diğer bir kırılma noktası ise bu dönemde kurulan çok ortaklı holdingler ve bu holdinglerin kentsel mekânı bir yatırım aracı olarak görmeleridir. Bu eğilimler yerel yönetim kurumları ile sermaye sahipleri arasında kentsel mekânı yönlendirecek ilişkilerin oluşmasını sağlamıştır. Kente ilişkin kararı üretim sürecinde belediye yönetimi ile sermaye sahipleri arsasında yönetim koalisyonlarının oluşması bu dönem de başlamıştır.

2000'li yılların başında yaşanan ekonomik kriz kentte inşaat yatırımlarını etkilemiştir. Krizin etkilerinin azalmasıyla (veya krizin atlatılması için) kentte hızlı bir yapılaşma süreci başlamıştır. Bunda genellikle bütüncül bir planlama anlayışından ziyade noktasal projelerin üretilmesi etkili olmuştur. Bu süreçte belediye yönetimi ile sermaye sahiplerinin kurdukları koalisyonlar önemli rol oynamıştır. Belediye yönetimi ile sermaye sahiplerinin proje üretme noktasındaki işbirliklerine ilişkin 1980 – 2000 döneminde başlayan süreç, hala Konya'nın mekânsal gelişimini şekillendiren en önemli unsurlardan biridir (bkz. Şekil 4.9).

Konya Orta Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biridir ve kent merkezinde bulunan bulgular yerleşmenin tarihinin M.Ö. 2000'lere kadar uzandığını göstermektedir.

Kent Romalılar döneminde Iconium adıyla bilinen önemli bir ticaret kenti haline gelmiştir.

Konya, Bizans döneminde de önemli yollar üzerinde bulunmasından dolayı önemini korumuştur.

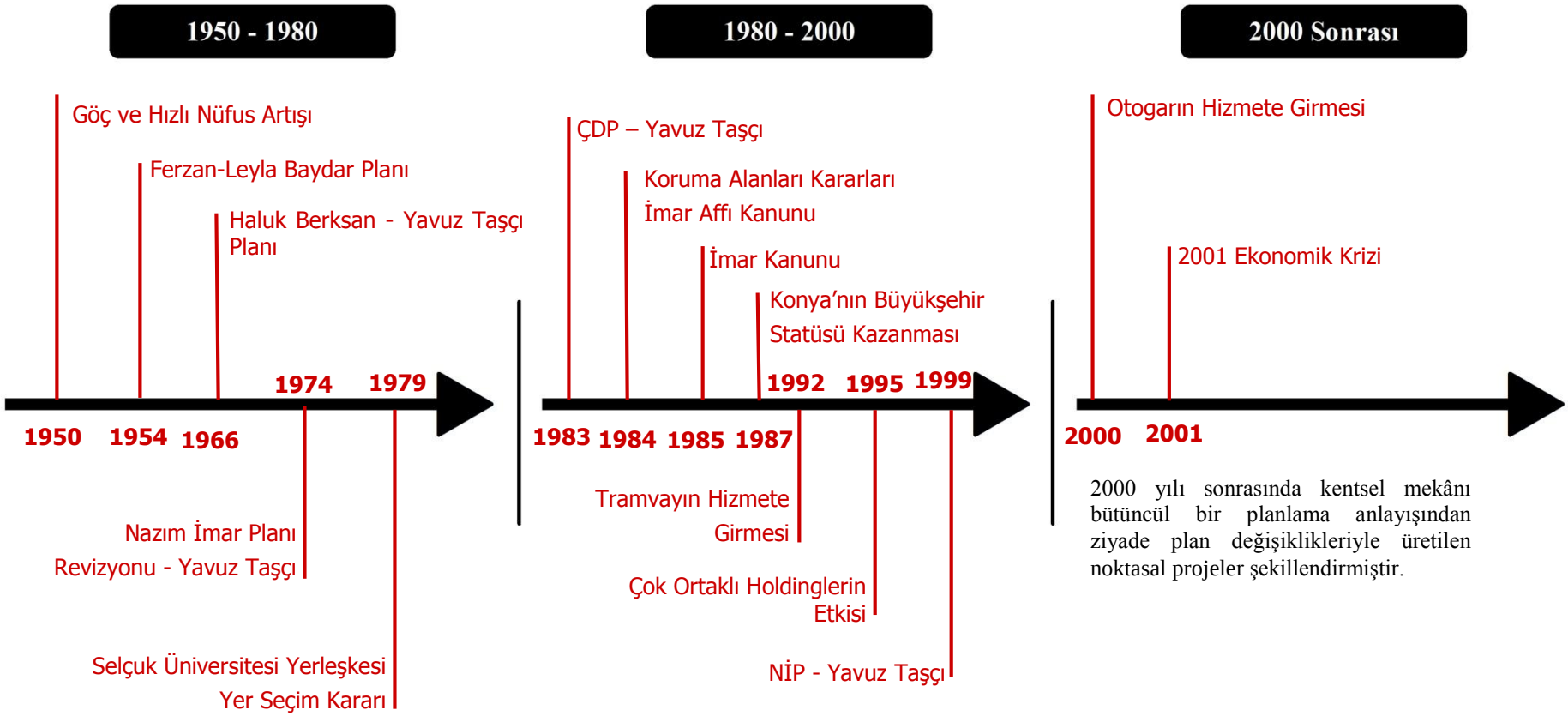
Konya'nın 1097 yılında Selçukluların başkenti olması, kentin hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Bu dönemde yerleşimler alanı mevcut surun dışına taşmıştır. Bunun üzerine 1. Alaeddin Keykubat kenti çevreleyen yeni bir sur inşa ettirmiştir. Konya bu dönemde Anadolu'nun en büyük kenti haline gelmiştir. 1228 yılında Mevlana'nın Konya'ya yerleşmesinden sonra kent, oluşturulan külliyenin çevresinde gelişmiştir.

Osmanlı döneminde sağlanan otorite sayesinde surlar önemini kaybetmiştir. Ancak, şehre giriş noktaları olan sur kapıları birer ticari ve dini odak haline gelmiştir. Mevlana Külliyesi'nin çevresinin gelişmesini sağlamıştır.

1896 yılında Konya-Haydarpaşa tren yolunun tamamlanmasıyla, kentin ticaret ve haberleşme olanakları iyileşmiştir. Tren garı ve Mevlana Külliyesi boyunca ticari, sosyal ve dini faaliyetler yoğunlaşmıştır. 1917 yılında bu aks boyunca atlı tramvay hattı kurulmuştur.

Kente ilişkin hazırlanmış ve uygulanmış ilk imar planı, Asım Kömürcüoğlu tarafından hazırlanan 1946 planıdır. Planda, tren garı kentsel gelişim desenin belirlenmesinde etkili olan temel faktör olmuştur. Bu nedenle kentin gelişimi, batı ve güneybatıya yönlendirilerek, tren garı ve çevresinde ikamet ve çalışma alanları planlanmıştır. Plan ile kentin doğuya doğru yol aksları boyunca düşük yoğunluklu olarak gelişmesi öngörülmüştür. Ayrıca Mevlana Bulvarı üzerinde yönetim ve hizmet yapıları planlanmıştır.

Şekil 4.8. 1950 öncesinde Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan dinamikler ve kararlar

Şekil 4.9. 1950'den günümüze Konya'nın mekânsal gelişiminde etkili olan dinamikler ve kararlar

4.2. Konya'da Plan Kararı Üretim Sürecinde Etkili Olan Aktörler

Türkiye'de yerel yönetimlerin yürütme organları belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir. Yürütmenin başı olan belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri seçimle belirlenmektedir. Temelde bir danışma organı olan encümen ise belediye meclis üyeleri ve bürokratlardan oluşmaktadır. Türkiye'de belediye başkanlarının, yerel yönetimlerde karar alma ve yürütme organı olan belediye meclisinin ve danışma organı olan belediye encümenin başı olması yerel yönetimlerin güçlü başkan modeliyle yönetildiğini göstermektedir (Arıkboğa 2007b). Yani kentsel düzeyde belediye başkanı yürütmenin başıdır. Bu nedenle, belediye başkanları[20] Konya'nın plan kararlarının üretilmesi sürecinde en etkili aktörlerdir. Ayrıca KBB ve ilçe belediyelerinin aynı partiden ve aynı zamanda iktidar partisinden seçilmiş olmaları nedeniyle, Konya'ya ilişkin karar üretim sürecinde merkezi yönetimin de etkisi bulunmaktadır. Bu noktada merkezi yönetimin Konya merkezindeki kurumsal temsilcisi olan il teşkilatı üyeleri de kentsel karar alma sürecinde etkili aktörlerdir.

1980'lerden sonra ekonomik, politik ve sosyal alanlarda yaşanan dönüşümler sonrasında, kamusal kaynaklar kısıtlanarak özel sektörün etkinliğini arttırmaya yönelik politikalar ön plana çıkmıştır. Yaşanan dönüşümle beraber kentler birbirleriyle yarışır hale gelmiştir. Bununla birlikte Türkiye'de merkezi yönetimin yerel yönetimlere yeterli düzeyde kaynak aktaramıyor olması, yerel yönetimlerin kendi kaynaklarını oluşturma çabasına girmesine neden olmaktadır. Konya'da da belediyeler kente ilişkin yatırım yapabilmek için planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanarak oluşturdukları ranttan elde ettikleri kaynağı, kamu harcamaları için kullanmaktadır. Bu durumu KBB'nde çalışan bir bürokrat şu şekilde ifade etmektedir:

> *Belediyeler hizmet yapabilmek için kendi arazilerini maksimum düzeyde değerlendirme çabasına girmektedir. Bu doğrultuda imarla belediye arazilerinin rantını arttırıp, satışını yapıyoruz, gelen parayı kamu yararı adına hizmete dönüştürüyoruz. Buradan gelen kaynağı kent halkının yararı için gereken projelerde kullanıyoruz.*

Parçacı bir planlama yaklaşımıyla oluşturulan bu alanlar[21], inşaat şirketlerine satılmakta, inşaat şirketleri de bu alanlarda projeler üretmektedir. Bu, Konya'ya ilişkin karar üretim sürecinde sermayenin hâkimiyetini artmaktadır.

---

[20] Ancak, büyükşehir ölçeğinde büyükşehir belediye yönetimiyle ilçe belediye yönetimleri arasında zaman zaman çekişmelerin yaşandığını göz ardı etmemek gerekmektedir.

[21] Söz konusu alanların imar kararları genellikle yerel yönetim ve sermaye sahiplerinin pazarlıkları doğrultusunda şekillenmektedir. Özel mülkiyette bulunan alanlarda da benzer bir süreç yaşanmaktadır.

Konya 1980'lerden sonra önemli bir sanayi şehri haline gelmiştir. Bu gelişme doğrultusunda, sanayi sektöründe oluşan sermaye, sanayici iş adamlarının yapmış olduğu yatırımlarla gayrimenkul sektörüne yönelmiştir. Böylece sanayici iş adamları da kentsel karar üretim sürecinde etkili aktörler haline gelmişlerdir.

4.3. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi ile Konya Adalet Sarayı Projelerinin Plan Kararlarının Üretilmesine Yön Veren Güç İlişkilerinin İrdelenmesi

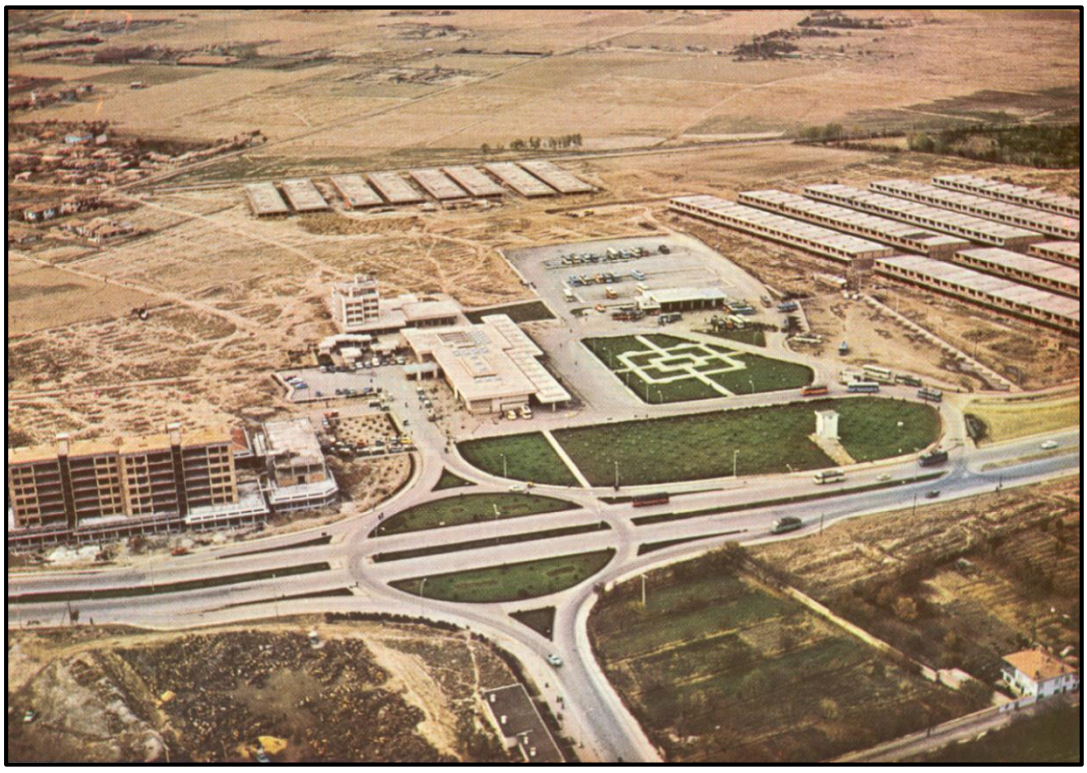
Çalışması kapsamında kente ilişkin karar üretim süreçlerinde oluşan güç ilişkileri, Konya kentinin mekânsal yapısının şekillenmesinde etkili olan iki büyük proje örneğinde incelenmiştir. Bu kapsamda mevcut yapılaşma eğilimleri ile üst ölçekli plan kararları gözetilmeyerek oluşturulan ve bir hegemonya projesi olan Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezine (KAEM) ilişkin karar üretim süreci ile yine kentin üst ölçek plan kararları dikkate alınmadan ilçe siyasetinin merkezi yönetim düzeyinde yürüttüğü kulis faaliyetleri sonucunda yer seçim kararı verilen Konya Adliye Sarayına (KAS) ilişkin karar üretim süreci örnek olaylar olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle söz konusu plan kararlarının, karar üretim süreçleri üzerinde durulmuş, daha sonra ise süreçte aktörler arasındaki ilişkilerin yapısı sosyal ağ analizi yöntemiyle ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlar kentsel rejim kuramı çerçevesinde değerlendirilerek, kentsel karar üretim süreçlerinde oluşan güç ilişkileri çözümlenmeye çalışılmıştır.

4.3.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi

Proje Alanı, Kent merkezinde, Nalçacı ve Kerkük Caddeleri arasında bulunmaktadır (bkz. Şekil 4.10). Alan günümüzde kent merkezinde olmasına karşın, 40 yıl öncesinde kent merkezinin çeperindedir (bkz. Şekil 4.11). 1966 planıyla, Konut alanlarının ağırlıklı olarak kentin kuzeybatısına ve batısına yönlendirilmesi amaçlanmış olup, bu nedenle de o zamanlarda Karatay sınırları içinde (tarihi doku içinde) olan otogarın bu alana taşınması öngörülmüştür. 1970 yılında hizmete açılan Otogar, zaman içerisinde yine kentin merkezinde kalmış ve sonrasında tekrar yeri değiştirilerek şu anki yerine taşınmıştır.

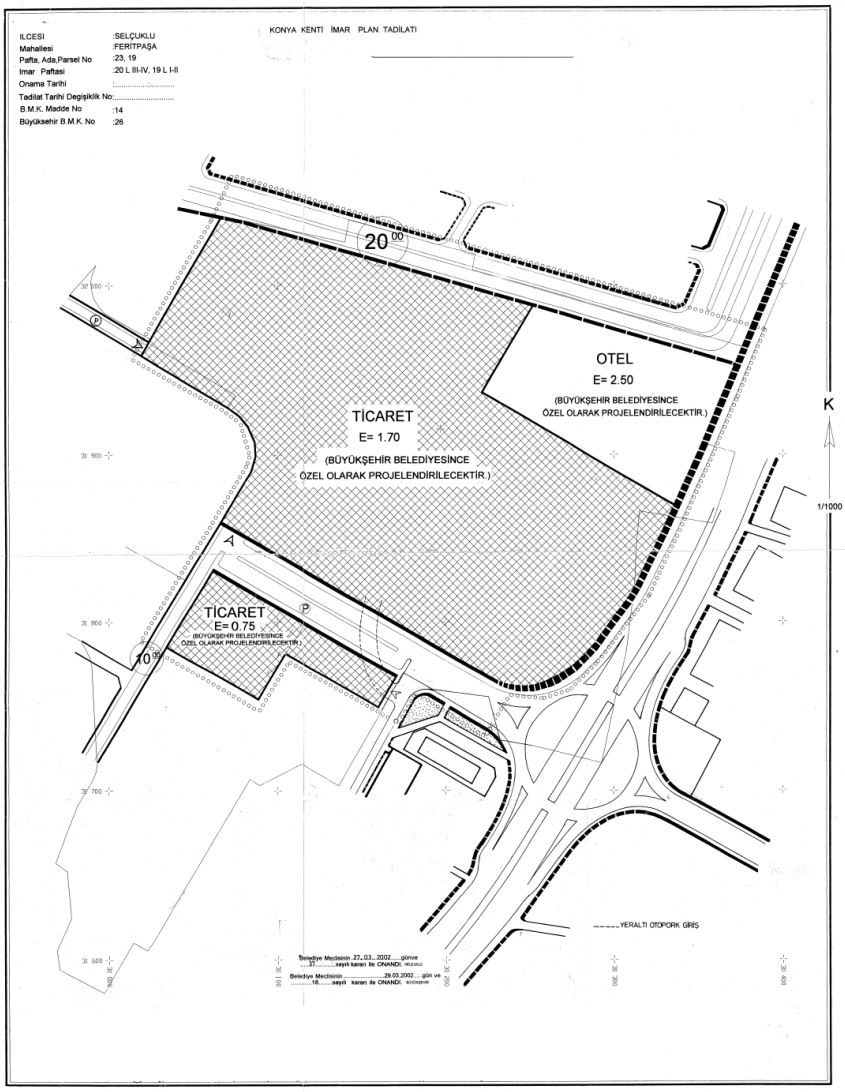

Şekil 4.10. Proje Alanının Kent İçindeki Konumu

Şekil 4.11. Konya Otogarı - 1972

Alanın mülkiyeti Eski Otogar olduğu dönemde Büyükşehir Belediyesine aittir. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin (KAEM) bulunduğu alan imar planında Otogar Alanı iken, bu plan kararı Konya Büyükşehir Belediye Meclisi'nin (KBBM) 29.03.2002 tarih ve 18 sayılı kararı ile Sosyal Kültürel Ticari Konut ve Otel Alanı olarak değiştirilmiştir (bkz. Şekil 4.12). Meclis kararında Emsal (E)= 1.70 ve Hmax= Serbest yapılaşma hakkı verilmiş olup, 'Büyükşehir Belediyesince Özel Olarak Projelendirilecektir' hükmü bulunmaktadır (Büyükşehir Belediyesi Meclisi, 2002). Kulesite, Seha Yapı[22] tarafından 11 ayda inşa edilmiş ve 2004 yılının Haziran ayında tamamlanmıştır (Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi, 2012). KAEM 94410 m^2 kullanım alanına sahip ve içinde 120 mağaza ile 9 sinema salonu bulunmaktadır.

Şekil 4.12. Konya Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 29.03.2002 tarih ve 18 sayılı kararı ile onaylanan plan değişikliği

[22] Seha Yapı, İttifak Holding'in inşaat sektöründe faaliyet gösteren markasıdır. Bu nedenle, Kulesite projesine ilişkin yapılan mülakatlar sırasında görüşmeciler süreci anlatırken yapımcı firmayı Seha Holding veya İttifak Holding olarak isimlendirmişlerdir.

4.3.1.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararı Üretme Süreci

KAEM projesi için yapılan derinlemesine görüşmelerden proje sürecinin dört aşamada incelenmesinin uygun olduğu görülmüştür. Birinci aşamayı, 1999 Nazım İmar Planının üretildiği dönemde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. İkinci aşama 1999 yılında Fazilet Partisi'nin başkan adayının Konya Büyükşehir Belediye Başkanı (KBBB) seçilmesinden sonra Otogarın kaldırılmasına ilişkin kararın verilmesi ve proje alternatiflerinin belirlenmesi için yapılan çalışmalardır. Üçüncü aşama, ikinci aşamada yürütülen çalışmaların bir kenara bırakılıp sadece belediyenin mülkiyetinde kalan alanda bir projenin üretilmesine ilişkin KBB ile yüklenici firma olan İttifak Holding'in yaptıkları işbirliğini kapsamaktadır. Dördüncü aşama ise Büyükşehir Belediyesi ile yüklenici firmanın işbirliği ile ortaya çıkan projenin ihale edildiği, projenin inşasına başlanıp tamamlandığı ve büyükşehir belediyesinin kendine ait hisselerini ihale ile İttifak Holding'e satması ile son bulan aşamadır.

1. Aşama: 1999 Nazım İmar Planı ile Alana İlişkin Yeni Kullanım Kararının Üretilmesi

1984 yılında projeksiyon yılı 2010 olan Konya Nazım İmar Planıyla Konya'ya ilişkin önemli kararlar (Selçuklu bölgesinin geliştirilmesi, gecekondu önleme bölgesinin belirlenmesi) alınmıştır. Ancak kentin hızlı büyümesi sonucu mevcut planın 2010 yılı hedeflerini tutturamayacağı gerekçesi ile dönemin belediye yönetimi (1994 - 1999) tekrar üst ölçekli bir planlama çalışması başlatmıştır. Bu planın müellifi olarak önceki planın da müellifi olan şehir plancısı ile anlaşılmıştır. Planlama sürecinde çeşitli paydaş gruplarıyla bir dizi toplantılar yapılmış (1997 yılında bu toplantılara başlanmış) ve Konya için üst ölçekli bazı kararlar alınmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonucunda 1999 yılında 2020'yi hedefleyen 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Bu plan kararı ile otogardan (eski otogar) itibaren toptancılar, kunduracılar, eski sanayi ve hali kapsayan ve kuzeye doğru sanayi alanlarını da içine alan büyük bir alan kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Kulesite Projesi'nin bulunduğu alanı da kapsayan söz konusu bölge, planda Ana Merkez Gelişme ve Yapılanma Alanı olarak öngörülmüştür (bkz. Şekil 4.7 ve 4.13).

Dönemin büyükşehir belediye yönetimi (1994 - 1999), Otogarın kaldırılması ile boşalan alanda üretilecek bir lokomotif projeyle (dönüşümü tetiklemek için), söz

konusu plan kararının gerçekleştirilmesini amaçlamıştır. Bunun dışında otogarın kent içinde kalmış olması ve ulaşımı olumsuz etkiliyor olması da otogarın yeni bir alana kaldırılmasının gerekçelerinden biri olarak gösterilmektedir. Söz konusu dönemde yapılan çalışmalara ilişkin KBB bürokratlarının açıklamaları şöyledir:

> *KBB olarak 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planlarımızı yaptırdık ve Nazım İmar planlarımızda otogardan itibaren toptancılar, kunduracılar, eski sanayi ve hal kentsel dönüşüm ve gelişim alanı içinde kalıyordu, bu nedenle bu plan kararının startına bu alandan başlamak istiyorduk. Nazım Planda bu alan Ana Merkez Gelişme ve Yapılanma Alanı olarak geçer. Otogarın kaldırılması ile boşalan alana bir lokomotif proje yaparak bu kararın gerçekleşmesi amaçlandı (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

O dönemde otogarın kaldırılmasına karar verilmiş, ancak nasıl bir projenin yapılması gerektiğine karar verilmemiştir. Otogarın kaldırılmasına karar verilmesiyle bu alanda nasıl bir proje üretilmesi gerektiğine ilişkin karar vermek için Konya Büyükşehir Belediyesi toplantılar düzenlemiştir (Eren, 2006). Bu toplantılara belediyeden siyasiler, bürokratlar, üniversiteden öğretim üyeleri, Ticaret Odası, Sanayi Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası vb. sivil toplum örgütlerinden ve meslek odalarından temsilciler katılmıştır. KBB bürokratlarının yapılan toplantılara ilişkin açıklamaları şöyledir:

> *Eski Otogar alanının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bir seri toplantı yapıldı. Alanda bir proje yapılması fikri ilk olarak 1996 - 1997 yılında gündeme geldi ve toplantılara başlandı. Bu toplantılara holdinglerden, sivil toplum kuruluşlarından, meslek odalarından vb. temsilciler katıldı. Biz bu toplantıların sekretarya görevini yaptık (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Sürece ilişkin bir KBB meclis üyelerinin açıklamaları ise şöyledir:

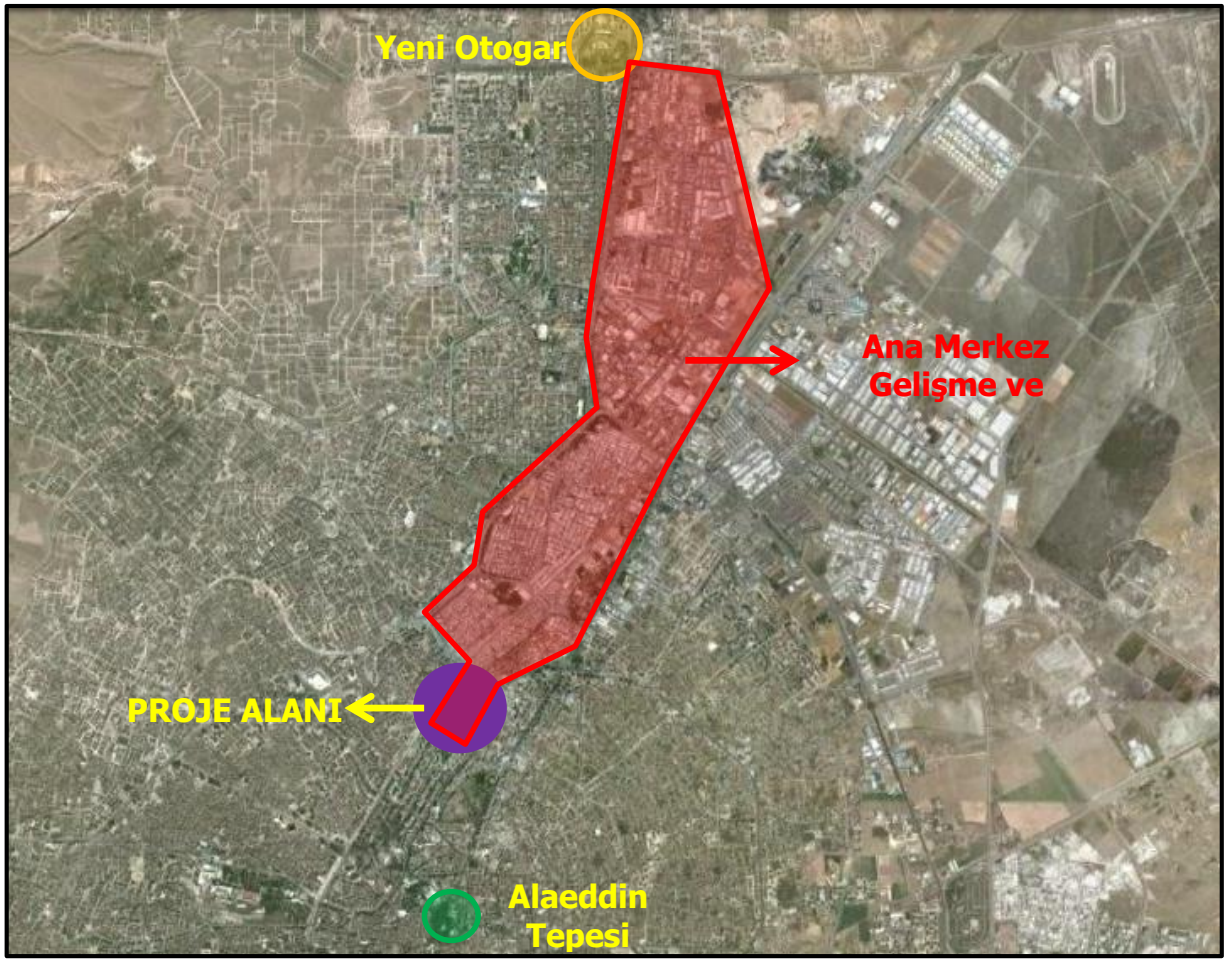
> *1999 yılında 2020'i hedefleyen 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planını Yavuz Taşçı'ya hazırlattık. Otogarın oradan kaldırılması bu planın öngörüsüydü. Planın hazırlanması sürecinde kaldırılan otogarın nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusundaki toplantılara meclis üyesi olarak katıldık. Toplantıda genel olarak otogar binasının korunması ve çevresinin de yeşil alan olarak korunması yönünde öneriler ön plana çıktı (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Bu süreçte toplantılara katılan Şehir Plancıları Odası'nın (ŞPO) temsilcisi savundukları fikri şu şekilde ifade etmiştir:

> *O dönem oda başkanıydım. Otogar binasının kaldırılması gündeme geldiğinde, belediye bizden görüş istedi. Oda olarak yönetim kurulu üyeleri ile tartıştık ve söz konusu alanın*

Türkiye'nin ilk modern otogarı olması (ilk disiplinli otogardı) ve otogarla ilgili binlerce kişinin anısının olması sebebiyle bu alanın yeşil alan olarak (kent parkı) değerlendirilmesi gerektiğini, otogarın da müze olarak korunması gerektiğini belirttik.

Yapılan toplantılarda, söz konusu proje alanının yeşil alan olması, kültürel tesis olması, resmi kurum olması, adliyenin bu alana taşınması, bir dönem Türkiye'nin en modern otogarı olan Konya otogar binasının muhafaza edilerek insanlarının hatıralarının canlı tutulmasının sağlanması gerektiği gibi öneriler tartışılmıştır. Ancak yapılan toplantılar sonucunda nihai bir karara ulaşılamamıştır.

Şekil 4.13. 1999 Planında Öngörülen "Ana Merkez Gelişme ve Yapılanma Alanı"

2. Aşama: Otogarın Kaldırılması ve Alana İlişkin Proje Alternatiflerinin Belirlenmesi

1999 yılında yerel yönetim seçiminden sonra yeni belediye yönetimi (1999 - 2004) de mülkiyeti belediyeye ait olan eski otogarın kaldırılmasıyla boşalacak alan ile çevresinde bulunan gıda toptancılarını, hali ve plastikçileri kapsayacak alanda (bkz. Şekil 4.14) nasıl bir proje üretilmesi gerektiğine ilişkin toplantılar düzenlemiştir.

Şekil 4.14. İlk Proje Alanı

Bu toplantıların sekretaryasını KBB İmar İşleri Daire Başkanlığı yürütmüş, toplantılara siyasiler, STK'lar, oda temsilcileri v.b. katılmıştır. Toplantılar sırasında birçok fikir gündeme gelmiş, ancak toplantıya katılanların geneli söz konusu alanın şehrin nefes alacağı bir yeşil alan olarak korunması yönünde görüş bildirmiştir. Bu görüşün dışında alanın sosyal ve kültürel tesis alanı olarak değerlendirilmesi gerektiği veya mevcut yeşil alanlar korunarak yoğunluğu düşük ticaret alanı olarak planlanması gerektiği gibi fikirler üzerinde de durulmuştur.

Dönemin KBB başkanının (1999 - 2004) yapılan toplantılara ilişkin görüşleri şöyledir:

Yeni yapılan otogarın yerinin tespiti ve yapımı benden önceki belediye başkanı zamanında olmuştur. Biz seçildiğimizde inşaat %40 – 50 seviyesindeydi. Yeni otogarın faaliyete geçmesi 2000 yılını buldu. Ancak biz yeni otogar faaliyete başlamadan mevcut otogar alanın nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin çalışmalara başladık. Fen İşleri ve İmar İşleri Daire Başkanlığı düzeyinde çalışmalara başlattık ve daha sonra da belediye meclis üyeleri sürece dahil oldu. Bizim belediye meclislerimiz dengeliydi, farklı meslek dallarından (mimar, inşaat mühendisi vb.) uzmanlar yer almaktaydı. Bürokratlar ve meclis üyeleriyle planlama çalışmaları başlattık. Öncelikle proje alanını belirledik ve bu alana ilişkin fikir beyan edebileceğini düşündüğümüz kişileri toplantılara çağırdık ve görüşlerini istedik. Bu görüşleri özetledik ve ağırlıklı görüşleri tespit ettik. Örneğin ağırlıklı görüşlerden biri bu alanın yeşil alan olarak değerlendirilmesi gerektiğiydi. Bunun dışında bu alanın tümüyle yeşil alan olarak değerlendirilmesinin uygun olmayacağı, ticari bir aktivitenin de olması gerektiğini beyan edenler de oldu. Eğer söz konusu alan tümüyle yeşil alan olarak ayrılırsa şehrin ticari aktivitesi ve aksında kopukluk olabileceği ifade edildi. Proje için yapılan toplantılardan sonra tüm görüşler özetlendi ve daha sonra projeyi nasıl elde edebileceğimiz konusunda karar vermeye çalıştık. Bu projeyi yarışmayla mı elde edelim yoksa belli müellifler seçerek bu bürolar nezdinde çalışma mı yaptıralım diye tartıştık.

Toplantılardan çıkan sonuçları bir KBB meclis üyesi şöyle açıklamıştır:

Genel olarak, toplantıya katılan herkesin tavrı bu alanın şehrin nefes alacağı bir yer olarak korunması için yeşil alan olarak korunması yönündeydi. Heyette belediyeden yetkin kişiler vardı. Önce yatırımcılar açısından düşünülmedi. Yani kimin yapacağı düşünülmedi. Toplantılar sonunda alana ilişkin bazı öneriler şunlardı; genel olarak ağaçlık olan alanın yeşil alan olarak korunması, yapıların sosyal ve kültür alanı olarak değerlendirilmesi gerektiği, yoğunluğu az ve yeşil alan korunarak kaliteli ticaret alanı yapılabileceği, kent müzesi olarak korunması gerektiği vb.

KBB'nde görev yapan bir bürokrat da toplantıda alana ilişkin tartışılan kullanım kararlarını şöyle özetlemiştir:

2000 veya 2001 yılıydı sanırım. Dönemin belediye başkanı eski otogarın olduğu alan, toptancılar, hal ve plastikçileri kapsayacak şekilde proje çalışması yapma kararı aldı. Başkan gerek belediye çalışanları gerekse de STK'lar ile toplantılar yapılmasını istedi ve toplantılar sonucunda alana nasıl bir proje yapılabileceğine ilişkin genel bir kanı oluştu. Genel olarak otogarın korunması ve alanın yeşil alan olarak ayrılması üzerinde duruldu. Alanın ticaret olarak değerlendirilebileceği de tartışıldı.

Hem Kulesite projesinin üretildiği alanın mülkiyetinin KBB'ne ait olması hem de yetki açısından sorumluluğun KBB'nde olmasından dolayı süreci KBB yönetmiştir.

Bu nedenle Selçuklu İlçe Belediyesi'nin bürokratları ve meclis üyeleri süreçte etkin olamamışlardır. Selçuklu İlçe Belediye'sinin bir meclis üyesi süreçteki rollerini şöyle açıklamıştır:

> *Biz çok etkin değildik. Toplantılara katıldık ama hem söz konusu alanın KBB'ne ait olması hem de süreci KBB'nin yönetmiş olması nedeniyle biz geri plandaydık.*

Yine Selçuklu ilçe Belediye'sinde görev yapan bir bürokrat ise süreçteki rollerini şöyle ifade etmektedir:

> *Süreci Büyükşehir belediyesi yönettiği için bizim katkımız veya etkimiz olmadı. Biz sadece görüş bildirdik. Görüşümüzde, trafik yoğun diye otogarı kaldırıyorsunuz, böyle bir yoğunluğu koyduğunuz noktada daha yoğun bir trafik gelecek ve dolayısı ile Otogarı kaldırmanın trafik yoğunluğundan değil arsa üretmek manasına gelir şeklinde bir şeyler yazdık. Bu yapının uygun olmadığına ilişkin birkaç görüş vermiştik.*

Bu dönemde toplantılara katılan STK'lar ve meslek odaları da alana ilişkin fikirlerini gerek toplantılarda gerekse de kendi yayın organlarından ilan ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak görüşme yapılan STK ve meslek odası temsilcileri, KBB yönetiminin (1999 - 2004) toplantılarda tartışılan kararlardan ziyade kendi görüşleri doğrultusunda hareket ettiğini belirtmişlerdir. İnşaat Mühendisleri Odası'nın temsilcisi toplantılara ve sonrasında yaşananlara ilişkin süreci şöyle ifade etmiştir:

> *Bu alana ne yapabiliriz diye bizden görüş sordular, oda olarak görüşümüzü söyledik ve haber bültenimizde[23] de yayınladık. Ertesi gün Başkan basın açıklaması yaptı, odaların da görüşlerini aldık diye. Bizim önerimiz; o alana ilave bir şeyin yapılmamasıydı. Zaten mevcutta bir otel vardı. Biz bu oteli ve otogar binasını revize edelim dedik. Otogar binasını da düğün salonu gibi kullanabiliriz dedik. Hatta imkân varsa toptancıları da kaldıralım, o alanı yeşil alan olarak kullanalım dedik. Çünkü o dönemde Konya'da Üçler Mezarlığı, Alâeddin Tepesi ve Musalla Mezarlığı dışında yeşil alan yoktu. Bize başkan kafasındaki projeyi anlattı ve "böyle bir şey yapmayalım mı?" diye sordu, bizde orası beton yığınına döner ve ulaşım sorunu ortaya çıkar dedik, yapacaksak da şehrin neresini geliştirmek istiyorsak oraya yapalım dedik. Biz o alanın yeşil alan olarak değerlendirilmesini talep ettik ama belediye bunu benimsemedi. Bu alandan gelir elde etmek istedi. Yapılan görüşmeler basın yoluyla halka duyuruldu. Ancak toplantıda farklı bir konu üzerinde tartışılsa dahi büyükşehir kendi görüşlerini sanki toplantıdan*

[23] KBB'nin eski otogar alanında yapılması düşünülen proje için İnşaat Mühendisleri Odası'ndan istediği görüşe; İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu'nun verdiği cevap odanın haber bülteninde kamuoyuna duyurulmuştur. Eski Otogar Yeşil Alan Olarak Düzenlenmeli isimli duyuruda "*Eski otogar yerinde mevcut yapılara ilave yapı yapılmaması ve mevcut yeşil alanların korunarak park düzenlemesi, sosyol-kültürel merkez veya botanik-hayvanat bahçesi yapılmasını uygun görmekteyiz*." şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur (İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu, 2001).

çıkıyormuş gibi ifade etti. Yani o dönemde STK'larla yapılan toplantılar, STK'ların gazını almak ve işin altyapısını hazırlamak için yapılan bir formaliteydi. Amaç işin altyapısını/zeminini hazırlamaktı. Toplantılardan kule yapılsın diye bir karar çıkmadı. Toplantılardan önce zaten karar verilmişti, bize sadece projeyi onaylatmak istediler. Toplantılarda alınan kararların sürece etkisi olmadı. Hatta belediye yönetimi kendi görüşleri toplantılardan çıkıyormuş gibi kamuoyunu bilgilendirdi. Basın yoluyla projeyi tanıtmak ve reklamını yapmak için ilanlar verildi.

Şehir Plancıları Odası'nın temsilcisi ise toplantılarda söz konusu alanda yapı yoğunluğunun arttırılmaması gerektiğini savunduklarını ifade etmiştir:

Biz alanın kent parkı olarak kullanılması gerektiğini ve otogar binasının da müzeye dönüştürülmesini önerdik. Ancak bu fikri kabul ettiremedik. Söz konusu alana yoğun kütlelerin getirilmesinin ulaşımı olumsuz etkileyeceğini ve otopark sonunun oluşacağını söyledik. Mimarlar Odası da benzer görüşler ifade etti. Belediye yönetiminin ilk toplantılarda proje alanında bir AVM yapma düşüncesi vardı ama kule yapma fikri yoktu. 42 katlı simgesel bir kule fikri ihale sürecinde ortaya çıktı. Biz oda olarak AVM'nin şehrin ulaşımı açısından burada yapılmasının uygun olmadığını dile getirdik. Belediye fikirlerimize katıldı ama daha sonra inisiyatif kullanarak alana AVM yapılması için ihale yaptı ve bu ihaleyi Seha Yapı kazandı.

Selçuk Üniversitesi Mimarlık Bölümünden toplantılara katılan bir akademisyen ise toplantı sürecinde yaşananları şöyle özetlemiştir:

KBB, otogar ve çevresi için yapılması düşünülen proje için toplantılara Selçuk Üniversitesi'nden bizleri de davet etti. Biz bu alanın kültürel tesis alanı olarak değerlendirilmesinin kent için daha uygun olacağını ifade ettik. Bu alanda yoğunluk artırımı yapılmaması gerektiğini ifade ettik. Daha sonra maketlerin değerlendirilmesi sürecinde de bizi çağırdılar. Biz maketler için de görüşlerimizi ifade ettik. Biz belediye yönetimine, belediyenin fedakârlık yapması gerektiğini, eğer belediye fedakârlık yapmaz ise toptancılardaki adamdan nasıl fedakârlık beklenebileceğini ifade ettik. Belediye ranttan vazgeçmez ise kimse vazgeçmez. Ancak belediye yönetimi ranttan vazgeçmedi.

Diğer taraftan, KBB'nde görev yapan bir bürokrat eski otogar alanında düşünülen proje için yapılan toplantıların aslında formaliteden ibaret olduğunu, belediye yönetiminin bunu kamuoyu baskısını azaltmak için yaptığını şu şekilde ifade etmiştir:

Toplantılar tamamlandıktan sonra toplantılarda alınan kararlar yazıya döküldü, dönemin başkanı bu yazıları topladı, kendi kafasındaki fikri uygulayabilmesi için o yazılanların yok olması lazımdı. Başkan açıklama yaparken kendi fikrini herkesin ortak

görüşüymüş gibi lanse edip, ortak görüş buydu uyguladım dedi. Bu toplantılar gelebilecek tepkiyi yok etmek için düzenlenmiş suni toplantılardı.

Eski otogar ve çevresinde proje üretmek için yapılan katılım toplantılarında KBB yönetimi katılımcıların fikirlerini almış, ancak sonrasında söz konusu alana ilişkin nasıl bir proje üretilmesi gerektiğine kendi aralarında karar vermişlerdir. Belediye yönetimi alanda ticaret ağırlıklı ve içinde simgesel bir yapının da bulunacağı bir proje üretilmesine karar vermiş ve bu doğrultuda bir şartname hazırlamıştır. Daha sonra hazırlanan şartname doğrultusunda çeşitli firmalardan proje teklifleri istemiştir. Belediye yönetiminin söz konusu alan için düşündüğü projenin kapsamını dönemin KBB başkanı (1999 - 2004) şu şekilde açıklamıştır:

Projeyi yarışma yolu ile elde etmekten imtina ettik çünkü eğer projeyi yarışma ile elde etseydik, yarışmanın jürisi karar mercii olacaktı. Bizim söz konusu alandan şehir adına beklentimiz vardı ve belediyenin kıymetli arazisiydi bizim ticari anlamda da beklentimiz vardı. Sonuç olarak proje üzerinde söz sahibi olabilmek için yarışma yerine kendini ispatlamış uzmanlardan proje teklifi almayı uygun bulduk. Bu kapsamda bazı firmalardan ve mimarlardan proje (maketli) istedik. Bu ekiplere istediğimiz projenin çerçevesini özet olarak sunduk Bu çerçeve daha önce yapmış olduğumuz toplantılarda elde ettiğimiz veriler neticesinde oluşmuştu. Biz idare olarak yüksek bir bina istiyorduk, bunu simgesel bir proje oluşması adına istiyorduk. Kenti tanımlamak ve bir metropol olduğunu hissettirmek için Konya'nın plaka numarasına da atıfta bulunarak 42 katlı bir bina yapmayı amaçladık. Bunun dışında ticari alanlar (AVM) olarak tasarlamayı amaçladık. Böylece proje istediğimiz ekiplerinden bürolar için kule ve AVM'den oluşan bir kompleks için proje teklifleri talep ettik. Bizim beklentilerimiz doğrultusunda firmalar kendi projelerinin maketlerini hazırlayıp bize sundular. Daha sonra bir heyet oluşturduk ve bu heyet projeleri değerlendirdi. Bir proje heyet tarafından uygun bulundu. Heyet tarafından belirlenen proje için yatırım yapacak firma aradık ama bulunamadı.

Bir KBB meclis üyesi ise ticaret ağırlıklı bir proje üretilmesine karar verilmesinin gerekçelerini şöyle açıklamıştır.

Eski otogarın olduğu alan şehrin merkezinde olması sebebiyle çok değerli bir alandı ve otogar olarak kullanıldığından trafik bağlantıları rahat ve ulaşımı pratikti. Ayrıca nazım imar planında eski otogardan yeni otogara kadar ticaret merkezi gelişme alanı olarak belirlenmişti. Bu nedenle bu alanda AVM olabilir mi diye düşündük. Konya'dan ve Konya dışındaki firmalardan ve mimarlardan proje teklifleri istedik. Alana ilişkin 10 kadar proje teklifi maket olarak belediyeye sunuldu.

Söz konusu alana ilişkin proje üreten bir firma yetkilisinin, KBB'sinin kendilerinden istediği projenin çerçevesini şöyle özetlemiştir:

> *Bizden proje üretmemizi istedikleri alan sadece otogarın boşaltıldığı alan değil, toptancılar ve hali de kapsayan bir alandı ve bu alanda yeni bir kent merkezi oluşturulması hedeflendi. Nalçacı Caddesi ve Kerkük Caddesi arasında kalan bu alanda, eski buğday pazarına kadar uzanan bir tasarım öngörüldü. Bizden proje istenirken yeni bir merkez oluşturulsun ama bu merkezde, söz konusu tasarım alanında ticari amaçlı ve konut ağırlıklı bir kompleks istendi. Tabi ki belediyenin de beklentilerine cevap verebilecek, rant oluşturabilecek bir proje arzu edildi. Ayrıca, projenin yapımcı firmalar için de cazip olması isteniyordu, çünkü belediye bu büyük alana bütçe ayıramazdı.*

İttifak Holding yönetim kurulu üyelerinden biri toplantı sürecini şöyle ifade etmiştir:

> *O dönemde KBB otogar ve çevresini kapsayacak şekilde fikir projeleri istedi. O dönem biz de projemizi hazırladık ve belediyeye sunduk. Sanırım belediye yönetimi bu alana nasıl bir proje yapılabileceğini görmek için bu projeleri istedi.*

KBB'sinin talebi üzerine söz konusu alana proje hazırlayan başka bir firma yetkilisi süreci şöyle ifade etmektedir:

> *KBB'sinin eski otogar alanının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin düzenlediği toplantılara ben de katıldım. Otogarın kaldırılması ile boşalan bu alanda neler yapılabileceği üzerine fikir alışverişinde bulunuldu. Dönemin belediye başkanı eski otogar alanıyla ilgili bizden özel proje isteğinde bulundu. Ben ve arkadaşlarım da oraya bir proje hazırladık. Sanıyorum 8 – 10 tane proje ofislerinden özel davetiyeli proje istendi. Hazırladığımız projeyi, projeleri değerlendirecek heyete sunduk. Heyet farklı bir projeyi seçti.*

KBB bürokratlarının sekretaryasını yürüttükleri toplantılar sonrasında çeşitli firmalardan talep edilen fikir projelerinin nasıl değerlendirildiğine ilişkin açıklamaları şöyledir:

> *Uzun süren ön görüşmeler ve toplantılardan sonra önemli firmalardan fikir projeleri istedik. 8 – 10 tane proje teklifi geldi. Ankara ve İstanbul'dan da teklifler vardı. Maketle beraber fikir projeleri alındı. Bu projeleri değerlendirmek için meclis üyelerinden, bürokratlardan ve kentin ileri gelenlerinden bir heyet oluşturuldu. Bu heyet elde edilen projeleri değerlendirdi ve uygun olanını puanlayarak seçti. Tabi bu süreç resmi bir süreç değildi. Heyet tarafından seçilen projenin yoğunluğu azdı ve bir meydan çevresinde şekillenen bina topluluğundan oluşuyordu. Proje 4-5 birimden oluşuyordu. Bu birimler 2 katlı idi ve kültürel tesis, spor tesisi, ticaret ve sinema gibi kullanımlar*

öngörülmekteydi. 1 adet büro kullanımı için biraz yüksek bir yapı, 1 adet de yine simgesel (yüksek) bir otel düşünülmüştü. Bu toplantılarda alınan kararlar ve istenen fikir projelerine ilişkin rapor hazırladık, başkanlığa sunduk. Kazanan proje bir büro tarafından hazırlanmıştı. Daha sonra projeyi finanse edebilecek yatırımcı bulunamadığı söylendi (Konya Belediyesi bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Heyetin seçmiş olduğu projede (bkz. Şekil 4.15), STK'larla yapılan toplantılarda alınan bazı kararların benimsendiği, bununla birlikte belediyenin yapmayı hedeflediği bir simgesel kulenin de proje içinde bulunduğu görülmektedir. Proje 4-5 birimden oluşmaktadır. Projede, kültürel tesis, spor tesisi, ticaret ve sinema gibi kullanımlar için 2 katlı kompleks bir yapı, büro kullanımı için yüksek bir yapı ve otel olarak planlanan simgesel (yüksek) bir yapı bulunmaktadır.

Şekil 4.15. Heyet tarafından uygun görülen proje

Eski otogar ve çevresini (hal, toptancılar ve plastikçiler) kapsayan alan için KBB yönetiminin çeşitli firmalardan istemiş olduğu projelerden biri belirlenen heyet tarafından uygun bulunmasına rağmen belediye yönetimi bu projeyi uygulamamıştır. Bunun en önemli nedeni projenin uygulanabilmesi için söz konusu alanda kamulaştırma yapılması gerektiğinden, sürecin yaklaşan seçimlere yetişmeyecek olmasıdır. Diğer bir

neden ise heyet tarafından seçilen projenin yatırımcıların kâr beklentisini karşılamıyor olması ve ticari olarak geri dönüşünün uzun zaman alacak olmasıdır. Bu düşünceler doğrultusunda KBB yönetimi projenin alanını küçülterek, mülkiyeti KBB'ne ait olan eski otogar alanında bir proje üretme kararı almıştır. Greasley & Stoker (2012), bu durumun genellikle kişisel arzuların sonucu olduğunu, başkanların hızlı başarıyı seçtiklerini ve zor görevlerden kaçınmaya çabaladıklarını iddia ederler.

Söz konusu dönemde KBB'nde görev yapan bürokratlardan biri proje alanının KBB mülkiyetindeki alanla sınırlandırılmasına ilişkin kararın verilme sürecini şöyle açıklamıştır:

> *Alana ilişkin hazırlanan projeler sonucunda bürokrat olarak fikrimizi ifade ettik. Bununla birlikte dönemin belediye başkanı ve bazı bürokratlar alanı gezmeye gittiler. Amaçları heyet tarafından belirlenen proje için proje alanında mülkiyet sorunlarının kısa sürede çözülüp çözülemeyeceğini anlamak ve esnafın nabzını yoklamaktı. Proje alanında esnafla yapılan görüşmeler neticesinde mülkiyet sorununun kısa sürede çözülemeyeceği kararına varmışlar. O dönem seçime de 2-3 yıl vardı ve başkan siyasi açıdan düşünerek projeyi kendi arsamızda üretelim diye karar aldı. Yani seçime güçlü girebilmek için simgesel bir proje üretip bu projeden nemalanmak düşüncesi hâkimdi. Belediye başkanları çalışmalarını bir dahaki dönem seçilebilmek için yapıyorlar, kamu yararını ikinci planda tutuyorlar. Ayrıca belediyeler hizmet yapabilmek için öz kaynaklarını değerlendirme çabasına girmektedirler. Bu doğrultuda imarla belediyenin arazilerinin rantı arttırılıyor. Kulesite projesinde de belediyenin kaynak oluşturma düşüncesi vardı.*

Yaşanan bu süreci Mimarlar Odası Başkanı şöyle açıklamıştır:

> *Belediye maketli proje teklifleri aldı. Bu gelen projelerden bir proje çıkarmaya çalıştılar. Daha sonra ise belediye yönetimi kendi dönemlerinde simgesel bir proje üretmeye çalıştı. Mevcut planlama eğilimlerini dikkate almadan dar bir alanda proje üretmeye çalıştılar. Bu kapsamda projenin yapımını İttifak Holding'e verdiler ve projeyi İttifak Holding hazırladı.*

ŞPO'nın temsilcisi ise belediye yönetiminin projeyi kendi mülkiyetlerinde üretme kararını şu şekilde yorumlamıştır:

> *Belediye Yönetiminin, Konya'ya simgesel bir yapı yapma isteği vardı, bu nedenle 42 katlı bir kulenin yapılmasını amaçladılar. O dönemlerde İstanbul'da ve Türkiye genelinde büyük AVM'ler inşa edilmeye başlanmıştı. Belediye yönetimi de benzer bir proje yapmak istedi. Proje siyasi bir tercihti, her ne kadar belediye yönetimi öncelikli amaçlarının gelir elde etmek olduğunu söyleseler de amaçları kent için bir simge yapının oluşturulmasıydı.*

KBB yönetiminin üretmek istediği projeyi belediyenin mülkiyetindeki alanla sınırlama kararından sonra, belediye yönetimi ticari ve simge yapı oluşturma beklentilerini karşılayacak bir proje elde etmek için çalışmalara başlamıştır. Firmalardan gelen proje örnekleri incelendikten sonra yapılan değerlendirmeler doğrultusunda projede bir AVM ve bir kulenin bulunmasına karar verilmiştir. Ancak söz konusu dönemde ekonomik kriz olması nedeniyle KBB yönetimi, Konya dışında projeyi inşa edecek bir firma bulamamıştır. Bunun üzerine belediye yönetimi yüklenici firma ile görüşmelere başlamıştır.

3. Aşama: Belediyenin Mülkiyetinde Olan Alanda Bir Projenin Üretilmesine İlişkin İttifak Holding İle Yürütülen Çalışmalar

Belediye yönetiminin, belediyenin mülkiyetinde olan eski otogar alanında AVM ve simge niteliğinde bir yapının bulunduğu bir proje üretme kararından sonra, belediye yönetimi projenin müteahhitliği için birçok firma ile görüşmüştür. Ancak projeyi üstlenecek bir firma bulunamamıştır. Bunun üzerine belediye yönetimi projenin yükleniciliği için o dönem Konya'nın iki önemli firması olan Kombassan ve İttifak Holding yönetimiyle görüşmüştür. Bu görüşmeler sonrasında Kombassan Holding projeyi yapmayı reddetmiştir. İttifak Holding ise hazırlanacak projeyi kendilerinin hazırlaması şartıyla kabul etmiştir. İttifak Holding bu alana ilişkin proje yapmayı kabul etmesinden sonra hem pazarlıklar hem de proje için görüşmeler başlamıştır. Bu pazarlık sürecinde 2001 ekonomik krizi ve siyasilerin projenin kendi dönemlerinde bitmesini istemeleri İttifak Holding'in pazarlık sürecinde elini kuvvetlendirmiş ve yatırımcı kuruluşun isteklerinin ağırlıkta olduğu bir anlaşma üzerinde uzlaşılmıştır. Bu pazarlık sürecinden sonra KBB'nin ile İttifak Holding'in teknik elemanları projeyi tasarlamaya başlamıştır. Projenin tasarlanması sürecinde kurumların görüş ve talepleri doğrultusunda ortak toplantılar yapılarak proje tamamlanmıştır.

Dönemin KBB başkanı (1999 - 2004) bu süreci şu şekilde anlatmıştır:

O dönem ülkede ekonomik kriz vardı ve biz projeyi yaptıracak firma bulma noktasında sıkıntı yaşadık. Belediye bünyesinden para harcamadan yapma amacındaydık. Bu nedenle firmalardan istediğimiz ve heyet tarafından uygun görülen projeyi verimli bulmadık. Biz de idare olarak firmalardan gelen maketleri inceledik. Bu maketlerden birini doğrudan yapma yerine bu maketlerden de esinlenerek belediyenin teknik büroları olan fen ve imar işleri daire başkanlığındaki arkadaşlarımızın çalışmalarıyla proje üretme kararı aldık. Seha Holding ile hiçbir ilişkimiz yoktu ama potansiyel bir

müşterimizdi. Bu nedenle proje için fen işleri daire başkanlığımız bünyesinde Seha Holding ile de farklı mimarlar ile de görüşmüşüzdür, iyi niyetle, daha iyi bir proje ortaya çıksın diye. Bu süreç sonunda projemiz mimari olarak hazırdı, hatta kullanılacak malzeme özelliklerini gösteren mahal listemiz de hazırlandı.

Bu süreci dönemin KBB meclis üyeleri (1999 - 2004) şöyle ifade etmişlerdir:

Biz proje için kaynak ayırmak istemiyorduk ve alandan ticari anlamda da beklentilerimiz vardı. İdare olarak firmaların bize sundukları projelerin maketlerini inceledik. Bir heyet oluşturulmuştu ve bu heyet projelerden birini seçti. Bunun üzerine o dönem birçok firma ile görüştük (Sabancı ve Koç gruplarının inşaat şirketlerinden, Ata Kule'yi yapan firmadan, Tepe Grubundan). Ancak bu dönem Türkiye'nin içinde bulunduğu 2001 krizine denk geldiğinden, kapsamlı bir katılımı sağlayamadık. Konya dışından firma bulamayınca, bizde Konya içinden bu işi yapacak iki kuruluş olan İttifak ve Kombassan Holdinglerin yönetim kurullarıyla görüştük. İkisine de baskı yaptık, gelin yapın diye. Kombassan yanaşmadı. İttifak ise heyetin belirlediği projeyi yapamayacağını ifade etti. Şayet projeyi kendileri hazırlarsa kabul edebileceklerini ifade ettiler. Biz belediye olarak bu talebi kabul edince, Seha Holding de söz konusu proje alanında proje üretmeyi kabul etti. Yani İttifak buraya girdiğinde çok riskli girdi. Yani bu iş tutmaya bilirdi ama tuttu ve Seha Holding'e hem maddi hem de manevi olarak getirisi oldu (Konya Belediyesi meclis üyeleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Söz konusu dönem KBB'sinde görev yapan bürokratlar eski otogar alanında proje üretmek için yüklenici firma ile yapılan çalışmaları şöyle açıklamışlardır:

Proje Büyükşehir'in bir projesiydi fakat o dönemde, bir ekonomik kriz yaşanıyordu. Bu nedenle yatırımcı kuruluşlar da sürece dahil oldu. Projenin ortaya çıkması girişimci ve yerel yönetimin beraber çalışması ile oldu. Büyükşehir Belediyesi söz konusu alanda proje yapmaya karar verdi ama nasıl bir proje yapılacağına süreç içinde karar verildi. O dönem Konya dışındaki firmalar (işi yapacak düzeydeki) projeye pek sıcak bakmadılar. Bu arada Seha holding bu alana talip oldu, zaten bu alanda kendi mülkiyetinde parsel de vardı. Seha holdingin yüklenici firma olarak talip olmasından sonra süreç başka yöne kaydı ve belediyenin tartıştığı projelerin dışında bir proje yapıldı. Yüklenici firma ben kendime göre proje yapacağım dedi. Belediye ile görüşerek proje oluşturuldu, konut alanı getirildi. Bu meclisin aldığı kararlar doğrultusunda oluştu. Seha holding kendini garantiye almak istedi. Bu nedenle de kendisine ait parsel konut alanına çevrildi. Çünkü firma başka türlü ben bu işi yapamam diyordu. Siyasiler yüksek kule istemişti yatırımcı kuruluş bunu da yerine getirmişti. Belediye yönetimince çeşitli firmalardan istenen projeler, hazırlanan şartnameye uygun projelerdi. Aslında

heyet tarafından seçilen proje birkaç yılda kendini amorti edebilirdi veya etap etap yapılabilirdi. Projenin değişmesindeki amaç şu anki projenin, seçilen projeye göre geri dönüşümünün daha kısa sürecek olmasıdır. Çünkü Seha holding kendi mülkiyetindeki konutları yapıp sattı ve kaynak oluşturdu. Sonuç olarak teklif yatırımcı kuruluştan geldi siyasi otorite olur verdi ve proje yapıldı (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Eski otogar alanı için KBB yönetiminin toplantılar düzenlemesinden, İttifak Holding ile KBB bürokratlarının birlikte alana ilişkin proje ürettikleri dönemle ilgili İttifak Holding Yönetim Kurulu Başkanı'nın görüşleri şöyledir:

Biz o dönem belediyenin eski otogar için düzenlediği katılım toplantılarına katılmadık ama yönetim kurulu olarak biz bu alanın Ankara'daki gençlik parkı gibi bir alan olmasını istiyorduk. Biz Hal ve Toptancılar da dâhil edilerek ağaçlık alanın da korunduğu bir mekânın oluşmasını istedik. Belediye ise bu alandan rant elde etmeyi amaçlıyordu. Bu doğrultuda belediye bu alanda yoğunluk getirecek projeler talep etti. Biz o dönem belediyeden eski ekmek fabrikasını almıştık. Otogarın kaldırılması kararı da o dönem gündeme geldi. Belediye söz konusu alana ilişkin proje teklifleri istedi. Bizim bu alanda mülkiyetimizin olması nedeniyle yönetim kurulu olarak bu projeyi bizim almamız gerektiği kararına vardık. Biz de belediyenin hazırladığı şartname doğrultusunda söz konusu alana ilişkin bir proje ürettik. Başka firmalardan da projeler geldi. Bir süre proje ile ilgili çalışmalar yavaşladı. O dönem bu alana düşünülen projeler biraz bekleyebilirdi ama mahalli seçimler de yaklaşıyordu, mahalli seçimler öncesinde boşalan otogar alanında güvenlik sorunları ortaya çıktı. Belediye yönetiminin de seçimleri kazanmak adına bir an önce projeye başlaması gerekiyordu. Bu arada 2001 ekonomik krizi oluştu. Aslında belediye yönetimi işi daha büyük firmalara vermek istedi. Kombassan daha önce gökdelen yaptığından mıdır, yoksa siyasi veya mali baskı altında olduğundan mıdır projeye teklif vermedi. Süre daralınca belediye bizimle görüşmelere başladı. Belediyenin o dönem yatırımlar konusunda bir politikası vardı. İhalelerin karşılıksız kalmaması için asgari şartlarını belirlediği, ihalede kimse almaz ise alma garantisi veren bir firma ile çalışıp daha sonra ihaleyi genele açmak gibi bir politikaları vardı. Aslında böyle bir görüşmeyi bizimle yapmayı pek arzu ettiklerini sanmıyorum. Ama proje kat karşılığı ihale edildiği için bizden başka kimse ihaleye girmedi. Bunun için bizimle görüşmeleri başlattılar. Yani belediyenin tercihi biz değildik. Krizin çıkması, belediye yönetiminin inşaat yaptırmak değil kat karşılığı binaya sahip olma isteği ve illa kulenin yapılması isteği gibi şartlar başka firmaların katılım ihtimalini düşürdü. Böylece bizimle görüşmelere başladılar. Görüşmeler sonucunda mutabık kalınca ortak bir proje üretmek için bizim teknik

elemanlarımızla belediyeninkiler ortak çalışma yürüttü. En az 6 ay bu çalışmalar devam etti.

Yüklenici firmanın yönetim kurulundan bir üye KBB ile yaptıkları görüşmeleri şöyle açıklamıştır:

KBB yönetimi daha önce çeşitli firmalardan elde ettikleri projelerden esinlenerek bu alanda bir simge yapının olması gerektiğine ve bu yapıyı finanse etmek için de ticari yapıların olması gerektiğine kanaat getirmiş ki yaptığımız görüşmelerde bu çerçeve üzerinde durduk. O dönem başkan seçim propagandası yapmak için simge proje üzerinde duruyordu ve projenin hızlı bir şekilde hayata geçmesini istediğinden sadece kendi parsellerine (otogar alanı) yöneldiler. Bu süreçte birçok firma ile görüştüler ve bu firmalardan biri de bizdik. Genel anlamda belediye ile mutabık kalınca avan proje üzerinde çalışmaya başladık.

Söz konusu projenin belediye yönetimince İttifak Holding'e verilmesi sürecini bir oda temsilcisi şöyle ifade etmektedir:

Büyükşehir Belediyesi birçok firmadan proje için talepte bulundu ama sonuç çıkmadı. O dönemde Konya dışa kapalı bir kentti ve sadece Seha Yapı ve Kombassan firmaları bu büyüklükteki bir projeyi hayata geçirebilirlerdi. Kombassan firması projeye yanaşmadı, Seha Holding ise finans edebileceği bir teklifi belediyeye sundu, karşılıklı anlaştılar, projeyi çizdiler ve uyguladılar.

İttifak Holding eski otogar alanında yapılması düşünülen projenin yükleniciliğini kabul etmiştir. Ancak İttifak Holding projenin finansmanını sağlamak için kaynağa ihtiyaç duyduğundan, proje alanının güneybatısındaki, mülkiyetinin kendine ait olduğu parselin imar hakkının arttırılmasını ve konut alanını dönüştürülmesini belediyeden talep etmiştir. Bu talebin kabul edilmesinden sonra, yüklenici firma bu alanda 16 katlı 3 blok inşa ederek (bkz. Şekil 4.16) buradan gelen gelirle KAEM Projesi'ne kaynak oluşturmuştur.

Yüklenici firmanın yönetim kurulu başkanının kendi mülkiyetlerindeki alanda yaptıkları konut projesine ilişkin görüşleri şöyledir:

Biz o alana Seha'nın kasası olarak baktık. Manolya Sitesi bizim kendi projemiz içerisindeydi. Bizim kendi planlarımız içinde Kulesite projesi için gereken sermayeyi Manolya Sitesini yaparak oradan gelen gelirle başlatmak vardı. Orası daha önce Konestaş Ekmek Fabrikasıydı biz öncesinde oranın hisselerini toparladık. 1994 yılında burayı Adese marketine dönüştürdük. Kulesite projesi gündeme geldiğinde de bu alanda konut projesi yapmaya karar verdik.

KBB'sinde görev yapan bir bürokrat söz konusu alanda yapılan plan değişikliğini şöyle açıklamıştır:

> *Eskiden bu alanın bitişiğinde KBB'ne ait Konestaş isimli bir ekmek fabrikası vardı, bu fabrikanın bulunduğu alanda şimdiki Manolya Sitesi var. KBB bu alanı Seha'ya satmıştı. Kulesite projesinden önce bu alanda imar planı değişikliği yapıldı. Bu plan değişikliğiyle 2 kata imarlı ticaret alanı, 16 kata imarlı konut alanına dönüştürüldü.*

Yapılan bu plan değişikliği için Mimarlar Odası temsilcisinin görüşleri şöyledir:

> *Proje ile ilgili asıl sorun 16 katlı konut alanlarıdır. Belediye kafasındaki simge projeye ulaşmak için daha öncesinde ekmek fabrikası olan yerde 16 katlı konut alanı olmasını sağladı. Belediye kuleyi yapabilmek için 16 katlı konutların yapılmasına göz yumdu.*

Şekil 4.16. Manolya Konutları (BGATELYE, 2015)

Eski otogar alanında proje üretilmesine ilişkin KBB ile yüklenici firma arasında varılan anlaşma doğrultusunda, alana ilişkin proje yüklenici firma bünyesinde hazırlanmaya başlanmıştır. Proje tasarlanırken iki temel ölçüt ön plana çıkmıştır. Bunlardan birincisi yüklenici firmanın yatırdığı sermayesinin geri dönüşünün kısa sürede olmasını istediğinden projede bir AVM'nin olmasını istemesi, diğeri ise belediyenin büyük şehirlerdeki yüksek katlı binalardan esinlenerek, Konya kenti için simgesel proje yapma adına bir kule yapılmasını istemesidir. Bu süreçte öncelikle

yüklenici firma, belediye bürokratlarını yurt dışında ve yurt içinde bu kapsamda yapılmış projeleri gezdirerek fikir edinmelerini sağlamıştır. Yapılan bu geziler sırasında incelenen projelerden benimsenen detaylar olmuş ve bunlar projede kullanılmıştır. Ayrıca iki kurumun projeden farklı beklentilerinin olması projenin mimarisinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu doğrultuda KBB ile yüklenici firma arasındaki görüşmeler projenin mimari tasarımı tamamlanana kadar devam etmiştir. Projenin mimari tasarımının şekillenmesi sürecini KBB'sinde görev yapan bir bürokrat şöyle açıklamıştır:

> *Projenin AVM kısmını daha çok Seha Holding tasarladı. Projede 42 katlı simge bir yapının olmasını ise bizim siyasiler istedi. Yani başkan ve o günkü iktidardaki belediye siyaseti. Yani bir simge isteği vardı, bende o siyasetin içindeydim ama ben istemedim. Siyasette şöyle bir şey vardır, toplanırsın on kişi müzakere edersin ve tartışırsın eksiğini noksanını herkesin farklı görüşü vardır, sonuçta ortak bir görüş belirlenir, o görüşe muhalif olanlar o ağırlıklı görüşe uyar, o zaman sen de o ağırlıklı görüşe uyarsın.*

KBB'sinde görev yapan başka bir bürokrat ise mimari projenin hazırlanması sürecini şu şekilde ifade etmiştir:

> *Projenin şekillenmesinde ortak fikirler vardı. Bunlardan biri simge yapıydı, biri AVM yani ticaret mekânlarının oluşturulmasıydı. Yani projenin ihtiyaç programları hazırlanırken, sıkıntı yoktu ama tasarım ilkelerinde sıkıntılar vardı. Teknik elemanlar olarak biz olayı daha kapsamlı görebiliyoruz. Örneğin Alaaddin Tepesinden gelen yaya aksı vardı, Yavuz Taşçı'nın 1967 yılında koyduğu bir yaya aksı vardır. Biz dedik ki bu yaya aksının bu proje içinden geçmesini istedik ve bununla ilgili planlar yaptık. Fakat o dönemin getirmiş olduğu ekonomik kriz ve yatırımcı talepleri nedeniyle, bu projemizi gerçekleştiremedik. Süreçteki en büyük fikir ayrılığı buradan çıktı. Projedeki detaylarda değil üst ölçekli plan kararlarının getirmiş olduğu sürekliliğin sağlanması yönünde oldu. İmar Daire Başkanlığı olarak biz itirazlarımızı ifade ettik. Bu sadece yaya aksı değildi, yeşil alandı, planın getirmiş olduğu üst bir karardı ve o aksın korunması gerekiyordu. Şimdi o aks geldi kuleye saplandı. Hâlbuki bizim projemiz şöyleydi, Nene Hatun Parkından gelen hattı açalım dedik gerekirse üstten yine AVM'nin devam edebileceğini ifade ettik, farklı alternatifler önerdik. Ama bir türlü fikrimizi gerçekleştiremedik. Çünkü o zaman bütün firmalar/ yatırımcılar yatırım yapmaktan korkuyordu ama İttifak grubu cesaret gösterdi ve dedi ki, biz bu ihale girer ve yapıyı yaparız dediler ve proje konusunda söz sahibi oldular. Bu cesareti gösterdiklerinden dolayı proje sürecinde etkin olmaya başladılar ve siyasiler de kısmen kabullenmek zorunda kaldılar. Belediye ve Türkiye'nin ekonomik durumundan kaynaklandı bu, çünkü yatırımcı bulamadık.*

KBB meclis üyelerinden biri kule fikrinin nasıl oluştuğunu ve proje ile neleri amaçladıklarını şöyle açıklamıştır:

> *Siyaseten üsteki insanlar karar verir, teknik insanlar detayları halleder. Örneğin kulesite teknik insanlar 42 kat olsun diye 42 kat olmadı Konya'nın plaka numarası 42 olduğu için siyasiler böyle bir ilişki olsun diye 42 kat olmasını istediler. Amacımız Konya'yla özdeşleşen bir anıt/simgesel bir eser oluşturmaktı. Ayrıca modern bir AVM oluşturmayı ve belediyeye daimi bir gelir kaynağı oluşturmayı amaçladık.*

Yüklenici firmanın yönetim kurulu üyeleri söz konusu alana ilişkin mimari projenin üretilme sürecini şöyle özetlemişlerdir:

> *Eski otogar alanında proje üretme konusunda belediye ile yaptığımız görüşmeler sonucunda mutabık kalınca ortak bir proje üretmek için bizim teknik elemanlarımızla belediyeninkiler ortak çalışma yürüttü. Belediye yönetimi ile görüşmeler yaptık ve fikirlerini aldık. Belediye sürece siyasi olarak baktığı için simge proje oluşturulması yönünde talepleri vardı ve bu doğrultuda sembol olarak bir kule bekliyorlardı. Ayrıca kule için gerekli sermayeyi karşılamada kullanacakları rantın oluşması için AVM bekliyorlardı ki firmalar söz konusu alanda proje üretmek istesin. Aslında biz o dönem kulenin belki şehre bir siluet kazandıracağını ama işletme açısından uygun bir dönem olmadığını uygun bir dille ifade ettik. Ancak belediye yönetimi kulede ısrar edince biz bu doğrultuda çalışmalarımıza başladık ve bugünkü kuleli proje bir şekilde oluştu. Biz sürece ticari açıdan baktık ve belediye yönetiminin de yönlendirmesiyle bir avan proje ürettik. Projenin mimari çözümünü bizim mimarımız yaptı. Bu süreç en az 6 ay sürdü (İttifak Holding Yönetim Kurulu üyeleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Eski otogar alanına ilişkin avan proje hazırlanması sürecinde yüklenici firmanın KBB'nden daha etkin olmasını KBB'nde görev yapan bir bürokrat şöyle açıklamıştır:

> *Üst ölçek planlara ilişkin kararları İmar Daire Başkanlığı aldı, mimari proje ile ilgili kısımla ise Fen İşleri Daire Başkanlığı ilgilendi. Fen İşleri Daire Başkanlığı çok etkin olamadı. Daha sonra tamamıyla siyasilerle yatırımcının plan/proje kararları mimari projeyi oluşturdu. Tabi yatırımcı da o dönemde kimse gelmediği için, rahat rahat istediğini yaptı, siyasetçi de döneminde bunun mürüvvetini görmek istedi. Öyle olunca bazı yanlış kararlar alındı. Yatırımcı kuruluşun bu olaya hakim olmasının en önemli nedeni ekonomik kriz ve siyasilerin projenin kendi dönemlerinde bitmesini istemelerinden dolayı yatırımcı kuruluşun isteklerine karşı çıkamamış olmasıdır.*

Eski otogar alanında proje üretilme sürecine ilişkin Selçuklu Belediyesi'nde bir bürokrat şunları ifade etmiştir:

Biz ilçe belediyesi olarak süreçte etkin değildik. Proje yapılırken mevcut planlama eğilimleri göz önüne alınmadı. Yöneticiler yüksek kulelerin prestijli olduğunu düşünüyorlardı. Siyasi erk böyle bir proje yaparak seçmenden oy alacağını düşünerek, kule yapalım dedi.

Yapılan derinlemesine görüşmelerden eski otogar alanında düşünülen projenin mimari tasarımının şekillenmesi sürecini KBB ile yüklenici firma arasındaki bağlantıyı beş aktör sağlamıştır. Bu aktörlerden üçü yüklenici firmanın yönetim kurulu üyesi iken, ikisi yüklenici firmanın inşaat şirketi olan Seha Yapı bünyesinde çalışan inşaat mühendisi (aynı zamanda KBBM üyesi) ve mimardır (projenin mimarı).

Bu süreçte proje alanına ilişkin imar plan değişikliği 27.03.2002 tarihinde Selçuklu Belediye Meclisi'nde; 29.03.2002 tarihinde de KBBM'sinde onaylanmıştır (bkz. Şekil 4.12).

Selçuklu Belediye meclisi üyeleriyle yapılan görüşmelerde, meclis üyeleri Kulesite projesine ilişkin KBB'nin yürüttüğü çalışmaların dışında kaldıklarını ve sadece meclis gündemine geldiğinde oy kullandıklarını ifade etmiştir. Bu sürece ilişkin Selçuklu Belediye meclis üyelerinin açıklamaları şöyledir:

Sizde biliyorsunuz ki belediye meclislerinde komisyonlar var, imar komisyonu var, bu tür kararlar önce bu komisyonlarda görüşülür daha sonra meclise gelir. Biz genelde imar komisyonundan çıkan kararları benimserdik, genelde işler güvene dayalı yürürdü. Biz ilçe belediyesi olarak projeye karşıydık ve endişelerimizi dile getirdik. Her ne kadar alınan kararlara katılmasak da süreci tamamlamak zorunda kaldık (Selçuklu Belediye meclis üyeleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

4. Aşama: KBB ve Yüklenici Firmanın Birlikte Çalışması ile Ortaya Çıkan Avan Projenin İhale Edildiği, İnşasına Başlanıp, Tamamlandığı ve Büyükşehir Belediyesinin Kendine Ait Hisselerini İhale ile Yüklenici Firmaya Satış Süreci

Eski otogar alanına ilişkin mimari proje tamamlandıktan sonra yasal bir ihale süreci için projeye uygun bir şartname hazırlanmıştır. Bu süreçte yapılan ilk görüşmelerde KBBB, bazı üst düzey bürokratlar ve bazı büyükşehir meclis üyelerinden oluşan grup ile yüklenici firma yöneticileri AVM'nin tamamının yüklenici firmanın alması, Kulenin tamamının ise Belediye'ye verilmesi konusunda anlaşmıştır. Ancak bu tartışmaların Belediye Meclisine taşınması sonucunda bu anlaşma değişmiştir. Mutabık kalınan anlaşmaya göre Belediye'nin AVM'nin orta katı ile kulenin 6. katından sonraki

kısmını alması, yüklenici firmanın ise AVM'nin diğer kısımlarını ve kulenin ilk 6 katını alması konusunda uzlaşılmıştır.

Daha öncede belirtildiği gibi iki kurum arasında pazarlıklar her ne kadar tamamlansa da ihale sürecinde yine yasal sürece uygun hareket edilmiştir. İhale şartnamesinde hazırlanan avan proje üzerinden projede hangi malzemelerin kullanılacağı ve nasıl bir paylaşım öngörüldüğü açıklanmıştır. Ayrıca fazladan bir meblağ belirlenmiş ve ihaleye giren firmaların artırımı bu meblağ üzerinden yapılması beklenmiştir. Ancak ihaleye İttifak Holding dışında bir firma katılmadığından, İttifak Holding ihaleyi kazanmıştır. İhale sürecine ilişkin bir başka detay ise öncelikle AVM'nin tamamlanması, Kulenin ise kabasının tamamlanması üzerinde anlaşılmış olmasıdır.

Dönemin KBB Başkanı (1999 - 2004) hazırlanan avan projenin ihale sürecini şu şekilde anlatmıştır:

> *Kulesite'ye ilişkin mimari proje fen işleri daire başkanlığımız ile Seha Holding yetkilileriyle görüşülerek üretildi. Ama bizim yaptığımız proje hiçbir şekilde birinin almasını kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı unsur içermez. Konya büyük bir şehir, ihale safhasında şaibe karışmaması için hassasiyet gösterdik. Projemiz mimari olarak hazırdı, hatta kullanılacak malzeme özelliklerini gösteren mahal listemiz de hazırdı. Projeye ilişkin ihale şartnamesinde bu özellikler belirtildi. Bizim ihalemizin şartları çok uzun zaman alan bir çalışma sonucunda en ince detayına kadar belliydi. Bu süreçte Konya, Ankara ve İstanbul'dan pek çok kişi ve firma ile görüştük, resmi yazı gönderdik. Mahalli kanallarda ve basında da böyle bir proje için ihaleye çıkacağımızı ilan ettik. İhalede muğlak bir durum bırakmamak ve müteahhitleri cezbetmek için ihale şartnamemize biz kulenin şu kadar bölümünü, ticari bölümün de şu kadarını alacağız diye belirledik. Mülk sahibi olarak belediyenin ve yapımcı firmanın projeden hangi bölümleri alacağı da belliydi. Sonra bir değer koyduk ortaya (şu anda meblağı hatırlamıyorum) ve bu değer üzerinden ihaleye çıktık. Böylece herkes hesabını rahatça yaptı. Fakat ihaleye sadece Seha Holding girdi ve kazandı. Sanırım, Konya dışındaki firmalar Konya'da böyle bir projenin verimli olamayacağını düşündüler. Bu süreç sonunda belediye söz konusu alanı arsa olarak satacağından daha fazla gelir elde etti.*

İttifak Holding Yönetim Kurulu Başkanı ise ihale sürecinde yaşananları şu şekilde açıklamıştır:

> *Projenin Mimari çözümünü yapıldıktan sonra burayı nasıl paylaşacağımızı konuşmaya başladık. Biz gökdeleni belediyeye vermeyi ve daha fazla ticari alandan almayı istedik. Çünkü başka türlü amorti etmezdi. Toplam harcamanın %60'ını gökdelene harcamak*

gerekiyordu ama getirisi açısından belki %20-30, yani biz onu hiçbir şekilde istemeyiz dedik. Bu konuşmalar ihale öncesi yapıldı. Biz kuleden hiç almadan, ticari alanlardan alarak anlaşmaya vardık. Sonrasında belediye yönetimi konuyu meclisle görüşmüş ciddi manada tartışmışlar, tenkitler olmuş. Bunun üzerine biz AVM kısmının 2. katının bir bölümünü onlara verme ve kulenin de ilk 6 katını alma konusunda anlaştık. Böyle bir ön anlaşma yapıldı. Daha sonra bizim yaptığımız proje baz alınarak asgari şartlar belirlenip ihale şartnamesi oluşturuldu. İhaleye katılımı arttırmak için KBB Türkiye'de birçok şirkete bu şartnameyi elden götürdü veya davetiyeler gönderdi. Ancak projenin kat karşılığı olması yani müteahhittin ortaya ciddi bir kaynak ayırması gerektiği ve geri dönüşünün birkaç sene alacak olması nedeniyle kimse oraya para yatırmayı göze alamadı. Ayrıca o dönem kriz vardı. Bizim açımızdan ise söz konusu alanda mülkiyetlerimizin olması ve yeni bir market yapmak istememizden ötürü ihaleye girdik. Bu alanı bizim dışımızda bir şirket alsaydı bizi olumsuz etkilerdi. Bu arada bu karar bizim için de kolay olmadı, çünkü bizim ortaklarımıza[24] karşı sorumluluklarımız vardı. Biz de büyük risk aldık. Evet, bize bir altın veriliyordu ama cebimizdeki altınlarla yüzmemiz gerekiyordu. Cebimizdeki altınlarla yüzme yarışı yaptık, rakip çıkmadığı için de usul usul yüzdük ama batabilirdik de. Bu ortamda ihale yapıldı. İhaleye giren tek firma biz olduk, ihalede belirlenen asgari şartlardan bir miktar daha çıkmamız istendi ve biz kazandık. 2002'nin 7. ayında biz ihaleyi kazandık. Yer teslimi yapıldı ve biz çalışmalara başladık. Belediye'nin şartı kulenin kabasının seçim öncesinde bitirilmesiydi. Biz de 2004'ün mart ayına AVM'yi tamamladık. Kulenin kabası iki yıl olmadan bitirildi, gece gündüz 24 saat çalışılarak bitirildi. Biz projeyi marta seçim öncesine yetiştirdiğimiz için Ak Parti yönetimi tarafından bizim sanki dönemin başkanına yatırım yapıyormuşuz gibi algılandı. Bunun çeşitli sıkıntılarını yaşadık. Biz sözleşmemize bağlı kaldık.

İhale sürecini, söz konusu dönemde Konya'da faaliyet gösteren diğer büyük şirket olan Kombassan Holding'in yönetim kurulu üyesi şöyle ifade etmiştir:

İhalenin şartları İttifak için yazılmıştı. Bize de haber verdiler ama Komyapı olarak girme şansımız olmadı.

İhale sürecine ilişkin KBB bürokratları şu açıklamalarda bulunmuşlardır:

O yıllarda firmalar Konya için cesaret edemiyorlardı. O zamanlar Konya'da da büyük firma azdı ve şehir dışından da yatırımcı gelmedi Seha holding biz yaparız dediği için proje onlara verildi ve prosedürler tamamlandı. AVM'deki esas kar elde edilecek kısımları Seha Holding aldı. Belediye şayet kendisi AVM'yi yapsaydı, şu anda gelir

[24] İttifak Holding çok ortaklı bir şirkettir.

sahibi olurdu. Ancak o zaman da proje seçime yetişmezdi (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Yüklenici firmanın ihaleyi kazanmasından sonra projenin inşasına başlanmış ve 2004 yılının mart ayında projenin AVM kısmının tamamının, Kule kısmının ise kaba inşaatı tamamlanmıştır (bkz. Şekil 4.17).

Şekil 4.17. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi (BERSAY, 2015)

Ancak, 2004 yerel seçimlerinde mevcut büyükşehir belediye başkanı (1999 - 2004) seçilememiştir. Yeni gelen belediye yönetimi, iş merkezi olarak planlanan kulenin otel veya hastane olarak değerlendirilip değerlendiremeyeceği konusunda çalışmalar yapmıştır. Ancak bu fonksiyon değişiklikleri için yapıda büyük tadilatların yapılması gerekeceğinden bu girişim sonuçsuz kalmıştır.

2004 seçimlerinden sonra kulenin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin yapılan çalışmaları KBB bürokratları şöyle ifade etmektedir.

Projede bulunan kule'nin kabası zamanında tamamlanmıştı. Proje üretim sürecinde kule için düşünülen ofis kullanımının uygun olmadığı anlaşılınca kule yapısının kullanımının değiştirilip değiştirilemeyeceği üzerine çalışmalar yapıldı. Bu dönemde kule kaba inşaatı bitmiş şekilde 1 – 2 yıl bekledi. Bu çalışmalarda özellikle kulenin otel veya hastane olarak kullanılıp kullanılamayacağı üzerinde duruldu. Kulenin otel olarak kullanılması için girişimlerde bulunuldu ama çok fazla tadilat yapılması gerekiyordu.

Daha sonra hastane yapılması düşünüldü ama yapının hastane için de uygun olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine kule planlandığı şekliyle büro/ofis kullanımına uygun olarak 2006 yılında tamamlandı (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Kulenin fonksiyon değişikliği için yapılan girişimleri yüklenici firmanın bir yönetim kurulu üyesi şöyle açıklamıştır:

Seçim sonrasında yeni gelen belediye yönetimi kulenin nasıl değerlendirileceğine karar veremedi. İlk planlamalarda kule ofis olarak planlandı. Ancak daha sonra yeni gelen yönetim kuleyi hastane veya otel olarak değerlendirebilir miyiz diye çalışma yaptı. Ancak bize herhangi bir karar iletmediler. Biz en son belediyeden cevap gelmeyince şartnameye uygun olarak işimizi süremiz içinde tamamladık.

Projenin 163 metre yüksekliğinde ve 26153 m^2 inşaat alanına sahip kule kısmında fonksiyon değişikliği için kapsamlı tadilat yapılması ve projenin ihale şartnamesinde belirtilen sürede teslim edilmesi gerektiğinden yüklenici firma ihale şartlarına uygun olarak 2006 yılının ekim ayında Kule Plaza İş Merkezi'ni tamamlamış ve belediyeye teslim etmiştir. Kule Plaza İş Merkezi tamamlanmasına rağmen gerek Konya firmalarının ihtiyaçlarına/geleneksel yapısına cevap verememesi gerekse de genel giderlerinin fazla olması nedeni ile uzun süre boş kalmıştır. 2004 seçimlerinden sonraki yeni büyükşehir belediye yönetimi büroların boş kalmasından dolayı her ay ödediği genel giderlerden kurtulmak amacıyla bu büroları satma kararı almıştır. Belediye yönetimi, belediyenin daha fazla zarar etmesini engellemek adına, kulede sahip oldukları ofisleri ve kulenin kuzeyinde şu anda Kule Konakları'nın bulunduğu parseli (bu parsel daha önce ihale edilmiş ancak ihaleyi kazanan firma daha sonra farklı gerekçelerle ihaleyi iptal ettirmiştir) ihale yoluyla yüklenici firmaya satmıştır.

Kule Plaza İş Merkezi'nin atıl kalma ve daha sonra da ihale edilme sürecini KBB bürokratları şöyle ifade etmiştir:

Projenin kule kısmı uzun yıllar kiraya verilemedi. Çünkü tamamlanan yapının genel giderlerinin (aidat, bakım, v.b) yüksek olması nedeniyle kule uzun süre boş kaldı. O dönemde Konya'da bunu göze alacak firma çok azmış, kiraya vermekte zorlandık. İş yerleri kolay kiraya verildi ama büroları kiraya vermede zorlandık. Kulenin 26 katı belediyeye devredildi. Daha sonra belediye bu 26 katı ve kulenin yanında bulunan belediyeye ait parseli satışa çıkardı. Bu katları ve kulenin yanındaki parseli yine Seha Yapı ihale yolu ile belediyeden satın aldı. Söz konusu parsele Kule Konakları ismiyle site yapıldı. Bu alandan elde edilen gelir kentin ulaşım altyapısını geliştirmek için kullanıldı (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Kule Plaza İş Merkezi'nin ihale sürecini Seha Holding yönetim kurulu üyeleri şöyle ifade etmiştir:

> *Belediye ofisleri değerlendiremedi ve satış kararı aldı. Ancak belediye buradaki ofisleri tek tek satmış olsaydı, ofislerin rant değeri düşecekti ve biz de bundan zarar görecektik. Ayrıca kulenin kuzeyindeki Kule Konakları'nın bulunduğu alan, aslında başka bir firmaya ihale ile satılmıştı ama o firma caydı. Bunun üzerine bu arsayla beraber kuleyi bize teklif ettiler. Biz süreci kendimiz yönetmek istedik ve ihale ile hem söz konusu arsayı hem de ofisleri satın aldık. (Seha Holding yönetim kurulu üyeleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Yüklenici firmanın önceleri kulede bulunan büroları almak istemediği ancak bu büroların tek bir elden yönetilmesini sağlamak ve konut parselinden daha fazla gelir elde etmek için ihaleye katıldığı belirtilmiştir. Yapılan ihale sonucunda KBB'nin Eski Otogar alanında mülkiyeti kalmamıştır.

Sürecin Değerlendirmesi

Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin (KAEM) plan kararı üretim süreci 1997 yılında 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın hazırlanması sürecinde yapılan toplantılarla başlamıştır. Derinlemesine görüşme yapılan kişiler, dönemin belediye yönetiminin (1994 - 1999) yürüttüğü çalışmaları, planlamanın katılım ilkesinin uygulanmaya çalışıldığı iyi niyetli çalışmalar olarak değerlendirmiştir.

Söz konusu alana ilişkin proje oluşturma süreci 1999 yerel yönetim seçimlerinden sonra yeni belediye yönetimi (1999 - 2004) tarafından da sürdürülmüştür. Dönemin belediye yönetimi (1999 - 2004) proje alanının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin toplantılara devam etmiştir. Belediye yönetimi toplantılardan çıkan sonuçları değerlendirdikten sonra kendi düşünceleri doğrultusunda çeşitli firmalardan proje teklifleri alınmıştır. Ancak, gelen proje tekliflerinin seçim dönemine yetişmeyeceği ve ticari dönüşümü açısından yüklenici firma bulmakta zorlanabilecekleri kaygısı ile projenin kapsamı küçültülmüş ve şu anki alanda simgesel bir proje yapma adına bu kez yatırımcı firma arayışı içine girilmiştir. Bu dönem 2001 krizine denk geldiğinden yüklenici firma dışında bu alanda yatırım yapmak isteyen başka firma bulunamamıştır. Bunun üzerine çalışmalar bu iki kurum arasında yürütülmüştür. Büyükşehir yönetiminin, projenin kendi dönemlerinde bitmesini istemeleri ve kule kararında ısrarcı olmaları pazarlık sürecinde yüklenici firmanın elini

kuvvetlendirmiş ve projenin kısa vadede gelir getirecek kısmı olan AVM'nin büyük bir bölümü, yapılan ihale sonrasında yüklenici firmanın olmuştur.

Proje kapsamında kullanım kararları açısından AVM kısmına verilen önem kule kısmına verilmemiş, büro/ofis olarak planlanan projenin kule kısmı yaklaşık 2 yıl kaba inşaatı bitmiş şekilde beklemiştir. Bu süre zarfında kule hastane, otel vb. farklı kullanımlara dönüştürülmeye çalışılmıştır. Bu durum proje kapsamında Konya firmalarının büro kullanımına ilişkin eğilimlerinin yeterince değerlendirilmediğini; yaşanan süreçte belediye yönetiminin proje kapsamında kule yapma amacının, işlevinden çok kente ilişkin bir simge elde etmek olduğunu göstermektedir.

Projenin AVM kısmı 2004 yılının mart ayında, kule kısmı ise 2006 yılının ekim ayında tamamlamıştır. Ancak projenin kule kısmı olan Kule Plaza İş Merkezi uzun süre boş kalmıştır. Kulenin genel giderlerinin fazla olması nedeniyle KBB yönetimi kuleyi satma kararı almış ve ihale düzenlemiştir. İhale sonucunda kule İttifak Holding'e satılmıştır.

KAEM'nin karar üretim süreci incelendiğinde, projenin paydaşları olan KBB yönetiminin ve yüklenici firmanın farklı amaçları olmasına rağmen sahip oldukları kaynaklar temelinde oluşturdukları koalisyonla amaçlarına ulaşmayı hedefledikleri görülmektedir. KBB yönetimi söz konusu projeyle simgesel bir yapı oluşturmayı (siyasi bir ürün olarak), Konya için bir AVM oluşturmayı ve belediyenin mülkiyetindeki bu alandan daimi gelir elde etmeyi amaçlamıştır. Yüklenici firma ise holdingin devamlılığı için kazanç sağlamayı amaçlamışlardır. Ayrıca söz konusu alanda başka bir firmanın proje üretmesinin kendilerini olumsuz etkileyecek olmasından dolayı, yüklenici firma projeyi üstlenmek istemiştir. KAEM'nin üretim süreci KBB'nin amaçları açısından değerlendirildiğinde, süreç sonunda simgesel bir yapı elde edilmesine karşın, daimi gelir getirecek bir projenin oluşmadığı görülmektedir.

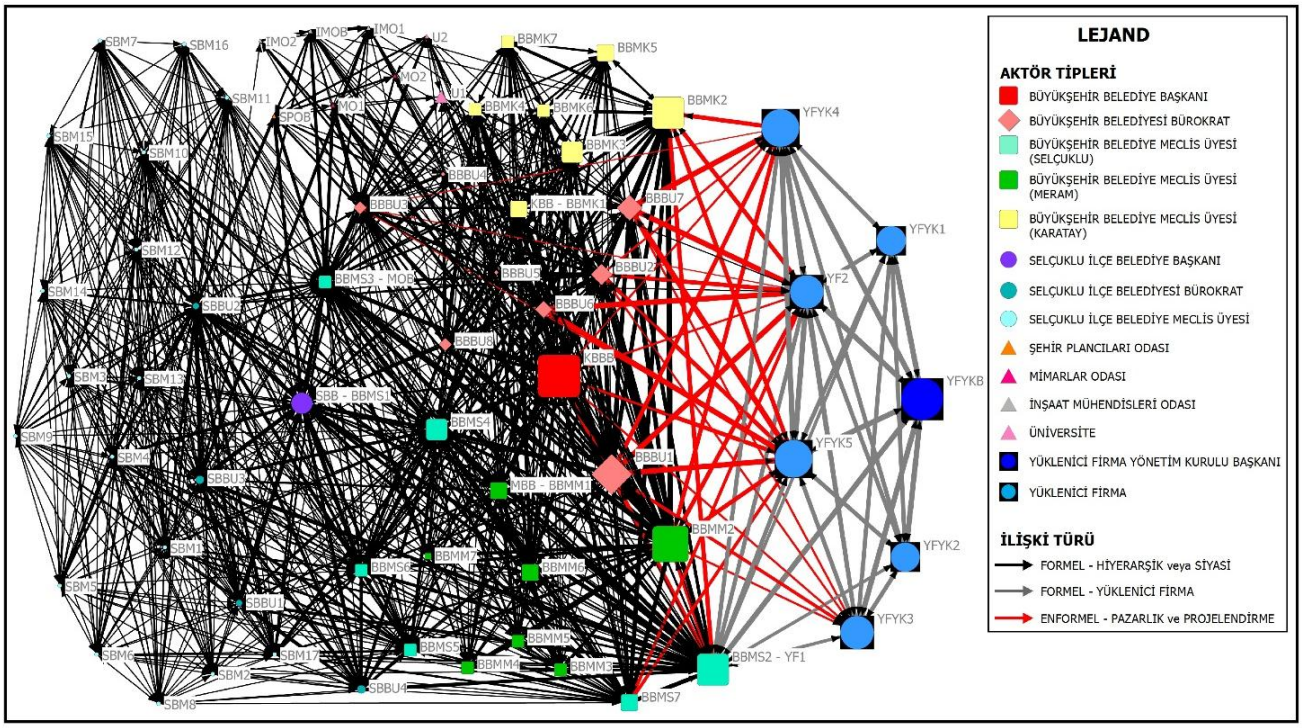
Sonuç olarak KAEM'nin karar üretim sürecini KBB yönetimi ile İttifak Holding yönetiminin oluşturmuş olduğu bir koalisyon yönetmiştir. Bundan sonraki bölümde KAEM'nin karar üretim sürecinde aktörler arasında oluşan ilişkiler sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilecektir.

4.3.1.2. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararına İlişkin Sosyal Ağ Analizi

Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne (KAEM) ilişkin karar üretim süreci, süreçte rol alan aktörler ile yapılan derinlemesine görüşmeler doğrultusunda yukarıda açıklanmıştır. Bu bölümde ise sosyal ağ analizi yöntemiyle söz konusu süreçte oluşan ağın yapısı ve aktörler arasındaki ilişkiler daha detaylı ele alınarak çözümlenmiştir.

KAEM'ne ilişkin karar üretim sürecinde oluşan ağın analizi için temel veri kaynağı karar üretim sürecinde rol almış olan (meclis üyeleri, bürokratlar, yatırımcı v.b.) veya bu süreçle ilgili bilgi sahibi olan kişilerle (meslek odaları v.b.) yapılan derinlemesine görüşmelerdir. Bu kapsamda öncelikle belirlenen aktörlerle mülakatlara başlanmış, sonrasında yapılan görüşmeler sırasında yeni aktörlerin de eklenmesiyle süreçte en az 66 aktörün yer aldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 66 kişiden 42'siyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler dışında veri elde etmek için dönemin gazete/dergi makalelerinden, kişisel notlardan vb. yararlanılmıştır. KAEM projesi kapsamında yapılan plan değişikliklerine ilişkin belgeler KBB ve Selçuklu Belediyesinden temin edilmiştir.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde, görüşmecilerden ağ analizine yönelik veri elde etmek için iki farklı puanlama yapmaları istenmiştir. Görüşmecilerden ilk olarak süreçte yer alan aktörlerin süreçteki etkinliklerini 0 ile 10 arasında puanlamaları, daha sonra ise görüşme yapılan kişilerden diğer aktörlerle proje üretim sürecindeki ilişki düzeylerini 0 ile 10 arasında puanlamaları istenmiştir. KAEM'nin karar üretim sürecine ilişkin elde edilen bu sayısal veriler ve ilişkilerin niteliğine ilişkin sözel veriler kullanılarak kapsamlı ağ analizi tekniklerini içeren UCINET programı (Gürsakal, 2009) kullanılarak sürece ilişkin ağ haritası grafik olarak üretilmiştir. Ağ haritasında aktörler arasındaki ilişkiler çizgiyle, bu ilişkilerin yoğunluğu ise çizgi kalınlığıyla gösterilmiştir. Aktörler arasındaki ilişkilerin türleri ise siyah (formel - KBB), gri (formel- yüklenici firma) ve kırmızı (enformel) renkleriyle ifade edilmiştir (bkz. Şekil 4.18).

Şekil 4.18. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası[25]

Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin karar üretim sürecinde en etkili iki aktörden birinin KBBB olduğu sürece ilişkin ağ haritasında da görülmektedir (bkz. Şekil 4.18). Bunun en önemli nedeni Türkiye'de yerel yönetimlerin güçlü başkan modeli ile yönetilmekte olmasıdır. Bu sistemde büyükşehir belediye başkanı aynı zamanda belediye meclisinin de başkanıdır (Arıkboğa, 2007b). Dönemin KBBB hem belediye meclis üyeleri hem de belediye bürokratları üzerindeki etkisinden dolayı karar üretim sürecinde en etkili aktör olmuştur.

KAEM'nin karar üretim sürecinde aktörler arasındaki ilişkileri gösteren ağ haritası incelendiğinde aktörlerin Konya Büyükşehir Belediyesi (başkan, meclis üyeleri, bürokratlar), Selçuklu Belediyesi (başkan, meclis üyeleri, bürokratlar) ve Yüklenici Firmayı (yönetim kurulu, teknik personeller) temsil eden üç temel gruptan meydana geldiği görülmektedir. Ağ haritasında söz konusu bu üç kurumu temsil eden aktörlerin kendi aralarındaki ilişkilerin yoğun olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 4.18). Öztaş ve Acar da ağ analizine ilişkin yapılan çalışmalarda bireylerin/aktörlerin; yaş, statü, eğitim, meslek, idari görev, kıdem vb. özellikler bakımından kendilerine benzer bireylerle/aktörlerle (türdeş) ilişki kurma eğilimde olduklarını ifade etmektedir (Öztaş &

[25] Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörleri tanımlamak için kullanılan kodların açılımları EK 3'te sunulmaktadır.

Acar, 2004). KAEM karar üretim sürecine ilişkin yapılan ağ haritası incelendiğinde de türdeş aktörler arasındaki ilişkilerin güçlü olduğu görülmektedir. Örneğin meclis üyelerinin görevleri nedeniyle birbirleriyle güçlü ilişkilere sahip oldukları, bu durumun KAEM projesinin karar üretim sürecinde de sürdüğü görülmektedir. Bu ilişkiler gündelik rutinler doğrultusunda oluşan güçlü ilişkileri ifade etmektedir.

KAEM projesinin karar üretim sürecinde çeşitli meslek odalarından temsilciler de yer almıştır. Ancak bu aktörlerin alınan karar üzerinde etkili olamadıkları sürece ilişkin hazırlanan ağ haritasında da görülmektedir (bkz. Şekil 4.18). Bunun en önemli nedenlerinde biri meslek odalarının temsilcilerinin karar üretim sürecindeki rollerinin, süreç içerisinde düzenlenen toplantılara katılmak ve toplantılarda mesleki anlamda görüşlerini ifade etmekle sınırlı kalmasıdır. İkincisi ise belediye yönetiminin meslek odalarının temsilcilerinin savundukları görüşlerin dışında bir projenin üretilmesine karar verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Ağ yapısının tanımlanmasında farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bir ağda bulunan aktörler arasındaki bağ sayısını ifade etmeye olanak sağlayan ağ yoğunluğu kavramı da bunlardan biridir. Ağ yoğunluğu ağdaki her bir aktörün birbirleri ile kurduğu bağ sayısının, muhtemel kurulabilecek tüm bağlara oranıdır. Örneğin bir ağ içinde tüm aktörler birbiri ile bağa sahipse bu oran 1'dir. Bu değer ağın yoğunluğuna göre 0 ile 1 arasında değişmektedir. Ağ yoğunluk değerinin 1'e yaklaşması o ağda aktörler arasındaki ilişkilerin güçlü (sıkı) olduğunu göstermektedir (Öztaş & Acar, 2004). KAEM projesinin karar üretim sürecindeki tüm aktörleri kapsayan sosyal ağ analizinin (bkz. Şekil 4.18) ağ yoğunluğu değerinin 0.352 olduğu görülmektedir. Bu değerin oldukça düşük olması, karar üretim sürecinde aktörler arasında kurulabilecek muhtemel bağ sayısının yaklaşık %35'inin kurulduğunu göstermektedir. Bu nedenle KAEM'ne ilişkin karar üretim sürecinde tüm aktörleri kapsayan sosyal ağın gevşek bir ağ yapısına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışma kapsamında kentsel karar üretim sürecinde hangi aktörlerin daha baskın olduğuna ve süreci yönettiğine ilişkin cevap aranmıştır. Bu doğrultuda KAEM'nin karar üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerde süreçte rol almış ancak süreçte etkin olmamış aktörler de belirlenmiştir. Karar üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerden süreci KBB'nin yönettiği anlaşılmaktadır. KBB bürokratları süreci KBB'sinin yönettiğini şöyle açıklamışlardır:

> *Alanın mülkiyeti KBB'sine aitti. Ayrıca yasal olarak da alan bizim sorumluluk alanımızdaydı. Bu nedenle süreci büyükşehir belediyesi yönetmiştir. Proje tamamıyla*

büyükşehrindi ve süreçte de KBB etkindi (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

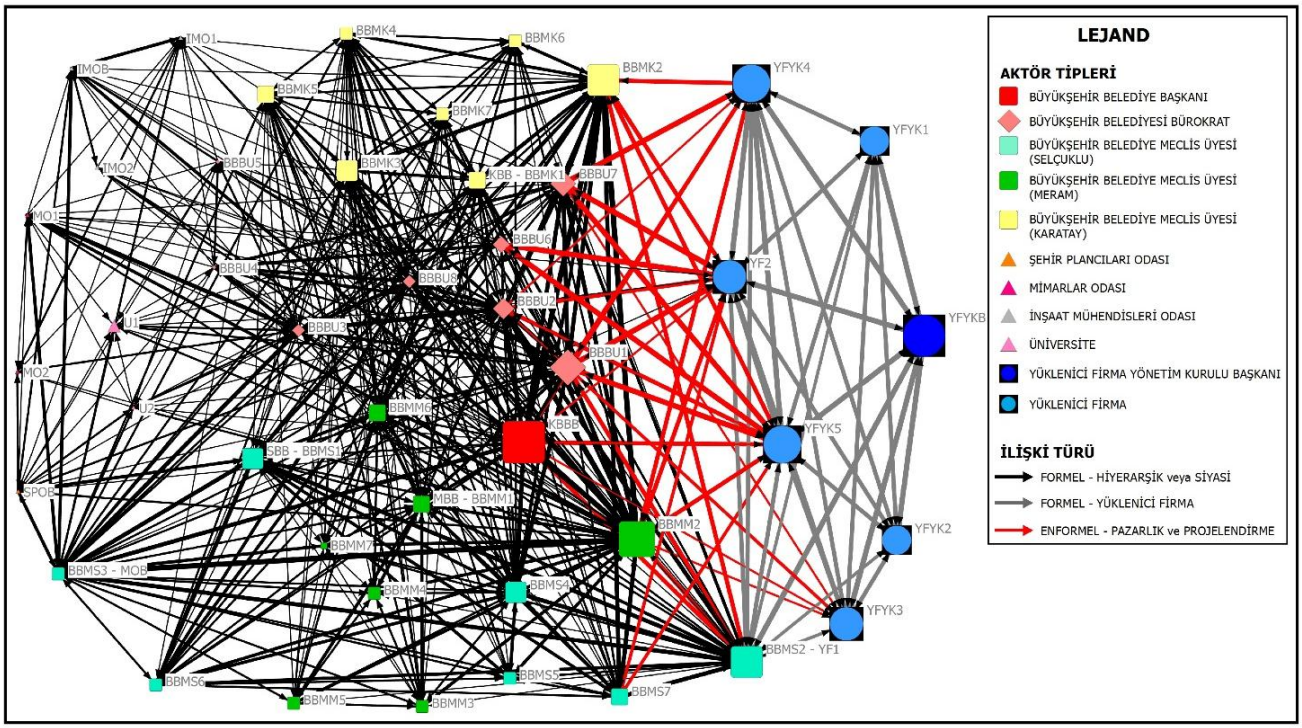
Selçuklu İlçe Belediyesi'nden bir bürokrat ise KAEM'ne ilişkin karar üretim sürecinde etkin olmadıklarını şu şekilde özetlemiştir:

Karar siyasi bir karardı bu nedenle ilçe belediyesi olarak biz etkili olamadık. Tabi fikrimizi izah ettik. O dönem toplantılara katıldık, ayrıca birebir olarak da böyle bir projenin trafiği olumsuz etkileyeceğini ifade ettik ama sonuçta KBB karar verdi ve proje yapıldı.

KAEM projesinin karar üretim sürecinde niçin etkin olamadıklarını bir Selçuklu Belediye meclis üyesi ise şöyle ifade etmiştir:

Kulesite projesinin onayı KBB meclisinden geçti. KBB'si İttifakla anlaşmış. İlçe belediyelerinin büyükşehir belediyesinin ürettiği bir projede esamesi okunmaz. Kulesite projesinde de böyle oldu. Plan değişikliği bizim meclise de geldi, tartışılmadı, zaten karar verilmişti. Oylama yapıldı kabul edildi ve plan değişikliği meclisten geçti.

KAEM projesinin karar üretim sürecine ilişkin derinlemesine görüşmelerden elde edilen bu açıklamalar doğrultusunda, Selçuklu Belediyesi bürokratları ve ilçe meclis üyeleri çıkartılarak oluşan ağ yapısı tekrar analiz edilmiştir (Şekil 4.19). KAEM projesinin karar üretim sürecine ilişkin, Selçuklu Belediyesi bürokratları ve ilçe meclis üyeleri dışarda bırakılarak yapılan ağ analizinin yoğunluk değeri 0.5'dir. Bu değer, KAEM projesinin karar üretim sürecinde, Selçuklu Belediyesi bürokratları ve ilçe meclis üyelerinin çıkarılmasıyla oluşan ağdaki aktörler arasındaki ilişkilerin, süreçte rol oynayan tüm aktörlerin oluşturduğu ağdaki ilişkilerden daha güçlü (sıkı) olduğunu göstermektedir. Şekil 4.19 incelendiğinde, KBBB, bazı bürokratlar ve bazı meclis üyelerinin oluşturduğu alt grup ve yüklenici firma yöneticilerinin oluşturduğu alt grubun kendi içlerinde güçlü ilişkilere sahip olduğu görülmektedir.

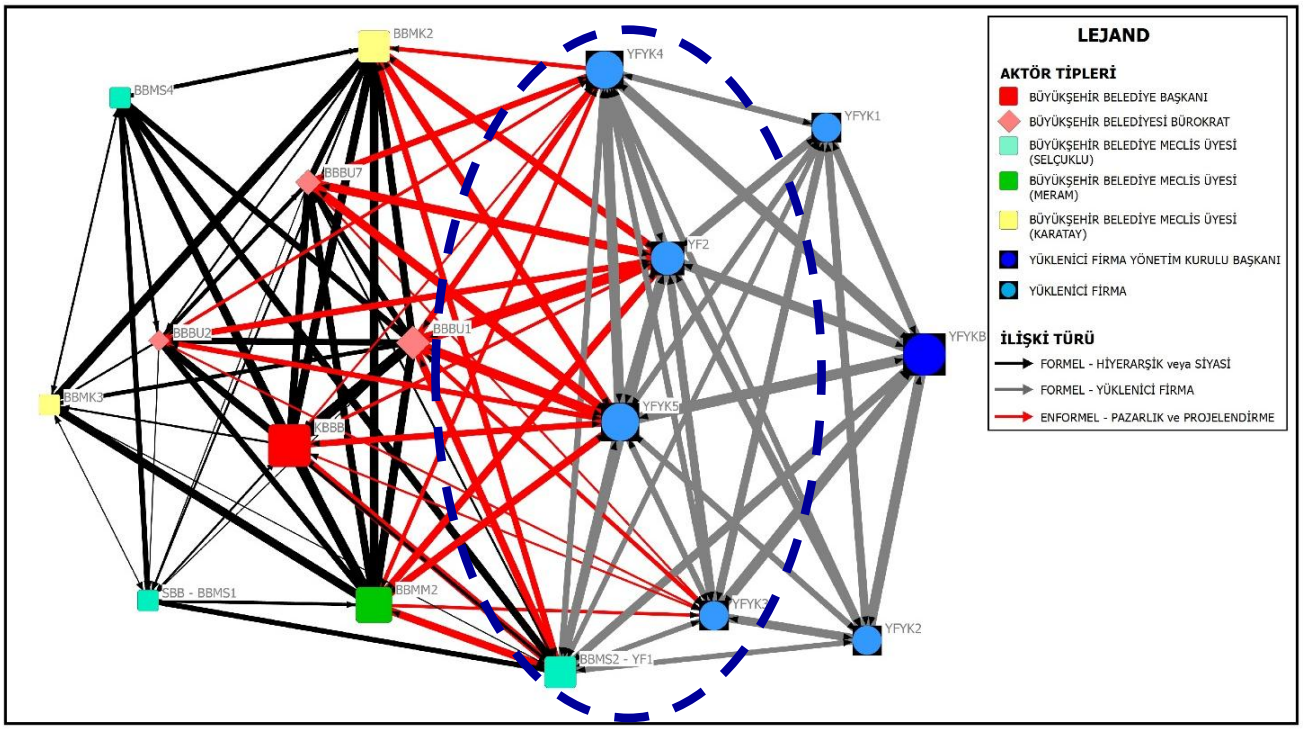

Şekil 4.19. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (Selçuklu Belediyesi bürokratları ve meclis üyeleri hariç)

Selçuklu Belediyesi bürokratları ve ilçe meclis üyelerinin çıkarılmasıyla oluşan ağ haritası (Şekil 4.19), KAEM projesinin karar üretim sürecinde hangi aktörlerin daha etkin olduğuna ilişkin bilgi vermekle birlikte, haritada süreçte etkin olmayan bazı aktörler de görülmektedir. Bu nedenle sürece ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilere göre karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerden oluşan ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.20). Şekil 4.20 incelendiğinde, KAEM'ne ilişkin karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerin ya KBBB, bazı bürokratlar ve bazı meclis üyelerinden oluşan alt grup içinde ya da yüklenici firma yöneticilerinin oluşturduğu alt grup içinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum KAEM'nin karar üretim sürecine ilişkin önceki bölümde yapılan değerlendirmelerle örtüşmektedir.

KAEM'nin karar üretim sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerin oluşturduğu ağın yoğunluğu 0.658'dir. Bu değer söz konusu aktörler arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu aktörler arasındaki ilişkilerin güçlü olmasının nedeni, tüm karar üretim ağını bir arada tutan ve süreci yöneten aktörler arasında kurulmuş ilişkilerin olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca genel olarak süreçte rol alan aktörler arasındaki ilişkileri simgeleyen çizgilerin de kalın olduğu

görülmektedir. Bu her bir aktör arasında kurulan ilişkilerin de güçlü olduğu anlamına gelmektedir.

Şekil 4.20. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'ne ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörler)

KAEM'nin karar üretim sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerin oluşturduğu ilişki ağı incelendiğinde belediye yönetiminden (KBBB, bazı bürokratlar ve bazı meclis üyelerinden) oluşan ve yüklenici firma yöneticilerinden oluşan iki alt grubun bulunduğu görülmektedir. Bu iki grubu oluşturan aktörler kendi gruplarındaki aktörlerle genellikle formel ilişkiler temelinde bağ kurmuşlardır (Şekil 4.20).

KAEM'ne ilişkin karar üretim sürecinde kendi içlerinde güçlü ilişkilere sahip olan belediye yönetimi ile yüklenici firma arasındaki bağlantıyı beş aktör sağlamaktadır. Bu iki grubun bağ kurmasını sağlayan aktörler sosyal ağ terminolojisinde köprü olarak isimlendirilirler. Bu köprü niteliğindeki aktörler sürecin yönetilmesinde önemli rollere sahiptir. Şekil 4.20 incelendiğinde bu aktörlerin dördünün yüklenici firmanın yönetim kurulu üyesi veya çalışanı olduğu, birinin ise hem KBBM üyesi hem de yüklenici firma çalışanı olduğu görülmektedir. Bu aktörlerin, KBB yönetimi ile kurmuş oldukları ilişkiler enformel ilişkilerdir. Köprü niteliğindeki aktörlerin kurmuş oldukları bu enformel ilişkiler, karar üretim sürecinin yönetilmesinde önemli rol oynamıştır.

Sosyal ağ çözümlemelerinde aktörlerin ağ içerisindeki konumlarını ölçmek için merkezilik kavramından yararlanılmaktadır. Ağ kavramına göre merkezi aktörler bilgiye, kaynağa ulaşmada ve bunları kullanmada diğer aktörlere göre avantajlı bir konuma sahiptir (Öztaş & Acar, 2004). Bir aktörün ağ sisteminde sahip olduğu bağlantı sayısı ve aralarında bağlantı olmayan aktörler arasında ilişkiyi sağlayan köprü niteliğinde olması o aktörün aralık merkeziliği değerini belirlemekte, yani bir aktör ne kadar fazla aralarında bağlantı olmayan aktörler arasında direkt olamayan ilişkiyi sağlıyorsa aralık merkezilik değeri o kadar yüksek çıkmaktadır (Karakayacı, 2011). Aralık merkezilik değeri yüksek olan aktörler farklı aktörler arasında bağlantıların kurulmasında etkin olduklarından ağ yapısı içinde önemli rollere sahip aktörlerdir.

KAEM'nin karar üretim sürecinde Selçuklu Belediyesi bürokratları ve meclis üyeleri etkin olmadıkları için, sürecin ağ yapısının merkezilik ölçümlerine ilişkin analizi bu aktörler dâhil edilmeden yapılmıştır. KAEM'nin karar üretim sürecinde rol alan aktörlerin ağ yapısının merkezilik ölçümlerine göre; en yüksek aralık merkeziliği değerine sahip aktör 226.744'lük değer ile hem KBBM üyesi hem de yüklenici firma çalışanı olan aktördür. Bu değer söz konusu aktörün hem KBBM üyesi olmasından hem de yüklenici firma çalışanı olmasından kaynaklanan durumundan dolayı farklı aktörler arasında ilişkiyi sağlayan bir köprü aktör olduğunu da göstermektedir. KAEM karar üretim sürecinde aralık merkezilik değerleri yüksek olan aktörlerin aynı zamanda karar üretim sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzerinde olan aktörlerden oluştuğu görülmektedir. Bu aktörler karar üretim sürecini yöneten aktörlerin bir bölümünü oluşturmaktadır (bkz Çizelge 4.1 ve Şekil 4.20).

Çizelge 4.1. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezinin karar üretim sürecinin ağ yapısının aralık merkezilik değerleri (Selçuklu Belediyesi bürokratları ve meclis üyeleri hariç)

Aktör Kodu	Aralık Merkezilik Değerleri[26]
KBB	**50.776**
BBBU1	**58.242**
BBBU2	**96.807**
BBMU3	**132.089**
BBMM2	**216.305**
BBMS2 - YF1	**226.744**
BBMS3 - MOB	129.214

[26] Merkezilik değerleri 50 ve üstü olan aktörler

KAEM'nin plan kararı üretim sürecini yöneten aktörlerin ağ yapısına ilişkin analizler değerlendirildiğinde, karar üretim sürecinde yasal olarak yetkiyi elinde bulunduran kurumların tam olarak süreci yönetmediği görülmektedir. Projeye ilişkin karar üretim sürecinde ne ilçe belediye meclis üyeleri ne de büyükşehir meclisi üyelerinin tamamı etkin olamamıştır. Sürecin ağ yapısına ilişkin yapılan analizler göstermektedir ki, karar üretim sürecini kente ilişkin karar verme yetkisini elinde bulunduran[27] belediye başkanı, bazı meclis üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan bir grup ile ekonomik kaynağı elinde bulunduran yüklenici firma yetkililerinin formel ve enformel işbirliği sonucu oluşturdukları bir koalisyon yönetmiştir.

KAEM'nin plan kararı üretim süreci ve bu sürece ilişkin ağ yapısı incelendiğinde üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da kentsel mekânın şekillenmesi üzerine eğitim almış uzmanların[28] konumudur. Karar üretim sürecinin tanımlanmasına yönelik yapılan derinlemesine görüşmelerde, projeye ilişkin plan kararının, kenti nasıl etkileyeceğine ilişkin yürütülen bilimsel bir çalışma ortamındaki tartışmalar sonrasında değil, belediye başkanının inisiyatifi doğrultusunda alındığı vurgulanmaktadır. Ayrıca karar üretim sürecinde yer alması beklenen uzmanların süreç dışında tutulduğu veya etkin olamadıkları, karar üretim sürecine ilişkin yapılan sosyal ağ haritasında da açıkça görülmektedir (bkz Şekil 4.18 ve 4.19).

4.3.1.3. Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Projesinin Plan Kararının Kentsel Rejim Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde KAEM'ne ilişkin plan kararının üretim sürecinde oluşan ittifakın/koalisyonun bir kentsel rejim olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı tartışılmıştır. Söz konusu tartışma çalışmanın literatür bölümünde kentsel rejimlerin özelliklerine ilişkin yapılan tanımlamalar çerçevesinde ortaya konmuştur.

KAEM'nin plan kararının üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmeler ve sürece ilişkin yapılan sosyal ağ analizi göstermektedir ki karar üretim sürecini politik bir koalisyon yönetmiştir. Bu koalisyon kente ilişkin karar verme yetkisini elinde bulunduran belediye başkanı, bazı meclis üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan bir grup ile ekonomik kaynağı elinde bulunduran yüklenici firma yetkililerinin

[27] Türk planlama sisteminde karar verme yetkisi yasal olarak belediye meclislerine verilmiş olsa da şehirlerimiz güçlü başkan modeli ile yönetildiğinden uygulamada karar verme sürecinde etkin olan aktörler başkanlar olmaktadır.

[28] Şehir Plancıları, Mimarlar, Sosyologlar, Harita Mühendisleri vb.

ittifakı ile oluşmuştur. Koalisyonu oluşturan aktörler arasındaki ilişki meşru olarak tanımlanmış bir kurumsal ilişki olmadığından, sürecin zaman zaman formel ilişkiler temelinde, zaman zaman ise gayri resmi olarak enformel ilişkiler temelinde kurulan ilişkilerle yönetildiği anlaşılmaktadır.

Rejimler, aktörlerin tek başlarına hareket etmeleri halinde gerçekleştiremeyecekleri hedeflere ulaşmak için farklı kaynak ve kapasitelere sahip aktörlerle ittifak kurmalarıyla oluşmaktadır. Rejimi oluşturan aktörlerin sahip oldukları kaynaklar/güçler birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir ve birlikte harekete geçirilmesiyle elde edilmek istenen sonuca ulaşılır (Uzbek, 2008). KAEM'nin plan kararı üretim sürecine ilişkin ağ yapısı incelendiğinde süreci farklı güçlere sahip iki gruba ait az sayıda aktörlerin yönettiği görülmektedir (bkz Şekil 4.18, 4.19 ve 4.20). Bu koalisyondaki gruplardan yerel yönetim tarafı proje (özellikle projenin kulesi vurgulanarak) ile seçmen nezdinde oy kazanma amacında iken diğer taraftan yüklenici firma ise proje ile kar elde etme amacını gütmektedir. Ancak bu iki grup amaçlarına ulaşmak için KAEM projesini hayata geçirme noktasında ortak bir eylem üzerinde uzlaşmışlardır. Kurulan bu ortaklık üzerinde anlaştıkları eylemi gerçekleştirmek için bir dizi hedef belirlemişlerdir. Söz konusu ortaklığın kurulmasında en önemli etken ortak eylemi tek başlarına gerçekleştirecek kaynağa sahip olmamalarıdır. İttifakın kurulmasıyla ortak hedeflere ulaşmak için gruplar birbirini tamamlayan kaynaklarını/güçlerini harekete geçirmişlerdir. Kurulan ittifakın incelenen örnekteki ortak hedefi, içinde simge niteliğinde kulesi olan bir alışveriş merkezinin inşa edilmesidir. Bu ortak hedef için yerel yönetim sahip olduğu meşrulaştırma gücünü kullanarak gerekli yasal düzenlemeleri yaparken, yapısal güce sahip yüklenici firma ise projenin gerçekleşmesi için gerekli finansmanı karşılamıştır.

Her ne kadar KAEM'nin plan kararının üretim sürecinde rol alan aktörlerden belediye başkanı ve bazı meclis üyeleri bir sonraki seçimde seçilememiş ve yüklenici firmada görev yapan bazı aktörler değişmiş olsa da süreçte koalisyonun ekonomik kaynak gereksinimini karşılayan yüklenici firma ile belediye arasındaki işbirliklerinin günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Bu durum büyükşehir belediye yönetimi ile yüklenici firma arasında kurulan rejimin istikrarlı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, KAEM'nin plan kararı üretim süreci incelendiğinde, belediye başkanı, bazı meclis üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan grup ile yüklenici firma yetkilileri arasında oluşan ittifak, tez çalışmanın literatür kısmında rejimlere ilişkin

belirlenen özellikleri taşımaktadır. Bu nedenle KAEM'nin plan kararı üretim sürecinde oluşan yönetim koalisyonunu bir kentsel rejim olarak değerlendirilebilir.

4.3.2. Konya Adalet Sarayı

Çalışma kapsamında ikinci örnek olay olarak Konya Adalet Sarayı'nın (KAS) yer seçimine ilişkin karar üretim süreci irdelenmiştir. Konya Adalet Sarayı'nın yer seçim kararı, kentin bütüncül plan kurgusundan bağımsız olarak üretilmiş olması açısından önemli bir örnektir. Yaşanan süreç sonunda, Adliye Sarayı, Karatay ilçe siyasetinin baskısı/kulis faaliyetleri sonucu, üst ölçekli plan kararları gözetilmeden Karatay ilçe sınırları içerisinde yer seçmiştir (Meşhur & Ayten, 2011, s. 4). Bu plan kararından sonra bölgede gayrimenkul fiyatlarında ve konut taleplerinde artış meydana gelmiştir. Bu talepler bölgenin nüfus yoğunluğunu artırıcı yeni plan kararlarını da beraberinde getirmiştir. Yapılan bu plan değişiklikleri sonrasında yerel yönetimler bölgeye ciddi sosyal ve teknik altyapı yatırımları yapmak zorunda kalmıştır. Böylece söz konusu bölgede kentin üst ölçek planlarına aykırı olarak bir gelişme yaşanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin süreçte rol alan 54 kişiyle yapılmış olan derinlemesine görüşmeler doğrultusunda plan kararı üretim süreci analiz edilmiştir. Daha sonra, yapılan derinlemesine görüşmelerden plan değişiklikleri sürecinde rol alan aktörler ve diğer aktörlerle ilişki türleri ve dereceleri hakkında elde edilen veriler doğrultusunda sosyal ağ analizi yöntemiyle çeşitli analizler yapılmıştır. Son olarak Konya Adalet Sarayı plan kararına ilişkin yapılan süreç analizi ve sosyal ağ analizi çözümlemeleri kentsel rejim kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

4.3.2.1. Konya Adalet Sarayı Projesinin Plan Kararı Üretme Süreci

Yapılan mülakatlar doğrultusunda Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin karar üretim süreci üç aşamada ele alınmıştır. Adalet Bakanlığının Türkiye genelinde adliye binalarını yenileme projesi ile 2004 yerel seçimlerine kadar yaşanan süreç birinci aşamayı oluşturmaktadır. İkinci aşama olarak Konya Büyükşehir Belediyesi ve Karatay İlçe Belediyesinin adalet sarayının yer seçimine ilişkin kulis faaliyetleri yürüttükleri süreç ele alınmıştır. Üçüncü aşama ise Adalet Bakanlığının devreye girmesi sonucu Adalet Sarayının yer seçimine ilişkin kararın verilmesiyle son bulan aşamadır.

1. Aşama: Konya'ya Adalet Sarayı Yapılmasına Karar Verilmesi ve Proje İçin Alanın Belirlenmesi

Adalet Bakanlığı, 2003 yılında adliye binalarının yenilenmesi projesi kapsamında birçok ilde adalet saraylarının yapılmasına ilişkin çalışmalara başlamıştır. Adalet Bakanlığı'nın bu projesi kapsamında yapı kalitesi ve mekânsal olarak yetersiz olan Konya Adliye binasının da yenilenmesi gündeme gelmiştir. Konya Adalet Sarayı'nın yenilenmesinin gündeme geldiği dönemde, Konya Adliye Binası yapı kalitesi ve mekânsal olarak yetersiz durumdadır. Ayrıca şehir merkezinde olması hem kent ulaşımını hem de tarihi silueti olumsuz etkilemekteydi (bkz. Şekil 4.21). Bu durumu, mülakat yapılan bir milletvekili şu şekilde açıklamıştır:

> *Süreç 2003 yılında Adalet Bakanlığı'nın Adalet Sarayı yenileme projesi ile başladı. Zaten Adalet sarayı sıkıntılıydı ve o dönem gerek baro başkanı gerekse cumhuriyet savcısı Ankara'ya gelip sorunlarını aktarıyordu. Adalet Bakanı Konya'nın adliye binasının yenilenmesi için çalışmalara başlamamızı istedi.*

Şekil 4.21. Eski Adliye ve çevresi (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2008)

Konya'ya yeni bir adalet sarayının yapılmasına ilişkin merkezi yönetim düzeyinde karar alınmasına rağmen o dönemde Konya Büyükşehir Belediyesi (KBB) ve ilçe belediyelerinin belediye başkanları farklı iki siyasi partiye mensup olduğundan yapılması düşünülen adalet sarayının yer seçimine ilişkin süreç büyükşehir

yönetimlerden gizli yürütülmüştür. Yapılan görüşmelerde dönemin milletvekilleri bu süreci şöyle ifade etmiştir:

> *O dönem KBB başkanı Fazilet Partisi'ndendi. Hem Adalet Bakanlığı ve hem de biz o dönemki belediye başkanına muhalefet olduğu için süreci anlatmadık. Dönemin baro başkanı ile Ankara'da milletvekilleri olarak toplantı yaptık. İmar planlarını incelediğimizde Adalet Sarayı için önerilen yerin tapu kadastroya varmadan sağdaki boş alan olduğunu öğrendik. Ancak Adalet Bakanlığı bu alanın yeterli olmadığını ifade etti. Daha sonra özelleştirilmesi gündemde olan Et Balık Kurumu'na ait Meram ilçesindeki alan gündeme geldi ama Özelleştirme İdaresi alanın güney tarafından böyle bir alanı verebileceğini belirtti. Ancak bu alanda ulaşım ilişkileri açısından sıkıntılı bir alandı.(Dönemin milletvekilleriyle yapılan görüşmelerden derlenmiştir.).*

O dönemde AK Parti Konya il kurucu başkanı ve AK Parti Karatay ilçe kurucu başkanı 2002 seçimlerinde milletvekili seçilmiştir. Ayrıca 2002 seçimlerinde yine Karatay kökenli başka milletvekillerinin de olması nedeniyle Karatay ilçe siyaseti Konya'da güçlü bir yapıya sahiptir. Karatay kökenli milletvekilleri[29] Adliye Sarayı'nın Karatay ilçesinde yapılması için girişimlerde bulunmuştur ve gerekçelerini şöyle açıklamaktadır:

> *Biz üç milletvekili Karatay'lıyız ve projenin Karatay'a gelmesi için çaba harcadık. Benim buradaki ısrarım Karatay doğumluyum bölgemize bir proje kazandırmak istedik. Benim buraya yapılmasıyla ilgili düşüncem vefa borcuydu ve o bölge çok geri kalmıştı, o bölgenin gelişmesiyle ilgiliydi. Düşünsene Karatay'da hastane yok ve başka kamu kurumu yok. O dönem hastane için de alan ayırdık. Biz Araştırma Hastanesinin de buraya getirilmesi için arsa tahsis ettirdik. Ayrıca o dönem yer seçimi konusunda bizim için iki şey önemliydi. Birincisi şehre uzak olmamalıydı, ikincisi Adalet Bakanlığı yeterli büyüklükte bir alan istiyordu. Biz bu alanı Karatay ilçe sınırları içinde bulduk. Şu anda Adliye Sarayı inşa edilen alan 84855 m^2'dir.*

Başka bir görüşmeci,

> *Süreci Karatay Belediye başkanı ve milletvekilleri yönetti. Karatay kökenli olan AK Parti Konya il kurucu başkanı, AK Parti Karatay ilçe kurucu başkanı ve yine Karatay kökenli başka birisi milletvekili olmuşlardı, onların ısrarlarıyla adliye sarayı Karatay'a götürüldü. O dönemde Karatay Belediyesi kulis faaliyetlerinde en etkili teşkilattı. Dolayısıyla Karatay ilçe siyasetinin Ankara'da yürüttüğü bu kulis faaliyetleri sonucu Adliye Sarayı kararı Karatay'a alındı.*

demiştir.

---

[29] Yapılan görüşmelerde bu milletvekillerinin birbirleriyle yakın ilişki içinde oldukları ve milletvekillikleri döneminde Ankara'da birlikte aynı evi paylaştıkları ifade edilmiştir.

Karatay kökenli milletvekillerinin, Orman Bakanlığına tahsis edilmiş olan söz konusu alanın Adalet Bakanlığına tahsis edilmesine ilişkin süreci takip ettiği dönemde 2004 yerel seçimleri yapılmış ve Konya Büyükşehir Belediyesi ile merkez ilçe belediyelerinde belediye başkanlığını AK Partili adaylar kazanmıştır.

2. Aşama: Konya Büyükşehir Belediyesi ve Karatay İlçe Belediyesinin Konya Adalet Sarayı'nın Yer Seçimine İlişkin Yürüttüğü Kulis Faaliyetleri

2004 seçimlerinden sonra Konya Adalet Sarayı'nın (KAS) yer seçimine ilişkin karar, yerel yönetimler düzeyinde de tartışılmaya başlanmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi (KBB) Adalet Bakanlığı ile eski binanın kaldırılması ve bu alanın KBB'sine devri, karşılığında ise Adalet Bakanlığına istinaf mahkemesi binası yapılması konusunda anlaşmışlardır. Yeni adalet sarayının yeri noktasında ise tüm ilçe belediyeleri yatırımın kendi ilçelerine gelmesi noktasında mücadele etmişlerdir. Bu durumu bir büyükşehir meclis üyeleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

> *Bu süreçte şehircilik-planlama ilkeleri ve kamu yararını gözetmeksizin her üç ilçe belediyesi de yeni adalet sarayının kendi sınırları içerisine inşa edilmesi için mücadele içerisine girdiler(derinlemesine görüşme yapılan bir Büyükşehir Belediye Meclis üyesinin ifadesidir).*

Farklı aktörler farklı gerekçelerle adalet sarayının yer seçimine ilişkin tutum sergilemişlerdir. Ancak süreç içerisinde iki farklı koalisyon oluşmuştur. Birincisi milletvekilleri, Karatay ilçe belediye başkanı[30], bürokratları ile meclis üyeleri ve sivil toplum kuruluşlarının (Mimarlar Odası, Konya Barosu vb.) oluşturduğu koalisyondur (Çalışmanın bundan sonraki bölümünde bu koalisyon Karatay Koalisyonu olarak ifade edilmiştir.). İkinci koalisyon ise KBB bürokratları, Selçuklu İlçe Belediye Başkanlığı ile meclis üyeleri ve Cumhuriyet Başsavcısından oluşmuştur (Bu koalisyon çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Büyükşehir Koalisyonu olarak ifade edilmiştir.).

Bu süreçte Meram İlçe Belediyesi meclis üyeleri önceleri tarafsız davranmış olsalar da daha sonra Adalet Sarayı'nın Karatay ilçesine yapılmasını desteklemişlerdir. KBB meclisindeki Meram ilçe meclis üyeleriyle yapılan görüşmelerde bazı meclis üyeleri kendilerinin tarafsız kaldığını, bazılarının da projenin Karatay'a yapılmasını desteklediklerini ifade etmişlerdir:

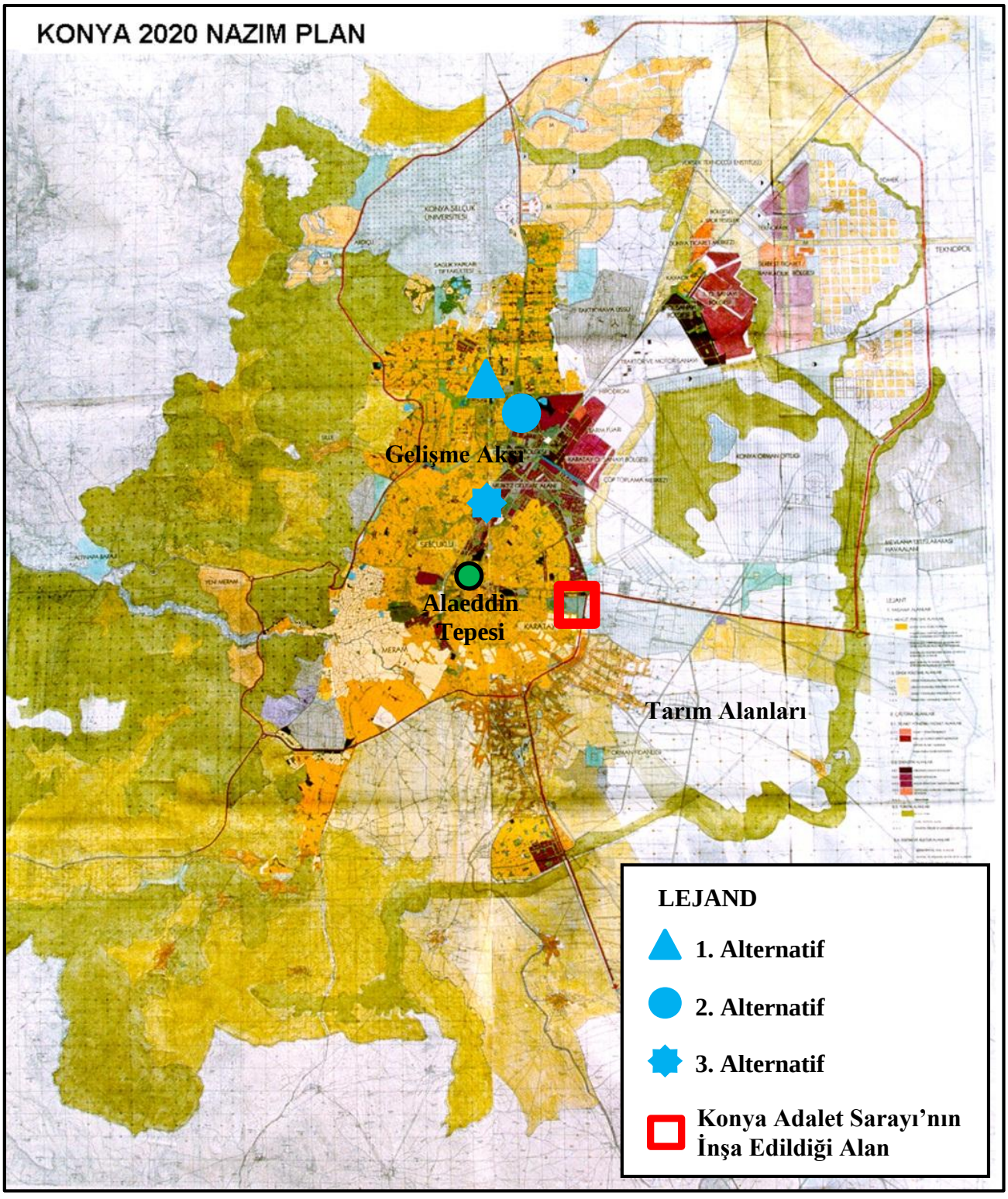
---

[30] Yapılan derinlemesine görüşmelerde Karatay İlçe Belediye Başkanı'nın aday gösterilmesi sürecinde de Karatay kökenli milletvekillerinin etkin olduğu ifade edilmiştir. Karatay İlçe Belediye Başkanı'nın amcasının oğlunun Karatay kökenli bir milletvekili ve belediye meclis üyesi ile iş ortaklığı yaptığı ifade edilmiştir.

Ya Karatay ya Meram denildi. Meram olarak biz etkin değildik. Zaten KBB meclisinde de süreç yoğun olarak tartışılmadı. Biz de Karatay'da olmasını istedik. Proje için Meram'da gündeme gelen alan için belediyenin farklı düşünceleri vardı.

Karatay Koalisyonu milletvekilleri daha önce çalışmalara başlayarak, Karatay ilçe sınırları içinde o dönemde Orman Bakanlığı'na tahsis edilmiş olan Konya Cezaevinin güneyinde bulunan alanı proje alanı olarak belirlemişlerdir. Bu alan kentin güneydoğu çeperinde Antalya çevre yolu üzerinde bulunmaktadır (bkz. Şekil 4.22). Alan tespit edildikten sonra milletvekilleri hem adalet sarayı için düşünülen alanın tahsisinin Orman Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığına verilmesi için hem de çevresindeki kamu alanlarının Karatay İlçe Belediye Başkanlığı'na devri için çalışmalara başlamıştır. Bu süreci milletvekilleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

Projenin bir an önce başlatılıp, bitirilmesi gerekiyordu. Çünkü 2007 yılında seçim yapılacaktı ve projenin bu tarihten önce tamamlanması gerekiyordu. Bu doğrultuda, Konya Adalet Sarayı için düşünülen alan, o dönem Orman Bakanlığı'na fidan üretmek için tahsisli 84855 m^2 büyüklüğünde bir alandı. O alanın tahsisi ile ilgili 2004 yılı yaz ayında 4-5 defa Milli Emlak'a gittik ve bu alanın tahsisini Maliye Bakanlığından aldık. Bu alan dışında Adliye Sarayı ve çevresinde toplam alanı 587972 m^2 alanı Milli Emlak'tan Karatay Belediyesine aldık. Daha sonra kamu kurumları için ayrılan alanları Bakanlıklara tek tek tahsis ettirdim. Adalet Sarayı için Adalet Bakanlığı'na, Karatay Üniversitesi için Konya Ticaret Odası'na, Hastane için Sağlık Bakanlığı'na tahsis yaptırdım. Bu belgeleri belediye hazırladı ben takip ettim Ankara'da. Adalet Sarayı yapılmak üzere 84855 m^2 alan Milli Emlak Müdürlüğünden tahsis edildi. Adalet Sarayı'nın yapılması düşünülen bölgede toplam 154000 m^2 alan vardı. Bu alan cezaevi, jandarma ve adalet sarayı şeklinde tahsis edildi. Konya Valiliği'nin 15.07.2004 tarihli tahsise ilişkin yazısı ile 2311 ada, 11 parsel nolu 84855 m^2 büyüklüğündeki parsel 3000 tl (bugünkü parayla) karşılığında Karatay Belediyesi'ne devredilmiştir. Daha sonra bu alan Konya Adliye Hizmet Binası ve İstinaf Mahkemesi yapılmak üzere Adalet Bakanlığına devredilmiştir. Adliye Sarayının çevresinde bulunan tüm hazine arazisi Karatay Belediyesine geçti. Karatay Belediyesi de mülkiyetini geliştirmek/daha iyi değerlendirmek için bu alanları Konut, Adliye, Üniversite, Alışveriş Merkezleri, Bölge Hastanesi ve yeşil alan gibi kullanımlara ayırmıştır.

Şekil 4.22. 1/25000 ölçekli Konya Nazım İmar Planı ve KAS proje alternatifleri

Milletvekillerinin Adalet Sarayı'na ilişkin arsanın tahsisiyle uğraştığı dönemde Karatay Belediyesinde çalışan bürokratlar Adliye Sarayı'nın niçin Karatay'a inşa edilmesi gerektiğine ilişkin çalışmalar yapmışlardır. Bu raporlar Ankara ziyaretlerinde

Adalet Bakanlığına sunulmuştur. Karatay Belediyesi bürokratlarının yapılan çalışmalara ilişkin açıklamaları şöyledir:

> *O dönemde Karatay sınırları içinde cezaevi, çöp toplama tesisi vb. gibi olumsuz tesisler yer almaktaydı. Ayrıca yapılaşma kırsal karakter göstermekteydi. Bu nedenle Adliyenin Karatay'a gelmesi için mücadele edildi. Adliye binasının Karatay'daki şu anki yerinde planlanmasını desteklemek için, Karatay Belediyesi adına gerekçelere ilişkin teknik rapor hazırladık. Raporda Konya'nın tek merkezli gelişmesinin engellenmesi için Karatay'da bir alt bölgenin oluşturulmasının yerinde olacağına vurgu yapıldı. Bu alan kent merkezine yakın, kentsel ana arterlere yakın (Fetih Caddesi, Aslanlı Kışla Caddesi, Antalya Çevre Yolu). Bu alana ilişkin en önemli eleştiri zemin olarak uygun olmadığı yönündeydi, ama biz zemin olarak da uygun olduğunu savunduk. Böyle bir alt merkezin oluşması için de büyük kamu kullanımlarının bu alana getirilmesi gerektiğini ifade ettik. Ayrıca raporda Konya Büyükşehir Belediyesinin üzerinde durduğu diğer alternatiflerin neden olamayacağını vurgulamak için de karşılaştırmalar yaptık (üçlü karşılaştırma yaptık). Bu alanda hastane, üniversite alanlarının oluşturulmasının düşünüldüğünü, adliye binasının bu alana taşınmasının da bu süreci destekleyeceğini ifade ettik. Yapılan plan değişikliği ile söz konusu alanda hastane, park ve adliye binasına ilişkin plan değişikliği yapıldı (Karatay Belediyesi bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.)*

Karatay Belediye meclis üyeleri asıl karar mercilerinin kendileri olmadığını, karar üretim sürecinde de yer almadıklarını, sadece süreci meşrulaştırmak için oy kullandıklarını ifade etmişlerdir:

> *Milletvekilleri gizliden gizliye çalışma yapmışlar. Karatay Belediye Başkanı seçilince o da sürece katılmış. Belli bir aşamaya gelinince meclis üyelerine bu konu açıklandı. Bazı meclis üyesi arkadaşlarımız yer seçimi noktasında başkanla aynı fikirde olmadıklarını ifade ettiler. 5 meclis üyesi, ilçe başkanı ve belediye başkanı toplantı yaptık. Toplantıda adliye binasının Karatay'a yapılması noktasında mutabık kaldık ve itiraz eden arkadaşları da ikna ettik ve aynı partiden olduğumuz için oy birliği ile karar aldık.*

Milletvekilleri ve Karatay Belediye Başkanlığı, Adliye Sarayı'nın Karatay ilçesine yapılmasına ilişkin süreci yönetirken, bu kararı meşrulaştırmak ve kamuoyu desteği almak için bazı sivil toplum kuruluşlarından da destek almıştır. Dönemin Mimarlar Odası da Adliye Sarayı'nın Karatay'a yapılmasını desteklemiştir. Dönemin Mimarlar Odası yöneticisi, yapılan mülakatta, sürece vermiş oldukları desteği şöyle ifade etmektedir:

Mimarlar Odası yönetimi olarak adalet sarayının mevcut (Karatay) yerini destekledik. Çünkü diğer alternatifler yeterince rant almıştı, Karatay bölgesinin de gelişmesi için bu proje şarttı. Benim bu fikrime bu işle ilgilenen dönemin milletvekili dâhil şaşırdı ve beni aradı "abi gerçekten böyle mi düşünürsün" dedi, eğer böyle düşünüyorsan arkamda duruyorsan ben de mücadele edeceğim dedi. Bu milletvekili, Mimarlar Odası da bizi destekliyor diye kamuoyu oluşturdu. İlk biz (yönetim kurulu olarak) basın açıklaması yaptık, kamuoyu açıklaması yaptık. Bizi baskı unsuru olarak kullandılar. Biz rant almış bir yerde adliyenin yapılmasının doğru olmayacağını ifade ettik. Ancak süreç tamamlandığında bizim savunduğumuz nitelikte bir ilçe merkezi oluşmadı. Biz belediyenin de buraya taşınması gerektiğini savunmuştuk. Ancak adalet sarayının çevresinde rantının artmasına rağmen, merkez oluşmadı.

Milletvekilleri ve Karatay Belediye Başkanlığı'nın arsaların tahsis edilmesine ilişkin yürüttüğü süreç sırasında Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Cumhuriyet Savcılığı da adalet sarayının farklı bir alanda inşa edilmesi konusunda çalışma yapmaktadır. Milletvekili bu süreci şöyle özetlemektedir:

Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın yürüttüğü çalışma pişmiş aşa su katmaktı. Adalet sarayını Büyükşehir'in farklı bir yerde yapma isteği, süreci 5-6 ay uzattı.

Büyükşehir Koalisyonunda, KBB bürokratlarının Cumhuriyet Başsavcısıyla yapmış olduğu görüşmelerde üç alan üzerinde durulmuştur. Bunlardan birisi hâkim ve savcıların lojmanlarına yakın olması nedeniyle talep ettikleri ifade edilen, kentin kuzey yönünde bulunan şu an üzerinde Selçuklu İlçe Belediye Başkanlığı'nın bulunduğu alandır. İkinci alan ise yine kentin kuzey aksında İstanbul yolu üzerinde bulunan ve şu anda kongre merkezi yapılan alandır. Üçüncü alan ise Eski Sanayi olarak bilinen motorlu sanayi alanında bulunan ve şu anda Park ve Bahçeler Daire Başkanlığının bulunduğu alandır. Bu üç alan üzerinde yapılan görüşmeler neticesinde üçüncü alternatif üzerinde mutabık kalınmıştır (bkz. Şekil 4.22). KBB bürokratları kent merkezinde kalmış olan ve Nazım İmar planlarına göre gelişme aksında kalan Eski Sanayi alanının dönüşümünün hızlanması için Konya Adliye Sarayı'nın bu alana yapılmasını talep etmişler ve bu doğrultuda Cumhuriyet Başsavcısı ile ortak hareket ettiklerini ifade etmişlerdir.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin ilk çevre düzeni planı 1984'de yapıldı. Bunun ana mantığı şehrin güneydoğusundaki verimli tarım arazileri ile güneybatısındaki sit alanı olduğundan şehrin gelişme alanları olarak kuzey ve kuzeydoğu yönleri benimsenmiştir. 1999 yılında başlanan ve 2000 yılında tamamlanan 1/25000 Nazım İmar Planında buna sadık kalındı. 2000 planında yine şehrin gelişme yönü kuzey ve kuzeydoğu olarak

belirlendi. Şehrin geleneksel merkezi korunarak, bu merkezin kuzeyinde sanayi alanlarının kaldırılmasıyla modern merkezin oluşturulması amaçlandı ve bu doğrultuda planlandı. Şehrin güney, güneydoğu ve güneybatısına ise düşük yoğunluklu konut alanları planlandı. Konya'nın makroformuna bakıldığında üç ilçeye bölünmüştür. Karatay ilçesi kısmen sanayi, kısmen eski geleneksel konut ve tarım alanlarından oluşmaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Büyükşehir belediyesi olarak mevcut üst ölçek plan kararlarını, altyapı durumunu, toplu ulaşım yapısını vb. dikkate alarak, Adliye Binasının nereye yapılabileceğine ilişkin çalışma yaptık. Bu çalışmalar sonucunda proje alanı için üç alternatif belirlenmiştir. Bunlardan birincisi günümüzde Selçuklu Belediyesinin bulunduğu alan, ikincisi İstanbul yolu üzerindeki İl Özel İdaresine ait alan, diğeri ise eski sanayinin içerisinde şu anda Park Ve Bahçe Müdürlüğünün olduğu alan düşünüldü. Bu alan yaklaşık 65000 m^2 büyüklüğündeydi. Bu alan hem toplu ulaşım açısından hem de eski sanayi alanının dönüşümü açısından uygun bir alandı. Ayrıca bu alan üst ölçekli planlarda gelişme alanı olarak planlanmış olduğundan, adliye sarayı bu alana inşa edilmiş olsaydı, söz konusu alanın gelişmesine ve dönüşmesine destek olabilirdi. Bu alana adalet sarayı 5 veya 6 kat olarak projelendirilebilirdi. Fakat Adliye sarayının yer seçimi sürecinde merkezi yönetim (milletvekilleri) etkili olduğu için bunların hiç biri dikkate alınmadı. Siyasilerin devreye girmesi sonucunda Adliye Sarayının şu andaki yeri seçilmiştir. Bu süreçte Büyükşehir Belediyesinin bürokratları olarak gerekli çalışmaları yaptık. Cumhuriyet Başsavcısının Adalet Bakanı ile direkt muhatap olmasıyla düşüncelerimizi bakanlığa iletebildik (Konya Büyükşehir Belediyesi bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

KBB ve Cumhuriyet Savcılığının girişimleri sonucunda Adalet Bakanlığının adalet sarayı projeleriyle ilgili bölümü olan Teknik İşler Daire Başkanlığı'ndan yetkililerle ve müsteşar yardımcılarıyla yeni adalet sarayı projesinin Eski Sanayi bölgesinde yer seçimine ilişkin mutabakata varılmıştır. Bu mutabakat çerçevesinde mimari projeye ilişkin taslaklara da başlanmıştır. Bu süreci KBB bürokratları şu şekilde ifade etmişlerdir:

Biz yeni adalet sarayının bilimsel olarak olması gereken yerde inşa edilmesi için süreci yönettik hatta mimari projeyi çizdirdik. Projeyi eski sanayideki yere göre hazırlattık. Projeyi çok beğendiler ama daha sonra Karatay'a yaptılar. Bize o dönem kimse destek olmadı. Tüm odalar Karatay'ı destekledi. O dönemin Mimarlar Odası başkanı "Kentin diğer yerleri yeteri kadar rant aldı, bu taraf da rant alsın." dedi. Biz o dönem kendimize yandaş bulamadık. Yerel gazetede dolaylı olarak haber yaptırdık. Selçuk Üniversitesi

Şehir Planlama ve Jeoloji Mühendisliği Bölümlerinden görüş talep ettik. Bu iki bölüm de Karatay'da önerilen alanın uygun olmadığına ilişkin bize rapor verdiler. Ama biz etkin olamadık. Bizim tek destekçimiz dönemin Cumhuriyet Savcısıdır. Cumhuriyet Başsavcısıyla Adalet Bakanının arası çok iyiydi, bu sayede bürokratlar olarak Bakanlığa çok gittik. Karatay'da Adalet Sarayının inşa edildiği bölgede zeminle ilgili de problemler var. Bu problemleri aşmak için tedbir alınabilir ancak bu da inşaat maliyetlerini arttırmaktadır. Ayrıca siyasilerin vermiş olduğu bu karar ve sonrasında yine bu bölgede yapılan yatırımlar sonrasında bizim de oraya tramvay götürme zorunluluğumuz doğdu. Trafik altüst oldu. Şehrin imar planının yönü değişti. Teknik ve ulaşım altyapısının yeniden ele alınması gerekti (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Büyükşehir Koalisyonu süreci Cumhuriyet Başsavcısı'nın Adalet Bakanıyla olan ilişkileri üzerinden yönetmiştir. Karatay Koalisyonu ise hem milletvekilleri ile merkezi yönetim düzeyinde kulis faaliyetleri yaparak hem Karatay Belediyesi meclis üyeleri ve AK parti teşkilatı ile Adalet Bakanlığı nezdinde ziyaretler yaparak hem de yerel televizyonlarda kamu oluşturmaya çalışarak süreci yönetmiştir. Karatay ilçe meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerin genelinde meclis üyeleri defalarca Ankara'ya gittiklerini ifade etmektedir:

Karatay ilçe meclis üyeleri olarak Adalet Sarayı'yla ilgili kararda biz söz sahibi değildik, karar zaten bizim önümüze gelmeden verilmişti. Karatay meclisinde belediye başkanı konuşma yaptı ve Adliye'nin Karatay'a gelmesinin buraya değer katacağını ifade etti. Biz meclis üyesi olarak sadece mecliste arsa tahsisi konusunda ve imar değişikliği sırasında oy kullanarak süreçte bulunduk. Tabi biz de meclis üyeleri olarak bu yatırımın Karatay'a gelmesini istiyorduk bunu bölgenin gelişmesi için canlılık getirmesi için istedik. O dönemde 8-10 defa Ankara'ya gidildi, ben de gittim öncelikle teknik işlerle ilgilenen müsteşar yardımcısı ile görüştük, daha sonra Adalet Bakanı'yla da görüştük.

Yerel bir kanal sahibi ise televizyon aracılığı ile kamuoyu oluşturmaya çalıştığını söyle anlatmıştır:

Yaptığımız programlarda adliye binasının Karatay'a yapılması gerektiğine vurgu yaptık. Ayrıca milletvekilleri de kanalda adliye sarayının niçin Karatay'a yapılması gerektiğine ilişkin açıklamalar yaptılar.

Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin yaşanan bu süreçte, Karatay kökenli milletvekillerinin AK Parti il teşkilatının oluşumunda etkili olmalarından dolayı il teşkilatında da Karatay siyasetinin ağırlığı bulunmaktadır. Bu nedenle Karatay AK Parti ilçe teşkilatı adalet sarayının Karatay'da yapılmasını desteklerken, diğer ilçe

teşkilatları süreçte sessiz kalmışlardır. Karatay ilçe teşkilat üyesi ile yapılan mülakatta bu durumu şöyle açıklamıştır:

> *Karatay ilçe teşkilatı olarak Karatay'a yatırım kazandıralım noktasında teşkilat olarak gideceğiz geleceğiz, başlarını ağrıtacağız, yalvaracağız ve bu yatırımı Karatay'a kazandıracağız diye kararlaştırdık. Bu doğrultuda 8-10 defa gittik geldik Adalet Bakanı'yla görüştük. Bakan Bey'e Karatay'ın Konya'nın özü olmasına rağmen atıl olduğunu, hiçbir yatırımın olmadığını ifade ettik kendisine. Her ilçe Adalet Sarayını kendine kazandırmak için çaba harcadı, neticede özveriyle çalışmanın neticesinde biz Karatay'a kazandırdık. Karatay'ın o dönem Ankara ayağı kuvvetliydi.*

Ancak, aynı dönemde diğer ilçe teşkilat üyeleri durumu şöyle açıklamaktadır:

> *Konya teşkilatı olarak koordinasyon toplantısı yapardık. 2-3 ayda toplanırdık. Milletvekilleri, İlçe başkanları, il yürütmesi ve ilçe merkez başkanları il koordinasyon toplantısı yapardık, %80 katılım olurdu. Bu toplantılarda Adliye ile ilgili karar da gündeme gelirdi, konuşurduk. Ama bu toplantılarda demokratik bir tartışma yapılmazdı, herkes görüş bildirirdi, tartışılırdı ama ortak karar alınmazdı. Çünkü herkes biliyordu ki bazı milletvekilleri adalet sarayını Karatay'a götürmek için altyapısını hazırlıyorlardı, çalışıyorlardı. Bunu herkes biliyordu ama ses çıkarmıyordu. Eğer park vb. gibi bir konu olsa fikrimizi söylerdik ama adalet sarayı gibi büyük proje için bizim sözümüz geçmedi.*

Konya siyasetinde Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin yaşanan 5 - 6 aylık dönemde zaman zaman gerginlikler de oluşmuştur. O dönemde KBB ile Karatay Belediyesi arasındaki gerilim evraklara/yazışmalara da yansımıştır. Selçuklu Belediyesi de adalet sarayının Karatay'a götürülmek istenmesinden rahatsız olduğunu çeşitli platformlarda dile getirmiştir.

Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin Konya siyasetinde yaşanan bu çekişmenin kırılma noktası Karatay kökenli AK Partili milletvekilleri ve AK Parti Karatay ilçe teşkilatının kaleme aldığı ve 14 AK Parti Konya milletvekiline imzalatarak Adalet Bakanı'na sundukları bir talep yazısı olmuştur. Söz konusu yazı genel hatlarıyla şöyledir:

> *"Karatay ilçesi 2311 ada, 11 parsel nolu 84855 m^2 büyüklüğündeki parselin 15.07.2004 tarihli Konya Valiliği yazısı ile Konya Adliye Hizmet Binası ve İstinaf Mahkemesi yapılmak üzerine Adalet Bakanlığına tahsisi yapılmıştır. Ancak bu güne kadar söz konusu proje ile ilgili olarak beklenen gelişme gösterilememiştir. Konya'mız için hayati öneme sahip, Bakanlığımızın önemli projeleri arasında yer alan bu projenin bir an önce hayata geçirilmesi hususunda yardım ve emirlerinizi arz ederiz."*

Söz konusu yazının hazırlanmasını sağlayan milletvekili süreci şöyle anlatmıştır:

14 Konya AK Parti Milletvekilinin imzaladığı, Adalet Sarayı'nın Karatay'da belirlediğimiz alana yapılmasının talep edildiği yazının hazırlanmasını ben sağladım. Yazıyı hazırladık ve Karatay ilçe teşkilatı AK Parti Konya milletvekillerinden 12'sinin imzasını aldı. Kalan iki milletvekilinin imzasını ise 2004'ün Ramazan ayında (15 Ekim - 13 Kasım 2004) Karatay ilçe teşkilatının Ankara'da tertip ettiği iftar programında attırdık. Ertesi sabah Adalet Bakanı'ndan randevu aldım ve bu yazıyı kendisine sundum. Bu dilekçe işi bitirdi. Daha sonra Bakan Bey bir hafta sonu akşam üzeri Konya'ya geldi ve alanı gezdirdik. Bakan Bey projeyi Konya'da hazırlarsak sürecin hızlanabileceğini ifade etti. Biz de Konya'da projeyi çizdirdik. Ankara'ya bu projeyi iki üç defa götürdük. Proje üzerinde Bakanlıkta Teknik İşler Başkanlığında tartıştık. Onlar Konya Büyükşehir Belediyesi'nin hazırlattığı projeyi benimsemişler ve daha sonra bu proje uygulandı.

Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin yaşanan bu süreçte Adalet Bakanı'nın da projenin Karatay'a yapılmasını benimsemesine rağmen, Bakan son kararın Konya siyasetince verilmesini istemiştir. Bu nedenle Adalet Bakanı, Adalet Sarayı'nın kentin herhangi bir bölgesinde yapılması için talimat vermemiştir.

3. Aşama: Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Direncinin Kırılması ve Konya Adalet Sarayı'nın Karatay İlçesine İnşasına İlişkin Plan Değişikliğinin Yapılması

Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin yaşanan süreçte Adalet Bakanı her ne kadar Adalet Sarayı herhangi bir bölgede yapılması için talimat vermemiş olsa da Konya siyasetinde oluşan Büyükşehir Koalisyonu ile Karatay Koalisyonunun ortak bir karar üzerinde uzlaşamamaları nedeniyle büyükşehir yönetimine sürecin uzamasından duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir. Yapılan görüşmelerde Adalet Bakanı'nın süreci hızlandırmak için büyükşehir yönetimiyle yaptığı konuşmanın genel hatları şu şekilde olduğu ifade edilmektedir:

Adalet Bakanı sürecin uzamasından rahatsız olmuştu ve bir an önce projeye başlanmasını istiyordu. Bu nedenle Büyükşehir yönetimiyle yaptığı görüşmede "süreç çok uzadı artık kararı verin, yatırım yapılması gereken başka şehirler de var, acele etmezseniz kaynak başka yerlere aktarılabilir" şeklinde geçen konuşma sonrasında Büyükşehir yönetimi de Adalet Sarayı'nın Karatay ilçesine yapılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır.

KBB bürokratları yapılan görüşmelerde süreci şu şekilde özetlemiştir:

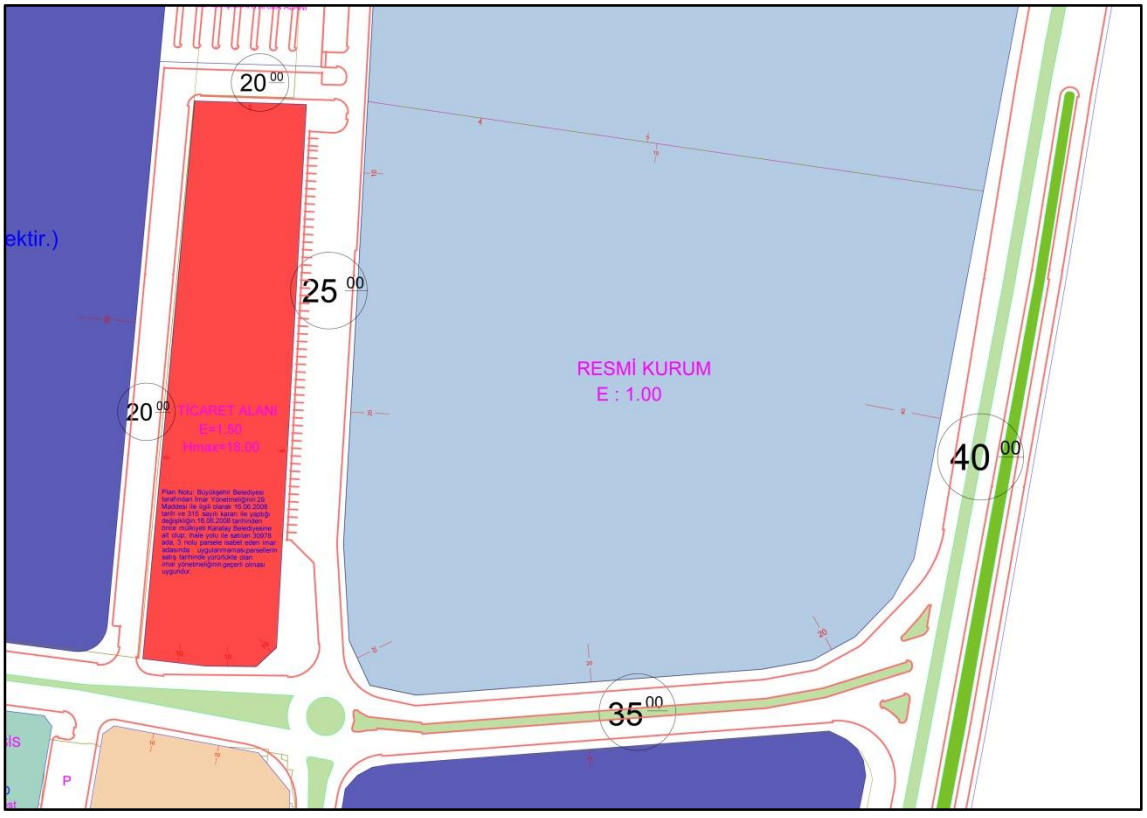
Biz objektif olmaya çalıştık, ancak vekiller bir kutup olunca Başkan Beyin de siyasal gücü yetmedi. Sonuç olarak yatırım eğer Konya'dan gitseydi bunun siyasi hesabını biz

vermek zorunda kalacaktık (KBB bürokratlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).

Süreci Konya siyaseti açısından değerlendirenler ise yine Konya siyasetindeki Karatay kökenli milletvekillerinin etkinliğine vurgu yaparak, dönemin siyasi yapısını şöyle özetlemişlerdir:

Karatay kökenli milletvekilleri daha önce Konya il teşkilatındaki kişilerle birlikte çalıştıkları için teşkilat üzerinde etkileri vardı. Büyükşehir Başkanı ise partiye yeni geçmişti ve yeni başkan seçilmişti bu nedenle büyükşehir yönetimi fazla direnemedi. İki belediye aynı partiden olunca bakan, milletvekilleri, il teşkilatı adliye buraya yapılacak dedikten sonra büyükşehir belediyesi bir şey yapamadı.

Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin yaşanan süreç KBB'nin de adalet sarayının Karatay'a yapılmasını kabul etmesiyle tamamlanmıştır. Bu doğrultuda adalet sarayı yapılması düşünülen ve imar planında E= 0.15 yapılaşma hakkına sahip Resmi Kurum alanı olan parsel için 14.01.2005 tarih ve 13 sayılı karar ile imar planı değişikliği yapılmıştır. Bu imar planı değişikliği ile söz konusu alanın kullanım kararı değiştirilmeden (Resmi Kurum), Emsal (E)=1.00 şeklinde yapılaşma yoğunluğu arttırılmıştır (bkz. Şekil 4.23).

Şekil 4.23. 14.01.2005 tarih 13 sayılı karar ile yapılan imar planı değişikliği

Yapılan plan değişikliği sonrasında, daha önce Büyükşehir Belediyesi'nin hazırlamış olduğu proje taslakları üzerinden KAS'nın mimari projesi de tamamlanmıştır. Adliye Binası'nın inşasına 2005 yılında başlanmış ve 2007 yılında da tamamlanmıştır (bkz. Şekil 4.24). Yeni Konya Adalet Sarayı 84855 m^2 toplam alan üzerinde, 14217 m^2 oturumlu 66124 m^2 inşaat alanına sahiptir. Bina, bodrum, zemin ve 3 kattan oluşmaktadır. Toplam 12 bloktan oluşan yapı topluluğunun, 26464 m^2'lik kısmı yeşil alan olarak tasarlanmıştır (Konya Adliyesi, 2012).

KAS'na ilişkin bu sürecin yaşandığı dönemde Karatay Belediyesi Maliye Hazinesi'nden almış olduğu arsalar üzerinde, belediyenin öncülüğünde toplam 2700 dairelik Akabe, Adalet ve Akkonak isimli üç kooperatif kurmuştur. Ayrıca dönemin Adalet Bakanı'na teşekkür mahiyetinde Adalet Sarayı ile Karatay Belediyesi arasındaki Çimenlik caddesine dönemin Adalet Bakanı'nın ismi verilmiştir.

Şekil 4.24. Konya Adliye Sarayı (Konya BİM, 2013)

Sürecin Değerlendirilmesi

Konya Adalet Sarayı'nın yer seçimine ilişkin 2003 yılında başlayan süreç 14.01.2005 tarih ve 13 sayılı kararla onanan imar planı değişikliği ile tamamlanmıştır. Süreç sonunda merkezi yönetim düzeyinde daha etkin olan koalisyonun belirlediği alanda adalet sarayı yer seçmiştir. Yaşanan süreç göz önüne alındığında, Türkiye'deki yasal mevzuatın tanımladığı karar üretim sürecinin, uygulamada zaman zaman yazılı bir metin olmaktan öteye geçemediği görülmektedir. Çalışma kapsamında yapılan

derinlemesine görüşmelerde, görüşmecilerin bu soruna ilişkin farklı tespitleri olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde bu tespitlere yer verilmiştir.

Yasal mevzuatımızda kente ilişkin karar alma yetkisi her ne kadar belediye meclislerine verilmiş olsa da yapılan derinlemesine görüşmelerden anlaşılmaktadır ki, KAS'nın karar üretim sürecinde en etkili grup milletvekilleri olmuştur. Bu duruma ilişkin bazı milletvekillerinin görüşleri şöyledir:

> *Biz her zaman işin içindeydik. Milletvekilleri olarak hem Bakanlık nezdinde sürdürülen çalışmalarda hem de nihai kararın verilmesi sürecinde yer aldık. Bu iş siyasi bir iştir. Siyasi bir aktör olarak biz de süreçte yer aldık ve sürecin hızlanmasını sağladık. Şayet Cumhuriyet Savcısı ve Baro Başkanı bizimle irtibata geçmeyip, süreci normal prosedürlere uygun olarak yürütseydi Adalet Sarayı bu kadar kısa sürede tamamlanamayacaktı. Biz katalizör görevi üstlendik (Dönemin milletvekilleriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Karar üretim sürecinde milletvekillerinin etkinliğine ilişkin bazı belediye meclis üyelerinin görüşleri şöyledir:

> *Bu işler böyle yürür siyasi erk kararı alır, aşağıda meclis üyeleri onaylar;*
>
> *Bu tip büyük projelerde/ yatırımlarda belediyelerde tüm kararlar Belediye başkanı, parti (il yönetimi) ve milletvekilleri tarafından alınır, meclis üyeleri prosedür kısmını tamamlar. Bizim Adliye'de yaptığımız iş o. Meclis üyelerinin verilmiş karardan sonra itiraz etme lüksü yok, edersen saf dışı kalırsın. Tabi Karatay meclis üyeleri olarak biz de istedik. Karşı çıkamayız, mümkün değil, olduğu zaman bir sonraki dönem seni meclis üyesi yapmazlar Adliye gibi büyük kararlar genelde resmi gündem dışında ortamlarda tartışılarak alınır. Belediye Başkanları istişareye açık değil. Konuşan meclis üyesi istemiyorlar. Karar meclise getirildi tartışılmadı kabul edildi edilmedi dendi ve kabul edildi. Herhangi bir tartışma olmadı. Süreci belediye başkanı ve milletvekilleri yönetti. İnsanlar başkanla ters düşmemek için bu tür konulara müdahil olmuyorlar. Mecliste bir şeyleri eleştiren sorgulayan adamı sevmiyorlar, sorguladığınız takdirde pasifize ediliyordunuz;*
>
> *Hiçbir Karatay Belediye meclis üyesi buna itiraz etmedi. Kimse de yapılan bu kararın Konya ölçeğinde etkisi üzerinde durmadı. Zaten böyle bir şey veya itiraz olamazdı. Çünkü belediye başkanı ısrarla istediği bir şeye birisi muhalif olsa da başkanla ters düşmemek için ses çıkarmazdı. Muhalefet etmezlerdi. Siyaset iyi geçinme sanatı, bunu yapanlar devam ediyor yapamayanlar aday gösterilmez. İnsanlar bir sonraki dönem seçilmek, yükselmek vb. nedenlerle ses çıkarmazlardı. O dönemde belediye başkanıyla iyi ilişkileri olanlar tekrar seçildi;*

> *Şu anki siyasi yapıdan dolayı, genelde kararlar belediye başkanlarının inisiyatifinde oluyor, siyaset (milletvekilleri, il teşkilatları) rol oynuyor. Bu sadece AK Parti için değil Türkiye'nin siyasi yapısı böyle, liderler istediklerini kabul ettirirler. Bu nedenle bu doğrultuda kendilerine biat eden kişileri seçerler. Hiçbir parti bunu şansa bırakmaz. Belediye meclisleri eleştirmeyen kişilerden oluşuyor.*

Yapılan röportajlarda ifade edilen diğer bir sorun da planlama yetkisine sahip kurumların farklı önceliklerinden dolayı eşgüdüm içinde olamamaları sonucunda, Selçuklu, Karatay ve Meram ilçelerinden oluşan Konya kentinde bütüncül bir planlama yaklaşımından söz etmenin her zaman mümkün olmadığıdır. Büyükşehir belediye meclislerinin, ilçe belediye meclis üyelerinden oluşmasının zaman zaman bütüncül planlamayı olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Arıkboğa (2007a), büyükşehir belediye meclisindeki üyelerin tamamının ilçe belediye meclis üyelerinden oluşmasının, bu üyelerin "çift kimlikli" olmalarına neden olduğunu ifade etmektedir. Arıkboğa, metropoliten alana ilişkin bu temsil sisteminin, büyükşehir belediye meclis üyelerinin planlama ve imara ilişkin konularda; kenti bütüncül olarak düşünemeyecekleri, karar üretim sürecinde metropoliten alan yerine ilçe çıkarlarını gözetebilecekleri ve ilçe mensubiyetine dayalı gruplaşmaların olabileceği gibi sorunlara neden olabileceğini ifade etmektedir (Arıkboğa, 2007a; Arıkboğa, 2012). Meşhur ve Ayten (2011) benzer bir sürecin Konya kent merkezinde de yaşandığını ifade etmiştir. Meşhur ve Ayten, Konya'nın büyükşehir haline gelmesinden sonra, ilçe belediyelerinin kendi sorumluluk alanlarını bir bütünün parçası olarak görmediklerini savunmuştur. Bu nedenle, ilçe belediyelerinin kendi sorumluluk alanlarına yatırım çekmek çabası, kente ilişkin üst ölçekli planına aykırı gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Meşhur ve Ayten (2001)'in ifade etikleri sürece benzer olarak, KAS'nın yer seçimine ilişkin yaşanan deneyimleri örnek gösterilebilinir. KAS'nın karar üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerde görüşmeciler bu soruna ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

> *Büyükşehir meclis üyesisiniz, büyükşehir gözlüğünden bakmanız gerekiyor ancak ister istemez ilçe belediyesine aidiyetiniz oluyor yani bunu sıfırlayamıyorsunuz. İlçecilik var; Büyükşehir belediye meclisindeki ilçe belediye meclis üyesi kendi ilçesiyle alakalı bir dosyada, konu sorunlu olsa dahi kendi ilçesini savunmak zorundadır;*
>
> *KBB meclisi üyeleri ilçelerden geldiği için siyasi dengeleri gözetmek/sağlamak zorunda kalıyor. KAS projesinde Karataycılık ön plandaydı;*

Kente yapılacak bir yatırımın bizim ilçemize gelmesi için ilçe belediye başkanı ve diğer meclis üyeleri ile hem ilçe belediye meclisinde hem de büyükşehir belediye meclisinde ortak hareket ederiz. Çünkü bizim seçmenimize karşı sorumluluğumuz var. Eğer biz bu şekilde hareket etmezsek tepki alırız;

Konya merkezde 3 ilçe belediyesi de, büyükşehirden bağımsız olarak kendi ilçesine yatırım çekme gayretinde, bu nedenle büyükşehir şemsiyesi altında birleşemiyorlar. Bu kısır anlamsız yarışlar zaman zaman kaynakların verimli kullanılmamasına engel olmaktadır. Örneğin Meram yeşil dokusuyla ön plandaydı şimdi o imajı da gitti, eski mahalle dokusu kalmadı;

Mevcut büyükşehir yasası her belediye için bir kimlik oluşturuyor. Her ilçe kendi sınırları içerisine proje çekmeye çalışıyor. Örneğin Gödene TOKİ yapıldı. Oraya altyapı götürmek için TOKİ kadar masraf yapıldı. Tek merkez olmalı. Kaynak kullanımı yarışı/rekabeti beraberinde getiriyor. Karatay veya Meram'ı planda koruyalım deniyor ama seçimle iş başına gelen başkanlar seçmenine karşı sorumluluğundan kendi ilçelerini geliştirmeye çalışıyor, meclis üyeleri zaman zaman sanki ilçe meclis üyesi gibi davranıyor;

Konya ölçeğindeki kentlerde merkez ilçelerin olması karar üretim sürecindeki en önemli sorun. Herkes kendi ilçesinde mikro milliyetçilik yapıyor. Merkezden gelen kamusal yatırımların uygun olmayan yerlere kaymasının en önemli sebeplerinden biri de merkezi ilçe uygulamasıdır. Merkezi ilçe kimliği olmasaydı, adliye sarayı süreci farklı olabilirdi. Merkez ilçe siyasi bir güç oluşturuyor. Bu ilçenin Başkanı, Meclis üyesi, ilçe teşkilatı, buraya yaslanan, siyasi güç alan milletvekili var;

Bu açıklamalardan büyükşehir belediye meclisi üyelerinin, ilçe belediye meclisi üyeliklerini büyükşehir belediye meclisi üyeliklerinden önde tuttuğu görülmektedir. Bu yöntemle oluşan büyükşehir meclislerinin üyeleri, her zaman kenti bütüncül olarak düşünememekte, karar üretim sürecinde metropoliten alan yerine ilçe çıkarlarını gözetebilmektedir. KAS projesinin karar üretim sürecinde de benzer bir sürecin yaşandığı görülmektedir. Karatay İlçe Belediye Başkanı, KAS projesinin Karatay ilçesine yapılması için bazı milletvekilleriyle siyasi bir süreç yönetmiştir. Ayrıca, KBBM'ne Karatay ilçesinden gelen üyelerin KAS projesinin Karatay ilçe sınırları içerisine yapılması için hem Konya siyasetini hem de merkezi yönetim düzeyinde Adalet Bakanı'nı ikna etmek için yoğun çaba harcamaları bunun açık bir göstergesidir.

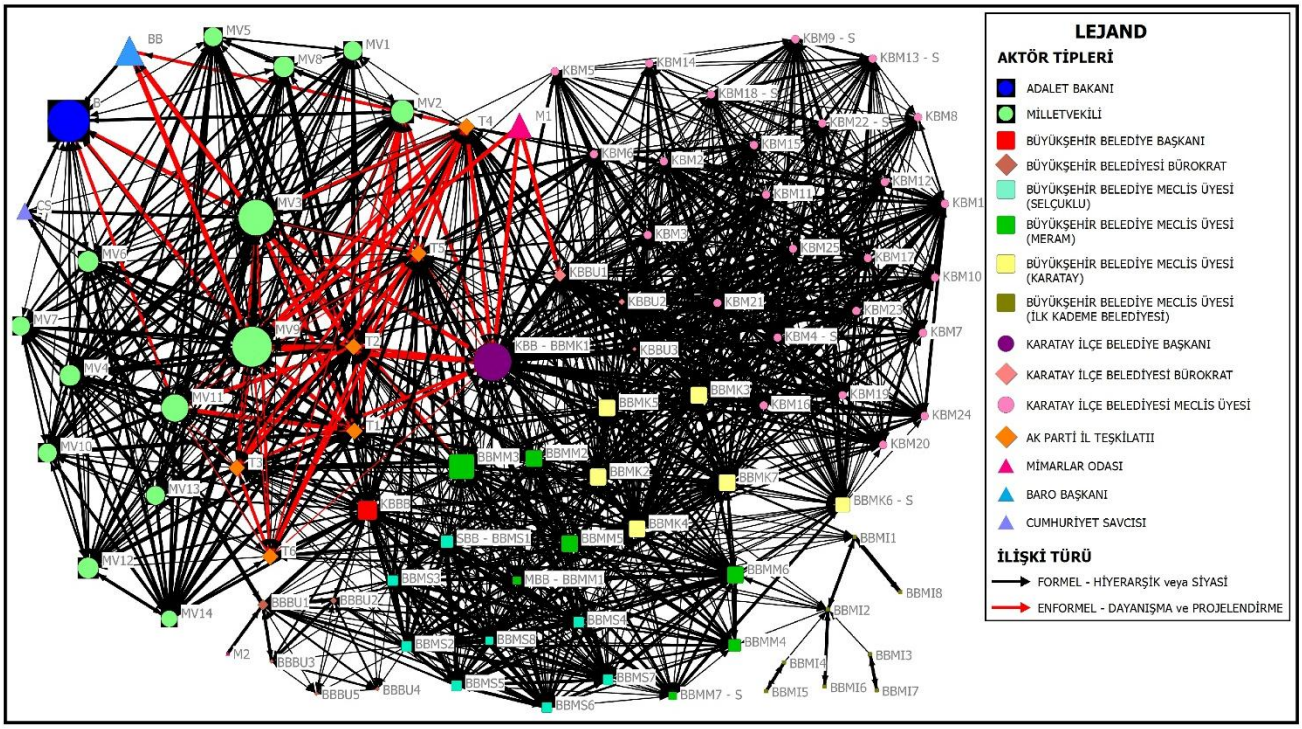
4.3.2.2. Konya Adalet Sarayı Projesinin Plan Kararına İlişkin Sosyal Ağ Analizi

Konya Adalet Sarayı'nın (KAS) karar üretim sürecinde oluşan ağ yapısını çözümleyebilmek için karar üretim sürecine ilişkin bilgi sahibi kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda milletvekillerinden, büyükşehir ile ilçe belediyelerinin bürokrat ve meclis üyelerinden, sivil toplum kuruluşlarından, yerel medyadan ve meslek odaları temsilcilerinden oluşan 54 kişiyle görüşme yapılmıştır. Yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde en az 89 aktörün rol aldığı görülmüştür. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler UCINET programı yardımıyla işlenerek, plan kararı üretim sürecinin ağ haritaları ve ağ yapısına ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde, ağ analizine yönelik veri elde etmek için görüşmecilerden iki farklı puanlama yapmaları istenmiştir. Görüşmecilerden ilk olarak süreçte yer alan aktörlerin süreçteki etkinliklerini 0 ile 10 arasında puanlamaları istenmiştir. Daha sonra ise görüşme yapılan kişilerden diğer aktörlerle ilişki düzeylerini 0 ile 10 arasında puanlamaları istenmiştir. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen sayısal veriler kullanılarak sürece ilişkin ağ haritası üretilmiştir (bkz. Şekil 4.25).

KAS'nın karar üretim sürecine ilişkin ağ haritası incelendiğinde, karar üretim sürecinde en etkin aktörlerin Adalet Bakanı, milletvekilleri ve ilçe belediye başkanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu aktörler arasında kurulan ilişkilerin genelde enformel ilişkiler olduğu da ağ haritasında görülmektedir.

KAS'nın plan kararı üretim sürecinde oluşan ağ yapısı analiz edildiğinde ilişki yoğunluğunun (bir ağda her bir aktörün birbirleri ile kurduğu bağ sayısı yoğunluğu ifade etmektedir) 0.226 olduğu görülmektedir. Ağ yoğunluk değerinin 1'e yaklaşması o ağda aktörler arasındaki ilişkilerin güçlü olduğunu gösterdiğinden KAS'nın karar üretim sürecindeki ağ yoğunluğunun düşük olduğu açıktır. Bu değer, süreçte yer alan tüm aktörlerin birbirleriyle güçlü ilişkilere sahip olmadığını göstermektedir. Ancak formel ilişkiler zemininde (hiyerarşik, bürokratik vb.) kurulan ilişkilerin ağ yapısı incelendiğinde, bu aktörler arasındaki (ilçe meclis üyeleri arasında vb.) ilişkilerin daha yoğun olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 4.25).

Şekil 4.25. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası[31]

KAS'nın karar üretim sürecini tanımlamak için yapılan derinlemesine görüşmelerde, Karatay Belediyesi meclis üyeleri genel olarak kendilerinin süreçte hiç etkin olmadıklarını, sadece projenin kendi ilçelerine kazandırılması için Adalet Bakanlığına yapılan ziyaretlerde bulunduklarını ve sürecin yasallaşması için oy kullandıklarını ifade etmişlerdir. Karatay ilçe belediye meclisinin bazı üyeleri süreci şu şekilde anlatmıştır:

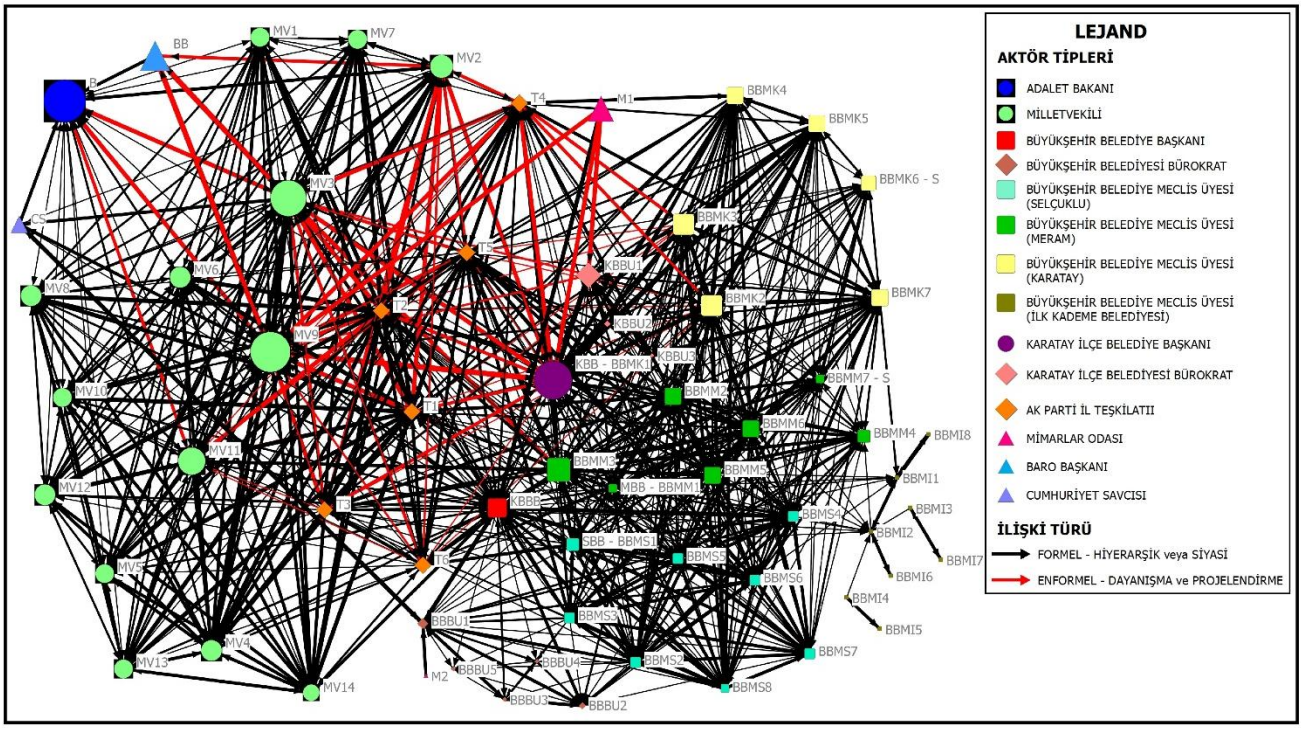
> *Karatay ilçe meclis üyeleri olarak Adalet Sarayı'yla ilgili kararda biz söz sahibi değildik, karar zaten bizim önümüze gelmeden verilmişti. Karatay meclisinde belediye başkanı konuşma yaptı ve Adliye'nin Karatay gelmesinin buraya değer katacağını ifade etti. Biz meclis üyesi olarak sadece mecliste arsa tahsisi konusunda ve imar değişikliği sırasında oy kullanarak süreçte bulunduk. Tabi biz de meclis üyeleri olarak bu yatırımın Karatay'a gelmesini istiyorduk bunu bölgenin gelişmesi için canlılık getirmesi için istedik;*
>
> *Belediye başkanının istediği bir şeye bir meclis üyesi muhalif olsa dahi başkanla ters düşmemek için ses çıkarmazdı;*

[31] Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan karar üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritasında aktörleri tanımlamak için kullanılan kodların açılımları EK 4'te sunulmaktadır.

Bu tip büyük projelerde/ yatırımlarda belediyelerde tüm kararlar Belediye başkanı, parti (il yönetimi) ve milletvekilleri tarafından alınır, meclis üyeleri prosedür kısmını tamamlar. Bizim Adliye'de yaptığımız iş o.

Karatay Belediyesi meclis üyelerinin bu açıklamalarının yansımaları sürecin ağ haritasında da görünmektedir (bkz. Şekil 4.25). Bu nedenle, sürece ilişkin ağ haritasını daha anlaşılabilir hale getirilmesi için Şekil 4.26'da ilçe meclis üyeleri ağ haritasından çıkarılmıştır. Şekil 4.26 incelendiğinde, Karatay ilçe yönetiminin, bazı milletvekillerinin ve dönemin Adalet Bakanının süreçte en etkin aktörler oldukları açıkça görünmektedir.

Türk planlama sisteminde yasalar, büyükşehir düzeyinde kentlerin genelini ilgilendiren üst ölçekli planlama kararlarını alma yetkisini büyükşehir belediye meclislerine vermiştir. Ancak KAS'nın planlama kararının üretildiği dönemde aktörler arasında oluşan ilişki ağı incelendiğinde, ilçe belediye yönetiminin süreçte daha etkin olduğu görülmektedir. İlçe belediye yönetiminin süreçte etkin olmasının en önemli nedeni ilçe parti teşkilatı ve milletvekilleriyle kurmuş oldukları enformel ittifaklardır. Ağ haritasında görülen diğer ilişkiler ise genelde bürokratik veya hiyerarşik ilişkiler olduklarından formel ilişkilerdir (bkz. Şekil 4.26).

Şekil 4.26. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan karar üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (Karatay Belediyesi Meclis Üyeleri hariç)

Karatay Belediyesi ilçe meclis üyeleri, KAS'na ilişkin hazırlanan ağ haritasından çıkarıldığında, yeni oluşan ağın yoğunluğu 0.279'dur. Bu değer ağ yapısındaki aktörlerin tüm aktörlerle güçlü bir ilişkiye sahip olmadıklarını göstermektedir. KAS'a ilişkin plan kararının üretilmesi sürecinde aynı ilçeden seçilmiş meclis üyelerinin büyükşehir belediye meclislerinde birbirleriyle ilişkileri, diğer ilçe meclis üyeleriyle kurdukları ilişkilerden daha yoğundur.

KAS'nın karar üretim sürecini yöneten az sayıda aktör kendi aralarında güçlü ilişkilere sahiptir. Karatay İlçe Belediyesi'nin süreçte bu kadar etkin olması, KAS projesinin Selçuklu İlçesi'ne yapılmasını destekleyen aktörlerin etkinliğini azaltmıştır. Ağ haritası incelendiğinde Konya Büyükşehir Belediye Meclisi'ne (KBBM) Selçuklu İlçesi'nden gelen meclis üyeleri ile Konya Büyükşehir Belediye Bürokratlarının süreçteki etkinliklerinin çok az olduğu görülmektedir. Aynı şekilde KBBM'ne ilk kademe belediyelerinden gelen meclis üyelerinin etkinliklerinin de kararın belediye meclisinde görüşülmesi sırasında mecliste bulunmaları ve oy kullanmalarından öteye geçmediği görülmektedir.

KAS'nın plan kararı üretim süreci ve bu sürece ilişkin ağ yapısı incelendiğinde üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da kurumlarda bürokrat olarak görev yapan plancıların, mimarların vb. meslek insanlarının süreçteki konumlarıdır. Söz konusu meslek insanlarının karar üretim sürecindeki etkinliklerinin içinde bulundukları ittifakların etkinliğine/gücüne paralel olarak şekillendiği, sürece ilişkin yapılan sosyal ağ haritasında da açıkça gözükmektedir (bkz Şekil 4.26). Sürece ilişkin yapılan derinlemesine görüşmeler ve ağ analizi birlikte göz önüne alınarak değerlendirildiğinde KBB bünyesinde çalışan bürokratlarının süreçte etkin olamadıklarından[32] KAS'na ilişkin plan kararının, mevcut planlama eğilimlerine uygun olarak yürütmesi yönündeki çabalarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Diğer taraftan Karatay İlçe Belediyesi'nde çalışan bürokratların KAS projesinin Karatay İlçesi'ne yapılması için yürüttükleri çalışmalardan[33] dolayı süreçte daha etkin oldukları görülmektedir.

KAS'nın plan kararının üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen verilere göre, karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerin ilişkilerinin ağ yapısı Şekil 4.27'deki gibi oluşmaktadır. Oluşan ağ yapısı incelendiğinde, KAS'nın plan kararının üretim sürecini;

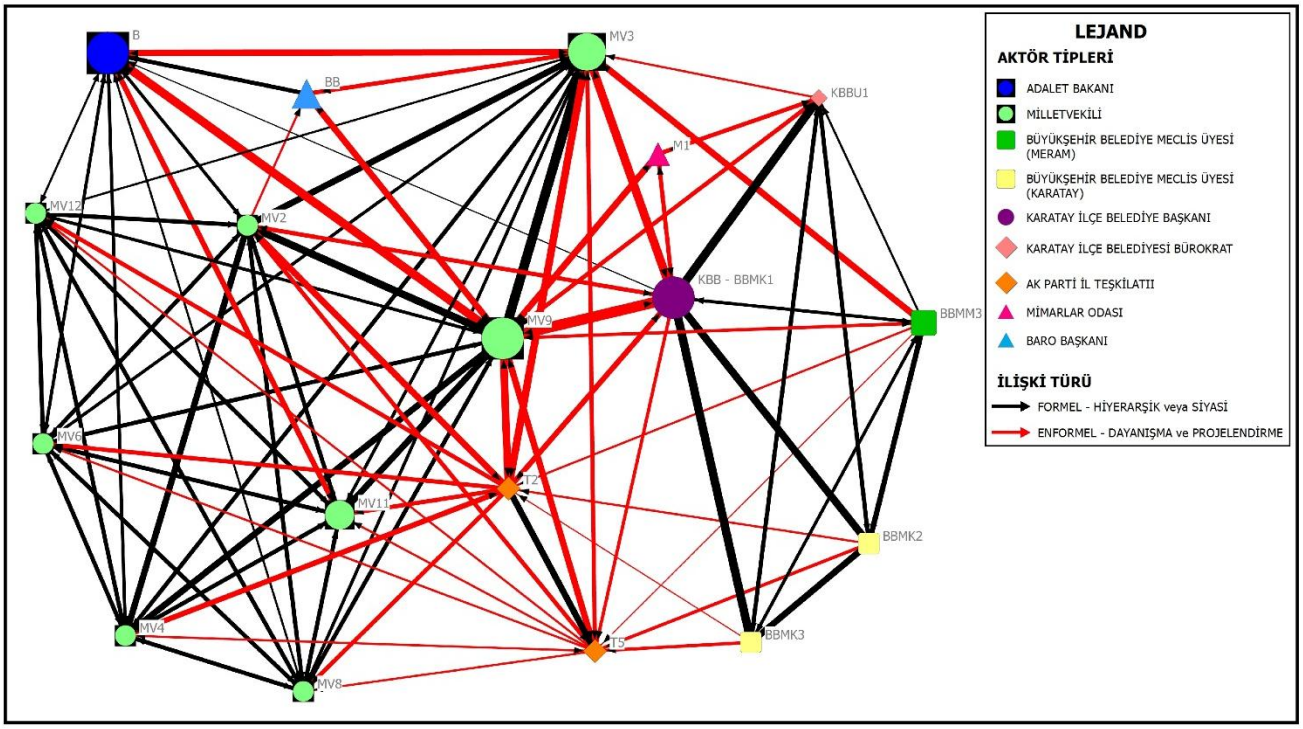
[32] Sürece ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerde bürokratlar siyasi aktörlerin kendilerine yeterince destek vermediklerini ifade etmişlerdir.

[33] Projenin niçin Karatay İlçesinde yapılması gerektiğine ilişkin rapor hazırlanması, yapılan planlama çalışmaları, arsa temini sürecindeki rolleri vb.

milletvekilleri, Ak Parti il teşkilatı üyeleri ve Karatay ilçe belediye yönetiminden oluşan bir ittifakın yönettiği açık olarak görülmektedir. Karar üretim sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörlerin oluşturduğu ağ yapısının yoğunluğu 0.526'dır. Bu değer KAS'na ilişkin karar üretim sürecini yöneten aktörler arasında ilişkilerin yoğunluğunun, süreçte yer alan tüm aktörler arasındaki ilişkilerin yoğunluğundan daha fazla olduğunu göstermektedir.

KAS'nın plan kararı üretim sürecini çözümlemek amacıyla yapılan derinlemesine görüşmeler ve Şekil 4.27 birlikte değerlendirildiğinde, süreci yöneten ittifakın, milletvekillerinden, Ak Parti il teşkilatından ve Karatay ilçe belediye yönetiminden oluşan bir yönetim koalisyonu olduğu görülmektedir. Söz konusu aktörlerin ittifakı ile oluşmuş olan bu ağ yapısı ile sürece ilişkin yapılan derinlemesine görüşmeler birlikte değerlendirildiğinde; karar üretim sürecinde yönetim koalisyonunu oluşturan aktörlerin, hedeflemiş oldukları amaçlara ulaşmak için Adalet Bakanını ikna etme çabasında oldukları anlaşılmaktadır. Şekil 4.27'de karar üretim sürecini yöneten yönetim koalisyonu ile Adalet Bakanı arasındaki iletişimi bazı milletvekillerinin sağladığı anlaşılmaktadır. Bu milletvekilleri sosyal ağ terminolojisinde köprü olarak nitelendirilen aktörlerdir ve sürecin yönetilmesinde önemli rollere sahiptir. Karar üretim sürecinde önemli rol oynayan milletvekillerinden en etkin olanlarının, çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde kendilerini Karatay kökenli olarak tanımlayan milletvekilleri oldukları görülmektedir. Bu milletvekillerinden biri, KAS'a ilişkin karar üretim sürecindeki çalışmalarını şu şekilde ifade etmiştir:

> *Biz üç milletvekili Karatay'lıyız ve projenin Karatay'a gelmesi için çaba harcadık. Benim buradaki ısrarım Karatay doğumluyum bölgemize bir proje kazandırmak istedik. Benim buraya yapılmasıyla ilgili düşüncem vefa borcuydu ve o bölge çok geri kalmıştı, o bölgenin gelişmesiyle ilgiliydi. Düşünsene Karatay'da hastane yok ve başka kamu kurumu yok.*

Şekil 4.27. Konya Adalet Sarayı'na ilişkin plan karar üretim sürecinde oluşan sosyal ağ haritası (etkinlik puan ortalaması 5 ve üzeri olan aktörler)

Ağ haritası incelendiğinde üzerinde durulması gereken diğer bir husus da karar üretim sürecinde Konya Büyükşehir Belediye Başkanı'nın durumudur. Türkiye'de yasal mevzuatın büyükşehir belediye başkanlarına, belediye teşkilatının en üst amiri olarak geniş görev ve yetkiler vermesine rağmen, KBBB'nın KAS'a ilişkin karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalamasının 5'in altında olduğundan Şekil 4.27'de aktör olarak görülmemektedir. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde görüşmeciler, KBBB'nın KAS'nın karar üretim sürecinde güçlü bir aktör olarak yer almamasını, nedenini süreci milletvekilleri ile Karatay ilçe yönetiminin yönetmesine ve KBBB'nın da baskıya maruz kalmış olmasına bağlamaktadır. Ancak karar üretim sürecinde eninde sonunda KBBB'nın da ikna edilmesi gerektiğinden milletvekillerinden, Ak Parti il teşkilatından ve Karatay ilçe belediye yönetiminden oluşan yönetim koalisyonunun merkezi yönetim düzeyinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda KBBB adliye sarayının Karatay İlçesi'ne yapılmasını onaylamıştır.

Sosyal ağ yapısını çözümleme açısından önemli göstergelerden biri de merkezilik kavramıdır. Ağ yapısında merkezi konumdaki aktörler farklı aktörler arasındaki bağlantıların oluşmasına vesile olduklarından bilgiye, kaynağa ulaşmada ve bunları kullanmada diğer aktörlere göre avantajlı bir konuma sahiptir. Konya Adalet Sarayı'nın karar üretim sürecinin ağ yapısının aralık merkeziliği ölçümlerine göre (bkz

Çizelge 4.2.); en yüksek değer 803.119 ile Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanı'na (KBBB) aittir. Bu değer KBBB'nın KAS'a ilişkin karar üretim sürecinde birçok aktörle iletişim halinde olduğunu göstermektedir. Ancak çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerden KBBB'nın KAS'a ilişkin karar üretim sürecindeki etkinliğinin çok az olduğu (karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalaması 5'in altında) anlaşılmaktadır (bkz Şekil 4.27). KBBB'nın karar üretim sürecindeki etkinliğinin az olmasına rağmen, ağ yapısında aralık merkeziliği değerinin yüksek olması, gündelik hayat içerisindeki konumundan dolayı KBBB'nın farklı aktörler arasında zaten var olan bağlantılardan kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde karar üretim sürecindeki etkinlik puan ortalaması 5'in altında olan ama aralık merkeziliği değeri yüksek olan aktörlerin, aralık merkezilik değerlerinin yüksek olmasının nedeni gündelik hayat içerisindeki bu aktörlerin konumlarından dolayı farklı aktörler arasında bağlantı sağlıyor olmalarıdır. Bu nedenle KAS'nın plan kararı üretim sürecinde oluşan ilişkileri aralık merkeziliği değerine göre değerlendirmek için, süreci yöneten aktörlerin aralık merkeziliği değerleri incelenmelidir.

Çizelge 4.2'de KAS'nın karar üretim sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzerinde olan aktörler ve bu aktörlerin aralık merkeziliği değerleri kalın yazı tipiyle gösterilmektedir. Çizelge incelendiğinde, planlama sürecinde etkinlik puan ortalaması 5 ve üzerinde olan aktörlerden üç milletvekilinin (MV2, MV3 ve MV9), Ak parti il teşkilatı üyelerinin (T1, T2, T3, T4 ve T5) ve Karatay İlçe Belediye Başkanı'nın (KBB-BBMK1) aralık merkeziliği değerlerinin 50'nin üstünde olduğu görülmektedir. Bu veriler söz konusu aktörlerin, KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan ağ yapısında aktörler arasında bağlantıların oluşmasını sağlamış olduklarından bilgiye, kaynağa ulaşmada ve bunları kullanmada diğer aktörlere göre avantajlı bir konuma sahip olduklarını göstermektedir. Bu aktörler sahip oldukları konumlarını kullanarak plan kararı üretim sürecini yönetmişlerdir.

Çizelge 4.2. Konya Adliye Sarayı'nın karar üretim sürecinin ağ yapısının aralık merkezilik değerleri (Karatay Belediyesi meclis üyeleri hariç)

Aktör Kodu	Aralık Merkezilik Değerleri[34]
MV2	**89.173**
MV3	**141.96**
MV9	**142.55**
KBBB	803.119
BBBU1	187.154
SBB – BBMS1	296.739
BBMM4	70.865
BBMM6	109.503
BBMK7	56.253
BBMI1	118.571
BBMI2	368.328
KBB-BBMK1	**542.916**
T1	**50.039**
T2	**50.039**
T3	**51.718**
T4	**145.382**
T5	**62.85**

Sonuç olarak, KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinin ağ yapısı incelendiğinde, süreci yasal olarak planlama yetkisini elinde bulunduran büyükşehir belediye meclisinin değil; bazı milletvekillerinin, Ak Parti il teşkilatının ve Karatay ilçe belediye yönetiminin enformel ilişkiler temelinde oluşturdukları bir ittifakın/koalisyonun yönettiği anlaşılmaktadır.

4.3.2.3. Konya Adliye Sarayı Projesinin Plan Kararının Kentsel Rejim Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

KAS projesinin plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörler arasındaki ilişkiler incelendiğinde; sürecin, merkezi yönetim ve yerel yönetim düzeyinde aktörlerin enformel zeminde kurdukları bir koalisyonla yönetildiği anlaşılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu yönetim koalisyonunun kentsel rejim olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı tartışılmıştır. Bu tartışma kentsel rejimlerin özelliklerine ilişkin çalışmanın literatür bölümünde yapılan tanımlamalar çerçevesinde yapılmıştır.

[34] Merkezilik değerleri 50 ve üstü olan aktörler

Kentsel rejimler kente ilişkin politika üretmek üzere formel veya enformel ilişki ağıyla oluşan ittifaklar olduklarından aktörler arasındaki ilişkiler de genellikle uzun süreli ilişkilerdir. Çalışma kapsamında KAS'na yönelik yapılan derinlemesine görüşmelerde, daha öncesinde Konya Ak Parti İl Başkanı ve Karatay Ak Parti İlçe Başkanı olan kişilerin daha sonra Konya milletvekili seçildikleri ve dönemin siyasi ortamında etkin oldukları vurgulanmıştır. Yine görüşmelerde söz konusu aktörlerin kentin yerel yönetim kurumlarına başkan adayı belirlenmesi ve kentin parti teşkilatının belirlenmesi süreçlerinde de etkin oldukları ifade edilmiştir. Bu ifadelerden aktörler arasındaki ilişkilerin KAS projesinden daha önceye dayandığı ve kentin yerel yönetim yapısının şekillenmesinde bu ilişkilerle kurulan ittifakın önemli rol aldığı anlaşılmaktadır. KAS'nın karar üretim sürecine ilişkin yapılan sosyal ağ haritasında da açıkça görüldüğü gibi süreci aynı aktörlerden oluşan bir ittifakın/koalisyonun yönettiği görülmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmeler sırasında, aktörler arasındaki bazı bağların çözüldüğü bazılarının ise hala devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu veriler ışığında, KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecini yöneten koalisyonu oluşturan aktörler arasında da istikrarlı bir ilişki ağından söz etmek mümkündür.

Kentsel rejim kuramına göre rejimlerin temel aktörleri genellikle, politika üretim meşruiyetine sahip kamu yöneticileri ile sermaye kaynakları üzerindeki kontrol gücüne sahip iş sektöründen yatırımcılarıdır. Bu aktörler sahip oldukları güçleri birleştirerek belli bir amaca ulaşmak için yönetim koalisyonları oluşturmaktadır. KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde ise bazı milletvekilleri, Ak Parti il teşkilatı ve Karatay ilçe belediye yönetiminin oluşturduğu yönetim koalisyonu Konya'ya yapımı düşünülen yeni adalet sarayının Karatay ilçesinde planlanmasını amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda hareket eden yönetim koalisyonu, projenin finanse edilmesine ilişkin yetkiyi elinde bulunduran Adalet Bakanı'nı projenin Karatay ilçesinde inşa edilmesi konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Süreç içerisinde yönetim koalisyonunun yürüttüğü kulis faaliyetleri sonucunda Adalet Bakanlığı da KAS projesinin Karatay ilçesine yapılmasını kabul etmiştir. Adalet Bakanlığının projenin Karatay ilçesine yapılmasını kabul etmesinden sonra KBB yönetimi de projenin Karatay ilçesine yapılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde oluşan yönetim koalisyonunda iş sektöründen bir yatırımcı bulunmamaktadır. Ancak yönetim koalisyonunun projenin finanse edilmesine ilişkin yetkiyi elinde bulunduran Adalet Bakanı'nı ikna etmesiyle, KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde rejim kuramının vurgu yaptığı sermaye boyutunun da olduğunu görünmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, süreci yöneten aktörlerden Karatay Belediye yönetimi, Adalet Sarayı'nı ilçeye getirmek istemelerinin nedenlerini şeklinde ifade etmişlerdir:

> *Karatay ilçesi kırsal, sağlıksız ve kaçak yapılaşmanın yoğun olduğu bir ilçedir. Bu yapı karakterinin dönüşümünün hızlandırılmasıyla ilçenin ekonomik gelişiminin sağlanması amaçlandı. Ayrıca belediyeye gelir elde etmek için hazineden alınmış olan arsalar üzerinde kooperatiflerin oluşturulması ve Karatay bölgesinde yapılaşmanın artmasıyla daha fazla vergi geliri elde edilmesini hedefledik (Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Plan kararının üretilmesi sürecinde rol alan milletvekilleri ise projenin Karatay ilçesinde yapılmasını istemelerinin nedenlerini şeklinde açıklamışlardır:

> *Biz Karatay kökenli olarak buraya gönülden bağlıyız. Karatay ilçesi diğer ilçelere göre geri kalmış durumdaydı. Bu nedenle Karatay bölgesine karşı duyduğumuz vefadan dolayı bu projenin Karatay ilçe sınırları içinde bir alana yapılması yönünde çaba harcadık (Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerden derlenmiştir.).*

Bu açıklamalardan sürece ilişkin kurulan yönetim koalisyonunun aktörlerinin ortak bir amaç temelinde oluştuğu anlaşılmaktadır. Koalisyon kapsamında kurulan ilişkiler gayri resmi bir zeminde oluştuğundan, koalisyonun amaçları genel olarak yazılı değildir.

Rejimlere ilişkin bir özellik olan farklı kaynak ve kapasitelere sahip aktörlerin birbirlerini tamamlamak için ittifak kurma eğilimi, KAS'nın plan kararı üretim sürecinde oluşan koalisyonun yapısı incelendiğinde de görülmektedir. KAS'nın plan kararı üretim süreci incelendiğinde, süreçte rol alan aktörlerden milletvekilleri Adalet Bakanlığına ulaşabilme olanağına sahipken, ilçe belediyesi ise yerelde meşruiyet oluşturma yetisine sahiptir. Bu iki grubu, il merkezinde Ak Parti'nin kurumsal gücünü temsil eden il teşkilatı ile bazı meslek odaları desteklemiştir. Birbirini tamamlayan bu aktörlerin ittifakı ile oluşan yönetim koalisyonunun gücü KAS'na ilişkin plan kararının şekillenmesinde de önemli rol oynamıştır.

Sonuç olarak, KAS'nın plan kararı üretim süreci incelendiğinde, bazı milletvekillerinin, Ak Parti il teşkilatının ve Karatay ilçe belediye yönetiminin ittifakı sonucu oluşan yönetim koalisyonunun, rejimlere ilişkin özelliklerin çoğunu taşıdığından bir kentsel rejim olarak değerlendirilebileceği görülmektedir.

4.3.3. Değerlendirme

Türk planlama sisteminde kentlerde imar planlarına ilişkin karar merci belediye meclisleri iken farklı dinamiklerin etkisiyle uygulamada çoğu zaman farklı aktörler planlama sürecinde etkin olmaktadır. Bu aktörlerin farklı beklentileri olması nedeniyle mevcut planlama eğilimleri ile uyumlu olmayan, kamu yararının gözetilmediği ve yapısal boyutun göz ardı edildiği bir karar üretim süreci planlama sistemimize hâkim olmaktadır. Çalışma kapsamında örnek olay olarak incelenen KAEM ve KAS'nın plan kararı üretim sürecinde de yukarıda bahsedilen çarpık yapının hâkim olduğu görülmüştür. Her iki örnek olayda da süreci enformel ilişkiler temelinde kurulmuş rejimler yönetmiştir.

KAEM'nin plan kararı üretim sürecinde oluşan kentsel rejimin oluşmasında yerel politikacıların yeniden seçilme beklentileri önemli bir etken olmuştur. Bu beklentiyle motive olan yerel politikacıların, halkın desteğini almak için simgesel bir proje gerçekleştirme gayretine girdikleri görülmektedir. Yöneticiler bu projenin gerçekleşmesi için gerekli olan finansı sağlamak için bir yüklenici firmayla koalisyon kurmuşlardır. Süreç karşılıklı menfaatler çerçevesinde nesnellikten uzak bir anlayışla yürütülmüştür.

KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde ise bazı Konya milletvekilleriyle Karatay ilçe yönetiminin Karatay ilçesini geliştirmek için bir kentsel rejim oluşturdukları görülmektedir. Söz konusu rejim adalet sarayı projesini Karatay ilçe sınırları içinde yapabilmek için farklı kaynaklara/güçlere sahip aktörlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Kentsel rejimlerde temel aktörler genellikle yöneticiler ve iş sektöründen yatırımcılarıdır. Her iki örnek olay bu açıdan değerlendirildiğinde; KAEM'nin karar üretim sürecindeki aktör yapısının bu genellemeye uyduğu, KAS'nın karar üretim sürecindeki aktör yapısının ise bu genellemeye tam olarak uymadığı görülmektedir. Ancak, projenin finanse edilmesine ilişkin yetkiyi elinde bulunduran Adalet Bakanı'nın ikna edilmesiyle, KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde de sermayenin sürecin ilerlemesinde önemli etkisi olmuştur. Ayrıca, Karatay İlçe belediyesinin sektörel bir aktör gibi kooperatifler kurarak konut ürettiği ve bazı milletvekilleri ile bazı belediye

meclis üyelerinin de müteahhitlik[35] yaptıkları göz önüne alındığında, KAS'nın karar üretim sürecinde de sermayeyi kontrol eden grupların varlığından söz etmek mümkündür. KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde kurulan ittifakın temel amacının Karatay ilçesinin geliştirilmesi olduğu dikkate alındığında, aslında sürecin daha tamamlanmadığı, günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Projenin tamamlanmasıyla bölgede oluşan/oluşacak yapılaşma baskısı (rantın oluşması) ve paralelinde alınan/alınacak plan kararlarının, karar üretim süreçlerinde de kentsel rejimler oluşmaktadır.

Farklı kentsel politik-ekonomik bağlama sahip ülkelerde yerel yönetim koalisyonlarının tiplerinde de farklılıkların ortaya çıkması doğaldır. Yani bir devletin politik-ekonomik yapısı kentsel rejimlerin oluşumunu, yapısını ve gelişimini etkileyen önemli bir unsurdur. Örneğin yerel yönetimlerin güçlü olduğu ülkelerde kentsel rejimlerin oluşumunda; yerel yönetim aktörleri merkezi konumda yer alırlarken, merkezi otoritenin güçlü olduğu ülkelerde merkezi yönetim aktörleri yerel yöneticiler kadar etkin olabilmektedir. Türkiye'de 1980 sonlarında yerel yönetimlere ciddi yetki aktarımları olmasına rağmen merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayeti hala hissedilmektedir. Çalışma kapsamında irdelenen örnek olaylardan KAS'na ilişkin plan kararı üretim sürecinde oluşan kentsel rejimde merkezi yönetim düzeyinde aktörlerin de yer aldığı görülmektedir.

Yöneticiler özellikle çeşitli politika hedeflerine ulaşmak için kaynaklara sahip olanlarla iş birliği yapma eğilimindedir. Stone (1993)'nun vurguladığı gibi, yönetim rejimleri "seçim zaferiyle yakalanabilen yönetme gücü yerine, güç işbirliğindeki sadece eşit olarak talep sahibi değil, aynı zamanda sıklıkla eşit olmayan bir dizi amaçları şekillendiren katılımcılar olarak aktörlerin bir araya gelmesiyle" oluşmuştur. Rejim araştırmacıları koalisyonlarda belli menfaatlerin katılımıyla hangi sosyal yapıya imtiyaz tanındığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede, Stone aktörlerin etkili bir rejim ortağı olmaları için iki temel özelliğin görülmesinin uygun olduğunu savunmaktadır. Birincisi, sosyal işlemlerde stratejik bilgi sahipliği ve bu bilgiyi temelinde harekete geçirmek için mevkii, ikincisi ise, kaynakları kontrol edebilme kapasitesine sahip olmadır. Bu özellikler aktörleri cazibeli bir koalisyon ortağı haline getirmektedir (Stoker, 1998b).

[35] Çalışma kapsamında yapılan incelemelerde meclis üyelerinin bir bölümünün inşaat sektöründe çalıştığı görülmüştür. Bu durumu derinlemesine görüşme yapılan bir meclis üyesi şu şekilde ifade etmiştir: "*İncelenirse belediye meclis üyelerinin çoğu emlakçı, yapsatçı ve müteahhittir*."

5. SONUÇ

Türkiye'de farklı nedenlerle kente ilişkin kararların üretilmesi sürecinde nesnel gerekçelerin göz ardı edildiği, süreci yöneten aktörlerin öncelikleri doğrultusunda (bireysel menfaatlerin öne çıkarıldığı) kentsel mekânın şekillendiği bir planlama kültürü oluşmuştur. Böylece planlama düzenli kentsel gelişmenin aracı olmaktan çok, güç sahiplerinin amaçları doğrultusunda şekillenen bir belge haline gelmektedir. Türkiye'de planlama sistemine ilişkin bu sorunsal tez çalışmasının çıkış noktasını oluşturmuştur.

Çalışmanın amacı; kent ve planlamaya ilişkin karar üretim süreçlerinde rol alan aktörler arasında oluşan güç ilişkilerinin, üretilen kararlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesidir. Böylece, çalışmanın çıktılarından biri olan Türkiye'de demokratik bir kentsel karar üretim sürecinin nasıl oluşturulabileceğine ilişkin ipuçlarının elde edilmesi amaçlanmıştır.

"Kente İlişkin Plan Kararlarının Üretilmesine Yön Veren Güç İlişkilerinin İrdelenmesi" başlıklı tez çalışması kapsamında yapılan kavramsal araştırmalarda, kentsel rejimlerin enformel ilişkiler temelinde politik ittifaklar oluşturarak ve bu ittifakları sürdürerek, kente ilişkin politikalar üretme, eylemleri koordine etme ve kaynakları harekete geçirme yeteneğine sahip oldukları vurgulanmaktadır. Bununla birlikte planlama kente ilişkin geleceğe yönelik politikaların belirlendiği bir otoritedir. Planlamanın bu özelliğinden dolayı, planlama, kentsel rejimlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları müdahale araçlarından biri haline gelmektedir.

Bu noktada kentsel rejimlerin amaçlarının, rejimleri oluşturan aktörlerin beklentilerine göre şekillendiğini vurgulamakta yarar vardır. Yani bir kentsel rejimin amacı ekonomik gelişmeye ilişkin politika üretmek olabileceği gibi sosyal adaleti sağlamaya yönelik konulara (eğitim, kamu sağlığı, yoksulluk vb.) ilişkin politika üretmek de olabilir.

Tez çalışmasında, kent ve planlamaya ilişkin kararların üretilmesine yön veren enformel güç ilişkileri sosyal ağ analizi ile çözümlenerek, kentsel politika yaklaşımlarından rejim kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Böylece farklı kaynaklara sahip aktörlerin, formel ve enformel işbirlikleri sonucu gayri resmi bir koordinasyon zemininde oluşturdukları bir yönetim koalisyonu olan kentsel rejimlerin, plan kararları üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik saptamalar yapılmıştır.

Bu doğrultuda Konya'nın üst ölçekli plan kararları göz ardı edilerek ve parçacı bir yaklaşımla üretilmiş olan Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi (KAEM) ile Konya

Adalet Sarayı'na (KAS) ilişkin plan kararlarının üretim süreçleri irdelenmiştir. Söz konusu plan kararlarının üretim sürecinde rol alan aktörlerin birbirleriyle olan ağ ilişkilerine ve süreçte oynadıkları role ilişkin veri elde edebilmek için aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilerek karar üretimi sürecinde oluşan formel ve enformel ilişkiler çözümlenmiştir.

KAEM ve KAS'nın plan kararı üretim sürecine ilişkin sosyal ağ analizleri, her iki plan kararının üretim sürecinde de enformel ilişkiler temelinde kurulmuş yönetim koalisyonlarının süreçleri yönettiğini göstermiştir. KAEM ve KAS'nın plan kararının üretim sürecini yönetim koalisyonlarının özellikleri kentsel rejim kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, söz konusu yönetim koalisyonları birer kentsel rejim olarak tanımlanmıştır.

KAEM ve KAS projeleri bu çerçevede irdelendiğinde, projelerin planlama kararlarının üretim süreçlerinin enformel ilişkiler temelinde oluşmuş yönetim koalisyonları tarafından yönetildikleri görülmüştür. KAEM'nin plan kararının üretim sürecine ilişkin yapılan derinlemesine görüşmeler ve sürece ilişkin yapılan sosyal ağ analizi, projenin karar üretim sürecini politik bir koalisyonun yönettiğini göstermiştir. Bu koalisyon kente ilişkin karar verme yetkisini elinde bulunduran belediye başkanı, bazı meclis üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan bir grup ile ekonomik kaynağı elinde bulunduran bir yüklenici firma yetkililerinin ittifakı ile oluşmuştur. Koalisyonu oluşturan aktörler arasındaki ilişki meşru olarak tanımlanmış bir kurumsal ilişki değildir ve sürecin zaman zaman formel ilişkiler temelinde, zaman zaman ise gayri resmi olarak enformel ilişkiler temelinde kurulan ilişkilerle yönetildiği görülmüştür. Süreçte yer alan aktörlerin, süreçteki etkinlikleri karşılaştırıldığında enformel ilişki temelinde oluşmuş olan yönetim koalisyonunun, karar üretim sürecinde daha etkin oldukları görülmektedir.

KAS'nın plan kararı üretim süreci incelendiğinde ise, bazı milletvekillerinin, Ak Parti il teşkilatının ve Karatay ilçe belediye yönetiminin ittifakı sonucu oluşan yönetim koalisyonunun, projenin karar üretim sürecini yönettiği görülmektedir. KAS projesinin karar üretim süreci ve süreci yöneten aktörler arasındaki ağ yapısı incelendiğinde süreci yöneten aktörlerin enformel ilişkiler temelinde bir rejim oluşturdukları ve bu aktörlerin süreçte yer alan diğer aktörlerden daha etkin oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, **KAEM ve KAS projelerinin karar üretim süreçlerini enformel ilişki ağlarıyla oluşan yönetim rejimlerinin yönettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca söz konusu yönetim**

rejimlerini oluşturan aktörler, karar üretim sürecinde formel ilişki ağlarına sahip aktörlerden daha etkin olmuşlardır.

Çalışma kapsamında incelenen KAEM ve KAS projeleri, bu projelerin karar üretim süreçlerinde rol alan aktörlerin beklentileri doğrultusunda şekillenmiştir. Yöneticiler politika üretme meşruiyetine sahiplerdir, ancak politik amaçlarını gerçekleştirmek için sermayeye gereksinim duymakta ve bu doğrultuda yöneticiler amaçladıkları politikaları gerçekleştirmek için zaman zaman sermaye sahipleriyle koalisyonlar oluşturmaktadır. KAEM'ne ilişkin plan kararının üretim sürecini yöneten rejimin aktörlerinden yerel yöneticilerin amacı, seçime yönelik bir simge yapı oluşturmaktır ve bu proje için gerekli sermaye için yüklenici firma ile koalisyon oluşturmuştur. Koalisyonun diğer ortağı olan yüklenici firma ise varlıklarını devam ettirebilmek için kazancını artırma amacındadır. Kentsel rejimi oluşturan bu iki grup amaçlarına ulaşabilmek için, içerisinde simge niteliğinde kulesi olan bir alışveriş merkezinin inşa edilmesi noktasında uzlaşmışlardır. Bu uzlaşı sonrasında, mevcut planlama eğilimlerinin ve kamu yararının göz ardı edildiği, noktasal bir proje üretilmiştir. KAS'na ilişkin plan kararının üretim sürecini yöneten koalisyonun amacı ise projenin Karatay ilçe sınırları içinde yer seçmesini sağlayarak, Karatay ilçesinin gelişmesinin sağlanmasıdır. Ancak yapılan derinlemesine görüşmelerden, KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde Konya'ya ilişkin mevcut üst ölçek planların ve bu planların kararlarının göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda, kentsel rejimlerin amaçlarını gerçekleştirmek için planlamayı meşrulaştırma otoritesi olarak kullandıkları görülmektedir. Dolayısıyla; **KAEM ve KAS projelerinin plan kararı üretilme sürecinde, mevcut planlama politikaları ve kararlarından ziyade yerel yöneticiler ve sermaye sahipleri arasında oluşan koalisyonlar[36] belirleyici olmuştur.** Ayrıca; **KAEM ve KAS projelerinin, projelerin karar üretim sürecini yöneten yönetim koalisyonunu oluşturan toplumsal grupların amaçları nedeniyle bütüncül planlama yaklaşımının bir sonucu olmaktan çok noktasal planlama kararları olarak ortaya çıkmışlardır.**

Türkiye'de farklı nedenlerle, planlama boyutunun ele alınmadığı, kente ilişkin kararların üretilmesini yöneten rejimleri oluşturan aktörlerin amaçlarının belirleyici olduğu bir yapı vardır. KAEM ve KAS projelerinin üretilmesi sürecinde de projelere

[36] Yerel yöneticiler ve iş dünyasından aktörlerin dışında değişen amaçlar doğrultusunda, kentsel rejimlerde farklı aktörler de (örn. semt grupları ve çevre grupları gibi) yer alabilmektedir. Ayrıca, kente ilişkin politika belirlemek için kurulan kentsel rejimlerin, planlamanın kamu yararı ilkesini her zaman göz ardı etmediği, bu noktada rejimi oluşturan aktörlerin amaçlarının belirleyici olduğu unutulmamalıdır.

ilişkin kararları yönetim rejimlerini oluşturan aktörler yön vermiştir. KAEM projesinin karar üretim süreci ve süreçte rol alan aktörlerin ilişkilerine yönelik sosyal ağ analizi incelendiğinde, süreci belediye başkanı, bazı meclis üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan bir grup ile ekonomik kaynağı elinde bulunduran bir yüklenici firma yetkililerinin oluşturdukları bir koalisyon yönetmiştir. Ancak, karar üretim sürecinde yer alması beklenen şehir plancısı, mimar gibi uzmanların süreç dışında tutulduğu veya etkin olamadıkları, karar üretim sürecine ilişkin yapılan sosyal ağ haritasında da açıkça görülmektedir. Benzer şekilde, KAS projesine ilişkin karar üretim sürecini, bazı milletvekillerinin, Ak Parti il teşkilatının ve Karatay ilçe belediye yönetiminin oluşturduğu bir koalisyon yönetmiştir. KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde de rejimi oluşturan aktörler, uzmanlardan daha etkin olmuştur. Dolayısıyla; **KAEM ve KAS projelerine ilişkin plan kararlarının belirlenmesi sürecinde yönetim rejimlerini oluşturan aktörler şehir plancıları, mimarlar gibi uzmanlardan daha etkindirler.**

Türkiye'de güçlü başkan modeli uygulanmaktadır. Bu modelde, belediye başkanları, yerel yönetimlerde karar alma ve yürütme organı olan belediye meclisinin ve danışma organı olan belediye encümenin başıdır (Arıkboğa, 2007b). Güçlü başkanlık sistemleri seçilen belediye başkanlarına önemli formel ve enformel güç verir (Greasley&Stoker, 2012). Bu gücü elinde bulunduran belediye başkanları, yönetim kapasitelerini artırmak için sermaye üzerindeki hâkimiyetlerinden dolayı sermaye sahipleriyle işbirlikleri geliştirme eğilimindedir. Bu anlamda, KAEM projesi, belediye başkanının liderliğinde belediye yönetiminin, yüklenici bir firmayla kurduğu işbirliğinin ürünüdür.

Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, Konya kent merkezinin bütüncül bir planlama yaklaşımıyla gelişememesinin nedeni olarak, planlama yetkisine sahip kurumların farklı öncelikleri olduğundan, her zaman eşgüdüm içinde çalışamamaları gösterilmiştir. Arıkboğa (2007a), bu sorunu büyükşehir belediye meclis üyelerinin tamamının aynı zamanda ilçe belediye meclis üyeleri olmasına bağlamaktadır. Arıkboğa, ilçe belediyesi meclis üyesi olan ve aynı zamanda büyükşehir meclis üyesi olan üyelerin; kenti bütüncül olarak düşünemeyecekleri, karar üretim sürecinde metropoliten alan yerine ilçe çıkarlarını gözetebilecekleri ve ilçe mensubiyetine dayalı gruplaşmaların olabileceği gibi sorunlara neden olabileceğini ifade etmektedir (Arıkboğa, 2007a; Arıkboğa, 2012). Meşhur ve Ayten (2011) de Konya kent merkezine ilişkin yapmış oldukları çalışmalarında; ilçe belediye başkanlarının sorumluluk alanı olarak sadece kendi ilçelerini görmelerinin ve yürütülen

ilçe siyasetiyle kent bütününden bağımsız uygulamalar yapmalarının sonucu olarak, kentin mevcut planlarına aykırı projelerin üretilmesine neden olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmanın örneklem alanlarından KAS projesinin karar üretim sürecinde de benzer bir sürecin yaşandığı görülmektedir. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, Karatay İlçe Belediye Başkanı'nın KAS projesinin Karatay ilçesine yapılması için bazı milletvekilleriyle siyasi bir süreç yönettiği ifade edilmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde, KBBM'ne Karatay ilçesinden gelen üyelerinin de KAS projesinin Karatay ilçe sınırları içerisine yapılması için hem Konya siyasetini hem de merkezi yönetim düzeyinde bakanlığı ikna etmek için yoğun çaba harcadığı anlaşılmıştır.

Ayrıca, Türkiye'de yerel yönetimlere ve planlamaya yönelik yasal mevzuat, yerel yöneticilere kente ilişkin karar üretme meşruiyeti verirken, vatandaşlara ise seçim yöntemiyle kendileri adına kente ilişkin karar verecek yöneticileri belirleme yetkisi vermiştir. Ancak planlamaya ilişkin yasal mevzuat, vatandaşın planlamaya katılımının sağlanması ve kamuoyunun planlarla ilgili sağlıklı bir şekilde bilgilendirilmesi konularında yetersizdir. İmar mevzuatına ilişkin bir diğer önemli sorun ise plan kararlarının denetlenmesine ilişkin hükümlerinin yetersiz olmasıdır.

Bu nedenler, politika üretime meşruiyetine sahip yöneticilerin ve sermayeyi kontrol eden sermaye sahiplerinin, genellikle kente ilişkin karar üretim süreçlerinde temel aktörler olmalarına olanak sağlamaktadır. Benzer şekilde tez çalışmasının örneklem alanları olan **KAEM ve KAS projelerine ilişkin plan kararlarının üretim süreçlerinde; yöneticiler ve sermaye sahiplerinin temel aktör olmalarında kurumsal yapı ve yasal mevzuattaki boşluklar rol oynamıştır.**

Sermaye sahipleri finans ve organizasyon kaynakları yönünden diğer gruplara göre avantajlı bir konuma sahiptir. Bu nedenle politika üretim sürecinde, yerel yöneticiler uygulamak istedikleri projeler için gerekli sermayeden dolayı sermaye sahipleriyle koalisyon kurmaya gereksinim duyarlar. Diğer taraftan, sermaye sahipleri de kendi sermayelerini artırmayı amaçlarlar ve yerel düzeyde karar üretim süreçlerinde oluşan rejimlerde yer alma eğilimindedirler. KAEM projesinin karar üretim sürecinde de yüklenici firmanın temel amacının maddi fayda olduğu, sürece ilişkin yapılan derinlemesine görüşmelerdeki görüşmecilerin ifadelerinden ve sürece ilişkin yapılmış sosyal ağ analizi sonuçlarından anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda; **KAEM projesine ilişkin plan kararları üretim sürecinde sermaye sahiplerini kamu yararından ziyade maddi faydaların motive ettiği görülmüştür.**

KAS projesinin üretilmesi sürecinde ise maddi fayda beklentisi olan bir sermaye sahibinden söz etmek zordur. Çünkü KAS projesi merkezi yönetim tarafından finanse edilmiş bir projedir ve bu nedenle karar üretim sürecinde doğrudan iş sektöründen bir yatırımcı bulunmamaktadır. Ancak KAS projesinin kararının üretim sürecinde mekânın metalaştırılmasını amaçlayan bir yönetim rejiminin, süreci yönettiği görülmektedir. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde görüşmeciler, söz konusu yönetim rejiminin aktörlerinden olan Karatay Belediyesi yönetiminin, KAS projesini kendi ilçe sınırları içerisine çekme çabasının nedenini, Karatay ilçesini geliştirmek olarak ifade etmişlerdir. Görüşmeciler, belediyeye gelir sağlamak için Milli Emlak Müdürlüğü'nden alınan arsalar üzerinde kooperatifler kurarak konut ürettiklerini[37] ve KAS projesinin Karatay İlçesine inşa edilmesiyle, bölgesinde yapılaşmanın artacağını ve böylece daha fazla vergi geliri elde etmeyi hedeflediklerini söylemişlerdir. Ayrıca, yapılan derinlemesine görüşmelerde, KAS projesinin kararının üretim sürecini yöneten rejimde yer alan bazı milletvekilleri ile bazı belediye meclis üyelerinin de inşaat vb. sektöründe faaliyet gösterdikleri görülmüştür. Bu tartışmalar sonucunda; **KAS projesine ilişkin plan kararları üretim sürecinde, rol alan bazı aktörleri mekânın metalaşmasıyla oluşacak maddi faydaların motive ettiği görülmüştür.**

Kentsel rejimlerin yapısı ülkelerin sahip oldukları farklı dinamiklere ve yönetim yapılarına bağlı olarak ülkeden ülkeye hatta aynı ülkede şehirden şehre farklılık gösterebilmektedir. KAEM ve KAS projelerinin karar üretim sürecini yöneten kentsel rejimin oluşumunda da kentin sosyal, ekonomik ve politik yapısı etkili olmuştur. Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde görüşmeciler; KAEM projesine ilişkin kararın üretildiği dönemde, mahalli seçimlerin yaklaştığını ve proje alanında bulunan otogarın boşalmasıyla bölgede güvenlik sorunlarının ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bunun üzerine dönemin belediye yönetimi, projenin yaklaşan seçimlere yetişmesi için çaba harcamıştır. Belediye yönetimi seçime güçlü girebilmek için simgesel bir proje üretip, bu projeden yararlanmayı amaçlamıştır. Diğer taraftan, projenin üretildiği dönem 2001 ekonomik krizinin etkilerinin hissedildiği bir döneme denk gelmiştir. Belediye yönetimi projeyi üstlenecek bir firma bulamayınca, İttifak Holding yöneticileri ile görüşmüştür. Bu görüşmeler sonucunda, her iki aktör grubunun beklentilerini karşılayacak bir proje üzerinde uzlaşılmıştır.

[37] KAS projesinin karar üretim sürecinde Karatay Belediyesi Maliye Hazinesi'nden almış olduğu arsalar üzerinde, belediyenin öncülüğünde toplam 2700 dairelik Akabe, Adalet ve Akkonak isimli üç kooperatif kurmuştur.

KAS'na yönelik yapılan derinlemesine görüşmelerde, Karatay kökenli olan ve daha öncesinde Konya Ak Parti İl Başkanı ve Karatay Ak Parti İlçe Başkanı olan aktörlerin daha sonra Konya milletvekili seçildikleri ve dönemin siyasi ortamında etkin oldukları vurgulanmıştır. Yine görüşmelerde söz konusu aktörlerin kentin yerel yönetim kurumlarına başkan adayı belirlenmesi ve kentin parti teşkilatının belirlenmesi süreçlerinde de etkin oldukları ifade edilmiştir. Bu ifadelerden aktörler arasındaki ilişkilerin KAS projesinden daha önceye dayandığı ve kentin yerel yönetim yapısının şekillenmesinde bu ilişkilerle kurulan ittifakın önemli rol aldığı anlaşılmaktadır. KAS'nın karar üretim sürecine ilişkin yapılan sosyal ağ haritasında da açıkça görüldüğü gibi süreci aynı aktörlerden oluşan bir rejimin yönettiği görülmektedir. Dolayısıyla, **KAEM ve KAS'na ilişkin karar üretim sürecinde oluşan kentsel rejimlerin oluşumunda kentteki siyasi kaygılar ve atmosfer belirleyici olmuştur.**

Yukarıda çalışmanın hipotezlerinin sınanmasına ilişkin tartışmalar göstermiştir ki; kentsel karar üretim süreçlerinde planlamanın meşrulaştırma gücünü kullanmak isteyen aktörlerin oluşturduğu rejimler, planlama sürecini aktörlerin beklentileri doğrultusunda yönetmekte ve aktörler arasındaki karşılıklı güç ilişkileri (anlaşmalar/pazarlıklar) sonucunda kente ilişkin kararlar üretilmektedir. Bu durum; **planlamayı belirli güç odaklarının kente ilişkin üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırma aracı haline getirmektedir.**

Planlama, geleceğe yönelik olarak toplum ve kamu yararı adına var olan sorunların ve büyüme eğilimlerinin verdiği ipuçları doğrultusunda belirlenen bir hedefe ulaşmak için değerlendirme ve karar verme sürecidir (Aydemir, 2004, s. 41; Yıldız, 2012, s. 182). Ancak çoğu zaman belirli güç odakları, planlamayı kente ilişkin üzerinde uzlaştıkları kararları meşrulaştırma aracı olarak kullanmaktadır. Bu durum planlamanın, düzenli kentsel gelişmeyi toplum/kamu yararı adına sağladığı fikrinin, çoğu zaman teoriden öteye geçmediğini göstermektedir. Bu yapının oluşmasının en önemli nedeni toplumun, toplum adına alınan kararların dışında tutulmasıdır. Günümüzde, vatandaşlar seçim yöntemiyle belli yöneticilere politika yapma ve uygulama yetkisi vererek, kendileri adına karar verecek temsilcileri yetkilendirmiş olurlar. Ancak, gelişmiş demokrasilerde seçimler, vatandaşların kente ilişkin karar üretim sürecine katılımı için yeterli değildir. Seçimler vatandaş ve onları yönetenler arasındaki bağlantı için yetersizdir. Bu nedenle vatandaşların kente ilişkin kararların üretildiği süreçlere dâhil edildiği bir model geliştirilmelidir.

Bir toplumda, plan kararlarının üretilmesi sürecinde tüm toplumsal gruplar örgütlenip, çıkarlarını savunabiliyorlarsa o zaman demokratik bir planlama sürecinden bahsetmek mümkündür. Toplumun egemenliği için farklı düzeylerdeki katılımcıların, kendi haklarını yatay ağ ilişkileriyle müzakere ortamında güvenle savunabileceği, demokratik bir karar üretim kültürünün oluşturulması gerekir (Taşan-Kok, 2012, s. 86). Böylece kente ilişkin sorunlar veya karar alınması gereken konuların, toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla üretilmesi, kararlar üzerinde tüm katılımcıların birikimlerinin aktarılmasını sağlayacağı gibi üretilen plan kararları da gerçek anlamda meşruiyet kazanacaktır.

Bu noktada, plan kararlarının üretilmesi sürecinde müzakereci anlayışın benimsenmesi daha demokratik bir planlama sürecinin oluşmasına olanak ağlayacaktır. Müzakere süreci önemli bir katılım aracı olarak; kamusal karar alma süreçlerine toplumdaki tüm katmanların katılımını ve katılımcıların belli bir noktada uzlaşmasını öngörmektedir. Müzakereci karar üretim modeli; kente ilişkin bir karar üretmek için, bütün toplumsal kesimlerinin ihtiyaçlarını, beklentilerini ve isteklerini eşit koşullarda ifade edebilecekleri ve kararların katılımcıların bu taleplerini karşılar nitelikte olması için uzlaşmaya varıncaya kadar konuşma, tartışma ve fikir alışverişinde bulunabilecekleri bir müzakere ortamında uzlaşı yolu ile üretilmesidir. Bu model planlamanın sadece çıkarların çarpıştığı bir alan değil, farklı toplumsal kesimlerin de düşüncelerinin ifade edilmesine olanak sağlayan ve böylece toplumdaki diğer grupları anlamaya fırsat vermektedir. Karar üretim sürecinde oluşan müzakere ortamı, katılımcılara kendi düşüncelerin gözden geçirme olanağı vererek, katılımcılar arasında bir uzlaşma zeminin oluşmasına olanak sağlamaktadır (Gedikli, 2007, s. 244; Şengül, 2007, s. 87; Gedikli, 2012, s. 159; Erat & Kaçer, 2015). Morrell (2005) de demokratik karar üretim süreci için müzakereci yaklaşım üzerine yaptığı çalışmasında, müzakereci bir karar üretim sürecinde, kararların yüz yüze müzakere edilerek alınmasının sürece katılan vatandaşların kendilerine olan güvenlerinin artmasını sağladığını vurgulamaktadır. Böylece, vatandaşlar daha sonraki müzakerelere katılma konusunda daha istekli olmaktadır.

Plan kararı üretim sürecinde müzakereci bir yaklaşımın belirlenmesi, planlama sürecinde rol alan uzmanların da rollerinde değişikliklere neden olacaktır. Müzakereci karar üretim sürecinde, plancı salt karar verici değildir. Plancının teknik uzmanlığının yanında, uzlaştırıcı bir role de sahip olması gerekmektedir. Karar üretim sürecinde, plancı almış olduğu teknik eğitimle müzakerenin sınırlarını belirlemektedir. Bu

doğrultuda karar alama sürecinde hangi konuların müzakere edilebileceğine veya müzakere edilemeyeceğine ilişkin yetkiye sahip olmaktadır. Ayrıca, plancının, müzakere edilebilecek konuların tartışılması ve uzlaşılması sürecinin belli bir sistem çerçevesinde yürütülmesini ve sonrasında da üzerinde uzlaşılan kararların planlara aktarılmasını sağlaması gerektirmektedir (Gedikli, 2007, s. 246). Müzakereci karar üretim sürecinde plancı, süreçte yer alan aktörler arasındaki müzakereye yön veren uzlaştırıcı bir role sahiptir. Bu rolüyle plancı, yapılan müzakerelerin bir zaman kaybı haline gelmesini engellemek ve kente ilişkin sağlıklı kararların alınmasını sağlamak için süreci de yönetebilmelidir (Ergin, 2003).

Türkiye'ye özgü yatay ağ ilişkileriyle toplumun tüm kesimlerinin sistemli katılımının sağlandığı şeffaf, hesap verebilir ve denetimin zorunlu olduğu müzakereci bir karar üretim mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir. Böyle bir karar üretme mekanizmasının oluşturulmasıyla, hem plan kararlarının daha demokratik yöntemlerle üretilmesi sağlanmış olur, hem de kararların yerel grupların katkıları ile oluşturulmuş olması bu kararların uygulanabilirliğini artırır.

Sonuç olarak, planın başarısı plancının yeterlilikleri yanında, yerel ve yerel üstü dinamiklerin ve aktörlerin de niyetleri, stratejileri ve tutumlarıyla ilişkilidir. Kentleri yaşanılır kılmayı hedefleyen, kentlere rant mekânları olarak değil, kullanım değeri açısından yaklaşan bir karar üretme mekanizmasına katılımın temel oluşturulması, hem sosyal hem de fiziksel anlamda yaşanılabilir kentler oluşturabilmenin ön koşuludur. Bu nedenle, kente ilişkin karar üretim sürecinin yönetimi önemlidir. Planlamanın, sağlıklı kentsel mekânların üretilmesi üzerindeki etkisinin artırılması için bilimsel, teknik, sanatsal ve estetik yönleri zenginleştirilecek bir planlama mevzuatının, müzakere temelli karar üretim sürecine ilişkin çerçevesinin de oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Akşit, A. (1996). Selçuklular Devrinde Kent İskânı ve Mahalleler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 67-88.

Aktan, C. C., Ay, H., & Çoban, H. (2007). Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları. C. C. Aktan, & D. Dileyici içinde, *Modern Politik İktisat: Kamu Tercihi* (s. 1-22). Ankara: Seçkin Yayınları.

Arıkboğa, E. (2007a). Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 31-54.

Arıkboğa, E. (2007b). Türk Yerel Yönetim Sisteminde Reform ve Yeni Kamu Yönetimi. B. Eryılmaz, M. Eken, & M. L. Şen içinde, *Kamu Yönetimi Yazıları* (s. 42-70). İstanbul: Nobel yayınları.

Arıkboğa, E. (2012). Büyükşehir Belediye Modeli ve Reform. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1-32.

Ataöv, A., & Osmay, S. (2007). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım. *METU Journal of The Faculty of Architecture*, 57-82.

Avcı, M., & Danışman, A. (2003). Türkiye'de Birliklerin Karar Alma Sürecine Etkileri Üzerine Bir İnceleme. *Mevzuat Dergisi*, 1-13.

Aydemir, Ş. (2004). *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı.* Trabzon: Akademi Kitabevi.

Baèlija, I. (2011). Urban Management in a European Context. *Urbani izziv*, 137-146.

Bal, H. (2011). *Kent Sosyolojisi.* Isparta: Fakülte Kitabevi.

Bayraktar, U. (2013). Yerel Yönetimler. F. Güneş içinde, *Kent Sosyolojisi* (s. 116-143). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

BERSAY. (2015, 01 15). *Kulesite*. BERSAY: http://www.bersay.com.tr/BasinOdasi/Kulesite/BasinBulteni/Bayram_Alisverisini_Uzatiyoruz_10399_1_large.jpg adresinden alındı

BGATELYE. (2015, 01 15). *Manolya Konutları - Konya*. BGATELYE: http://www.bgatelye.com.tr/#!manolya-konutlar%C4%B1-konya/zoom/c1mqa/imagetre adresinden alındı

Borgatti, S. P., Everett, M. G., & Johnson, J. C. (2013). *Analyzing Social Networks.* London - California: SAGE Publications Ltd.

Büyükşehir Belediyesi Meclisi. (2002). *29.03.2002 tarih ve 18 sayılı Büyükşehir Belediye Meclisi Plan Değişikliği Kararı.* Konya.

Clegg, S. R. (1989). *Frameworks of Power.* London: Sage.

Cochrane, A. (2009). Urban Policy. R. Kitchin, & N. Thrift içinde, *International Encyclopedia of Human Geography* (s. 84-88). Amsterdam: Elsevier Ltd.

Cullingworth, B., & Caves, R. W. (2009). *Planning in the USA Policies, Issues and Processes.* Routledge: New York.

Çakır, V. (2005). Konya'nın Geleneksel Eğlence Kültürü. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 355-382.

Çetin, M. (2013). Çok-Boyutlu Kentin Sancılı Kabul Değiştirme Süreci: Kentsel Dönüşüm. *Panorama Khas*(10), 12-16.

Çevik, H. H., & Demirci, S. (2008). *Kamu Politikası.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dahl, A. R. (1961). *Who Governs? Democracy and Power in an American City.* New Haven: Yale University Press.

Davies, J. S. (2002). Urban Regime Theory: A Normative-Empirical Critique. *Journal of Urban Affairs*, 1-17.

Davies, J. S. (2003). Partnerships Versus Regimes: Why Regime Theory Cannot Explain Urban Coalitionsin the UK. *Journal of Urban Affairs Urban*, 253-269.

Davies, J. S., & Imbroscio, L. D. (2012). Urban Politics in the Twenty-First Century. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 1-14). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications.

Demir, F. (2011). Kamu Politikası Sürecinde Müzakerenin Rolü ve Sürecin Demokratikleştirilmesi. A. Kaptı içinde, *Kamu Politka Süreci: Teorik Perspektifler* (s. 195-225). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DiGaetano, A., & Klemanski, J. (1993). Urban Regimes in Comparative Perspective: The Politics of Urban Development in Britain. *Urban Affairs Review*, 29-54.

DiGaetano, A., & Klemanski, J. S. (1999). *Power and City Governance.* Minneapolis: The University of Minnesota Press.

DiGaetano, A., & Lawless, P. (1999). Urban Governance and Industrial Decline Governing Structures and Policy Agendas in Birmingham and Sheffield, England, and Detroit, Michigan, 1980-1997. *Urban Affairs Review*, 546-577.

Doğan, K. (2012). Konya Sahip Ata Külliyesi ve Vakıf Müzesi. *Vakıflar Dergisi*(38), 173-182.

Doğan, M. S. (2005, Nisan 13). *Konya Belediyesi'nin Cumhuriyet'ten Bu Yana Gelişimi*. Nisan 13, 2014 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi: http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=250 adresinden alındı

Doğan, M. S. (2005, Nisan 13). *Yirminci Yüz Yıl Başlarında Konya*. Nisan 13, 2014 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=260 adresinden alındı

Dowding, K. (2001). Explaining Urban Regimes. *International Journal of Urban and Regional Research*, 7-19.

Elkin, S. L. (1987). *Elkin, S. L. (1987). City and regime in the American republic. University of Chicago Press.* Chicago: University of Chicago Press.

Erat, V., & Kaçer, F. (2015). Siyasa Yapım Sürecinde Müzakereci Yaklaşımlar. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57-75.

Eren, F. (2006). *Kentsel Dönüşümlerde Kamu-Özel Ortaklıkları ve Özel Girişimin Dönüşümdeki Varlığı: Konya Örneği.* Konya: SÜ FBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ergin, D. (2003). Demokrasinin Değişen Yüzü ve Yeni Planlama Yaklaşımı. *Pivolka*, 4-9.

Eroğlu, H. T. (2013). Türkiye'de Kamu Politikası Oluşturulmasında Uluslararası Aktörlerin Rolü. M. Yıldız, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (s. 148-166). Ankara: Adres Yayınları.

Ersoy, M. (1989). Tarihsel Perspektif İçinde Türkiye'de Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkisi. *ODTÜ MF Dergisi*, 45-66.

Ersoy, M., & Şengül, H. T. (2003). *Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması: Türkiye Deneyimi.* Ankara: ODTÜ Yayını.

Fainstein, S. S. (2001). Community Power Structure. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (s. 2371-2374). içinde Oxford: Elsevier Science Ltd.

Fainstein, S. S., & Fainstein, N. I. (1983). Regime Strategies, Communal Resistance, and Economic Forces. S. S. Fainstein içinde, *Restructuring The City: The Political Economy of Urban Redevelopment* (s. 245-282). New York: Longman.

Flynn, R. (1979). Urban Managers in Local Government Planning. *The Sociological Review*, 743-753.

Geddes, M. (2012). Marxism and Urban Politics. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 55-72). Los Angeles-London-New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Gedikli, B. (2007). Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar, Yöntemler ve Teknikler. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Kuramları* (s. 237-289). Ankara: İmge Kitabevi.

Gedikli, B. (2012). İletişimsel Akılcılık. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (s. 159-160). İstanbul: Ninova Yayınları.

Giddens, A. (1979). *Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis.* California: Univ. of California Press.

Göksu, S. (2012). Kentsel Politika ve Siyaset İlişkisi. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlam Ansiklopedik Sözlük* (s. 243-245). İstanbul: Ninova Yayıncılık.

Greasley, S., & Stoker, G. (2012). Urban Political Leadership. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 125-136). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Güksu, T., & Bilgiç, V. K. (2003). Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, 51-66.

Güllüpınar, F. (2013). Kent Kuramları. F. Güneş içinde, *Kent Sosyolojisi* (s. 50-83). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Gürsakal, N. (2009). *Sosyal Ağ Analizi.* Bursa: Dora.

Hacıgökmen, M. A. (2010). Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Devlet Merkezi Oluşu. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 231-260.

Harding, A. (1994). Urban Regimes and Growth Machines: Toward a Cross-national Research Agenda. *Urban Affairs Quarterly*, 356-356.

Harding, A. (1997). Urban Regimes in a Europe of the Cities? *European Urban and Regional Studies*, 291-314.

Harding, A. (1998). Elite Theory and Growth Machine. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 35-53). London-California-New Delhi: SAGE Publications.

Harding, A. (2012). The History of Community Power. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 29-39). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism.* Oxford: Oxford University Press.

Hunter, F. (1953). *Community Power Structure: A Study of Decision Makers.* Chapel Hill: University of North Carolina Press.

İçduyu, A., & Sirkeci, İ. (1999, Ocak 1). *Cumhuriyet Dönemi Türkiyesi'nde Göç Hareketleri.* Mayıs 16, 2014 tarihinde Works Web Sitesi: https://works.bepress.com/sirkeci/17 adresinden alındı

Imbroscio, D. L. (1998). Reformulating Urban Regime Theory: The Division of Labour Between State and Market Reconsidered. *Journal of Urban Affairs*, 233-248.

İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu. (2001). Eski Otogar Yeşil Alan Olarak Düzenlenmeli. *İnşaat Mühendisleri Odası Haber Bülteni*(12), 34.

Işık, O. (1994). Kentsel İttifaklar ve Kent Planlaması. İ. Tekeli içinde, *Kent,Planlama,Politika,Sanat* (s. 391-405). Ankara: ODTÜ Yayını.

John, P. (2012). Why Study Urban Politics? J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 17-23). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications.

Judge, D. (1998). Pluralism. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 1-34). London-California-New Delhi: SAGE Publications.

Judge, D., Stoker, G., & Wolman, H. (1998). Urban Politics and Theory: An Introduction. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 1-2). London-California-New Delhi: SAGE Publications.

Karakayacı, Ö. (2011). *Sanayi Kümelerinin Başarısında Sosyal Sermayenin Rolü: Ankara ve Konya Makine İmalat Sanayi Örneği.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kataoka, S. (2012). 'Posty' Urban Political Theory. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 73-88). Los Angeles-London-New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Keating, M. (1993). The Politics of Economic Development Political Change and Local Development Policies in The United States, Britain, and France. *Urban Affairs Review*, 373-396.

Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Kemeny, J. (1982). A Critique and Reformulation of the New Urban Sociology. *Acta Sociologica*, 419-430.

Keser, A., & Gökmen, Y. (2012). Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Sürecinin Analizi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 17-42.

Keskinok, H. Ç. (2006). *Kentleşme Siyasaları.* İstanbul: Kaynak Yayınları.

KOKAP. (2014). *Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi, Kırsal Gelişme Çerceve Politikaları.* Trabzon - Konya: KTÜ ve SÜ.

Konya Adliyesi. (2012, 09 04). *Konya Adliyesi*. 06 10, 2014 tarihinde Konya Adliyesi: http://www.konya.adalet.gov.tr/adliyemiz.html adresinden alındı

Konya BİM. (2013, 01 01). *Konya Bölge İdare Mahkemesi*. 06 10, 2014 tarihinde Konya Bölge İdare Mahkemesi: http://www.konyabim.adalet.gov.tr/ adresinden alındı

Konya Büyükşehir Belediyesi. (2008, 08 07). *Konya Büyükşehir Belediyesi*. 06 10, 2014 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı: http://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=2099 adresinden alındı

Krinsky, J. (2007). The Urban Politics of Workfare: New York City's Welfare Reforms and the Dimensions of Welfare Policy Making. *Urban Affairs Review, 42*(6), 771-798.

Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi. (2012, 11 05). 11 05, 2012 tarihinde Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi Web Sitesi: http://www.kulesite.com adresinden alındı

Küçüközmen, C. C., & Oğuz, H. D. (2008). Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Konya İli Örneği. *Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (s. 41-57). İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi.

Lauria, M., & Whelan, R. K. (2009). Urban Regimes. R. Kitchin, & N. Thrift içinde, *International Encyclopedia of Human Geography* (s. 89-93). Amsterdam: Elsevier Ltd.

Ledyaeva, O. (2012). Gorodskaya Politika: Osnovnye Podkhody (Urban Politics: Key Approaches). *Vestnik MGSU (Proceedings of Moscow State University of Civil Engineering)*(7), 171-176.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space.* United Kingdom: Blackwell Publishing.

Levend, S., & Erdem, R. (2014). District Policy being ahead of the Urban in Integrated Planning of Metropolitan Municipalities in Turkey, the Example of Konya. *Regional Development and Globalization: Best Practices, 54th Europen Congress of ERSA* (s. 1-15). St. Petersburg: ERSA.

Lindblom, C. E. (1977). *Politics and Markets: The World's Political Economic Systems.* New York: Basic Books.

Logan, J., & Molotch, H. (1987). *Urban Fortunes: The Political Economy of Place.* Berkeley: University of California.

Lowndes, V. (2012). New Institutionalism and Urban Politics. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 91-105). Los Angeles-London-New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Lukes, S. (2005). *Power A Radical View.* New York: Palgrave Macmillan.

Meşhur, M. Ç. (2008). Planlama Geleneği Olan Kentten Planlama Tartışmasını Unutan Kente... *Planlama*, 33-39.

Meşhur, M. Ç., & Ayten, T. (2011). Konya'da Yerel Siyasetin Kent Algısı Üzerine Bir İnceleme. *Diyarbakır*, (s. 2). Diyarbakır.

Michels, R. (1959). *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy.* New York: Dover.

Mills, C. (1956). *The Power Elite.* Oxford: Oxford University Press.

Morrell, M. E. (2005). Deliberation, Democratic Decision-making and Internal Political Efficacy. *Political Behavior*, 49-69.

Mossberger, K. (2012). Urban Regime Analysis. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 40-54). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Mossberger, K., & Stoker, G. (2001). The Evolution of Urban Regime Theory: The Challenge of Conceptualization. *Urban Affairs Review, 36*(6), 810-835.

Muşmal, H. (2001). 1640-1650 Yılları Arasında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 201-232.

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming government.* Adison Wesley Public Comp.

Ostrom, E. (1986). An Agenda for The Study of Institutions. *Public Choice*(48), 3-4.

Ostrom, E. (1986). An Agenda for The Study of Institutions. *Public Choice*, 3-25.

Öcal, T. (2005). Konya Şehir Yerleşmesinin Selçuklulardan Günümüze Tarihi Araştırması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 241-254.

Özcan, K. (2006). Anadolu'da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekansal Kademelenme. *METU Journal of The Faculty of Architecture*, 21-61.

Özcan, K. (2011). Anadoluda Erken Dönem Türk Kent Morfolojisi "Selçuklu Başkenti Konya". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 176-189.

Özdemir, E. (2012). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar. K. Alver içinde, *Kent Sosyolojisi* (s. 151-178). Ankara: Hece Yayınları.

Özgen, L. (2006). Küreselleşmiş Dünyada Planlama, Devlet ve Hükümet Üzerine: Türkiye Örneği. *Altıncı Türkiye Şehircilik Kongresi: Planlama, Siyaset, Siyasallar* (s. 161-176). İzmir: TMMOB Şehir Plancıları Odası.

Öztaş, N., & Acar, M. (2004). Ağbağ Analizine Giriş: Kavramlar ve Yöntemler. M. Acar, & H. Özgür içinde, *Çağdaş Kamu Yönetimi II* (s. 289-317). Ankara: Nobel .

Pahl, R. E. (1970). *Whose City?* London: Longman.

Pahl, R. E. (1975). Urban Managerialism. *Papers: Revista de Sociologia*, 325-343.

Painter, J. (1998). Regulation Theory, Post-Fordism and Urban Politics. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 276-296). London-Thousand Oaks-New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Penpecioğlu, M. (2012). *The Political Construction of Urban Development Projects: The Case of Izmir.* Ankara: METU.

Pickvance, C. (1998). Marxist Theories of Urban Politics. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 253-275). London-Thousand Oaks-New Delhi: SAGE Publication Ltd.

Pickvance, C. P. (1990). Introduction: The Institutional Context of Local Economic Development: Central Controls, Spatial Policies and Local Economic Policies. M. Harloe, C. P. Pickvance, & J. Urry içinde, *Place, Policy and Politics: Do Localities Matter?* (s. 1-41). London: Routledge.

Polsby, N. W. (1970). *Community Power and Political Theory.* New Haven: Yale University Press.

Rodgers, S. (2009). Urban Growth Machine. R. Kitchin, & N. Thrift içinde, *International Encyclopedia of Human Geography* (s. 40-45). Amsterdam: Elsevier Ltd.

Sağ, N. S. (2011). *Dönüşüme Bağlı Kentsel Gelişmenin Yönetilmesinde Bir Araç Olarak Akıllı Büyüme; Konya Kenti Örneği.* Konya: Selçuk Üniversitesi.

Sağlam, S. (2007). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *HÜTAD*, 33-44.

Sakal, M. (1998). Siyasal Karar Alma Sürecinde Yeralan Aktörler ve Rolleri. *DEÜ, İİBF Dergisi, 13*(1), 211-230.

Sarı, Ö. (2010). *Tourism As A Tool for Development: The Case of Mawlana Tourism in Konya.* Ankara: The Graduate School of Social Sciences of METU.

Saunders, P. (1979). *Urban Politics.* London: Hutchinson.

Savitch, H., & Thomas, J. (1991). *Big City Politics in Transition.* California: Sage Publications.

Semiz, Y. (2008, Ocak 1). *Atatürk ve Konya.* Mayıs 16, 2014 tarihinde Works Web Sitesi: https://works.bepress.com/yasar_semiz/33 adresinden alındı

Sites, W. (1997). The Limits of Urban Regime Theory New York City under Koch, Dinkins, and Giuliani. *Urban Affairs Review*, 536-557.

Stewart, M. (1996). Too Little, Too Late: The Politics of Local Complacency. *Journal of Urban Affairs*, 119-137.

Stoker, G. (1998a, April). Theory and Urban Politics. *International Political Science Review, 19*(2), 119-129.

Stoker, G. (1998b). Regime Theory and Urban Politics. D. Judge, G. Stoker, & H. Wolman içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 54-71). London-Thousand Oaks-New Delhi: SAGE Publications Ltd.

Stoker, G., & Mossberger, K. (1994). Urban Regime Theory in Comparative Perspective. *Environment and Planning*, 195-195.

Stone, C. N. (1980). Systemic Power in Community Decision Making: A Restatement of Stratification Theory. *American Political Science Review*, 978-990.

Stone, C. N. (1989). *Regime Politics Governing Atlanta 1946 - 1988.* Kansas: University Press of Kansas.

Stone, C. N. (1993). Urban Regimes and The Capacity to Govern: A Political Economy Approach. *Journal of Urban Affairs*, 1-28.

Stone, C. N. (2004). It's More Than the Economy After All: Continuing teh Debate About Urban Regimes. *Journal of Urban Affairs*, 1-19.

Stone, C. N. (2012). Who is Governed? Local Citizens and the Political Order of Cities. J. S. Davies, & D. L. Imbroscio içinde, *Theories of Urban Politics* (s. 257-274). Los Angeles - London - New Delhi: SAGE Publications.

Stone, C. N., & Sanders, H. T. (1987). *The Politics of Urban Development.* Kansas: Univ Pr of Kansas.

SÜ İnşaat Daire Başkanlığı. (2013). *Selçuk Üniversitesi.* Konya: Selçuk Üniversitesi.

Şahin, B., & Yıldız, S. (2011). Kamu Politikasında Politik Ağlar. A. Kaptı içinde, *Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler* (s. 151-165). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şahin, S. Z. (2007). *The Politics of Urban Planning in Ankara Between 1985 and 2005.* Ankara: ODTÜ.

Şengül, H. T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset.* İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD).

Şengül, H. T. (2007). Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Kuramları* (s. 59-113). Ankara: İmge Kitabevi.

Taşan-Kok, T. (2012). Çok Aktörlü Yönetişim. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (s. 85-86). İstanbul: Ninova Yayınları.

Taşçı, Y. (1998). *Konya 2020 Nazım Plan Revizyonu Raporu (Birinci Kısım).* Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.

Taşçı, Y. (1998). *Konya 2020 Nazım Plan Revizyonu Raporu (İkinci Kısım).* Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.

Tekel, A. (2002). Metropoliten Planlamanın Önemi ve Gerekliliği Üzerine. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 11*(1), 42-55.

Tekel, A. (2009). Planlama Kuramları ve Metropoliten Planlamaya Yansımaları: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 18*(2), 1-16.

Ter, Ü., & Özbek, O. (2005). Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi. *Gazi Ünv. Müh.- Mim. Fak. Dergisi*, 527-536.

Topçu, K. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1048-1072.

Türkün, A., & Kurtuluş, H. (2005). Giriş. H. Kurtuluş içinde, *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* (s. 9-24). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Uzbek, M. H. (2008). *Dönüştürücü ve Korumacı Güçler Arasında Yaşanan Çatışmanın Rejim Kuramı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Boğaziçi Alanı Örneği* . İstanbul: YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Uzbek, M. H., & Dinçer, İ. (2009). Kentsel Rejim Kuramının, Türkiye'deki Kentleşme Dinamiklerinin Açıklanmasında Uygulanabilirliği Üzerine Kuramsal Bir Tartışma. *Megaron, 4*(1), 16-26.

Uzun, N. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (s. 206-207). İstanbul: Ninova Yayıncılık.

Ünsal, F. (2000). *Türkiye'de Planlamaya Kentsel Siyaset Çerçevesinde Bir Yaklaşım.* İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Basılmamış Doktora tezi.

Varcan, N. (2013). Yerel Yönetimin Kavramsal Yapısı. N. Varcan, A. Taraktaş, & C. Hacıköylü içinde, *Yerel Yönetimler* (s. 2-94). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Waste, R. J. (1986). Community Power and Pluralist Theory. R. J. Waste içinde, *Community Power Directions for Future Research.* Newbury Park: CA: Sage.

Weber, M. (1968). *Economy and Society: Part I and II.* Berkeley: University of California Press.

Williams, P. (1978). Urban Managerialism: A Concept of Relevance? *Area*, 236-240.

Yaşar, H., & Doğan, S. (2014, Nisan 13). *Osmanlı Dönemi Konyası'ndan Belediyecilik Örnekleri*. Nisan 13, 2014 tarihinde Konya Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=257 adresinden alındı

Yenice, M. S. (2005). *Kentsel Planlama Sürecinde Konya Kent Formunun Gelişimi Üzerine Bir Araştırma.* Konya: Selçuk Üniversitesi.

Yenice, M. S. (2011). *Tarihi Kent Merkezlerinde Sürdürülebilir Yenileme İçin Bir Model Önerisi; Konya Örneği.* Konya: Selçuk Üniversitesi.

Yenice, M. S. (2012). Konya Kentinin Planlama Tarihi ve Mekânsal Gelişimi. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 343-350.

Yenice, M. S. (2014). Konya Tarihi Kent Merkezi İçin Turizm Odaklı Yenileme Stratejileri. *ARTİUM*, 70-84.

Yıldız, M., & Sobacı, M. Z. (2013). Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve. M. Yıldız, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (s. 14-44). Ankara: Adres Yayınları.

Yıldız, R. (2012). Kavramsal Bir Sistem Olarak Planlama. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (s. 182-183). İstanbul: Ninova Yayınları.

Zunino, H. M. (2006). Power Relations in Urban Decision-making: Neo-liberalism, 'Techno-politicians' and Authoritarian Redevelopment in Santiago, Chile. *Urban Studies, 43*(10), 1825-1846.

EKLER

EK-1 Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararının üretim sürecine ilişkin derinlemesine görüşme formu

KONYA KENTİNİ ŞEKİLLENDİREN BÜYÜK PROJELERİN KARAR ÜRETİM SÜREÇLERİNİ İNCELEMEYE YÖNELİK DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

Doktora tez çalışması kapsamında yapılan bu araştırma, kent ve planlamaya ilişkin karar üretme süreçlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede Konya kentini şekillendiren büyük projeler incelenecektir. Çalışmanın İlk etabında Konya'nın simgesi haline gelen "Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi" projesinin plan kararı olarak ortaya çıkması, tartışılması ve uygulanması süreçlerinde kimlerin ne tür katkı sağladığının irdelenmesi hedeflenmektedir.

Röportaj, bireysel olarak hiçbir üçüncü şahıs veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Röportajda vereceğiniz isimler hiçbir şekilde bilimsel yayınlarda kimliği açıklayacak biçimde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz cevapların doğruluğu ve samimiyeti büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmacı: Arş. Gör. Sinan LEVEND
Danışman: Doç. Dr. Rahmi ERDEM
S.Ü. Mühendislik – Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

GÖRÜŞME SORULARI

A- Konya İçin Önemli Bir Kentsel İmaj Öğesi Olan Kulesitenin Projesinin Karar Üretim Sürecindeki Etkinliğinize İlişkin Sorular

1. **Kulesite Projesine ilişkin kararların üretildiği dönemde göreviniz/yetkiniz neydi?**
2. **Kulesite projesinin karar üretim sürecinde ne kadar etkin olduğunuzu düşünüyorsunuz? Sürece ne gibi katkılarınız oldu?**

B- Kulesite Projesinin Sürecine İlişkin Sorular

1. **Projenin gerçekleşmeden önce,**
    a. Bu süreçte hangi aktörler süreci yönetmiştir?

b. Kulesite projesi fikir olarak ne zaman gündeme geldi?
c. Proje kimin teklifiyle ortaya çıkmıştır? Yerel Yönetim, Siyasiler, Girişimci vd.
d. Sizce Büyükşehir Belediyesi ile İlçe Belediyelerinin projeye ilişkin kararların üretilmesinde etkinlik derecelerinin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
e. Kulesite projesinin amacının ne olduğunu düşünüyorsunuz?
f. Proje Alanına ilişkin farklı karar/proje alternatifleri var mıydı? Var ise bu projeler hakkında bilgi verebilir misiniz?

2. Proje fikir olarak ortaya çıkışından sonra,

a. Kulesite projesinin mevcut planlama eğilimlerine etkilerinin ne ölçüde olacağı değerlendirildi mi?
b. Bu projenin şekillenmesinde paydaş kurumlar arasında fikir birliği veya fikir ayrılığı ile ilgili tespitleriniz oldu mu?
c. Proje gerçekleşmeden önce ya da fikir aşamasındayken projenin tanıtılması ya da kentte yaşayanlara kabul ettirilmesine yönelik ne tür çalışmalar yapılmıştır? Bu çalışmalar kimler eliyle yapılmıştır?
d. Kulesite projesinin tasarlanması ve hayata geçirilmesi sürecinde herhangi bir dirençlerle karşılaşıldı? Evet ise, bu tür dirençleri gösterenlerin gerekçeleri ne idi?

3. Projenin gerçekleşme aşaması,

a. Projenin paydaşları hangi kurumlardı/kimlerdi? Proje hangi modelle gerçekleştirildi?
b. Projeyi üstlenen firma nasıl belirlendi? Diğer firmalar hangileriydi?
c. Proje alanının elde edilmesinden girişimcinin hazırladığı proje aşamasına kadar geçen süreci anlatabilir misiniz?

4. Proje sonrası,

a. Konya'nın gündelik hayatında önemli bir odak haline gelen Kulesite Projesi, sizce amacına ulaştı mı?
b. Projenin kent ve bölge üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?
c. Projenin gerçekleşme sürecine dönme şansınız olsa proje için ne tür yeni kararlar önerirdiniz?

C- Projenin fikir olarak ortaya çıkmasından iskânına kadar devam eden süreçte plan kararlarının üretilmesinde kimlerin ne derece rol oynadığına ve kimlerle çalıştığınıza ilişkin aşağıdaki tabloyu doldurunuz (Karar üretim sürecine ilişkin tablonun sonunda yer alan sorulara belirtilen değerler arasında puan vererek süreçte rol oynayan önemli aktörlerin ve süreçte oluşan ilişkilerin derecelerinin belirlenmene katkı sağlamış olacaksınız**).**

Projenin Fikir Olarak Ortaya Çıkmasından İskânına Kadar Devam Eden Sürece İlişkin Bilgiler																							
Adı - Soyadı	**Kurumu**	**Kurum Unvanı**	**Mesleği**	**Projedeki Görevi/Rolü**	**Plan Kararı Üretme Sürecinde Rol Oynayan Kişinin Süreçteki Önemi (10; En Etkili Aktör, 1; Süreçte Rol Oynamış Bir Aktör)**										**Proje Sürecinde Rol Oynayan Kişilerle Kurulan İlişki Dereceniz Ne İdi (10; İlişki Dereceniz En Yüksek, 0; İlişki Dereceniz Yok)**									
					10	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**

EK-2 Konya Adalet Sarayı'nın plan kararının üretim sürecine ilişkin derinlemesine görüşme formu

KONYA KENTİNİ ŞEKİLLENDİREN BÜYÜK PROJELERİN KARAR ÜRETİM SÜREÇLERİNİ İNCELEMEYE YÖNELİK DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

Doktora tez çalışması kapsamında yapılan bu araştırma, kent ve planlamaya ilişkin karar üretme süreçlerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede Konya kentini şekillendiren büyük projeler incelenecektir. Çalışmanın ikinci etabında Konya kentinin makroform gelişimini etkileyen bir arazi kullanım kararı olan Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararının ortaya çıkması, tartışılması ve uygulanması süreçlerinin irdelenmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda sürece katkısı olan kişilerle röportaj yapılacaktır. Röportaj, bireysel olarak hiçbir üçüncü şahıs veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Röportajda vereceğiniz isimler hiçbir şekilde bilimsel yayınlarda kimliği açıklayacak biçimde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz cevapların doğruluğu ve samimiyeti büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmacı: Arş. Gör. Sinan LEVEND
Danışman: Doç. Dr. Rahmi ERDEM
S.Ü. Mühendislik – Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

GÖRÜŞME SORULARI

A- Adliye'nin Yer Seçimine İlişkin Plan Kararının Üretim Sürecindeki Etkinliğinize İlişkin Sorular

3. **Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararının üretildiği dönemde göreviniz/yetkiniz neydi?**
4. **Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararının üretim sürecinde ne kadar etkin olduğunuzu düşünüyorsunuz? Sürece ne gibi katkılarınız oldu?**

B- Adliye'nin Yer Seçimine İlişkin Plan Kararının Üretim Sürecine İlişkin Sorular

1. **Adliye'nin kent merkezindeki yerinden kaldırılmasına karar verilmesinden, günümüze kadar geçen süreci anlatabilir misiniz?**
2. **Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararın verilmesinden önce,**
   g. Hangi aktörler süreci yönetmiştir?
   h. Fikir olarak ne zaman gündeme geldi?
   i. Karar kimin teklifiyle ortaya çıkmıştır? Merkezi Yönetim, Yerel Yönetim, STK vd.
   j. Adliye'nin yer seçimine ilişkin farklı kararlar/öneriler var mıydı? Var ise bu öneriler hakkında bilgi verebilir misiniz?

3. **Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararının fikir olarak ortaya çıkışından sonra,**
   a. Bu kararın mevcut planlama eğilimlerine etkilerinin ne ölçüde olacağı değerlendirildi mi?
   b. Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararının üretilmesi sürecinde herhangi bir dirençlerle karşılaşıldı? Evet ise, bu tür dirençleri gösterenlerin gerekçeleri ne idi?

4. **Adliye'nin yapımından sonra,**
   a. 3. Adliye'nin yer seçimine ilişkin plan kararı, sizce doğru bir karar mıydı?
   b. Plan kararının kent ve bölge üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?
   c. Plan kararının üretilmesi sürecine dönme şansınız olsa ne önerirdiniz.

C- Projenin fikir olarak ortaya çıkmasından iskânına kadar devam eden süreçte plan kararlarının üretilmesinde kimlerin ne derece rol oynadığına ve kimlerle çalıştığınıza ilişkin aşağıdaki tabloyu doldurunuz (Karar üretim sürecine ilişkin tablonun sonunda yer alan sorulara belirtilen değerler arasında puan vererek süreçte rol oynayan önemli aktörlerin ve süreçte oluşan ilişkilerin derecelerinin belirlenmene katkı sağlamış olacaksınız**).**

Projenin Fikir Olarak Ortaya Çıkmasından İskânına Kadar Devam Eden Sürece İlişkin Bilgiler																							
Adı - Soyadı	**Kurumu**	**Kurum Unvanı**	**Mesleği**	**Projedeki Görevi/Rolü**	**Plan Kararı Üretme Sürecinde Rol Oynayan Kişinin Süreçteki Önemi (10; En Etkili Aktör, 1; Süreçte Rol Oynamış Bir Aktör)**										**Proje Sürecinde Rol Oynayan Kişilerle Kurulan İlişki Dereceniz Ne İdi (10; İlişki Dereceniz En Yüksek, 0; İlişki Dereceniz Yok)**									
					10	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	**10**	**9**	**8**	**7**	**6**	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**

EK-3 Kulesite Alışveriş ve Eğlence Merkezi'nin plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörleri tanımlamak için kullanılan kodlar ve kodların açılımları

Kodlar	Kodların Açılımı
BBBU1	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 1
BBBU2	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 2
BBBU3	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 3
BBBU4	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 4
BBBU5	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 5
BBBU6	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 6
BBBU7	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 7
BBBU8	Büyükşehir Belediyesi Bürokrat 8
BBMK2	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 2
BBMK3	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 3
BBMK4	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 4
BBMK5	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 5
BBMK6	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 6
BBMK7	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Karatay 7
BBMM2	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 2
BBMM3	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 3
BBMM4	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 4
BBMM5	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 5
BBMM6	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 6
BBMM7	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Meram 7
BBMS2 - YF1	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üy. Selçuklu 2 – Yüklenici Firma Proje ve İnşaat Genel Müdürü
BBMS3 - MOB	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üy. Selçuklu 3 – Mimarlar O. Baş.
BBMS4	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Selçuklu 4
BBMS5	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Selçuklu 5
BBMS6	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Selçuklu 6
BBMS7	Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi Selçuklu 7
IMOB	İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı
IMO1	İnşaat Mühendisleri Odası 1
IMO2	İnşaat Mühendisleri Odası 2
KBBB	Konya Büyükşehir Belediye Başkanı
KBB - BBMK1	Karatay İlçesi Belediye Baş. - Büyükşehir Bel. M. Ü. Karatay 1
MBB - BBMM1	Meram İlçesi Belediye Başkanı -Büyükşehir Bel. M. Ü. Meram 1
MO1	Mimarlar Odası 1
MO2	Mimarlar Odası 2
SBB – BBMS1	Selçuklu İlçesi Belediye Baş. - Büyükşehir Bel. M. Ü. Selçuklu 1
SBBU1	Selçuklu Belediyesi Bürokrat 1
SBBU2	Selçuklu Belediyesi Bürokrat 2
SBBU3	Selçuklu Belediyesi Bürokrat 3
SBBU4	Selçuklu Belediyesi Bürokrat 4
SBM1	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 1
SBM2	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 2
SBM3	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 3
SBM4	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 4

SBM5	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 5
SBM6	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 6
SBM7	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 7
SBM8	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 8
SBM9	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 9
SBM10	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 10
SBM11	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 11
SBM12	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 12
SBM13	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 13
SBM14	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 14
SBM15	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 15
SBM16	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 16
SBM17	Selçuklu İlçesi Belediyesi Meclis Üyesi 17
SPOB	Şehir Plancıları Odası Başkanı
U1	Üniversite 1
U2	Üniversite 2
YF2	Yüklenici Firma Genel Müdür
YFYKB	Yüklenici Firma Yönetim Kurulu Başkanı
YFYK1	Yüklenici Kuruluş Yönetim Kurulu 1
YFYK2	Yüklenici Kuruluş Yönetim Kurulu 2
YFYK3	Yüklenici Kuruluş Yönetim Kurulu 3
YFYK4	Yüklenici Kuruluş Yönetim Kurulu 4
YFYK5	Yüklenici Kuruluş Yönetim Kurulu 5

EK-4 Konya Adalet Sarayı'nın plan kararı üretim sürecinde rol alan aktörleri tanımlamak için kullanılan kodlar ve kodların açılımları

Kodlar	Kodların Açılımı
B	Adalet Bakanı
BB	Baro Başkanı
BBBU1	Büyükşehir Belediye Bürokrat 1
BBBU2	Büyükşehir Belediye Bürokrat 2
BBBU3	Büyükşehir Belediye Bürokrat 3
BBBU4	Büyükşehir Belediye Bürokrat 4
BBBU5	Büyükşehir Belediye Bürokrat 5
BBMI1	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 1
BBMI2	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 2
BBMI3	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 3
BBMI4	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 4
BBMI5	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 5
BBMI6	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 6
BBMI7	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 7
BBMI8	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi İlk Kademe 8
BBMK2	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 2
BBMK3	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 3
BBMK4	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 4
BBMK5	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 5
BBMK6 - S	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 6 (Saadet Partisi)
BBMK7	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Karatay 7
BBMM2	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 2
BBMM3	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 3
BBMM4	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 4
BBMM5	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 5
BBMM6	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 6
BBMM7 - S	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Meram 7 (Saadet Partisi)
BBMS2	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 2
BBMS3	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 3
BBMS4	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 4
BBMS5	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 5
BBMS6	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 6
BBMS7	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 7
BBMS8	Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Selçuklu 8
CS	Cumhuriyet Savcısı
KBB – BBMK1	Karatay İlçesi Belediye Baş. - Büyükşehir Bel. M. Ü. Karatay 1
KBBB	Konya Büyükşehir Belediye Başkanı
KBBU1	Karatay İlçesi Belediye Bürokrat 1
KBBU2	Karatay İlçesi Belediye Bürokrat 2
KBBU3	Karatay İlçesi Belediye Bürokrat 3
KBM1	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 1
KBM2	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 2
KBM3	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 3
KBM4 - S	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 4 (Saadet Partisi)

KBM5	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 5
KBM6	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 6
KBM7	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 7
KBM8	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 8
KBM9 - S	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 9 (Saadet Partisi)
KBM10	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 10
KBM11	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 11
KBM12	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 12
KBM13 - S	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 13 (Saadet Partisi)
KBM14	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 14
KBM15	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 15
KBM16	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 16
KBM17	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 17
KBM18 - S	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 18 (Saadet Partisi)
KBM19	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 19
KBM20	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 20
KBM21	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 21
KBM22 - S	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 22 (Saadet Partisi)
KBM23	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 23
KBM24	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 24
KBM25	Karatay İlçesi Belediye Meclis Üyesi 25
M2	Mimarlar Odası
M3	Mimar (Proje Müellifi)
MBB – BBMM1	Meram İlçesi Belediye Başkanı -Büyükşehir Bel. M. Ü. Meram 1
MV1	Milletvekili 1
MV2	Milletvekili 2
MV3	Milletvekili 3
MV4	Milletvekili 4
MV5	Milletvekili 5
MV6	Milletvekili 6
MV7	Milletvekili 7
MV8	Milletvekili 8
MV9	Milletvekili 9
MV10	Milletvekili 10
MV11	Milletvekili 11
MV12	Milletvekili 12
MV13	Milletvekili 13
MV14	Milletvekili 14
SBB – BBMS1	Selçuklu İlçesi Belediye Baş. - Büyükşehir Bel. M. Ü. Selçuklu 1
T1	AK Parti İl Teşkilatı 1
T2	AK Parti İl Teşkilatı 2
T3	AK Parti İl Teşkilatı 3
T4	AK Parti İl Teşkilatı 4
T5	AK Parti İl Teşkilatı 5
T6	AK Parti İl Teşkilatı 6

ÖZGEÇMİŞ

TC Kimlik No	48835227728
Doğum Yeri ve Tarihi	Tarsus, 22.01.1982
Yazışma Adresi	Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Selçuklu/Konya 42079 Konya/Türkiye
Telefon	0530 746 2618
e-posta	sinanlevend@selcuk.edu.tr, sinanlevend@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Ülke	Üniversite	Fakülte/Enstitü	Öğrenim Alanı	Derece	Mezuniyet Yılı
Türkiye	Selçuk Üniversitesi	Mühendislik-Mimarlık Fakültesi	Şehir ve Bölge Pl. – Kentsel Politikalar	Doktora	2015
Türkiye	Selçuk Üniversitesi	Mühendislik-Mimarlık Fakültesi	Şehir ve Bölge Pl. – Stratejik Mekânsal Pl.	Yüksek Lisans	2008
Türkiye	Selçuk Üniversitesi	Mühendislik-Mimarlık Fakültesi	Şehir ve Bölge Planlama	Lisans	2004

Yurt Dışı Araştırması

TÜBİTAK 2214-Yurt Dışı Araştırma Burs Programı kapsamında Birmingham Üniversitesinde (İngiltere) 3 ay süreyle Doktora çalışması için araştırma ve incelemede bulunulmuştur.

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Stratejik Mekânsal Planlama Yaklaşımı Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Örneği,
Yrd. Doç. Dr. Rahmi ERDEM

Doktora Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

Kente İlişkin Plan Kararlarının Üretilmesine Yön Veren Güç İlişkilerinin İrdelenmesi,
Yrd. Doç. Dr. Rahmi ERDEM

Yabancı Dil: İngilizce

Akademik/Meslekte Deneyim

Kurum/Kuruluş	Ülke	Şehir	Bölüm/Birim	Görev Türü	Görev Dönemi
Selçuk Üniversitesi	Türkiye	Konya	Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Araştırma Görevlisi	2008-Devam Ediyor
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Türkiye	İstanbul	Planlama Müdürlüğü	Şehir Plancısı	2005-2008

Proje Çalışmaları:

ERDEM R., LEVEND S. ve diğerleri, (Aralık 2010 – Devam Ediyor) Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi KAMAG 108G173-108G187 Projesi, **Doktora Bursiyeri**

İdari Görevler:

2008 – 2014: Lisans Öğrenci Danışmanlığı

2008 – 2012: Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 'Araştırma-Geliştirme Komisyonu' Üyesi

2008 – Devam Ediyor: Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 'Akademik Arşiv Komisyonu' Üyesi

2010 – 2014: Öğrenci Topluluğu Faaliyetleri

2012 – Devam Ediyor: Bilgisayar Laboratuvar Sorumlusu

Bilimsel Kuruluşlara Üyelik:

2005 – Devam Ediyor: TMMOB Şehir Plancıları Odası (ŞPO)

AKADEMİK FAALİYETLER

A - Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

- Çiftçi Ç., Erdem R., Levend S., 2012, Air Quality of Konya Province and Sustainable Ecological Urban Design Principles, Asian Journal of Chemistry (SCIE), Vol.24, Is.3, Page. 1381 – 1392 (http://www.asianjournalofchemistry.co.in/Journal/ViewArticle.aspx?ArticleID=24_3_98)

B- Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (proceedings) basılan bildiriler

- Levend S., Erdem R., 2014, District Policy being ahead of the Urban in Integrated Planning of Metropolitan Municipalities in Turkey, the Example of Konya, Regional Development and Globalization: Best Practices, 54th Europen Congress of the Regional Science Association International (26th – 30th August 2014 St. Petersburg, Russia) (Doktora tezinden yapılmıştır)

- Levend S., Erdem R., 2011, Evaluating Strategical Spatial Planning Approach in Case of Istanbul, New Challenges for European Regions and Urban Areas in a Globalised World, 51st Europen Congress of the Regional Science Association International (30th August-3rd September 2011 Barcelona, Spain) (Yüksek Lisans tezinden yapılmıştır)

- Çiftçi Ç., Meşhur A.H. F., Yenice M. S., Özdemir Y. F., Levend S., 2010, Urban Regeneration Strategies In Historical City Center Of Beyşehir Konya/Türkiye, 14th International Planning History Society conference "Urban Transformation: ControversiesContrast and Challences", ISBN: 978-975-561-375-8, İTÜ, İstanbul, Vol:1, PP:537-552, 12-15. 07.2010

- Çiftçi Ç., Dursun Ş., Levend S., 2010, A Visual Assessment For Land Use Analysıs At The Coastal Area Of Beysehır Lake, Conference on Water Observation and Information System For Decision Support, 2010-599 paper number, BALWOIS (Water Observation and Information System for Balkan Countries) Ohrid, Republic of Macedonia, 25-29.05.2010

- Çiftçi Ç., Meşhur A.H. F., Yenice M. S., Özdemir Y. F., Levend S., 2010, Evaluatıon Of The Land Use Decısıons To Coastal Areas Protectıon; A Case Study In Mudanya-

Bursa, Turkey, Conference on Water Observation and Information System For Decision Support, 2010-605 paper number, BALWOIS (Water Observation and Information System for Balkan Countries) Ohrid, Republic of Macedonia, 25-29.05.2010

C- Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

- Erdem R., Yıldırım H., Çiftçi Ç., Dülgerler O. N., Çıbıkdiken A. O., Levend S., Erdoğan A., 2010, Sille, Bir Koruma Geliştirme Planı ve Sonrası, S.Ü. Müh. – Mim. Fak. Dergisi, C.25, s2

D- Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler

- Uysal A. F., Levend S., Akyiğit H., Susam A., 2012, Tarihten Gelen Kimlik, Modernite ile Gelen Kimlik; Akşehir Örneği, Cumhuriyetten Günümüze Şehir ve Şehircilik Sempozyumu, 02-04 Kasım 2012, Çorum Belediyesi, Çorum

- Çiftçi Ç., Dursun Ş., Levend S., Kunt F., 2012, Yapı İklim Şartları ve Kentleşmenin Konya'da Hava Kirliliğine Etkisi, Uluslararası Katılımlı Şehirlerin Yapılandırılması Sempozyumu- Kentsel Dönüşüm 2012, 2-28 Eylül 2012, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul (Kitap Baskıda)

- Uysal A. F., Bakır İ., Yıldız E., Levend S., 2010, Kentsel Alanda Yoğunluk Değerlerinin ve Sosyal Donatı Alanlarının Büyüyebilirliklerinin Programlanması, Dünya Şehircilik Günü 34.Kolokyumu Bildiriler Kitabı Planlamanın Dili, Sayfa: 403-422, TMMOB Şehir Plancıları Odası Kayseri Şubesi, Kayseri

- Meşhur M.Ç.; Serdaroğlu Sağ, N.; Levend S., 2009, Kısmi Yapılaşmanın Kıyıları, Dünya Şehircilik Günü 33.Kolokyumu Bildiriler Kitabı – Kentleri Korumak/Savunmak, Sayfa: 547-557, TMMOB Şehir Plancıları Odası Antalya Şubesi, Antalya

- Erdem R.; Çiftçi Ç.; Levend S., 2008, Konya Kent Merkezinin Sürdürülebilir Ekolojik Kentsel Tasarım İlkeleri Yönünden Hava Kalitesine Etkileri, Ulusal Hava Kalitesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ISBN:ı9786053890010), Sayfa: 623-634, Selçuk Üniversitesi/Konya Büyükşehir Belediyesi, 30-31 Mayıs, Konya

E- Uluslararası Bilimsel / Sanatsal Faaliyetlere Katkı

- Levend S., 2011, The MOVE Outreach Workshop, Methods for the Improvement of Vulnerability Assessment in Europe, Konya (Bilimsel / Sanatsal toplantı düzenleme kurul üyesi)

F- Burslar

- 2012 Yılı TÜBİTAK 2214-Yurt Dışı Araştırma Bursu (6 ay burs kazanılmış olup, 2013 Eylül ayından itibaren 3 aylık kısmı kullanılarak Birmingham Üniversitesinde araştırma ve incelemede bulunulmuştur.)